RACHEL FIELD

IUBIREA LOR

Traducere de ALICE IOXESCU

MOLENA S.R.L.

In loc de introducere

Scumpă mătuşă Henriette,

Nu te-am cunoscut, căci erai de mult plecată dintre cei vii cînd am venit eu pe lume, dar în copilăria mea deseori am spart alune la mormîntul tău. în cimitirul familiei noastre erau multe pietre funerare mai .impunătoare, totuşi — din ce motive nu ştiu — pe a ta o preferam tuturor celorlalte ridicate acolo spre slava lui Dumnezeu şi amintirea rudelor noastre decedate.

Şi acum, cînd am ajuns să te cunosc atît de bine, îmi vine să cred că puţin din ceea ce a fost altă dată spiritul şi curajul tău, farmecul tău, mai dăinuia încă acolo la mormînt, îndeajuns de puternic pentru a-ţi atrage dragostea copilei ce eram. îmi vine să cred că forţa miraculoasă ce te-a făcut să-ţi aperi cauza în acel mare proces de crimă care a ţinut în încordare două continente şi a contribuit la căderea unui rege francez, această forţă era oarecum răspunzătoare pentru trifoiul cu patru foi pe care într-o zi de vară, la începutul acestui secol, l-am depus pe mormîntul tău. Dar pentru astfel de gînduri nechibzuite, nu sînt îndeajuns de sentimentală. Trecuseră treizeci de ani de la plecarea ta in altă lume, atunci cînd veneam cu alune şi trifoi la tine, cînd degetul meu urma curios conturul unei lalele săpate în piatra de pe mormîntul tău, lalea atît de diferită de cele din grădinile noastre din Noua Anglie.

Curiozitatea mea nu devenise cu nimic mai mică în următorii treizeci de ani, in care descifram pagină cu pagină cartea vieţii tale, din . acea inscripţie, atît de searbădă şi dezbrăcată de podoabă ca o ramură ruptă, fără frunze, fără flori :

Henriette Desportes
Soţia iubită a lui Henry M. Field

Iat-o, aproape respingătoare în simplitatea ei, fără data şi locul naşterii, fără vreo aluzie la Paris, nimic care să amintească de o viaţă răsădită în pământ străin, după ce o avalanşă de patimi, brutalitate şi ură o dezrădăcinase din existenţa ei modestă.

Acum o jumătate de secol, nici o piatră funerară nu era socotită completă, dacă nu cuprindea vreo vorbă pioasă sau vreun citat din Biblie, pentru a preamări viaţa şi faptele celui decedat. De ce, din toate aceste şiruri de morminte de marmură şi ardezie, numai al tău, singur, a trebuit să rămînă fără vreun cuvînt adresat lui Dumnezeu sau oamenilor ?

De ce nici un cuvînt despre soarta ce numai ţie ţi-a fost hărăzită în lumea aceasta ? Doar tu cunoşti răspunsul, doar tu ai fi putut scrie epitaful pe care piatra ta nu-l poartă.

Această omisiune trebuie să fi fost intenţionată; o ştiu atît de sigur, de parcă aş şti-o de la tine.

„Scumpa mea nepoată", mi-ai fi răspuns tu fără îndoială, cu acel surîs înţelept şi vesel ce luminează portretul tău, singurul pe care l-am văzut, „vei învăţa şi tu cîndva, cum am învăţat şi eu, să faci din necesitate o virtute". Şi poate vei fi adăugat, cu acea uşoară ridicare din umeri franţuzească, de care nu te-ai putut nicicînd dezbăra complet: „Cine a trecut prin multe, vorbeşte puţin".

Dar, bîrfeala nu se dă aşa uşor bătută. Tăcerea şi uitarea nu se pot cumpăra cu o simplă rugăminte. Voinţa ta a repurtat ultima victorie şi piatra de pe mormîntul tău nu spune nimic; însă din actele acelui proces tu nu ţi-ai putut şterge numele şi nici n-ai putut sustrage colecţia anului 1847 din arhivele ziarelor franceze şi engleze. Aşa a vrut soarta, să fii pomenită împotriva voinţei tale. In patul de mahon lustruit, „empire", care acum este în odaia mea, ai stat desigur de mulfe ori trează, silindu-te să-ţi abaţi gîndul de la Rue du Faubourg Saint-Honore de la vorbele şi privirile schimbate acolo; de la larma vînzătorilor de ziare care-ţi strigau numele pe bulevardele supraaglomerate ; de la zidurile cenuşii ale închisorii Conciergerie, unde ai fost obligată să-ţi faci sub pază plimbarea zilnică, în timp ce ochi curioşi priveau printre gratii. Cincizeci de ani mai tîrziu am stat şi eu trează in acelaşi pat; încercam să adun frînturite de fapte şi vorbe împrăştiate de toate vînturile intr-un tot, acelaşi pentru a cărui uitare te chinuiseşi tu atît amar de ani.

Am crescut printre lucrurile ce ţi-au aparţinut: scrinul de mahon cu placa de marmură care se potriveşte cu patul tău;

portretul micii fetiţe ce avea să-ţi fie fiică adoptivă; masa de pictură din lemn de trandafir, unde păstrai penelurile, culorile şi creioanele, a căror întrebuinţare îţi făcea atîta plăcere; furculiţele şi lingurile de argint cu acel „D" frumos gravat pe miner. Scriind acestea, privirile-mi ţintesc inelul tău, pe care-l port, şi nu pot scoate niciodată o anumită broşă emailată din cutiuţa ei roasă de vreme fără a mă întreba dacă nu este una din micile bijuterii pe care ţi le dădea ducesa în dar de împăcare, după accesele ei vijelioase.

Curios lucru, acestor mici amintiri intime le-a fost dat să supravieţuiască, pe dtă vreme, scris de mina ta, eu n-am văzut vreodată un cuvînt măcar.

Portretul tău, pictat de Eastman Johnson, te înfăţişează aşa cum arătai atunci cînd nu mai erai faimoasa domnişoară Deluzy-Despoftes, care înfrunta singură cele mai aprige vijelii, ci stăpîna casei din Gramercy Park, în care se intîlneau scriitori, artişti, filantropi şi străini cu renume şi poziţie socială, şi unde, la căldura farmecului prezenţei tale, luau avînt cugetul şi spiritul. Văd liniştea demnă a expresiei tale, văd rochia ta de mătase cafenie şi trandafirul ce-ţi împodobea şalul negru. Faţa ta viguros cioplită avea bărbia puternică şi fruntea înaltă. Părul castaniu îl purtai lins, despărţit în două pe mijloc, asemenea contemporanelor tale Elisabeth Barret Browning şi George Eliot. Ochii tăi, fără a fi mari sau deosebit de frumoşi, priveau limpede de sub pleoapele grele, peste umerii obrajilor bine conturaţi şi nasul cam lat, cu nările largi, pline de temperament. Dar ceea ce predomina în figura ta era gura, şi de pe pinza portretului ea vorbea in locul tău. O gură prea mare, prea puternică pentru a corespunde idealului de „guriţă trandafirie" al vremii tale ; în tinereţe, ea trebuie să fi fost o piatră de încercare pentru tine. Amestec de umor, sentimentalism şi mister — unui om cu o astfel de gură îi puteai spune orice, fără a şti vreodată ce-ţi va răspunde; puteai fi sigur însă de un răspuns înţelept şi chibzuit, demn de a fi ascultat.

Frînturi ale cugetului şi înţelepciunii tale continuă să trăiască, aşa cum rămîn aşchii de cremene pe locul unde s-au ascuţit cîndva virfuri de săgeată. Dar virfurile înseşi, săgeţile spiritului tău, pentru care erai renumită, şi-au atins ţinta şi au dispărut. Ici o vorbă, cu farmecul accentului ei străin, colo o observaţie aruncată în treacăt, care mai sclipeşte încă prin inteligenţa ei, o glumă aproape uitată; cîteva anecdote vesele — ciudată diversitate de flori, pe care nepoata ta trebuie să şi le adune buchet!

Şi nici măcar nu sînt nepoata ta, ci a soţului tău. Tu n-ai lăSat

moştenire de carne şi sînge proprii. Soarta ţi-a jucat diverse renghiuri, dar acesta te-a durut cel mai mult. Trupul tău a rămas fără rod, şi tocmai tu ar fi trebuit să fii cea mai fecundă dintre femei. Pentru tine, copiii erau mai mult decît nişte păpuşi nostime, pe care le găteşti, le alinţi, le dojeneşti, cum se proceda în epoca victoriană în care ai trăit. Pentru tine ei erau o pasiune care te stăpînea într-atit, de parcă fiecare copil ar fi fost o lume străină ce trebuia explorată şi cunoscută. Şi cei mai severi judecători ai tăi ţi-au recunoscut această putere, şi influenţa ta asupra tinerilor Praslin a constituit desigur una din cele mai tari verigi ale lanţului de dovezi cu care căutau să te ferece. Tinereţea era o necesitate pentru firea ta şi de aceea ai luat in casă, în lipsa copilului propriu, o mică fetiţă din familia soţuluiitău.

„Eh bien", te aud parcă spunind, „în lumea aceasta nu ai totdeauna libertatea de a alege. Dar a trăi fără un copil în casă ar fi tragic. Nu-i aşa, micul meu Henry ?"

„Micul tău Henry", care era unchiul meu, te aproba, după cum aproba aproape toate propunerile tale, ce-i drept veşnic oarecum surprins de vioiciunea galică şi de înţelepciunea femeii extraordinare care îi făcuse cinstea de a-i deveni soţie. O pasăre cu penajul de o valoare rară se instalase în căminul său; o împreunare unică între privighetoare şi pasărea Paradisului împodobea cuibul pe care în gîndurile sale se văzuse impărţindu-l mai curînd cu o femeiuşcă blîndă şi neînsemnată.

El nu s-a dumirit nicicând cu totul cum se întîmplase, dar a ştiut să preţuiască norocul care i te-a dăruit. Era mândru de distincţia ta şi de mintea ta limpede, de farmecul şi inteligenţa ta, ba chiar şi de felul tău de a fi, uneori cam trufaş.

Unchiul Henry era mic de statură şi cu zece ani mai tînăr ca tine ; dar ardea o flacără în el, şi tu ai reuşit să transformi în foc viu jăratecul de sub cenuşa creaturii sale de cetăţean al Noii Anglii, atît de străină naturii tale. I-a lipsit poate experienţa ta şi puterea ta de judecată, iscusinţa spiritului tău; dar entuziasmul, căldura, idealismul său au dat un aliaj bun cu metalul mai dur din care erai tu construită.

îmi amintesc de unchiul Henry ca de un bătrînel mărunţel, cu surîsul absent, ale cărui gînduri se pierdeau pe neaşteptate în labirintul trecutului, unde fetiţa de şapte sau opt ani nu-l putea urma. Acest portet n-are totuşi nimic de-a face cu tînărul impetuos care, cu toată educaţia sa puritană şi înclinaţia spre cucernicie, se născuse cu nerăbdarea de a cunoaşte ţări străine şi cu o fantezie care a minat pe romanticul din el alături de urgisita guvernantă franceză atunci cînd aceasta s-a pomenit deodată în

faţa acuzaţiei de a fi instigatoarea unei crime care a făcut să se clatine un imperiu. El avea douăzeci şi cinci de ani cînd auzi pentru prima oară răsunînd numele tău în Parisul verii anului 1847. Ieşise abia din tinereţea petrecută la Berkshire Hills, unde tatăl său, ca un adevărat discipel al lui Jonathan Edward, tuna şi fulgera în predicile ţinute în casa comunităţii. Avea încă în amintire cuvîntarea de rămas bun ţinută la şaisprezece ani la Williams College şi acei primi ani de predici din amvon care mărturiseau încă tinereţea sa. Acesta era el, serios şi tînăr şi fără să bănuiască măcar că veţi petrece împreună douăzeci de ani dincolo de Atlantic.

Se prea poate ca unchiul Henry, asemenea lui Victor Hugo, care a descris groaznica ta plimbare sub pază în jurul curţii închisorii Conciergerie, să te fi văzut pentru prima oară printre gratii. Nu o vom şti niciodată. Am descris aici cum s-au petrecut probabil lucrurile. Poate că ţi-am pus în gură vorbe pe care tu nicicînd nu le-ai rostit. Gîndurile mele nu pot fi niciodată ale tale. Ştiu aceasta şi totuşi trebuie să scriu astfel, întrucît tu însăţi apari atît de limpede şi de lămurit în dosul ţesăturii de realitate şi legendă, ca şi păianjenul care nici el nu se încurcă în iţele propriei sale opere incîlcite. Nu am pretenţia de a fi nepărtinitoare; îmi voi da osteneala însă să spun adevărul aşa cum îl văd eu. Căci, cu cît sînt mai variate faptele, cu atît cresc posibilităţile de a le reda. Fiecare mînă îşi alege un alt acord.

Scumpă mătuşă Henriette, nu vei putea afla niciodată ce gîndesc despre tine, dar iată aici scrisoarea pe care întotdeauna am vrut s-o scriu, povestea pe care întotdeauna am vrut s-o istorisesc.

CARTEA ÎNTÎI

„MADEMOISELLE D.“
1841—1848

CAPITOLUL I

în grupul pestriţ de călători care se pregăteau să părăsească vaporaşul ce-i adusese de la Southampton la Le Havre se afla şi o femeie singură, care stătea în picioare în mijlocul bagajelor sale. In anul 1841 era ceva neobişnuit să vezi o femeie de vîrsta şi înfăţişarea ei fără însoţitor. Nu că s-ar fi remarcat printr-o frumuseţe extraordinară,- dar un anumit farmec în ţinută o deosebea de cei- ' lalţi călători.

Sfîrşitul lui martie nu era tocmai timpul potrivit pentru trecerea Canalului, care nu-şi dezminţise nici de data aceasta proverbiala vreme rea. Noaptea fusese furtunoasă şi ploioasă, şi o uşoară descurajare stăpînea micul grup eare avea să se împrăştie curînd în toate direcţiile. Bucle şi pene, nu de mult creţe, se lipeau umede de feţe palide ; cearcăne negre apăreau sub ochii osteniţi ; trupuri zgribulite, acoperite cu pleduri de călătorie şi şaluri, se ghemuiau pe bănci, în timp ce vîntul tăios al dimineţii încerca să străpungă aerul îmbîcsit al cabinei călătorilor. Mirosul de mîncare, tutun şi oameni îngrămădiţi laolaltă se combina cu acela specific tuturor vapoarelor de acest fel, un amestec de mirosuri de catran, odgoane, alămuri, vopsea şi lămpi cu petrol fumegînde — o atmosferă în care farmecul feminin nu se putea afirma. Dar călătoarea singuratică se ţinea bine, cu toată această atmosferă neprielnică. Ea era tînără — cel puţin nu putea fi numită bătrînă — şi nu-i dădeai nicicum cei douăzeci şi opt de ani cîţi avea, părea de o sănătate robustă şi arăta un deosebit interes pentru tovarăşii de călătorie şi freamătul din jurul ei; învăţase cu mult înainte să nu se bizuie decît pe sine.

De cîte ori se deschidea şi se închidea uşa, în urma bărbaţilor care ieşeau pe covertă, pătrundea un val de aer sărat. Ca o confirmare a acestei prospeţimi înviorătoare, ea înălţa capul şi nările-i dilatate trăgeau cu nesaţ aerul rece. Fără voie, făcu o mişcare de parcă ar fi vrut să părăsească sala supraîncărcată ; dar în aceeaşi clipă îşi reţinu impulsul. Oricît ar fi dorit să spună bun sosit aerului

proaspăt al dimineţii, ea nu-şi putea permite să se alăture bărbaţilor care se plimbau pe coverta umedă, în libertate, nestingheriţi de fustele largi de caşmir şi tafta, sau de panglicile pălăriilor, fluturînd la cea mai slabă adiere de vînt. în afară de aceasta, întreaga ei avere era în cutiile de pălării, genţile legate cu îngrijire şi în cuferele de piele, noi, care purtau pe capac, scrise cu ţinte de alamă lustruite, iniţialele „H. D.“. Şi nu avea pe nimeni căruia să-i poată încredinţa bagajele.

Oricum, gîndi ea cu o ridicare din umeri abia perceptibilă sub şalul scoţian pe care-1 aşezase astfel încît să-i pună cît mai mult în valoare marginea ţesută cu măiestrie, „la această oră atît de matinală nici n-ar fi fost «comme îl faut», mai ales că sînt atît de puţine femei printre călători[11].

îi făcea plăcere să audă pe unul sau altul dintre pasageri vorbind limba ei maternă. Deşi încă din copilărie vorbea curent englezeşte şi se obişnuise a gîndi cu aceeaşi uşurinţă în ambele limbi, ea se însufleţea la auzul sunetelor ce-i erau familiare. Chiar numai accentul o făcea să-şi simtă inima mai tînără, mai veselă. Prea multă vreme trăise în' ţară străină. Ieri încă, vărsase lacrimi la despărţirea de familia Hislop şi mai ales de fata serioasă, dragă ei, care-i fusese singura elevă şi care o privise cu ochi plini de admiraţie. Aceşti ochi mari, albaştri, care, din ziua cînd se hotărîse plecarea ei, erau veşnic plînşi. Era ceva înduioşător în această mîhnire sinceră a tinerei fete.

„Lasă, cherie, ai vărsat destule lacrimi. Trebuia să vină odată şi vremea cînd să nu mai ai nevoie de educatoare. Eşti domnişoară acum, ai aproape şaisprezece ani, te duci la pension şi cine ştie, într-un an doi vei fi poate măritată[11].

„Dar, mademoiselle, mi-ai fost totdeauna mai mult decît educatoare. Chiar şi tata spune aceasta, şi d-ta ştii ce greu este să-i fie cineva pe plac“.

Aceasta era adevărat. Sir Thomas Hişlop cerea foarte mult de la cei ce erau în serviciul său şi mai ales' de la aceea căreia îi încredinţase educaţia unicului său copil. Ea nu-i dăduse niciodată prilej să regrete încrederea ce-i acordase şi, cu timpul, în afara obligaţiilor de educatoare îşi asumase şi alte răspunderi în casă. Cum însăşi fiica lui spunea, mademoiselle fusese cu mult mai mult decît o simplă educatoare, dar niciodată nu depăşise graniţele bunei-cu- viinţe. Scrisoarea de recomandare pe care o căpătase, cu blazonul familiei în frontispiciu, conţinea laude neobişnuite pentru un englez şi arăta lumii în general, şi ducelui şi ducesei de Praslin în special, că domnişoara Henriette Desportes fusese timp de aproape opt ani educatoarea şi tovarăşa fiicei şale Nina şi că în ceea ce priveşte ţinuta, curăţenia, tactul, s-a dovedit a fi un model

pentru semenele sale. în afară de acestea, a adăugat el în postscriptum, domnişoara dispune de calităţi remarcabile, căci, pe lîngă darul de a pune pe baze solide instrucţia şcolară, ea vorbeşte curgător franceza şi engleza, cunoaşte literatura modernă şi clasicii şi are foarte mult talent în a picta flori şi a desena portrete.

Darurile pe care le primise la plecare arătau limpede cît de mult fusese preţuită de Hislop : minunatul şal, care cu siguranţă costase dublul sumei pe care şi-ar fi putut-o economisi ea din leafă ; umbrela cu mîner de fildeş, care-i atîrna acum de braţ ; poşeta de perle, lucrată de mîna devotatei sale eleve. Ea zîmbi mulţumită, apoi oftă gîndindu-se că acest succes aparţinea trecutului ; îi reveniră în minte şi anumite zvonuri neliniştitoare la adresa familiei în slujba căreia avea să. intre curînd.

— ,,On arrive“, strigă un francez soţiei sale grăsuţe, şi zgomotul lanţurilor, clocotul apei, iureşul manevrei de acostare îi întrerupseră gîndurile.

Trebui să facă uz de întreaga sa atenţie pentru a-şi păzi bagajele, a găsi un hamal şi a debarca cu bine. Nici soţ, nici tată, nici frate, nu-i ajutară să coboare puntea lunecoasă, nu-i păziră bagajele, nu-i duseră la bun sfîrşit formalităţile vamale şi de control al actelor. Singură, îşi aşteptă rîndul, tremurînd de frig, în încăperea rece a vămii.

Paşaportul ei a fost controlat şi ştampilat şi autorităţile franceze luară astfel cunoştinţă că numita Henriette Desportes, de douăzeci şi opt de ani, sex feminin, necăsătorită, născută la Paris, părinţi decedaţi, rudă cea mai apropiată baronul Felix Desportes, fost ofiţer sub Napoleon Bonaparte, domiciliat la Paris, .se înapoiază în patrie spre a-şi continua profesia de educatoare. A părăsit pămîntul englez la Southampton, Anglia, la 28 martie 1841.

„Bien !“ Domnişoara Henriette Desportes dădu hamalului un bacşiş cît se poate îndrăzni de modest şi-şi ocupă locul în trenul pentru Paris.

O clipă numai gîndul ei se jucase cu posibilitatea unui bilet de clasa întîi. Dar obişnuinţa economiei o făcu să reziste tentaţiei. Stătea cam înghesuită, dar cel puţin îşi putuse asigura un loc la geam. Acest loc şi ceaşca de ciocolată cu un corn, pe care o luase în grabă la o cafenea din apropiere, îi dădeau o senzaţie plăcută. Dintr-o cutiuţă pe care o avea în poşetă — „în semn de dragoste de la a d-tale Nina H.“ scria pe capac — îşi alese un fruct zaharisit şi-1 ronţăi cu poftă, în timp ce locomotiva scoase un ultim şuierat şi trenul porni încet în zorii dimineţii.

Geamul murdar nu putea estompa cu totul influenţa strălucirii soarelui asupra acestei lumi care îi era atît de dragă. Trăise atîta vreme printre coşuri fumegînde, case terne din cărămidă şi piatră

rece, cenuşie, încît aproape uitase cum, în bătaia soarelui, zidurile văruite ale caselor capătă nuanţe gălbui sau chiar roşietice. Turnurile delicate ale unui castel îndepărtat străpungeau întunericul pădurilor. Lîngă un rîu, un ţăran cu haine albastre decolorate şi papuci de lemn se opri din tăiatul turbei pentru a urmări cu privirea trenul. O femeie mîna un cîrd de gîşte albe peste o punte deasupra căreia se aplecau sălcii înverzite de începutul primăverii. Fum vînăt se-nălţa timid peste un grup de case acoperite cu paie. întreg ţinutul părea învăluit de un abur palid-albăstrui. Simţului Henriettei pentru pitoresc nu-i scăpa nimic din diversitatea de tablouri de afară. O senzaţie plăcută de eliberare puse stăpînire pe ea şi se lăsă cu totul în voia irealităţii, aproape de visare, de dincolo de geamuri.

Da, lumea i se părea o jucărie, lucrată cu îngrijire după un model ; dar pentru oamenii care trăiau în această lume lucrurile nu se prezentau chiar atît de simplu. Ei erau tot atît de plini de viaţă ca ea însăşi : bătrînul ţăran care se pricepea să joace festa frigului ; femeia care-şi număra gălăgiosul cîrd de gîşte, grijulie să nu-i scape vreuna ; şi toţi acei care sub acoperişurile late sau turnurile ascuţite dormeau, lucrau, iubeau. Aceşti oameni — şi-ar face la rîndul lor tot felul de gînduri despre ea. Lor le-ar apărea ea ca o părticică din trenul ce trece pufăind, cu coama sa de fum şi vagoanele mici ca nişte jucării. Poate că ar pizmui-o pentru călătoria sa comodă spre Parisul îndepărtat. Dar cît de puţin ştiau ei despre aceasta ! Cît de puţin ştia ea însăşi ce o aştepta la capătul călătoriei !

Ziua trecută încheia o epocă. Un capitol aţ vieţii sale rămăsese în camerele întunecoase, îngrijite, ale casei Hislop. Această parte a eului ei n-o va mai putea smulge trecutului. Opt ani — şi pentru aceştia ce putea prezenta ? O scrisoare, un certificat bun ; cîteva lire engleze, rezultatul atîtor ani de renunţări şi economie ; devotamentul adînc al unei fete care curînd va fi prea mult apăsată de obligaţiile şi grijile unei femei măritate, pentru a se mai sinchisi de ea ; o garderobă modestă, care a încăput lesne în valizele de sub bancă şi din plasa de deasupra ; cîteva cărţi şi podoabe ieftine şi o anumită practică în stăpînirea şi uitarea de sine, care i-au întărit caracterul, cu preţul libertăţii tinereţii sale. Cei douăzeci şi opt de ani ai ei nu erau o vîrstă înaintată, dar nici tinereţe nu mai era.

— Oare am avut vreodată ocazia de a fi tînără ? se întrebă ea într-un moment de amărăciune. Mai întîi, şcoala de mănăstire, fără să fi fost scutită nici în vacanţa de vară de sunete de clopot şi slujbe sau lecţii de literatură şi bună purtare — iar apoi, din nou lecţii, de astă dată nu ca elevă, ci ca profesoară. Nici de aici

înainte nu se va schimba nimic, decît că voi fi la Paris, unde inima şi pasul ar putea să-mi fie din cele mai uşoare, dacă mi-ar sta la dispoziţie mijloacele necesare pentru a mi le menţine astfel !

Poate că făcuse o greşeală venind. Dar oferta era unică. Familia Hislop continua să-i arate aceeaşi prietenie ; au insistat chiar să rămînă liniştită în casa lor, pînă i se va prezenta o perspectivă favorabilă ; dar ea îşi dădea prea bine seama de schimbarea ce se apropia ; îşi vedea eleva crescînd cu repeziciune. Şi iată că se ivi această ocazie de a deveni educatoare în casa uneia dintre cele mai vechi şi nobile familii franceze, cu un salariu de două mii de franci, casă şi masă. Nu putea refuza o astfel de ofertă, chiar dacă ar fi preferat să rămînă în Anglia, ceea ce nu era nicidecum cazul. Un cunoscut al ducesei, care fusese însărcinat cu găsirea unei persoane indicate pentru educarea tinerelor vlăstare Praslin, îi mărturisise excelenta impresie ce-i făcuse. Da, scrisoarea sa de recomandare nu putea fi mai bună şi capacitatea sa era probată. Ar putea primi postul deîndată ?

In această precipitare, această grabă neprefăcută, Henriette presimţi ceva neobişnuit, ceva ce nu era în regulă. Cu iscusinţa ei, se pricepu să ocolească răspunsul şi deodată rolurile se inversară şi acela care pusese întrebarea deveni el cel întrebat. Ea conducea acum convorbirea. Şi reuşi să afle adevărul din gura celui care se ferea să-1 spună.

Rareori se puteau menţine educatoarele timp mai îndelungat la Château Praslin. în ultimii doi ani fusese un adevărat pelerinaj. Ceea ce este oricum de mirare, observă Henriette cu cel mai perfect accent de naivă surprindere, pentru un post atît de atrăgător şi un salariu atît de mare.

Oare tinerii Praslin sînt atît de grei de cap şi rău crescuţi ? Nu, i se explică, copiii sînt încîntători şi foarte dezgheţaţi. Dar, în sfîrşit, va pricepe desigur totul din cîteva vorbe ; domnişoara Desportes doar nu este cu totul lipsită de experienţă în dificultăţile casnice ; ducele şi ducesa de Praslin descind ambii din cele mai bune familii din Franţa şi Corsica şi căsătoria lor s-a dovedit fără îndoială ca foarte rodnică, întrucît în unsprezece ani au căpătat nu mai puţin de nouă copii ; totuşi, din păcate, trebuie recunoscut că uneori par a nu fi de aceeaşi părere.

Natural că aceasta trebuie pusă pe seama deosebirii de temperament ; nu există nici un motiv de a crede în neînţelegeri grave ; dar abstracţie făcînd de sîngele ei iute, moştenire corsicană, ducesa nu este în deplină sănătate. Nu trebuie făcută răspunzătoare totdeauna pentru ceea ce face, şi ducele nu este dintre aceia care să cedeze toanelor altor oameni.

Copiii sînt prea des martorii certurilor dintre părinţi. De cele

mai multe ori, ei sînt obiectul acestor divergenţe de păreri. Ducele nutreşte o mare dragoste pentru copii şi are concepţii foarte precise în privinţa educaţiei lor. Ducesa, biată femeie, se simte jignită de acest amestec al , soţului în îndatoririle ei — şi cine i-ar putea lua-o în nume de rău ? Aşa stînd lucrurile, se cere educatoarei un simţ tactic excepţional, o înţelegere ce iese din comun. De aceea i se pare domnişoara Desportes atît de indicată pentru acest post, deşi bineînţeles mai sînt şi alte candidate, o duzină şi mai bine, de egală valoare. Oricum, o încercare nu ar avea ce să-i strice.

Henriette nu-i primise propunerea cu prea mare însufleţire. 'Ea avea neapărată nevoie de paisprezece zile pentru a se pregăti ; şi acestea abia de-i erau de ajuns, declară ea, dar voia să se arate cît mai înţelegătoare. La întîi aprilie, promisese, se va prezenta la Paris la Praslin.

— Şi asta este poimîine, gîndi ea. — Dumnezeu ştie cît voi rămîne în casa aceasta !

Totuşi gîndul noii sale activităţi n-o înspăimîntă. Greutăţile ce s-ar putea ivi vor constitui desigur un divertisment. într-o casă în care în fiecare colţ te poţi aştepta să dai peste un butoiaş cu pulbere gata să explodeze în orice moment, este sigur că nu vei muri de plictiseală.

Simţea o tulburare ciudată — parcă, îşi zicea, ar trebui să apară pe o scenă luminată, printre actori pe care nu-i cunoştea, şi să susţină un rol pe care nu-1 putuse repeta. Trebuia să găsească singură momentul replicii sale şi să se bizuie pe propria-i iscusinţă pentru a găsi cuvintele potrivite. Sub rochia de alpaca cenuşie, simbol al profesiei sale altruiste, inima îi bătea mai repede, oricît de conştientă de sine era. Ştia bine că proastă nu-i, dar nu-i era permis s-o mărturisească.

In soarele de amiază, Rouen îşi întindea somnoros turnurile Catedralei şi piaţa. Trenul avea un sfert de oră oprire şi ea îndrăzni să coboare ca să-şi destindă membrele înţepenite. Era singura femeie de pe peron, dar era atît de adîncită în gînduri, încît te ţinea la distanţă. îşi amintea de oraş din copilărie, cînd însoţise pe două din maicile mănăstirii în pelerinajul lor la Catedrală.

Frumuseţea rigidă şi sobră a înaltelor arcade şi bolţi gotice făcuse o adîncă impresie sufletului ei tînăr şi povestea pioasă a martiriului Jeannei d’Arc îi strînsese inima atunci, ca şi astăzi.

Ea părăsise religia pe care călugăriţele zeloase i-o împărtăşiseră în tinereţe. Era acum protestantă, dar acea ardoare mistică cu care făcuse de timpuriu cunoştinţă renăştea în sufletul ei uneori, ca şi acum. Numai că acum compasiunea ei nu mai era adresată sfintei, ci Jeannei, femeii singuratice, greu încercate.

— Tu, şi tu ai fost o femeie singuratică, gîndi ea, suindu-se în compartiment, — şi tu ai sfidat meschina ordine a vremii tale. Ne-am fi înţeles bine, noi două !

Se aşeză în colţul ei şi, pentru a-şi scurta a doua parte *a* călătoriei, scoase ziarul englezesc pe care îl purta din ajun necitit. Era „Times“ ; ştirile şi actualităţile pe care le citea i se păreau a veni dintr-o lume străină, din care totuşi făcuse parte pînă ieri, grăunte de praf omenesc.

Politica externă a lordului Palmerston era viu comentată de presa engleză şi străină. La Paris, unde Guizot ţinea în mîna sa fermă frîul afacerilor externe, ea părea să fi produs o nelinişte considerabilă. După ultimele informaţii, Mehmed Aii avea să fie recunoscut ca suveran ereditar al Egiptului, în ciuda intervenţiei Marii Britanii şi a Austriei în favoarea Turciei. Regina Victoria şi prinţul consort au patronat inaugurarea unui cămin pentru copii găsiţi, în Whitechapel. Discursul reginei era redat în întregime şi prima aniversare a căsătoriei înaltei Perechi prilejuise articole însufleţite. Maiestatea Sa se află în cea mai bună dispoziţie şi este complet restabilită de pe urma naşterii micii principese. Familia regală a onorat cu prezenţa sa o şedinţă de daguerreotypie ţinută în atelierele recent deschise în Pali Mall. Acest procedeu miraculos de a fixa chipul omenesc într-un tablou face mare vîlvă la Paris, la Londra, ba chiar şi în America. Lui Daguerre i se cuvine toată lauda pentru invenţia sa şi tot sprijinul, deşi fotografia este încă un lux prea costisitor pentru ca marea mulţime să se poată bucura de ea. Rachel, cea mai mare tragediană a vremii, intenţionează nă traverseze Canalul pentru a face cunoscută la Londra arta sa fără egal.

Henriette citi această ultimă informaţie cuvînt cu cuvînt. în ochii ei, o actriţă mare valora cît toate familiile domnitoare ale Angliei şi Europei. Ea îşi propuse ca, o singură dată măcar, să vadă acel obraz palid, acei ochi mari, strălucitori, şi să audă acel glas adînc, sonor, care subjugase întreg Parisul — şi nu mai puţin acea burghezie ţeapănă care dezaproba cu străşnicie viaţa particulară a artistei, dar nu se putea abţine de-a izbucni în lacrimi la atingerea miraculoasă a farmecului ei, care pătrundea pînă în ultimul rînd al galeriei. Unde, îşi zicea Henriette, împătrind ziarul, voi sta şi eu probabil, dacă voi avea vreodată norocul de a pune mîna pe vreun loc.

CAPITOLUL II

Casa doamnei Le Maire din rîndurile de clădiri dărăpănate ce alcătuiau Rue du Harlay, în sărăcăciosul cartier Marais, nu era uşor de categorisit. în acelaşi timp pensiune şi cămin pentru

străini, ea adăpostise în decursul anilor, în camerele sale strimte şi înalte, în saloanele sale umede, un şir neîntrerupt de studenţi veniţi din toate ţările şi de pelerini ocazionali, cîţi puteau permite dimensiunile extrem de flexibile ale încăperilor sale. Doamna Le Maire putea fi poate mai bine caracterizată prin specialitatea ei de a da găzduire fetelor lipsite de ocrotire părintească ; veghea însă cu stricteţe ca morala şi plata la timp să rămînă deasupra oricărei critici. Condiţiile ei erau : chiria pe o săptămînă înainte şi două scrisori de recomandare, pe care le studia cu atenţie, controlîndu-le autenticitatea înainte de a permite noului pensionar să se instaleze în casă. Pasiunea ei pentru onorabilitate era bine cunoscută şi domina tiranic slăbiciunile ei sufleteşti. Bocetele şi rugăminţile impresionau tot atît de puţin urechile ei cu cercei de aur, cît picăturile de ploaie bătrînul acoperiş cenuşiu al casei. Doamna Le Maire nu era totuşi atît de severă pe cît de neînduplecată. Ea nu făcea excepţie pentru nimeni şi nici nu aştepta să i se facă. Pensionarii ei se puteau bucura de îngrijirea şi mesele ei frugale, atît timp cît se purtau onorabil şi-şi puteau achita conturile, pe care le scria ea însăşi în fiecare vineri seara, cu caligrafia unui păianjen cu înclinaţii către matematică.

— Nu pretind de la Dumnezeu şi chiriaşii mei altceva, obişnuia ea să spună cui voia s-o asculte, — decît ca registrele mele să fie în regulă pînă la ultimul gologan şi ca poliţia să nu-mi calce vreodată pragul. Şi, pînă acum, n-am avut de ce mă plînge !

Henriette Desportes şi doamna Le Maire erau cunoştinţe vechi. Henriette petrecuse şase luni în casa aceasta, atunci cînd părăsise mănăstirea pentru a-şi continua studiile de pictură. De atunci venise deseori în vizite scurte. Chiar anul trecut locuise aici o lună întreagă, în timp ce familia Hislop îşi petrecea vacanţa în Elveţia. Cînd descinse din trăsura ce-o adusese de la gară, doamna Le Maire îi ură bun sosit cu vădită bucurie, dar fără acea cordialitate debordantă cu care o întîmpină Pierre, servitorul casei.

— Domnişoara se înapoiază odată cu primăvara, spuse bunul bătrîn, pe cînd, încărcat de bagaje, o conducea în mica ei odăiţă. Abia alaltăieri am auzit cîntînd în Bois prima păsărică şi cînd m-am înapoiat din oraş doamna tocmai pregătea „cutiuţa", căci domnişoara îşi anunţase sosirea.

— Deci tot cutiuţa ! Henriette zîmbi la amintirea acestei mici cămăruţe, de la mansardă, pe care o cunoştea atît de bine. Din cauza dimensiunilor sale, a lipsei de confort şi a celor patru trepte aproape verticale pe care trebuia să te caţeri, doamna Le Maire reuşea numai rareori s-o închirieze pentru timp mai îndelungat, dar ori de cîte ori o putea face, odăiţa era precupeţită ca o cameră fără cusur.

— Fie — Henriette aruncă lui Pierre o privire plină de înţeles — oricum, nu rămîn decît două zile.

, — Domnişoara vrea să ne părăsească ? Doar abia a sosit — spuse Pierre dînd din cap cu părere de rău.

— Nu Parisul, Pierre, numai „cutiuţa[11]. Rămîn definitiv aici — adică...

Se opri, văzînd în capul scării apariţia ţeapănă, încorsetată, a gazdei sale. Cele două femei nu se îmbrăţişară. Nu obişnuiau a face astfel de gesturi nefolositoare. Se întîmpinară ca întotdeauna cu acea stimă şi consideraţie reciprocă. Henriette observase de timpuriu că femeia mai în vîrstă nutrea pentru ea alte sentimente decît pentru celelalte pensionare ale sale. Doamna Le Maire nu i-o spusese niciodată, dar tînăra fată ştia că această mică pariziană grăsulie, cu privirea iscoditoare, o preţuia pentru prestanţa şi gustul ei fin în chestiuni de îmbrăcăminte.

Tinerele femei pe care le adăpostea lăsau îndeobşte atît de mult de dorit în aceste privinţe ! Dar doamna Le Maire dăduse mereu a înţelege Henriettei că, în privinţa celor şapte ani de-acasă, ea ştia totdeauna cu cine are de-a face.

— Oricît ăm fi fost de lovite de soartă, ar fi putut spune acum cînd, după o despărţire de mai multe luni, se găseau din nou faţă în faţă : — noi, d-ta şi eu, ne păstrăm prestanţa. Şira spinării noastre nu se încovoaie la prima suflare de vînt !

Ceea ce spuse însă, fu : Zău, Mademoiselle, mi-ai fi putut face cinstea de a-mi anunţa mai din vreme sosirea d-tale. Căci numai printr-o întîmplare şi cu multă bătaie de cap am reuşit să-ţi fac loc.

— Aţi fost foarte binevoitoare, doamnă, neluînd în seamă neglijenţa mea. Henriette cunoştea firea celeilalte şi ştia cît este de necesar să primească orice amabilitate ca atare şi să se arate recunoscătoare. — M-am hotărît pe neaşteptate şi n-am scris deîndată. Sper că nu v-am cauzat prea mari neplăceri.

— Nu, nu ! Doamna fLe Maire părea potolită. — Fac cu plăcere ce-mi stă în putere. Din păcate n-am liberă decît o mică odăiţă, sus de tot. Iţi aminteşti poate.

— O, da, foarte bine ! Henriette rezistă tentaţiei de a zîmbi şi de a spune pe nume „cutiuţei[41].

în orice caz era de preferat să accepte mizera locuinţă fără vreo obiecţie. A fi în relaţii bune cu doamna Le Maire valora milioane. Merita ca în schimb să te sufoci puţin, timp de două nopţi. Doar nu erau multe case în Paris unde o femeie cinstită, singură, să poată căpăta casă şi masă, mai ales cînd nu avea punga tocmai bine garnisită. Tactul ei fu răsplătit cu invitaţia în salonul particular al doamnei Le Maire, la un pahar de vin şi o bucată de

plăcintă. Ea primi recunoscătoare şi, cum cu fiecare înghiţitură oboseala făcea loc unei călduri plăcute, se dezgheţară puţin atît ea cît şi gazda.

— Ai părăsit deci definitiv Londra, domnişoară ? Te bucuri că te găseşti iar la Paris, de data aceasta pentru totdeauna, se pare ?

— Sînt foarte bucuroasă, doamnă, dar, pentru totdeauna... cine poate şti ? Oricum, nu îndrăznesc să fac presupuneri pentru viitor.

— Ai dreptate ; în lumea aceasta nimic nu-i sigur — numai moartea ; şi dacă anii joacă aici vreun rol, voi avea de-a face cu ea înaintea d-tale.

— Cine se pricepe să-şi poarte anii cu atîta farmec, nu trebuie să-i pese de numărul lor.

Henriette cunoştea groaza doamnei Le Maire de bătrîneţe. Ea prefera să ia parte la comedia pe care o juca doamna pentru a-şi ascunde vîrsta, decît să rîdă de ea. Părul buclat de un negru sclipitor, pe care totuşi îl trăda şuviţele sure, aspre, de la ceafă ; lornionul care nu putea ţine perfect locul ochelarilor de mult necesari şi petele roşii rotunde din obrajii scofîlciţi — totul întrucîtva caraghios, întrucîtva mişcător, dar pînă la urmă demn de admirat. Doamna Le Maire, gîndi ea, nu este nicidecum mai curajoasă decît oricare alta, cînd se simte într-adevăr ameninţată ; dar ea are talentul de a face pe indiferenta în faţa primejdiei, ca şi copiii, pe care Henriette îi văzuse străbătînd coridorul întunecat ce ducea la dormitor, fluierînd de zor.

— Dar, cînd am spus „pentru totdeauna[44] ? — Henriette reveni la prima întrebare a doamnei Le Maire, după ce o nouă înghiţitură o făcuse să-şi. uite oboseala într-o senzaţie de plăcută destindere — m-am gîndit că într-o slujbă nouă nu poţi conta cu siguranţă pe nimic, iar viitoarea mea activitate pare să-şi aibă dificultăţile ei.

— Nouă copii, dacă sînt bine informată. Nu-i aşa, parcă mi-ai scris că despre ducele şi ducesa de Praslin e vorba ?

— Exact, dar nu voi avea în grijă toţi copiii. Băieţii cei mai mari au un profesor, iar dintre fete trei sînt la şcoala **de pe lingă** mănăstire. Voi avea de-a face numai cu cei patru copii mai mici, trei fetiţe şi un băieţaş.

— Găsesc că este mai mult decît de ajuns. Dar d-ta ai experienţa şi încrederea necesare. Mă tem numai că de data aceasta nu-ţi vor putea fi de prea mare folos.

Spuse aceasta cu toată indiferenţa, dar ochii ei negri, de nepătruns, priviră cercetători spre musafir, cu înţelepciunea unui bătrîn papagal. Calmă, Henriette ţinu piept acestei priviri.

— Sper ca elevii mei şi părinţii lor să fie mulţumiţi de mine. Ea puse paharul pe masă, îşi scutură fărîmiturile de pe rochie şi se

ridică. — îmi voi da toată silinţa.

— Desigur, desigur. Doamna Le Maire nu făcu gestul de a umple din nou paharele. A-ţi face datoria spre mulţumirea tuturor, înseamnă doar a-ţi asigura pîinea zilnică ; şi dacă eşti îndeajuns de inteligentă ca să ţi-o îndulceşti cînd şi cînd cu o bomboană, este cu atît mai bine. Dar nu te obişnui prea mult cu dulciurile ; la vîrsta d-tale lăcomia poate deveni periculoasă.

— Dacă vreţi să spuneţi cu aceasta că aş putea căpăta poftă de lux...

— Nu, mă gîndesc şi la altceva. Gospodăria în care vei trăi de aici înainte este într-adevăr foarte îmbelşugată, dar în acelaşi timp, ca să zicem aşa, dificilă. D-ta eşti încă prea tînără pentru a face faţă cerinţelor unei astfel de slujbe ; sau poate că ştii mai bine ca mine ce ţi se va pretinde.

Şi umeri tineri poartă uneori un cap înţelept. Totuşi, da- că-mi permiţi să-ţi dau un sfat, încearcă să iei mîine la vizita de prezentare, pe cît posibil, o înfăţişare mai... de guvernantă. Privirile bătrînilor ei ochi experimentaţi cîntăriră\ cu răceală obrazul tînăr şi poposiră pentru o clipă, plini de înţeles, pe şalul ei luxos, pălăria cenuşie cu panglicile de culoarea cireşelor, care accentuau prospeţimea trandafirie a buzelor şi obrajilor ei, pe strălucirea părului castaniu ce-i cădea uşor pe frunte.

— Uneori este recomandabil să-ţi domoleşti strălucirea.,. Dar acum vrei desigur să te speli şi să te aranjezi puţin după călătorie. Vei găsi în dormitorul d-tale apă caldă şi... cinăm ca de obicei la şapte şi jumătate.

Amuzată, dar şi puţin înciudată de brusca întrerupere a convorbirii, Henriette urcă spre cămăruţa ei. Nu-i era neplăcut să audă reproşîndu-i-se tinereţea, pe care în ultima vreme i se păruse c-o vede ofilindu-se, dar ar fi vrut să asculte în continuare aluziile doamnei Le Maire. Obosise, probabil, bătrîna. Oricum, atît de guralivă foarte rar o văzuse. Şi cu ce îngîmfare numise această gaură de sub acoperiş dormitor ! Şi apoi acel „cinăm la şapte şi jumătate'[1]. Henriette ştia bine din ce se va compune cina, începînd cu supa de varză, al cărei miros binecunoscut o întovărăşea pe scară în sus, pînă la piramida de nuci şi portocale mici şi seci, şi jumătatea de ceşcuţă de cafea subţire.

„Cutiuţa" nu-şi schimbase înfăţişarea : nici o crăpătură mai puţin în perete,, nici o mobilă în plus. Totul arăta aşa cum îl avea ea în amintire : canapeluţa, pe care numai extrema necesitate şi o bună parte de fantezie îngăduitoare o puteau transforma în pat ; lavaboul de fier într-un colţ, de unde, ea, incomod încovoiată — pereţii aplecaţi nu permiteau altfel — împroşcase cu apă, de atîtea ori, întreaga cămăruţă ; rîndul de cîrlige de lemn care aşteptau

greutatea hainelor ei ; bucata de scîndură care servea drept măsuţă de toaletă şi oglinda de deasupra, înceţoşată ca întotdeauna, încît te vedeai în ea ca printr-o perdea de lacrimi. Dar acolo, afară, dincolo de ferestruica de pod, era Parisul, mare, străvechi, veşnic, în amurgul sfîrşitului de martie, ca amintirea palidă a unui vis frumos.,

Cu mîini uşor tremurînde îşi scoase Henriette pălăria. Emoţia şi suitul scărilor o făceau să respire mai repede. Deschise fereastra' şi se aplecă în afară în aerul răcoros al serii, care, ca o mînă alin- tătoare, îi alungă cu o mişcare delicată părul de pe frunte. De jur împrejur se înălţau, unul lîngă altul, acoperişurile de ţiglă roşie sau de ardezie cenuşie, cu hornurile lor fumegînde, care nu i se părură atît de negre şi de impresionante ca ale Londrei. Ici-colo se lumina cîte-o fereastră, iar printre clădiri, privirea descoperea cîte o frîntură neregulat dantelată de rîu, cu sclipirea palidă ca de zinc. Sena... De vecinătatea ei vorbeau atmosfera limpede, reflexele slabe ale amurgului, pe care apa căuta să le reţină, zgomotul vapoarelor ce treceau. Aproape că ar fi putut distinge murmurul valurilor de celălalt val de murmure, produs de oameni, cu mult mai zgomotos : Parisul însuşi.

— Paris-—Paris—Paris ! — repetau iar şi iar bătăile inimii sale, cum sta nemişcată la fereastră şi vedea cum amurgul se pierde încet în noapte. I se părea că ţine strîns în braţe oraşul şi oraşul ţine ascuns destinul ei... Cum era el, nu putea şti.

— Ah, fă-mă să fiu fericită aici ! Fă-mă să aflu ce-nseamnă a trăi ! Nu mă lăsa să îmbătrînesc fără a fi fost vreodată tînără !

Astfel se ruga Henriette Desportes, în întunericul care se lăsa peste cea de-a douăzeci şi una zi a lunii martie în anul de graţie o mie opt sute patruzeci şi unu a oraşului ale cărui străzi aveau să răsune, şase ani mai tîrziu, de numele ei.

La nouă şi jumătate, Henriette suia alte trepte — scara nu tocmai curată, nici prea bine luminată, care ducea la catul al doilea al unei case vechi de piatră, în imediata apropiere a bulevardului Montmartre. Sună. O femeie murdară îi deschise şi, la întrebarea ei, răspunse că domnul Felix Desportes este acasă. Henriette simţi dispreţul din privirea bătrînei şi-şi exprimă dorinţa pe un ton neobişnuit de aspru :

— Anunţă-mă, te rog, domnului baron. Spune-i că nepoata sa este aici. Mă aşteaptă.

Dar femeia rînji şi ridică din umeri.

— Nepoată sau nu, răspunse ea rece, dispărînd în obscuritatea din care apăruse, — puţin îmi pasă, sînt aici pentru a anunţa vizitatorii. Dar nu uita să-nchizi bine uşa la plecare, domnişoară.

— Domnişoara Desportes, se răsti Henriette, — şi te rog să ţii minte pentru viitor !

Dar nu primi nici un răspuns şi nu-i rămase altceva de făcut decît să suie singură treptele, păşind cu băgare de seamă în lumina plăpîndă a unei singure lămpi. îşi scutură praful de pe rochie şi, înainte de a bate în uşă, se opri o clipă pentru a se reculege. Nu se aştepta la mare lucru de la această vizită, dar era ferm hotă- rîtă să facă tot ce-i va sta în putinţă să iasă bine. Era posibil ca singura ei rudă să mai aibă o urmă de interes şi de afecţiune pentru ea. Revederea, totuşi, nu avu un început promiţător.

— Aşadar, tu eşti ! Nici faţa nici glasul care i se adresă nu-i spuseră bun sosit. — Intră acum, dac-ai venit. Nu te aşteptam atît de curînd.

— Dar, bunicule, ţi-am scris doar că te voi vizita îndată după sosire. N-ai primit scrisoarea ?

— Ba da, e pe-aici pe undeva. Bătrînul înalt, în halat şi papuci, se tîrî spre fotoliul său de lîngă foc şi gestul indiferent al mîinii sale înguste, transparente, arătă vraful de ziare, cărţi, scrisori, condeie şi pahare de pe masa de lîngă el. Cu sau fără scrisoare, ştiam că vei veni iar.

Henriette se înfioră auzindu-1 vorbind astfel. întotdeauna fu- sese la fel. De cînd îşi putea aduce aminte, simpla prezenţă a bu- nicului o amorţea, aşa cum într-o singură noapte gerul face să în- gheţe seva frunzelor. în nici una din rarele lor întîlniri, în timpul copilăriei ei, el nu-i ascunsese aversiunea. Ea nu fusese o copilă frumoasă, dar era drăgăstoasă şi inteligentă. Sperase întotdeauna că zelul la învăţătură şi talentele ei îi vor muia inima şi-i vor smulge un cuvînt de încurajare sau de laudă. Dar niciodată n-a rostit vreunul. Venise la el mereu cu speranţe, pentru a se înapoia de fiecare dată dezamăgită şi descurajată şi cu un vag sentiment de aversiune, aproape fizică, bazată fără îndoială pe reciprocitate. Credea că lucrurile se vor schimba, cu vîrsta, dar îşi dădu curînd seama că bariera ridicată între ei rămăsese de netrecut.

— Ai luat masa ? întrebarea era o simplă politeţe şi domnul Desportes, întinzînd mîna după paharul său de brandy, nu se gîndi să-i ofere şi ei unul.

— Da, mulţumesc, la doamna Le Maire. Unul dintre studenţi m-a condus pînă aici ; n-a vrut să mă lase să fac singură un drum atît de lung.

— Tu doar eşti obişnuită să umbli singură. O privi QU înţeles pe sub sprîncenele stufoase, sure. Ai avut tot timpul să înveţi să te mişti singură. Ai doar aproape treizeci de ani.

Privirea şi vorbele acestea o făcură pe Henriette să roşească.

Nu se ruşina de vîrsta ei, dar cărei femei îi place să şi-o audă?.

— Sînt oricum obişnuită să-mi urmez singură calea, răspunse ea, încălzindu-şi mîinile la foc şi dezvăluindu-şi forma perfectă, albeaţa şi scînteierea inelului de pe deget. Am spus-o numai ca să te linştesc... dar, în sfîrşit, eu sînt bine... şi tu ? Sper că reumatismul nu ţi-a mai dat de lucru.

Mîna fină a moşneagului şi pereţii subţiri ai paharului de brandy tremurau, dar protestul veni fără întîrziere.

— Reumatism ? Nici vorbă, nu e ! Cînd şi cînd cîte-o înţepătură... nimic mai mult ; nici o mirare într-o gaură atît de umedă, pe care ţi-o închiriază drept locuinţă confortabilă. Dar cînd ai luat parte la campanii, ca mine, cu omătul Alpilor sau al stepei ruse drept pernă, atunci nu-ţi mai pasă de neplăceri şi de lipsuri. Sănătatea mea nu trebuie să-ţi facă griji. Păstreaz-o mai bine pe a ta, căci, dacă e adevărat ceea ce mi-ai scris, vei avea fără îndoială nevoie de ea.

— Bunicule ! Henriette se aplecă şi-i puse mîna pe braţ. Am sperat că vei aproba înapoierea mea la Paris şi că vei fi chiar puţin bucuros şi mîndru că mi s-a oferit un astfel de post.

— Mîndru... bucuros ! repetă el batjocoritor. Te aştepţi să mă bucur că intri în serviciul familiei Choiseul-Praslin, pe care o urăsc !

— Dar este una dintre familiile de frunte ale Franţei !

— Pentru mine ea reprezintă tot ceea ce am vrut să stîrpesc în patria noastră şi mi-am irosit cei mai buni ani ai vieţii pentru asta. Această nobilime laşă, care ne suge măduva din oase ca o plantă otrăvitoare şi care va începe iar să se întindă, pînă ne va înăbuşi — acum cînd lipseşte mîna de fier care să o smulgă.

Fără vrere, ochii i se îndreptară spre amintirile din zilele de luptă : sabia şi uniforma, care atîrnau, stafie cenuşie, într-un ungher ; portretul lui Napoleon în mantia încoronării ; diploma sa de ofiţer al gărzii imperiale, pusă în ramă ; decoraţiile, primite pentru bravură în faţa inamicului, pe care le iubea mai presus de orice, şi pergamentul sigilat, care-1 îndreptăţea să poarte pe viaţă titlul ’ de baron, drept recompensă pentru serviciile aduse cu credinţă patriei şi împăratului. Pe cînd privirile sale rătăceau de la un simbol la altul al acelei cauze pierdute căreia inima îi va aparţine totdeauna, continuă cu un glas în care se contopeau mîndria şi adînca amărăciune.

— Mai întîi te-ai dus în Anglia, această ţară care ne-a umilit şi prin trădarea sa a tîrît pe împărat în exil şi la moarte ; iar acum, din toate familiile franceze, ţi-ai ales tocmai pe aceea care, printre primele, a alergat de partea casei de Orleans deîndată ce s-a schimbat direcţia vîntului !

— Sînt eu vinovată că s-au schimbat vremurile ? Henriette răspunse liniştită reproşurilor sale, dar obrajii ei se împurpurară.

— Eşti vinovată că nu m-ai scutit de această ultimă insultă. Familii mai de vază decît hoarda acestor Praslin n-au uitat binefaceri trecute şi n-au alergat atît de repede de partea regelui. Din partea mea, ducele 'de Praslin n-are decît să-şi vîndă onoarea acestui prostănac de Louis Philippe pentru nu ştiu ce favoruri, n-are deeît să ia tot ce poate căpăta. N-are decît să facă pe ofiţerul la Palat. Dar pentru aceasta nu trebuie să-i serveşti tu, lui, fiicelor şi fiilor săi.

— Bunicule ! Henriette îi vorbi cu acel ton sigur, liniştitor, pe care l-ar fi întrebuinţat faţă de un copil întărîtat. — Nu sînt regalistă în convingerile mele ; mi-ar părea bine să văd Franţa din nou republică, dar...

— Curios mod de a o dovedi, o întrerupse el batjocoritor.

— Napoleon e mort, continuă ea, — şi fiul său e mort. Apreciez credinţa ta faţă de trecut; dar ce vrei să fac ? Trecutul nu-mi oferă pîine să mănînc, nici haine să mă îmbrac, nici loc sub vreun acoperiş nu-mi procură. 'Zece ani aproape am avut de luptat cu astfel de lucruri. Eu nu-mi pot permite luxul de a trăi în trecut.

— Aşa ! Bătrînul goli paharul de brandy şi întinse mîna tremurînd după sticlă. Aruncă-mi în obraz acum că nu ţi-am ţinut servitori şi trăsură la scară şi că nu te-am încărcat cu podoabele din Rue de la Paix ! Aceasta îţi este mulţumirea pentru că ţi-am dat o educaţie mult superioară rangului tău.

— Şi care este, mă rog, rangul meu ? înălţă fruntea şi, peste masa neorînduită şi lampa de petrol cu abajur verde, ea îl privi fix în faţă. Asta chiar aş vrea tare mult să ştiu ; nu m-am putut lămuri niciodată.

— Nu este nevoie să adaugi obrăznicia la toate celelalte defecte ale tale şi să-mi reproşezi mie că nu ai bani, nici bărbat. După părerea ta, ar fi trebuit poate ca, pe lingă o educaţie costisitoare, care te-a făcut încă mai pretenţioasă şi închipuită, să-ţi dau şi o zestre frumuşică.

— Nu, bunicule, nu ţi-am făcut niciodată reproşuri şi n-am venit aici să-ţi cer bani. Dar nu este de mirare ca la vîrsta mea să vreau să aflu cîte ceva despre mine însămi !

— Te socotesc îndeajuns de coaptă să nu te ţii de prostii ; de rest nu te întreb.

— Dar eu te întreb ! Răceala lui neînduplecată o făcu mai h®tărîtă să-i smulgă un răspuns la întrebarea care de mult o chinuia. — Niciodată nu mi-ai vorbit nimic despre părinţii mei şi împrejurările naşterii mele. Ştiu numai că am fost botezată Henriette Desportes şi că tu eşti baronul Desportes.

Ea avu grijă să nu omită acest titlu, care pentru el avea cu atît mai multă valoare, cu cît prezentul i-o nega.

— La mănăstire mi se povestea, spuse ea mai departe, — că tu eşti singura mea rudă în viaţă ; şi în fiecare săptămînă, cînd celelalte fete scriau părinţilor lor, îţi scriam şi eu ţie, cu toată gingăşia sufletului meu de copil. Eram atît de singură şi voiam să fii mîndru de mine ! Eram proastă şi sentimentală, cum sînt copiii. îmi dădeam atîta silinţă şi speram mereu...

— Ce rost au toate acestea acum ? Nu mai eşti copil, o întrerupse el întărîtat. Intră în subiect odată şi spune-mi ce vrei de la mine. Ce te-a adus astă seară aici ?

:— Tu eşti singura mea rudă, bunicule. Ea îşi împreună mîii nile în poală ; era greu de dărîmat acest zid de duşmănie, dar ea îşi pusese în cap să facă a ultimă încercare de a-i slăbi rezistenţa.

— Nu este drept să fii obligat să trăieşti cu o astfel de nesiguranţă despre trecutul tău. Dacă este ceva bun în mine pe care-1 datorez părinţilor mei, aş vrea să-1 ştiu ; şi dacă mi-au lăsat moştenire defectele şi slăbiciunile lor, tot este drept să aflu, pentru a le putea învinge.

— Pentru a-ţi învinge defectele nu este necesar să ştii de la cine le ai.

— Da, poate, dar mi-ar ajuta să mă cunosc mai bine. Uneori mi se pare că sînt una dintre acele siluete, tăiate din hîrtie neagră şi lipite pe carton alb... numai conturul undi om şi nimic mai mult. Nu mă lăsa să trăiesc aşa o viaţă întreagă.

— Nu am intenţia să mă ating de trecut. Părinţii tăi sînt morţi. Ştii asta.

— Da, ştiu. Ea suspină îngrijorată şi-1 privi umplîndu-şi pentru a treia oară paharul.

— Dar aş vrea să pot avea convingerea că a existat o dragoste, o pasiune, la care să fiu părtaşă. Viaţa mea a fost pînă acum atît de săracă în astfel de lucruri !

Vocea i se stinse într-un şoptit abia perceptibil, cînd pronunţă aceste vorbe. Dar ea vibra prin puterea sentimentului ca o strună de harpă în tăcerea unei camere. Bătrînul deveni altul. Puse pe masă paharul pe jumătate plin şi se aplecă spre ea. Faţa sa uscată, fără sînge, se afla numai la o lungime de braţ de ea şi ochii lui o priveau fix cu o expresie aspră, răutăcioasă.

— Numele meu este din păcate şi al tău, îi spuse el nemişcat, dar numai atît timp cît îi faci cinste. Dacă acţionezi împotriva dorinţelor mele şi primeşti această slujbă, după cum intenţionezi, pierzi dreptul de a-1 mai purta.

— Dar, bunicule, asta e imposibil. Nu mă pot înapoia în An-

glia ; ar trebui să treacă luni pînă să-mi pot asigura un mijloc de existenţă. N-am făcut nimic de care să ne fie ruşine ; şi dacă pînă acum mi-a folosit bunul meu nume, cu atît mai mult acum, în această familie...

— Nu mai repeta numele lor !, o întrerupse el. Ai de ales. Dacă-ţi menţii hotărîrea, îţi interzic s-o faci ca o Desportes.

— Dar ei ştiu că mă numesc astfel. Nu pot schimba nimic ; ducele şi ducesa ar putea avea bănuieli.

— Puţin îmi pasă ce vor crede ei. Ai acceptat acest post fără să mă întrebi şi dacă îl iei în primire nu mai ai ce căuta aici. Atunci nu vei mai avea rude, nici decedate, nici în viaţă.

— Pentru cei morţi n-ai dreptul să vorbeşti. Henriette se ridică şi-şi puse şalul pe umeri. în camera întunecoasă părea neobişnuit de înaltă, şi lumina verzuie a lămpii dădea chipului ei vigoare şi puritate de marmură. Tu poţi vorbi numai pentru tine şi eu pot răspunde numai pentru mine. Să nu-ţi fie teamă că mai vin pe aici. De poimîine voi fi în casa Praslin, Rue du Faubourg Sânt Honore, 55, dacă vrei să ştii unde mă poţi găsi.

Păşi spre uşă şi baronul Desportes o urmări cu privirea, fără a se ridica din fotoliu. El luă din nou paharul şi cînd Henriette se opri în prag îl văzu închinîndu-se portretului împăratului său, cu panglica tricoloră la ramă. Privi cu mînie şi compătimire acest tablou.

— Bine, îşi zise ea coborînd pe dibuite treptele întunecoase, am distrus singura punte în urma mea. De acum înainte va trebui sâ-mi construiesc singură punţile, sau să mă înec.

CAPITOLUL III

Se duse. în Faubourg Saint Honore, în întîmpinarea viitorului ei, cu un pas de parcă primăvara însăşi îi înaripa piciorul. Vizita la bunicul său trecuse şi o uitase. Vorbele lui o revoltaseră pentru o clipă, dar la urma urmei nu era decît un bătrîn amărît, gelos pe tinereţea ei. Siguranţa ei era pentru el un semn în plus al propriei sale neputinţe fără speranţă de lecuit. Ca unul căruia soarta îi făcuse parte de o viaţă amară, nu se putea împăca de fel cu fericirea altora.

Ea regreta discuţia duşmănoasă din ajun, dar urme nu-i lăsase. Tot atît de puţin prinseră rădăcini în conştiinţa de sine, pe care acum şi-o recăpătase, aluziile doamnei Le Maire la tinerele fete drăguţe şi primejdiile ce le pîndesc.

In dimineaţa aceasta, se simţea capabilă de orice, cum trecea ea aşa pe lingă librărioarele de pe chei, pline de tipărituri vechi, de volume răzleţe, de cărţi uzate. Privirile-i întîlniră chipul împărătesei Iosefina, brodat pe pînză în culori ţipătoare, fluturind în

vintul cheiului, şi atît de mare îi era încrederea în sine incit i se păru că împărăteasa o salută zîmbind.

Un orb, condus de căţeluşul său, îi ieşi în cale, şi Henriette căută şi găsi un gologan pe care îl azvîrli în căniţa de tablă ce i se întinse.

— Bogdaproste, domnişoară ! mulţumi el.

— De unde ştii că este o domnişoară ? întrebă ea mirată.

— O, nu-i lucru greu. Am auzit foşnetul unei fuste, şi cînd aţi deschis poşeta, mirosea a levănţică. Mignon şi cu mine vă dorim noroc ; gologanul ce l-aţi dat să vă vină înmiit înapoi !

Cei doi porniră mai departe ; căţeluşul plin de importanţă şi curiozitate, stăpînul său prudent şi absent, ca unul a cărui lume restrînsă se compune din mirosuri, foşnet de fuste şi zgomot de paşi. Nimeni nu-i mai urase noroc cînd pornise să se prezinte la vreo slujbă ; de aceea urarea orbului ii era şi mai de preţ. Mai bine o binecuvîntare pe care şi-o cumpărase, decît nici una.

Vînzători de flori ofereau viorele şi ciuboţica cucului. O clipă se opri în faţa unui coş, tentată să cumpere un bucheţel. Dar la vremea aceasta florile erau încă scumpe. Şi apoi experienţa o învăţase că o astfel de risipă ar putea face impresie proastă. Stăpînele nu vedeau cu ochi buni educatoarele cu podoabe şi flori. Ea nu voia să rişte să dea ducesei, de la prima lor întîlnire, motive de nemulţumire.

Henriette opri o trăsură şi dădu birjarului adresa, Rue du Foubourg Saint Honore, 55. Apoi se rezemă de perne şi, cu gindul, se pregăti pentru viitoarea jumătate de oră.

Faptul că luase trăsura era mai curînd o măsură strategică decît un semn de oboseală. A ajunge pe jos, ar fi însemnat să comită o greşeală de nereparat. Chiar şi în cel mai fericit caz, situaţia ei în casă nu putea s-o facă iubită de servitorime. Dacă un servitor va povesti în bucătărie că noua educatoare a venit pe jos ca orice fată-n casă, nu i se va da mai multă consideraţie decît uneia din acestea. Silinţa ei de a se menţine în postul încredinţat va în- tîlni destule piedici şi fără acest început neprielnic. De felul ei Henriette era liberă de orice prejudecăţi. Mîndră nu era de fel şi în inima sa nu-şi găseau loc deosebiri de clasă. Dar judeca limpede. Ştia că numai dacă va putea izbîndi se va ţine tare din capul locului pe poziţia drepturilor cuvenite unei educatoare.

— Dacă eşti de partea stăpînilor, se simte ofensată servitorimea, îşi spuse ea, în timp ce trăsura înainta. Dacă eşti de partea servitorimii, pierzi încrederea stăpînilor. Trebuie să ţin calea de mijloc şi să nu mă abat prea mult de o parte sau de alta. O educatoare trebuie să fie iscusită ca un dansator pe sîrmă şi şireată ca

o vulpe.

Trăsura se apropia de intrarea unei clădiri impunătoare. Faţada cu ferestre înalte, blazonul de deasupra porţii împodobite cu măiestrie şi arborii tăiaţi cu îngrijire făceau să-i pară sărăcăcioasă casa din Londra pe care nu de mult o părăsise. Prima ei mişcare fusese să sară din trăsură şi să sune, dar se reţinu şi spuse vizitiului s-o facă.

Cînd portarul în livrea veni în fugă, ea coborî fără grabă, plăti şi dădu un bacşiş birjarului, apoi îl urmă pe servitor în curtea interioară, formată de aripile casei. Fu condusă într-o sală de primire neîncălzită. Un lacheu luă pe o tavă de argint cartea ei de vizită şi o lăsă singură. Păşi în faţa oglinzii atîrnate pe perete, se privi şi observă cu mulţumire că vîntul nu-i deranjase părul care-i încadra faţa în bucle şi se aduna într-un coc greu pe ceafă.

Natura nu dăduse chipului ei ovalul pe care şi l-ar fi dorit, dar plimbarea îi îmbujorase obrajii iar pălăria îi venea într-adevăr minunat, fără a fi prea bătătoare la ochi — apariţia ei făcuse desigur impresie servitorului. Şi dacă n-a recunoscut imediat în ea pe noua educatoare, aceasta îi va fi de folos pentru viitor.

11 auzi înapoindu-se ; abia mai avu timp să se aşeze pe un scaun şi să-şi aranjeze fusta.

— Domnul duce şi doamna ducesă vă aşteaptă, domnişoară. Pe aici, vă rog !

Henriette îl urmă pe o scară largă şi în lungul unui coridor fără sfîrşit, acoperit cu covor, spre care se deschideau numeroase uşi. La celălalt capăt se opriră şi servitorul tocmai ridică mîna să bată în uşă, cînd o voce de femeie, ieşită din fire, strigă atît de ascuţit şi de tare încît era imposibil să n-o auzi :

— Cunoşti sentimentele mele, n-are nici un rost să faci pe miratul. Toţi ştiu în casa asta cîtă plăcere îţi face să mă umileşti.

Urmă răspunsul potolit, neclar, al unei voci bărbăteşti, bine stăpînită, după care din nou glasul străpungător al femeii :

— Da, mă umileşti în faţa copiilor şi a slugilor, şi în cea nouă vei avea un ascultător în plus. Să nu-ţi închipui însă că sînt atît de proastă încît să nu ştiu pentru ce ai adus-o. Eu sînt mulţumită de domnişoara Maillard în toate privinţele, dar pentru că nu mai este tînără şi drăguţă — îmi este devotată în nenorocirea mea — o dai afară. Ţi-o spun, nu mai rezist unei schimbări şi cu aceasta unor noi jigniri. Pe zi ce trece, copiii mă tratează ca...

Din nou o întrerupse glasul liniştit, profund, şi, profitînd de această ocazie prielnică, servitorul bătu în uşă cu putere. Aşteptind să audă „intră !“ el se întoarse spre Henriette şi-i aruncă o privire plina de înţeles. Ea făcu pe indiferenta, dar pricepu prea bine satisfacţia lui reţinută, uşoara ridicare din umeri, abia

perceptibilă sub livreaua de postav verde.

— Domnişoara Desportes, anunţă el rece şi o lăsă singură acolo, în pragul soartei sale.

Mai tîrziu îşi va aminti mereu de această cameră, aşa cum ® vedea acum în strălucirea soarelui de primăvară, cu atenţia încordată de nesiguranţa dacă va reuşi să facă buna impresie dorită şi înspăimîntată de discuţia pe care fără voie o auzise. încăperea, mică şi intimă, era desigur budoarul ducesei. Rozul cald al draperiilor se reflecta în înfloriturile stofei mobilelor alb-aurite. Soarele străbătea prin geamurile înalte şi desena pete luminoase pe covor. La fereastră, ghivece cu flori albe şi roz, care păreau nişte păsărele exotice venite să-şi odihnească aici aripioarele ostenite de zbor. Pe măsuţa de scris, elegantă, hîrtii împrăştiate şi condeie ; părea că cel care scria fusese întrerupt pe neaşteptate. Priveliştea i se întipări adînc, încă înainte de a observa pe bărbatul şi femeia ale căror glasuri tocmai le auzise.

Ducesa era culcată în şeslong, lîngă focul din cămin, şi îmbrăcămintea comodă de dimineaţă, din mătase şi dantelă, care cădea în cute largi, nu putea ascunde formele ei pline, voluptoase, nici urmele numeroaselor sarcini purtate. Se evidenţia atît de mult trupeşte, încît uitai să-i cauţi chipul sau privirea, întocmai cum într-un tablou de Rubens vezi mai întîi trupurile şi abia în urmă îi prinzi semnificaţia. Originea ei corsicană se trăda prin părul lung, negru, cu ape albăstrii, prin sprîncenele groase, întunecate şi prin buzele neobişnuit de roşii, contrastînd ciudat cu faţa palidă, plinăv Avea gura cea mai voluptuoasă, dar totodată cea mai rece, pe care o văzuse vreodată. Henriette şi nici cea mai mică urmă de zîmbet pe ea, nici în ochii negri de sub pleoapele somnoroase. -4

— Sper că n-am venit prea devreme, doamnă ducesă — Henriet'te nu socotise că va trebui să spună ea primul cuvînt, dar tăcerea devenise penibilă — am înţeles bine, cred, că m-ăţi chemat la unsprezece ?

Făptura din şeslong făcu o ipişcare neprecisă cu capul, dar nu dădu nici un ait semn că ar fi auzit întrebarea. Henriette înaintă un pas şi căută un scaun. In aceeaşi clipă observă pe stăpînul casei, cârc venea spre ea. Perdelele îl ascunseseră vederii ei, dar acum îi apărta in toată claritatea. Nu părea să aibă , mai mult de treizeci şi cinci de ani şi haina de casă cenuşie cu dungi verzi pe care o purta scotea în relief chipul său blond şi trupul zvelţ. Părul şi favoritele scurt tăiate erau de culoarea inului, iar obrajii săi aveau o prospeţime sănătoasă. Bărbia puternică, rasă, cu gropiţa adîncă în mijloc, se evidenţia sub buza de jos, groasă. Buza de sus însă era subţire şi cam scurtaşi cînd zîmbea, ca acum, făcea o impresie foarte tinerească, în ciuda nasului bine croit şi a ochilor obosiţi.

Ochii dezminţeau această impresie; fără îndoială ei aparţintau unui bărbat care nu era lipsit de experienţă şi care putea fi tot atît de neînduplecat pe cît de dornic de viaţă.

— Permite-mi, domnişoară. Aceasta era vocea profundă de adineaori, îi trecu prin cap, cînd se aşeza pe scaunul pe care i-1 împinSe el lîngă fereastră.

— Mulţumesc foarte mult, domnule duce, şpuse ea, tot căutînd să-şi aşeze cutele fustei. Era cald în cameră şi lăsă să-i cadă şalul pe speteaza scaunului. Rochia cenuşie de alpaca nu era elegantă, dar era bine cusută. îşi trase mănuşile cenuşii pe care şi le cumpărase în ajun într-un moment de slăbiciune risipitoare şi se concentră qsupra acestei îndeletniciri, nevrînd să continue a-i examina pe cei doi. Ducesa scoase un oftat adînc, nu părea însă dispusă să înceapă cu întrebările de rigoare. Apăsătoare această tăcere, întreruptă doar de trosnetul uşor al butucului din sobă şi de bătaia nervoasă a degeteldr prelungi, îngrijite, pe marmura susţinută de coloane a căminului de care se rezemase ducele. Henriette nu -mai fusese niciodată supusă unei astfel de încercări, totuşi nu era încurcată. Ba chiar avea un sentiment de siguranţă, un fel de conştiinţă a puterii. Această cameră luxoasă, această îmbrăcăminte de mătase şi dantelă, acest vechi nume nobil şi acest soţ atît de impunător aparţineau femeii culcate , ea însăşi se simţea vădit mai încurcată decît educatoarea care aştepta respectuoasă şi calmă să ,i se adreseze o vorbă.

, Henriette surprinse gestul de nerăbdare pe care ducele îl adresă soţiei sale, încreţind fruntea. Era treaba femeii de a purta o astfel de convorbire, dar, de ciudă sau din timiditate, ducesa nu părea dispusă să-şi facă datoria. . .

Henriette nu trădă că observase gestul, dar, văzînd că viitoarea ei stăpînă scăpase din mînă frîul autorităţii, nu ezită să-1 apuce ea. Bine, îşi zise, dacă stăpîna casei nu vrea să facă uz de drepturile ei, .trebuie inversate rolurile ; va începe ea cu întrebările.

— pr-rmiteţi-mi să vă exprim mulţumirile mele pentru invitaţia de a discilta împreună despre educaţia' copiilor d-voastră. Pot spera că certificatele mele au fost mulţumitoare ?

— Certificatele... da, da, desigur. Ducesa se menţinea încă pe poziţia ei. . e

— Mai mult decît mulţumitoare, excelente ! completă ducele răspunsul şi continuă s-o privească pe Henriette stăruitor.

— Desigur că aveţi să-mi puneţi unele întrebări. într-o scrisoare nu se pot spune toate pe larg. Şi-agoi aş vrea să ştiu ce aşteptaţi de la mine, înainte de a lua asupra-mi o astfel de răspundere. Henriette se opri intenţionat şi se întoarse spre ducesă. Dar

aceasta părea că nici nu ascultă. Nici o clipă nu^şi pierdea din ochi soţul.

— Mi-aţi indicat salariul, dar nu mi-aţi spus nimic despre vîrsta elevilor mei, nici despre sarcinile mele. Este foarte posibil ca în anumite privinţe să nu pot face faţă cerinţelor d-voastră.

— Veţi putea, fără îndoială, domnişoară, răspunse ducele^ deşi întrebarea era adresată soţiei sale, care, departe de a-1 întrerupe, nu făcu nici un gest prin care să arate că ar vrea să ia parte la discuţie. Cu experienţa d-tale, nu-ţi va fi greu. Doi dintre fiii noştri sînt, precum ştii, în grija unui profesor şi trei dintre fiicele noastre sînt la Sacre-Coeur. Te vei ocupa deci numai de ceilalţi patru : Isabella, fiica noastră cea mai mare, merge pe. paisprezece ani ; Louise a împlinit zece, iar cei din urmă sînt Berthe, care împlineşte luna viitoare şase ani, şi mezinul nostru, Raynald, care are aproape patru. Sper că nu ai nimic împotrivă să te ocupi şi de băiat ?

— O, nu, dimpotrivă, răspunse Henriette, care se bucura de interesul lui pentru copii, — găsesc binevenită prezenţa lui în, camera copiilor. Socotesc că este mai. practic să creşti împreună băieţii şi fetele, bineînţeles cîţ sînt încă mititei..

— Raynald este un copil dezgheţat, dar trebuie să te fac atentă de pe acunj că este foarte sensibil. Sănătatea lui îmi produce multă îngrijorare.

Ei nu-i scăpă că el spusese „îmi“ în loc de „ne“, cum s-ar fi aşteptat să audă.

— înţeleg, răspunse ea, — astfel de copii cer o atenţie deosebită. Un tratament prea dur poate dăuna unei sănătăţi atît de delicate.

— Sînt convins, domnişoară, că nu-1 vei sili prea mi_dt Ia învăţătură. După cum văd, d-ta posezi pregătirea necesară pentru a lua în mîini educarea unui copil atît de- sensibil !

— Raynald îmi seamănă mie, în această privinţă, spuse ducesa pe neaşteptate, aruncînd aceste vorhe bărbatului de lingă că^ min, şi nu educatoarei, cum s-ar fi cuvenit. Eram bolnavă şi nefericită înainte de a se naşte, şi în el va continua să trăiască suferinţa mea de-atunci.

Nervos, ducele lovi cu piciorul butucul din cămin. Săriră scîntei. Henriette nu observă, dar simţea scînteile nevăzute ale încordării care umpleau camera.

— Vă este indiferent, întrerupse ea din nou tăcerea penibilă, în ce limbă voi ţine lecţiile ? Sînt obişnuită atît cu engleza cît şi cu franceza.

Ducesa aruncase săgeata şi recăzuse în indiferenţa ei, fără a da atenţie aceleia care vosbea.

— Pentru cei doi mai mari, ar fi de preferat engleza, spuse ducele. Vorbesc destul de bine, "dar trebuie să mai exerseze în scris. în privinţa celor doi mai mici, îţi las libera-alegere. Aş vrea să înveţe engleza nesiliţi.

— Cred că asta va veni de la sine, asistînd la lecţiile celor mai mari. în felul acesta vor prinde o bună parte din conversaţie fără să-şi dea* seama.

— O idee foarte bună ! Progresele lor vor fi curînd vizibile.» ' Domnişoara Maillard se plîngea mereu cît de greu este să-i faci să vorbească altceva decît franceza.

— Nu, cu sila nu se poate obţine aşa ceva, se simţi obligată să adauge Henriette.

Trebuie să spun ca n-am avut să-i reproşez nimic domnişoarei Maillard, aruncă o nouă săgeată ducesa ; şi din nou Henriette nu se putu opri de a-şi închipui' că asistă fără voie la o discuţie în — Nu este acum momentul să discutăm meritele domnişoarei Maillard, Fanny, îi tăie el vorba cu răceală. Domnişoara Des- doi. Ea ne-a dat suficiente dovezi de credinţă şi afecţiune, dragul meu, uiţi prea repede asta.

portes nu trebuie să se simtă sub nici un motiv influenţată de metodele predecesoarei ei. Doresc să i se lase mină liberă pentru a-şi face datoria aşa cum socoteşte ea că este mai bine.

Pe faţa palidă ochii negri scăpărat brusc, de parc-ar fi avut jăratec în adîncul lor de nepătruns.

— Şi cum socoteşti tu că este mai bine, spunea privirea ce-o aruncă soţului ei. Trecînd peste capitolul „predecesoare[11], Henriette se grăbi să aducă vorba de altceva.

— Din păcate, trebuie să mărturisesc că nu am destulă şcoală pentru a'preda şi muzica. Cînt puţin la pian şi aş putea eventual supraveghea exerciţiile copiilor.

— Chestiunea orelor de muzică este aranjată, domnişoară, şi o dată pe săptămînă copiii au şi o oră de dans. Dar văd din certificatele d-tale că te pricepi la desen şi pictură. încearcă să dezvolţi talentul micuţei noastre Berthe în această privinţă.

— O voi face cu cea mai mare plăcere !

— Ea nu este atît de maleabilă ca fratele ei ; este foarte încăpăţînată, dar dacă reuşeşti să-i cîştigi încrederea — atunci..., dinţii lui albi, sănătoşi, sclipiră într-un surîs. Vei ierta unui părinte această lăudăroşenie, dar Berthe este într-adevăr un copil neobişnuit de drăguţ şi de fermecător.

— Nu trebuie să vă scuzaţi, domnule duce, pentru calităţile fetiţei d-voastră. Henriette auzise rareori un părinte vorbind atît de natural despre copiii săi. Era încîntată sjmţind legătura strînsă ce exista între el şi copii.

— Eu n-am avut parte de dragostea grijulie a unui tată, dar ştiu ce binecuvîntare este ea. Copiii d-voastră sînt de invidiat.

Ducesa oftă adînc. Era singurul senjn de viaţă din partea făpturii ce zăcea întinsă. Şi despre religie trebuie să mai vorbim. Oricît îi era de neplăcut să discute această chestiune, Henriette ştia că nu poate fi ocolită şi nu voia s-o amîne.—Vă*este probabil cunoscut că am trecut la religia protestantă, deşi am fost botezată şi crescută la mănăstire ! Vreau s-o ştiţi de la bun început, perî- tru a nu da loc la neînţelegeri viitoare.

O expresie de triumf apăru pe chipul ducesei. — Vezi, Theo ! Ea vorbi înainte ca ducele să fi putut răspunde ceva. Asta se datorează încăpăţînării tale de a căuta rfeapărat în Anglia o educatoarei Este o situaţie intolerabilă.

— Nu văd de cl, Fanny, dacă domnişoara Desportes nu intenţionează să facă din chestiunea religioasă o acţiune de stat; pentru aceasta este mult prea inteligentă, şi cred că nu mă înşel.

— Departe de rhine acest gînd ! Henriette îndrăzni să arunce ducelui o privire recunoscătoare. După cum eu trebuie să-mi urmez credinţa, tot astfel doresc ca fiecare să şi-o urmeze pe a sa. Mă gîndesc cu dragoste şi respect la călugăriţele care mi-au ocrotit copilăria şi niciodată nu mi-ar trece prin minte să mă amestec în educaţia religioasă a copiilor d-voastră.

— E suficientă prezenţa d-tale, pentru a stîmi îndoiala l©r. Glasul ducesei îşi pierduse indiferenţa. Pentru prima oară în dimineaţa aceea simţea Henriette' duşmănia vorbelor ei. Să nu ne înşelăm singuri în această privinţă. ' ;

— Aceasta depinde numai de domnişoara Desportes, Fanny, îi respinse atacul soţul ei. Ea spune că respectă credinţa altora şi nu văd nici un motiv de îndoială asupra încredinţării sale. Afară de aceasta, abatele Gallard va continua să conducă instrucţia religioasă a copiilor.

— Este o ofensă pentru abate, de a tQlera aşa ceva.

— Dacă doreşti, ii Voi explica eu însumi punctul meu de vedere. El se adresă din nou Henriettei, cu glas liniştit, netulburat: — Cîtă vreme îţi păstrezi pentru d-ta convingerile religioase, nu am nimic de obiectat. Găsesc — şi privi cu înţeles spre soţia sa — că toleranţa este o virtute, a cărei practică nu ne-ar putea strica nici unuia dintre noi.

— Vă mulţumesc.. Henriette nu se sili să-şi ascundă sentimentul de uşurare. Vă mulţumesc foarte mult şi vă asigur că nu veţi fi înşelat în încrederea ce-mi acordaţi. Ea se opri o clipă pentru a vedea dacă ducesa va continua să protesteze. Însă numai ridicarea şi coborirea accelerată a mătăsii dantelate de pe pieptul ei plin şi moale îi dovedeau tulburarea. — Dar mai este ceva. Henriette îşi

răsuci batista ghem în palme, în timp ce-şi aduna întreg curajul să pronunţe vorbele ce-i veneau atît de greu pe buze.

— Este vorba de ceva pur personal, despre care n-am putut pomeni în scrisoare. Trebuie să vă cer o mică favdare : aş prefera să fiu -numită Deluzy, Henriette Deluzy.

— Ciudat ! observă ducele. Trebuie să înţelegem de aici că nici nu eşti domnişoara Desportes ?

Henriette crezu că vede aprinzîndu-se bănuiala în ambele perechi de ochi ce-o priveau, în cei cenuşii ca şi în cei negri. Ea ştia că acum trebuia să dea o explicaţie cît mai demnă de crezare. îi venea greu să spună o minciună, dar egoismul bunicului ei o silise la această. De bine de rău, va trebui să susţină de aici înainte povestea pe care o inventase în orele de nesomn de după vizita ce-i făcuse.

— Ştiu, rugămintea mea vi se pare foarte ciudată. Ea vorbi cu cea mai supusă modestie. Nu vreau să vă plictisesc cu amănunte din viaţa mea... — făcu o pauză plină de efect şi-şi apăsă batista pe buze, ca pentru a le ascunde tremurul — n-am avut parte de multă fericire pînă azi.

— îmi pare rău. Ducele îşi ascunse curiozitatea sub această politeţe. Soţia sa se ridică în scaun, de parcă această întorsătură i-ar fi redat încrederea.

— Numai puţini oameni sînt într-adevăr fericiţi, spuse ea cu unul din acele oftaturi adînci, pline de înţeles. — Fii bună şi explică-ne .misterul numelui d-tale.

— Dă-i pace, Fanny, vezi doar că tocmai încearcă s-o facă.

Liniştită de bunăvoinţa lui, Henriette continuă, punînd în joc toată iscusinţa pentru a-şi impresiona ascultătorii.

— Nu, n-a fost uşor să lupt singură cu viaţa. Pentru un bărbat e altceva, dar femeia nu-i făcută să fie vitează şi să se descurce fără sprijin. Cît de des am simţit-o, vocea i se stinse într-o deznădejde care te dezarma‘şi asupra unuia din ascultători efectul efe asigurat. Ducesa făcu o mişcare de nerăbdare, dar nu spuse nimic. — Am crescut sub numele de Henriette Desportes, pentru că acesta era numele singurei mele rude ; părinte adoptiv şi tutore. Din respect pentru el n-am ridicat obiecţiuni, dar acum nu mai' am nici un motiv să port acest nume.

— A murit, domnişoară ?

Ea lăsă ochii în jos şi aplecă fruntea. I se părea mai uşor să mintă cu gestul decît cu vorba ; şi la urma urmei, îşi spuse ea, bunicul îi fusese doar tată adoptiv şi în ceea ce o privea era ca şi mort.

— Sînt singură pp lume ! adăugă ea cu o voce care implora mila. Te îndrepţi întotdeauna către părinţii tăi, chiar cînd nu-ţi mai

aminteşti de ei. Simt că a trebuit să vă vorbesc astfel şi că veţi înţelege rugămintea mea, d-voastră care vă purtaţi cu atîta cinste numele. Al meu nu este atît de renumit şi cunoscut ca al d-voastră, dar este al meu şi sînt mîndră de el.

— Intr-adevăr ! Ducesa încreţi fruntea şi lovi podeaua cu pantofiorul ei de mătase. Drept să spun, mi se pare ciudată această schimbare după atîţia ani.

— în orice caz nu văd pentru ce în această casă domnişoara nu s-ar numi aşa cum îi place. Cu aceste vorbe, ducele respinse cu hotărîre protestele soţiei sale. Mă bucură că nu ai ezitat să ne transmiţi rugămintea d^tale. De cîte ori ai ceva pe suflet, s-o spui fără înconjur, cît timp eşti la noi, şi sper că va fi pentru multă vreme, domnişoară Deluzy.

Henriette se încălzi la bunăvoinţa lui ; ar fi fost şi imposibil să nu fii impresionată, atunci cînd acest bărbat îşi desfăşura întregul său farmec, ca acum, în osteneala sa de a-i uşura sarcina. Magnetismul virilităţii sale puternice părea să pătrundă pînă în cele mai îndepărtate colţuri ale camerei. Mai mult încă decît înfăţişarea plăcută şi energia lui o copleşeau de mirare şi încîntare naturaleţa nesilită şi amabilitatea liîi. în închipuirea ei, tatăl elevilor săi, dacă l-ar fi întîlnit vreodată, apărea, atît de formalist şi de dezinteresat cum s-ar fi potrivit şefului acestei vechi familii franceze, şi cînd colo, el arată atîta grijă pentru copii şi atîta bunăvoinţă pentru ea ! Intenţionat sau nu, cîştigase în ea o aliată. Inteligenţa ei sănătoasă şi îndelungata ei experienţă îi spuneau că este de preferat, înainte de toate, să se pună bine cu mama copiilor, dar Henriette se convinsese că toate divergenţele de păreri — şi, după. această primă jumătate de oră, ea simţea instinctiv că vor fi destule dintr-acestea — o vor găsi cot la cot cu ducele.

Vizita de prezentare se terminase. Henriette repurtase o victorie pe toată linia şi mica ei minciună convenţională găsise crezare. Acum nu mai putea da înapoi. De aici înainte va purta numele pe care şi-1 alesese numai pentru că se potrivea cu iniţialele de pe cuferele ei.

Ar fi fost datoria ducesei s-o concedieze, dar întorcîndu-se spre femeia care acum îi era stăpînă, văzu pleoapele grele închise peste ochii-i întunecaţi. Mîinile albe, cărnoase, ciuguleau nervoas*e dantela rochiei dţ dimineaţă, şi ea părea că uitase întreaga convorbire. Toate gîndurile ei erau pentru bătrînul care se sprijinea relaxat de cămin. Pentru ea, nu exista decît el în cameră, dar cu cît întindea spre el braţe nevăzute spre a-1 atrage, cu atît părea că se opune şi se îndepărtează de ea.

Era penibil să aştepte cuvîntul care să-i permită să plece. Dar nu ducesa îi veni în ajutor.

— O rugăm deci pe domnişoara Deluzy să-şi înceapă de miine activitatea. El îi pronunţă numele corect accentuat. Este şi dorinţa ta, Fanny, nu-i aşa ?

— Cum vrei tu ! i se răspunse cu supunere.

Tonul glasului ei exprima cu mult mai mult decît această acceptare indiferentă. Tu faci oricum totdeauna ceea ce vrei, fără săţi pese dacă mă umileşti sau nu ! dădea el a'înţelege.

Henriette făcu o mişcare spre uşă, socotind că poate pleca, dar ducele îi făcu semn să rămînă.

— Am chemat copiii aici ! explică el. La douăsprezece se termină programul lor de dimineaţă şi am rugat pe domnişoara Maillard să-i aducă. Am socotit că-ţi va fi mai plăcut sâ-i cunoşti înainte de a-ţi lua în primire postul.

Sprîncenele dese ale ducesei se încruntară ; o expresie de nemulţumire, pe care Henriette o observase mai de mult şi care 0 înspăimînta.

— Ai fi putut să mi-o spui din timp, Theo. Aveam de gînd să • mă îmbrac şi să ies puţin înainte de prînz.

O bătaie în uşă întrerupse nohl ei reproş şi ducele se grăbi să deschidă. Henriette se întoarse cu cea mai mare curiozitate spre micul grup, care curînd avea să-i fie atît de familiar. Un băieţaş delicat, cu părul* negru şi o fetiţă blondă, trandafirie, se repeziră primii înăuntru, fără a da atenţie unei femei cam în vîrstă, modestă ca îmbrăcăminte şi ţinută, care căuta să le potolească elanul stîrnit de vederea tatălui lor.

Mînă în mînă, ezitînd, timide, veneau în urmă cele două fetiţe mai mari. Amîndouă erau brunete ca mama lor şi ar fi putut fi drăguţe, fără acea nesiguranţă proprie adolescenţilor şi proasta lor ţinută. Rochiţele de lînă de culoarea albastru închis cu o bandă aibă la poale erau prea copilăroase pentru vîrsta lor, iar părul bogat, strălucitor, era pieptănat lins spre spate de pe frunte şi de la urechi. In mintea ei, Henriette le vedea cu totul altfel, relaxate, cu rochiţe uşoare, mulate pe trupul lor tînăr, cu ochi veseli şi buze gata să zîmbească. -

—„Isabella, Louise, veniţi de faceţi o reverenţă domnişoarei Deluzy ! le îndemnă tatăl lor.

Ascultătoare se supuseră ceremonialului, stîngac^ şi ţepene ca doi urşi de circ, care se produc în faţa publicului.

— Vom schimba toate acestea ! gîndi Henriette, cu un sentiment de compătimire pentru chinurile la care erau supuşi copiii. — Cînd se vor simţi liberi şi fericiţi, va deveni şi ţinuta lor mai graţioasă.

Saluţul domnişoarei Maillard fusese şi mai ţeapăn, deşi nu 1 se putea aduce drept scuză timiditatea tinerească. Henriette recu-

noscu dintr-o ochire că atît timp cît vor loaui sub acelaşi acoperământ ea va fi un veşnic spin în ochiul predecesoarei sale. Dar nu se temea de concurenţa ei. Cunoştea prea bine acest tip de femeie : neînsemnată, tăcută şi prefăcută, tiranică faţă de servitorime şi toţi cei cărora se socoteşte superioară, neştiind cum să facă mai bine voia celor mai sus-puşi, cu supunerea şi servi abilitatea ei. Unei astfel de femei ocupaţia sa îi apare ca o veşnică înjosire, dar nu are inteligenţa sau judecata de a se folosi de avantajele ce i le ’ oferă. Umerii ei strîmţi, atîrnînd, o trădau>tot atît cît şi mîinile : miini gălbui, leneşe. Ele atraseră ifnediat atenţia Henriettei ; erau mîinile unei persoane de familie bună, care numai contra voinţei sale şi cît se poate mai rar face cîte ceva.

Se vedea limpede al cui aliat era domnişoara Maillard. Ea răspunse salutului scurt al ducelui cu o înclinare rece a capului; şi o copleşi apoi pe ducesă cu întrebări referitoare la starea sănătăţii ei.

— Vedeţi 1 părea să spună întreaga ei ţinută, noi două trebuie să ne Unim împotriva acestui nou duşman. Pentru gustul soţului d-voastră sînt poate urîtă şi plicticoasă, dar pe d-voastră, eu, domnişoara Maillard, n-o ,să vă părăsesc niciodată, şi nici nu vom permite ca o fată măi tînără să se ^nestece între noi.

Cele două fetiţe mai mari o priveau pe ea şi pe mama lor cu teamă ; cei mai mici' însă aveau ochi numai pentru tatăl lor şi urechile lor rămîneau surde la' vorbele de dojană ale domnişoarei Maillard.

— Bagă de seamă Raynald ! De cîte ori ţi-am spus să nu te mai apropii de cămin ; o să cazi într-o bună zi în foc şi o să te faci o grămăjoară de cenuşă. Berthe, vino imediat aici ! Iar ţi s-a desfăcut şiretul la pantof. Nu, nu, pleacă de lîngă măsuţa de scris a mamei ! Cerneala, mon. Dieu ! Acum o răstorni !

Dar vorbele ei atinseră pe cei doi, mai ales pe micuţa Berthe, cît şi vîntul care scutura arborii de afară.

Ce mititică drăgălaşă ! gîndi Henriette, urmărind mişcările vioaie, gingaşe, ale fetiţei, admirînd ocheada ştrengărească din ochii ei limpezi, îndrăzneţi, şi părul blond, mătăsos, care-i încadra obră- jorul rotund, îmbujoi-at.

Berthe era unul dintre acei rari copii minune care par a fi înarmaţi cu farmece inexplicabile, împotriva durerii şi pericolului. Rîsul lor răsună mai curat şi mai vesel, necazul lor este mai furtunos şi lacrimile lor trebuie uscate neîntîrziat, pşsul lor este mai uşor şi-şi găseşte mai lesne drumul. Un astfel de copil apare celor mari mai curînd ca întruparea tinereţii, care bate nerăbdătoare la poarta unei lumi mai pline de griji. Nicicînd un astfel de copil nu este conştient de misterul care-1 face să obţină totul uşor, să fie

mereu înconjurat de mai mulţi prieteni decît tovarăşii lui de joacă. Şi nicicînd nu bănuieşte motivul, pînă ce acest dar se pierde pentru totdeauna pe cărările spinoase care duc de la copilărie la maturitate.

Cufundată în contemplarea micuţei copile, care ţopăia prin cameră ca o păsărică, Henriette uită o clipă de ceilalţi.

Cînd în sfîrşit ridică ochii, întîlni privirea ducelui aţintită asupră-i. El bănuia desigur sentimentele ce-o stăpîneau, dar nici un muşchi al feţei sale nu se mişca în timp ce o fixa. Ea simţi că admiraţia ei pentru copila lui îi mersese la inimă.

— Nu, Raynald ! Domnişoara Maillard ridică glasul într-o poruncă stridentă. Pleacă imediat de acolo ! Băiat rău crescut ce eşti, de ce rupi florile mamei ?

Ea se repezi la fereastră, dar nu mai putu împiedica nenorocirea. Raynald rămase ca împietrit, cu obrăjorii pustiiţi de spaima vinovăţiei, cu o floftre ruptă în mină. Furia guvernantei se dezlănţui ca o furtună asupra lui.

—• Ca pedeapsă vei rămîne astăzi a^asă şi diseară nu capeţi nici o linguriţă de desert. De *$e* ai rupt floarea ?

Lacrimile mari rotunde ale suferinţei de copil i şe prelinseră pe obraji. — Este pentru Mademoiselle. Pumnul său ţinea încă încleştată floarea interzisă, pe cînd căuta să-şi justifice fapta. — Să şi-o prindă la rochie.

Faţa domnişoarei Maillard se destinse într-un surîs de veselă surpriză şi nu se putu opri de a nu arunca ducesei o privire triumfătoare.

— Ah, frumos din partea ta, Raynald. Intr-adevăr foarte drăguţ, dar ar .fi trebuit să ceri mai întîi voie mamei. Dacă îţi repari repede greşeala, poate că-ţi va permite să-mi dai floarea.

— Dar... dar... Copilul îşi stăpîni un sughiţ şi, odată cu un nou val de lacrimi, ieşi şi adevărul la suprafaţă. Am rupt-o pentru domnişoara cea nouă, pentru că are panglici roz la pălărie.

Domnişoara Maillard încremeni ; cele două fetiţe mai mari priveau în jos, ducele se răsuci brusc şi-şi făcu de lucru cu focul. Ducesa îşi apăsă degetele pe tîmple cînd Raynald izbucni într-un hohot de plîns zgomotos. Henriette nu-şi mai găsea loc în scaun. Numai Berthe scotocea liniştită mai departe pe măsuţa de scris, fără să-i pese de încordarea din jurul ei.

— Bine, de vreme ce ai rupt-o, dă-i-o ! Guvernanta îşi regăsise severitatea căreia îi datora autoritatea sa asupra copiilor. Dar cu noi nu mergi şi diseară nu capeţi desert.

Cu capul plecat şi umerii tresărind, băieţaşul se apropie de Henriette şi-i oferi cu un gest nesigur floarea, motivul întregii supărări. Ea o primi şi-i mulţumi prietenoasă. Inima îi era plină de

dragoste şi compătimire pentru necazul şi ruşinea lui şi de bucurie pentru neaşteptata dovadă a simpatiei ce i-o arăta. Dar fusese atît de înţeleaptă să nu-şi arate satisfacţia. Acum, la început, era de mare importanţă să prdcedeze cu prudenţă şi, oricum, domnişoara Maillard suferise o înfrîngere.

— Ştii ceva, şopti Henriette la urechea băiatului, asta este floarea mamei, şi ar fi drăguţ din partea ta dacă i-ai oferi-o ei, nu-i aşa ?

Ea puse în joc toată puterea de convingere, pe cînd el mai ezita încă, fără să aibă habar cît de multe depindeau de răspunsul acesta.

— Gîndeşte-te numai ce frumoasă va fi floarea roz pe dantelă, continuă Henriette blînd, şi-i mîngîie părul negru mătăsos şi umerii înălţaţi cu încăpăţînare. O să mă prefac că mi-o pun la piept, uite-aşa ! şi ea îşi prinse de rochie o floare nevăzută.

Acest joc avu succesul dorit : Raynald zîmbi printre lacrimi şi fugi cu floarea. Maică-sa o primi cu o mîngîiere scurtă. Domnişoara Maillard, împăcată întrucîtva, se grăbi să aranjeze măsuţa .de scris - şl Berthe alergă la tatăl ei şi-i cuprinse picioarele.

Servitorul care acum o orş o introdusese pe Henriette apăru din nou, ca s-o însoţească la plecare. Ea se ridică şi-şi luă rămas bun. Uşa budoarului se închise în urma ei, dar nu înainte să surprindă privirea recunoscătoare a ducelui. Prima ei întîlnire cu familia Praslin luase sfîrşit.

CAPITOLUL IV

A fi culcată fără griji în aşternutul fin şi puful unui pat cald şi moale, a asculta cum bate ploaia în geamuri şi a şti că nu are decît să întindă mina şi să. sune pentru ca o fată în casă să vină să ridice storurile, să aprindă focul şi să aducă apă caldă, era pentru Henriette ceva atît de neobişnuit, încît nici după o săptămînă nu-şi putea opri un sentiment de surprindere faţă de minunea ce se înfăptuia zilnic. Adio hotărîrilor eroice de a coborî din pat în atmosfera polară a unei camere neîncălzite, adio spălatului cu apa rece ca gheaţa, adio clănţănitului din dinţi şi degetelor ţepene de frig, care se chinuiau stîngace să-şi îmbumbe rochia sau să-şi aranjeze părul ! Adio înălţatului în vîrful picioarelor în faţa unui ciob de oglindă înceţoşată ! Acum îşi putea permite să-şi soarbă în tihnă cafeaua cu lapte şi să-şi termine toaleta la gura sobei, în faţa unei oglinzi care-i reda fidel trăsăturile. La opt şi jumătate cobora, odihnită şi sprintenă, îşi saluta elevii şi se aşeza în capul mesei în jurul căreia copiii îşi savurau gustarea de dimineaţă ; la celălalt capăt al

mesei, domnişoara Maillard, încruntată ca de obicei/ pîndea prilejul de a se repezi ca un uliu la cea mai mică abatere de la bunele maniere.

Cele două capete ale mesei erau absolut la fel, totuşi din prima dimineaţă locul Henriettei fusese decretat „frunte[41] şi al domnişoarei Maillard „coadă[11].

— Mademoiselle Deluzy, Raynald a răsturnat mierea. Repede, îmi curge în poală !

— Mademoiselle Deluzy, Berthe a mîncat trei cornuleţe şi mie nu mi-a rămas nici unul.

— Dar n-am vărsat laptele într-adins. Ce sînt eu de vină, Mademoiselle Deluzy, dacă Louise mă gîdilă ?

— O, Mademoiselle Deluzy, ştii ce-am visat azi noapte ? Papa ne-a luat la Operă, pe Isabella, pe d-ta, pe mine, şi...

— Şi pe mine, Louise, pe mine nu ?

— Pe tine nu, Berthe, eşti încă prea mică, chiar şi în vis. Şi dacă visezi de trei ori la fel, atunci e adevărat, se spune. Nu-i aşa, Mademoiselle Deluzy ?

Felul în care copiii o amestecau în tot ce făceau şi cum i se adresau, ca de la sine înţeles, cu toate întrebările şi necazurile lor era desigur foarte măgulitor ; dar îşi avea şi părţile sale rele. Faţa domnişoarei Maillard devenea tot mai lungă şi mai dispreţuitoare. Se înfăşură în mîndria ei jignită ca într-o mantie întunecată. Clocea răzbunarea pentru umilinţe în parte adevărate, în parte închipuite. Henriette îşi putea imagina în ce culori erau descrise acestea toate ducesei. Bucuroasă. în sinea ei de succes, Henriette nu voia nicicum să dea predecesoarei sale motive de a se plînge. Ea îşi impuse ca regulă să atragă pe domnişoara Maillard în conversaţie şi se prefăcea că nu observă cînd aceasta strîmba din nas, încreţea fruntea sau ofta cu înţeles. Poate că ar fi făcut mai bine să plătească duşmănia celeilalte cu aceeaşi monedă, să răspundă invidiei cu invidie, pentru care de altfel nu avea motive, întreaga grijă a aripii de răsărit a palatului Praslin fiind în mîinile sale. Era foarte cuprinzătoare aripa care adăpostea pe tinerii Praslin şi educatorii lor, dar nu îndeajuns de mare pentru a permite să domnească alături două guvernante cu drepturi egale. Servitorimea şi începuse să privească eu încordare desfăşurarea evenimentelor şi să încheie paritiri asupra probabilului învingător.

Mademoiselle Maillard se menţinuse timp mai îndelungat decît celelalte guvernante, şi îşi avea aliaţii ei în gospodărie. Marguerite Leclerc, camerista ducesei, îi era prietenă. Euphemia Merville, nevasta portarului, o invita adesea la o cafeluţă în după-amiezile ei libere. Maxine şi Renee, cele două fete la copii, o preţuiau

ca pe o şefă foarte cumsecade, căci rareori se amesteca în treburile-lor. Pe de altă parte, personalul vedea în fiecare nou venit un duşman, pînă cînd timpul sau vreo criză survenită în gospodărie dovedeau contrariul ; şi domnişoara Deluzy avea o anumită severitate şi o siguranţă în ţinută, o distincţie care aţîţa servitorimea împotrivă-i. Dar ochilor ei căprui, limpezi, nu le scăpa nimic şi ei ştiau asta. Ea îşi îndeplinea obligaţiile cu o conştiinciozitate şi o exactitate care n-ar fi trecut cu vederea niciodată neglijenţa altora.

Apusese vremea 'fericită cînd sceptrul era în mîna unei Mademoiselle Maillard împovărată de propriile ei griji cînd odăile copiilor puteau fi lăsate zile întregi nedereticate, pradă prafului, fără teama de a primi observaţii.

Problema numelui noii educatoare prilejuise curiozităţii servitorimii o întrecere în rezolvarea de ghicitori. Jean, portarul, şi Andre, lacheul, susţineau sus şi tare că, la prima ei vizită, au anunţat-o drept domnişoara Desportes şi acum ea îşi spunea Deluzy. Memoria lui Jean era demnă de toată încrederea şi părea foarte ciudat că această schimbare de nume se făcuse fără nici o explicaţie. Toţi erau de părere* că Deluzy nu era un nume potrivit pentru cineva pe care-l socoteau dioar un servitor mai sus-pus — prea era şlefuit şi pretenţios' pentru a le fi pe plac ; şi necazul lor era cu atît mai mare.

Şi apoi mai era şi problema religiei. Angele, care îngrijea de curăţenia aripii de răsărit a palatului, adusese ştirea că în camerele domnişoarei Deluzy nu se găseşte nici crucifix, nici rozariu. Nu- maj Biblia şi cărticica englezească cu crucea pe copertă o salvară de a fi socotită necredincioasă. Dar, îndrăzni Angele să insinueze, poate chiar şi este, şi aceste cărţi sînt numai un şiretlic spre a induce în eroare pe duce şi pe ducesă. Oricum, ea părăsea camera în timpul lecţiilor abatelui Gallard şi se înapoia după plecarea lui. Oricare i-ar fi fost credinţa, aceea a casei Praslin nu era ; şi cum ducesa era aproape fanatic de credincioasă, faptul acesta apărea cel puţin ca foarte excentric.

Henriette era numai în parte conştientă de această aversiune a servitorimii ; ea se aşteptase să se izbească de duşmănia cu care e înconjurată guvernanta, în orice casă, dacă vrea să se menţină pe poteca strimtă de pe marginea prăpastiei dintre, salon şi bucătărie. Ea era exclusă de la splendoarea reuniunilor de seară sau a recepţiilor, ca şi de la gălăgioasa voie bună a subsolului. A fi ceva mai mult decît o servitoare şi mult mai puţin decît stăpîna casei, te face stingheră. Dar singurătatea nu-i era necunoscută ; se obişnuise de timpuriu cu ea. Experienţa o învăţase să fie indiferentă faţă de neajunsurile şi măruntele intrigi meschine. Cunoştea bine limita drepturilor sale şi înţelegea să facă uz de autoritatea ei,

căci se perfecţionase la şcoala severă a vieţii. Se baza pe bogăţia ei de sentimente şi pe dragostea înnăscută ce avea pentru copii, spre a-şi asigura afecţiunea elevilor ; pe iscusinţa, priceperea şi conştiinciozitatea în. îndeplinirea profesiunii spre a cîştiga pe părinţi de partea ei. Chiar dacă la început nu va fi pe placul servitorilor, vor ajunge la o înţelege, cu timpul, dacă vor fi de treabă; iar dacă nu, nu se vor putea menţine în serviciu destulă vreme pgntru a le fi un veşnic motiv de supărare. Dar o guvernantă bătrînă, pe care o întîlneşti la tot pasul şi*" pe care veşnic trebuie s-o potoleşti, iată o problemă cu mult mai complicată.

— O veşnică muscă în supă ! îşi spuse ea, şi se întinse comod în patul „empire“, verde-auriu, înainte de a se scula în cea de-a şaptea zi a prezenţei sale în casă. Mai curînd un păianjen, decît o muscă ; cum s-ar mai bucura să mă vadă făcîndu-mi bagajele !

Cu toată vremea rea, cele două camere, cu jocurile lor de verde şi auriu, împrăştiau veselie. Perdelele grele, galbene, transmiteau micului budoar alăturat camerei de culcare o strălucire ca de soare şi covorul gros îi întindea muşchi verde sub picioare.

Ani de-a rîndul trebuind să se mulţumească seară de seară cu adăpostul modest al unei cămăruţe la mansardă, sau cu odăiţa de lîngă sala de clasă cu diversitatea mirosurilor ei de cretă, cerneală şi lapte dat în foc, Henriette era cu totul nepregătită pentru eleganţa şi curăţenia acestor camere care deveniseră între timp mica ei lume. - ,

în fiecare dimineaţă, cînd se trezea, şi jn fiecare seară, cînd se înapoia în micul ei refugiu, o cuprindea o imensă plăcere, căreia nu-i putea rezista.

— Aproape că mă aud strigînd de bucurie, spunea ea chipului pe care-l răsfrîngea oglinda ovală, cu ramă aurită, ce domina măsuţa de toaletă.

Mai mult decît orice alt lucru, oglinda aceasta era pentru Henriette un simbol al noii sale vieţi. Mai mult decît căminul, covorul gros, patul larg şi scaunele, micul dulăpior din lemn de trandafir, care se putea transforma într-o elegantă masă de scris, cristalul limpede al acestei oglinzi o înălţa pe Henriette pe aceeaşi treaptă cu femeile pe care bărbaţii le aleg de soţii şi iubite. O bucată pătrată de oglindă prea sus atîrnată sau tulbure-şi pătată fusese pînă acum îndeajuns de bună pentru o guvernantă. Una mai bună ar fi însemnat risipă pentru o fiinţă de la care nu se cerea decît o ţinută care să nu bată la ochi. Mai mult, ar fi însemnat o-abatere de la bunul simţ şi buna cuviinţă. Cu mulţi ani mai tîrziu,.\ Henriette îşi putea aminti încă limpede de încrustările ramei ; ea nu vorbi nimănui despre aceasta, însă în sine recunoştea ce mare

rol jucase în viaţa ei oglinda în care se vedea femeie şi nu guvernantă.

Dar nici ei însăşi nu-şi mărturisea că un motiv nou, ascuns, o împingea să apară în orice moment al zilei proaspătă, fără cusur. Pînă acum nu aflase ce-nseamnă să simţi privirea unui bărbat aţintită asupra ta. La Madame Le Maire legase prietenii trecătoare cu unul sau doi dintre studenţi, dar acestea erau bazate pe comunitatea de preocupări spirituale şi nu duseseră mai departe. La Londra fusese condamnată exclusiv la societatea femeilor. Reuniunile sau recepţiile din casa Hislop erau atît de tradiţionaliste şi de formaliste şi, în rarele ocazii cînd era şi ea invitată, nici unul din bărbaţii prezenţi n-o interesase în mod deosebit. Tînărul preot de la biserica protestantă unde obişnuia să se ducă i se ataşase cu multă simpatie şi o conducea acasă după slujbă, vorbindu-i de frumuseţea profesiunii sale. Ea totuşi nu se simţea încălzită de atenţia ce i se dădea, ba se plictisea de moarte. Dacă ar fi fost mai puţin inteligentă sau ceva mai romantică, i-ar fi atribuit lui sau oricărui alt bărbat necăsătorit pe care-1 cunoscuse întîmplător calităţi care existau numai în închipuirea ei. Singurătatea ar fi putut s-o facă şi mai puţin pretenţioasă. Dar firea ei se opunea oricărui compromis şi astfel, cu toată inteligenţa, cu tot spiritul şi toată setea ei de dragoste, Henriette rămăsese tot atît de curată trupeşte şi sufleteşte ca şi cele două fetiţe care o aşteptau în sufragerie, sau ca domnişoara Maillard, care privea cu amărăciune orizontul tot mai s'trîmt al ultimilor ei ani de viaţă. Dar oricît de neatinsă îi era inima, ea nu bătea totuşi nici cu tinerească Speranţă, nici cu bătrînească renunţare. Inima îi era supusă voinţei şi cerinţelor vieţii de toate zilele, tot atît de necondiţionat ca şi capul şi trupul. Numai rareori se simţea ea stăpînită de forţa inimii.

— Sînt ca un instrument muzical închis într-o cameră nelocuită, îşi spunea ea uneori, — bogat în melodii, dar condamnat la tăcere, pentru că nu-i nimeni care să cînte. Cine m-a încuiat, pradă colbului ? De ce sînt singură la douăzeci şi opt de ani ?

îşi amintise ieri de această întrebare fără răspuns. Pe cînd Isa-’ bella şi Louise îşi făceau exerciţiile de dans sub privirile atente ale domnişoarei Maillard, Henriette citea cu glas tare celor doi mai mici. Din depărtare pătrundeau uşoare acorduri de polcă şi gîndu- rile ei urmăreau sunetele, pe cînd buzele pronunţau mecanic cuvintele de pe pagină. Era o carte de poveşti aleasă de Berthe, în ciuda protestelor fratelui ei, care ar fi preferat fabulele lui Esop.

— Mîine vei alege tu, Raynald ! îi promisese Henriette. Şi tu, Berthe, alege-ţi o poveste şi fii atentă, căci rhîine te voi ruga să mi-o istoriseşti în englezeşte.

Se aşezară pe bancheta de lîngă fereastră şi Henriette începu • să citească, distrată de muzica îndepărtată şi de apropierea trupurilor mici şi moi ale copiilor. Deodată deveni atentă ; povestea veche i se păru că se referă la propria ei fiinţă : ,

— Şi zîna cea bună spuse prinţesei : „Copila mea, un singur dar îţi pot face. Fii atentă la vorbele mele, căci odată ce ai ales este pentru totdeauna. îmi stă în putere să-ţi dau fericirea cît timp eşti tînără sau fericirea cînd vei fi bătrînă. Pe care o vrei ?“

Prinţesa stătu mult pe gînduri. — Alegerea este foarte grea, .năşică dragă, spuse ea, — dar c’.acă-mi irosesc toată fericirea în. tinereţe, nu-mi mai rămîne nimic de care să mă bucur la bătrineţe. Dă-mi deci fericirea la bătrineţe şi Dumnezeu să-mi facă parte de răbdare !

Zîna cea bună o îmbrăţişă şi răspunse : — Ai ales bine, dragă copilă, şi nu te vei căi !

Vocea Henriettei devenise gravă, fără voie. Copiii se strînseră. mai aproape de ea, copleşiţi de poveste, şi toţi trei «urmăreau atît de încordaţi soarta prinţesei, încît nici nu auziră cînd uşa se deschise şi ducele se strecură în vîrful picioarelor în spatele lor, pentru a asculta şi el.

— Şi găsiţi că a ales bine ? întrebarea lui rupse farmecul şi aduse la realitate micul grup.

— Nu ! izbucni Berthe cu hotărîre, — găsesc că e o prostie să-aştepţi atîta timp.

ţ — Dar ce putea să facă ? Henriette surise tatălui, punînd pe copii faţă în faţă cu dificultăţile problemei. Trebuia doar să se decidă pentru una sau alta. •

— N-ar fi putut să ceară puţină fericire pentru tinereţe şi puţină pentru bătrineţe ?, propuse vocea serioasă a lui Raynald şi ochii lui negri se îndreptară, implorînd aprobarea, spre tatăl lui.

— Aha, Raynald este un mic diplomat ! Ducele rîse şi îmbrăţişa pe gingaşul băieţel. Dar atît de simplu nu este, nu-i aşa, domnişoară ?

Vorbise aşa ca într-o doară, dar ea îi simţi privirea aţintită asupră-i. Se silea să nu ridice ochii, să nu se lase prinsă în discuţie, dar acum nu mai putea da înapoi. Cu tot tonul glumeţ, ea ghicise în întrebarea lui o insistenţă ciudată, de parcă l-ar fi interesat într-adevăr răspunsul ei. Ridică fruntea de pe carte şi-i întîlni privirea iscoditoare. în jurul gurii lui mai stăruia acel surîs vesel, iar în ochi un neastîmpăr insistent. Preţuirea pe care o citi în ochii lui o umplu de bucurie, dar în acelaşi timp o stingherea.

— Nu ! răspunse ea serioasă, atît de simplu nu este. Sper că şi eu aş fi făcut aceeaşi bună alegere "ca şi prinţesa, dar tinerii sînt rareori înţelepţi ; şi fericirea nu este un cozonac din care poţi tăia

după trebuinţă o felie azi, o felie mîine.

— Dacă ar fi aşa, mă tem că mica noastră Berthe ar mînca mult prea repede cozonacul. El luase copila pe genunchi şi-i mîngîia părul des, blond, atît de asemănător cu al lui. Continuă, domnişoară ! Nu sînt mai puţin dornic decît copiii să aflu sfîrşit.ul poveştii.

Pe deasupra copiilor, el privea cercetător şi gînditor capul aplecat asupra cărţii. Stimulată de prezenţa noului ascultător, Henriette îşi concentră toată atenţia în redarea soartei prinţesei : sărmana, avea de îndurat multe suferinţe şi chinuri. O mamă vitregă răutăcioasă o împinsese pe o cale spinoasă. Avusese de trecut cele mai grele încercări ; pretutindeni o ameninţau primejdii.' Prinţul se lăsase cam mult aşteptat, şi cînd în sfîrşit se întîlniră şi fură fericiţi cum promisese zîna cea bună, camera era cufundată in lumina slabă a amurgului.

— Bravo, domnişoară ! spuse ducele cînd Henriette închise cartea. Acum ştiu cum pot alunga plictiseala în zilele ploioase. Dar ştii că ai un talent deosebit ? Eram gata să sacrific cîteva lacrimi nefericitei eroine.

,— Sînteţi cam ironic, domnule duce. Dar ea se simţea roşind de mîndrie, în întunericul protector.

— Maderrtoiselle Deluzy citeşte minunat de frumos, pşpa, confirmă Berthe cu căldură. Altfel decît domnişoara Maillard, nu găseşti şi tu ? •

— Tocmai asta am şi vrut să spun adineauri. Henriette ştia că o priveşte, deşi se făcuse prea întuneric în cameră pentru a-i vedea faţa.

— Frazele acelea unde prinţesa îşi susţine nevinovăţia înainte de a fi aruncată în temniţa castelului au fost demne de marea noastră Rachel. Glasul d-tale a găsit acelaşi ton tragic ; e uimitor !

— Intr-adevăr uimitor, mai ales că n-am văzut-o sau auzit-o niciodată. ,

— N-ai văzut-o pe Rachel ?

— Nu, am trăit doar ultimii ani în Anglia şi acum, cînd nu mai sînt acolo, şi-a anunţat mult aşteptatul turneu. Ghinionul meu !

— Dar asta nu e greu de îndreptat. Rachel încă n-a plecat. Jupîneasa care intră să aprindă lămpile şi să tragă perdelele puse capăt convorbirii.

Henriette nu insistă. El aruncase desigur aceste vorbe în treacăt şi nu avea nici un motiv să creadă că-şi va aminti de ele. Curînd apăru şi domnişoara Maillard cu Isabella şi Louise şi ducele părăsi camera tot atît de încet precum intrase.

Aceste vizite neaşteptate dădeau zilelor un farmec nou. în fiecare clipă te puteai aştepta şă apară cînd în haină lungă de

ca.Şa, care-i dădea un aer de simplitate, cînd în ţinută de stradă, pantaloni cenuşii sau cafenii, cravată contrastînd cu faţa blondă şi haina de postav, albastră sau verde, tăiată după ultima modă.

Intr-o seară apăru în ţinută de gală; înainte de a se duce la Operă cu ducesa. Henriette şi cele două fetiţe mai mari şedeau în jurul mesei, pregătind temele pentru ziua următoare. Ca un uriaş blond apăru în faţa lor, în albul strălucitor şi negrul întunecat al hainelor sale, cu cilindrul în mină şi pelerina pe umeri. In rarele ocazii cînd se găsise pe stradă la ora de începere sau de închidere a teatrelor, Henriette văzuse astfel de apariţii din altă lume, coborînd din trăsură sau intrînd în vreun local. Dar atît de aproape de eleganţa bărbătească nu fusese încă, şi, privind-o, simţi nespusă plăcere. ' *

— Papa, eşti invitat la Palais Royal ?, strigă Isabella cu admiraţie.

— Nu, mă duc la un dineu şi apoi la Operă, cu mama.

— La Operă ? Ah, papa, la care, şi cînd vom putea merge şi noi ?

—• Nu atît de curînd, Louise. Isabella, peste vreo doi ani, dar tu va trebui să mai aştepţi cel puţin trei ani, răspunse el rîzînd de nerăbdarea ei, şi-şi scutură un fir de praf de, pe rever. Astă seară se*cîntă „Norma“ şi trebuie să mărturisesc că o găsesc grozav de plicticoasă. Mulţumesc lui Dumnezeu că nu toate femeile fac scene şi-şi dau în vileag sentimentele cele mai intime şi secretele în do de sus.

Henriette simţi că această remarcă era pentru dînsa şi ar fi vrut să răspundă : — Do sau re de sus este o nimica toată pentru o femeie cînd îşi iese din fire. Dar tăcu, pe cînd cele două fetiţe îşi asaltau tatăl cu fel de fel de vorbe drăgăstoase.

— Ce frumoasă floare ai la butonieră !, spuse una. Gârde- niile sînt florile favorite ale mamei ; ea singură mi-a spus-o.

— Se nimereşte bine, adăugă el. Astă seară ^a poartă în păr o coroniţă de astfel de flori. Poftim..., şi el scoase floarea de la butonieră şi-o azvîrli fetelor înainte de a se îndrepta spre uşă. De fapt voiam să mă interesez de Raynald, domnişoară. Mi s-a părut cam indispus azi dimineaţă şi voiam să ştiu cum se simte .acum.

— La masa de seară se plîngea că-i e frig, domnule duce, aşa că l-am culcat şi i-am dat doctoria. Cred..., ea ezită puţin, înainte de a continua, că ar fi fost mai bine să nu fi ieşit azi după amiază.

—■ Bineînţeles că trebuia să rămînă acasă. Cum de ai putut permite aşa ceva ?

Henriette îl privi drept în faţă şi răspunse :

— Mademoiselle Maillărd mi-a comunicat că este dorinţa mamei. Nu-mi este permis să contrazic pe doamna ducesă, dar atn

făcut-o atentă că micuţul tuşeşte şi nu trebuie expus yîntului rece.

— Te rog ca pe viitor să-ţi susţii părerile cu mai multă energie. Ţi-am încredinţat răspunderea asupra copiilor mei şi aştept să-ţi faci simţită autoritatea.

— Dar, domnule duce, dacă mama copiilor ...dacă doamna ducesă hotărăşte altfel ?

— Voi vorbi cu soţia mea şi-i voi spune cteea ce ţi-am spus şi d-tale. Ea e uneori prea impulsivă şi din dragoste pentru copii îşi pierde raţiunea. Un defect matern, îţi dai seama. Ultimele sale cuvinte sunau de parcă i-ar fi venit pe buze subit, în ultimul moment.

— Sigur că-mi dau seama. Henriette continuă discuţia, calmă, ca şi cînd ar fi fost vorba de lucruri de toate zilele, ca programul de lucru pe a doua zi sau o lampă nouă pentru sala de clasă. îmi voi dş toată silinţa, chiar dacă părerile mele nu sînt întotdeauna aceleaşi cu ale d-voastră sau ale soţiei d-voastră.

— Sănătatea şi buna dispoziţie a copiilor trebuie puse înaintea dorinţelor noastre de părinţi. Eu unul voi aproba întotdeauna măsurile pe care le vei lua. Dacă ai nevoie de un sfat, adresează-te mie şi ne vom sili să găsim împreună soluţia.

Henriette Se depărtă de copii şi-1 urmă spre uşă.

— Şi'domnişoara Maillard ?, întrebă ea. Nu avusese intenţia să aducă atît de curînd vorba despre vechea guvernantă, dar o dată şi o dată tot trebuia s-o facă.

— Domnişoara Maillard trebuie să priceapă o dată pentru totdeauna că de aici înainte are să se conformeze dispoziţiilor d-tale.

— încrederea d-voastră mă onorează, dar poate nu ştiţi că prin aceasta mă puneţi într-o situaţie foarte neplăcută.

— Şi d-tale ţi-e teamă de' neplăceri ? în ochii lui, care o priveau cu spriqcenele încruntate, se citea provocarea. Mărturisesc că mă surprinde.

— Am spus numai o situaţie neplăcută, şi o repet, domnule. Henriette nu se lăsă intimidată şi răspunse calm provocării lui. Prea tîrziu băgă de Cearnă că fără voie omisese să i se adreseze cu titlul lui ; vorbise bărbatului şi nu aristocratului. Dar se părea că el n-a observat şi ea continuă : N-am spus că mi-e teamă, nici n-ar fi corespuns adevărului Trebuie să recunoaşteţi însă că autoritatea ce mi-aţi încredinţat-o poate face sînge rău.

— Cui ? Domnişoarei Maillard ?

întrebase atît de direct, încît n-ar fi putut să nu răspundă la fel..

— Da, însăşi prezenţa mea o chinuie ; nici nu poate fi altfel. Numi place să vorbesc despre aceasta, dar în tot ce fac şi hotărăsc, mă simt împiedicată şi duşmănită şi copiii au de suferit. în nici o casă nu pot exista două guvernante şi aş prefera ca d-voastră şi doamna ducesă să faceţi alegerea.

— Nici nu poate fi vorba de alegere, domnişoară, ea este de mult făcută. Te rog numai să mai ai puţină răbdare. Vezi-ţi pur şi simplu de treabă, fără a auzi, fără a vedea, fără a simţi nimic.

— Nu este tocmai uşor, cînd ai urechi, ochi şi simţuri. Dar voi încerca.

— Restul lasă-1 în seama mea, voi purta eu de grijă, ai cuvîntul meu !

. — Vă mulţumesc, domnule duce. înainte de culcare, voi trece încă o dată pe la Raynald pentru a mă asigura că doarme liniştit şi bine acoperit. Mîine va fi complet restabilit, sper.

Un surîs recunoscător o răsplăti, şi el se mai apropie o dată de masă spre a-şi lua rămas bun de la fetiţe, cu o mîngîiere. Uşa se închise în urma lui şi camera păru deodată goală şi tăcută. Numai tic-tac-ul ceasului şi troznetul focului se mai auzeau, şi vîntul de afară, şuierînd prin hornuri. Henriette şi cele două fetiţe se strînseră mai aproape de masa îmbrăcată în pîslă verde, cu cărţile împrăştiate pe ea. Şi gardenia era acolo, strălucind neînchipuit de albă şi mătăsoasă în lumina lămpii, iar parfumul ei pătrunzător umpleau camera şi o învăluia ca un nor de tămîie, care-i ameţea simţurile.

— Să ne întoarcem la Războiul celor două roze. Henriette se silea să adune din nou gîndurile ei şi ale fetelor la lecţia întreruptă. Spune-mi, Louise, cărui rege englez i-a fost dat să poarte în blazonul său atît trandafirul alb al casei York, cît şi pe cel roşu al casei Lancaster ?

Dar Louise căscă şi nici Isabella nu era mai atentă. Ameţitorul număr al familiilor domnitoare engleze se peirdea în neant în faţa măreţiei fără egal a tatălui lor în costum de seară, a gardeniei şi a lumii misterioase a Operei.

— Aţi fost vreodată la Operă, Mademoiselle ? începu Isabella.

— Da, copila mea. Henriette nu adăugă 'că fusese o singură dată şi că stătuse pe cel mai ieftin loc de la galerie. Dar să terminăm mai întîi lecţia pentru mîine.

— Eu nu pot ţine minte ce ş-a peirecut cu atît timp în urmă şi încă în Anglia, nu în Franţa, se plînse Isabella.

— Acelaşi lucru mi l-a spus şi o fetiţă din Anglia, de vîrsta ta, cînd 0 învăţam istoria Franţei, răspunse Henriette rîzînd. Nici ea nu putea crede că s-a petrecut vreodată ceva important dincolo de ţara ei. Acum ascultă ! îţi voi explica încă o dată. Repetă după mine, versurile :

„în blazonu-i, Henric VII amîndouă roze-adună. Pe cea albă a soţiei, cu-a sa roşie-mpreună".

— Vezi, e foarte uşor de ţinut minte : Regele avea în blazon trandafirul roşu al casei Lancaster şi regina îl aducea pe acel alb al casei York.

— întocmai ca mama şf tata, spuse brusc Louise. Şi ea îşi avea blazonul ei înainte de a se mărita cu papa, dar al lui e mai nobil.

— Da, dar, mama avea mai mulţi bani, se grăbi să adauge Isa-

bella. Ştii doar ce spuneau Maxine şi Renee despre zestrea mare pe ?are i-a adus-o ea.

— Pst ! Henriettei îi venea greu să-şi înfrîneze curiozitatea. Nu trebuie să ascultaţi ce vorbesc servitorii şi mai ales să repetaţi.

— Dar, Mademoiselle, e adevărat. Papa singur ne-a povestit odată că nu a putut reface aripa distrusă de incendiu a castelului său de la Melun decît după căsătorie. Bunicul Praslin nu avea destui bani. E minunat de frumos la Melun : păduri şi un mic lac cu o barcă şi lebede. Peste puţin timp plecăm acolo.

— Viorelele sînt atît de albastre, cum nici nu vă puteţi închipui, dar tot Olmeto îmi place cel mai mult.

— Vrei să spui „mai mult“ Louise, aşa cum ai spune „îmi place mai mult' albastrul decît roşul“, cînd vrei să compari două lucruri. Dar ce este Olmeto ?

— Cum-, nu ştii, Mademoiselle ? Este proprietatea bunicului Sebastiani în Corsica, unde a trăit mama cînd era mică. Mai în fiecare vară plecăm acolo, la mare. Găseşti pe ţărm mărgean veritabil şi cele mai roşii... sau, coreţt, jnai roşii scoici.

Henriette închise cartea ce-i stătea deschisă înainte. N-avea nici un rost, îşi spuse, să mai insiste asupra Războiului celor două roze, cînd cele .două chipuri de lîngă ea se îmbujorau la gîndul zilelor fericite de vacanţă şi glasurile lor povesteau cu atîta dragoste de locuri scumpe. Ea lăsă deci copiii să vorbească mai departe şi asculta ; şi cînd bătu nouă şi jumătate, cunoştea mii de amănunte despre viaţa la Melun şi în Corsica şi aflase şi cîte ceva despre felul cum îşi petreceau acolo timpul ducele şi ducesa.

—- Poftim, Mademoiselle, puteţi lua floarea lui papa. Louise, cea veşnic impulsivă, îi puse în mînă floarea la despărţire. Dar nu uitaţi s-o aduceţi mîine dimineaţă în sala de clasă ; are un parfum dumnezeiesc.

— Şi n-o apucaţi de petale, căci se înnegresc, o povăţui Isabella cea practică.

In noaptea aceea, Henriette stătu multă vreme trează şi parfumul dulce, neobişnuit, îi umplea' camera. De necrezut cum această mică floare putea tulbura într-atît castitatea nopţilor ei. Dar aceasta era realitatea şi nu putea nega că simţurile ei reacţionau. Levănţica uscată din dulapul de rufe, apa de colonie de pe lavabou i se păreau copilăreşti şi fără valoare. Devenire deodată conştientă că aceste mirosuri simple nu mai corespundeau vîrstei ei, precum nici coroniţele de flori de cîmp, nevinovate, ale copilăriei. ' Le . puteai pune aşa, în glumă, dar pentru o femeie de o anumită vîrstă nu se mai potriveau. Ciudat, să-ţi dai seama de această schimbare numai simţind parfumul unei singure flori !

Stătea întinsă în întuneric şi se gîndea cum ar fi dacă s-ar duce la Operă cu un bărbat ca ducele ; într-o atmosferă aţîţătoare de lumini de rampă, muzică şi parfum ca acesta,, să ştii că stă în. lojă

lingă tine şi nu va trebui să te înapoiezi singură acasă. Ea nu va trăi nicicînd aceste clipe! îşi avea ocupaţiile ei şi era mulţumită, gîndi ea din nou, raţional. Putea să guste astfel mai din plin micile bucurii. Economisea bani pentru vremuri grele şi bătrineţe. Şi într-o bună zi nu se va mai simţi atît de sigură de slujba ei şi va deveni aspră, capricioasă şi supărată ca domnişoara Maillard. Henriette nu avea de obicei astfel de gînduri negre, dar în noaptea aceastal îşi dădu seama că soarta ei nu era prea deosebită de aceea a bătrînei guvernante.

— Mă pot aştepta oare la altceva ? hohoti ea într-ui\ acces de disperare, cu faţa în pernă.

In sfîrşit veni somnul şi-i învinse lacrimile. Se deşteptă înviorată ; proasta dispoziţie djn timpul nopţii trecuse. Pe masă, în- tr-un pahar cu apă, înota gardenia, o floare ofilită, galbenă ca ceara, în mijlocul unor frunze de un verde închis. Un miros dulceag mai plutea încă în aer, cîm& Henriette se privi îri'oglinda ovală şi chipul pe care-1 întîlni nu prezenta nici cea mai mică asemănare cu domnişoara Maillard.

CAPITOLUL V

Intră în sala de clasă în cea mai bună dispoziţie ; şi avea nevoie de ea, căci în aripa de răsărit domnea nelinişte şi mîhnire. Maxine, fata la copii, îi aduse la cunoştinţă că starea lui Raynald se înrăutăţise : avea frisoane şi febră, iar Berthe, profitînd de prilejul prielnic că nil era supravegheată, se apropiase de cămin şi-şi murdărise cu funingine rochiţa de duminică. Apoi o zbughise gălăgioasă pe coridor, urmărită de Maxine care încerca zadarnic s-o prindă.

— Lasă, Maxine. Henriette făcu semn fetei să renunţe la vînă-t'oare. Las-o pe Berthe să-şi facă mendrele. Dacă-i place să se

învîrtească ziua întreagă aşa, ca un purceluş, n-are decît. Du-te lai Raynald şi vezi să fie bine învelit ; vin şi eu imediat.

— Mademoiselle Maillard s-a şi dus la doamna • ducesă să-i raporteze, lămuri Maxine.

— Pe viitor, vei veni imediat la mine, dacă se întîmplă ceva, copiilor. Henriette se silea să nu-şi trădeze supărarea.

— Dar pînă azi ne-am adresat totdeauna domnişoarei Maillard. Fata sta cutezătoare în faţa ei şi în ochi îi lucea o provocare, pe care Henriette o cunoştea prea binfe.

— Ţi-aifi spus ce ai de făcui pentru viitor. Henriette îşi păstra calmul. Nu încape nici o neînţelegere, te rog să ţii minte.

Ea salută pe Isabella şi Louise şi le şopti să se aşeze la masă. Locul domnişoarei Maillard rămăsese liber şi Berthe nici nu se gîndea să-1 ocupe pe al său. .Henriette nu dădea nici o atenţie micii fetiţe şi invită pe suroYile ei să facă la fel. Ştia bine că ea se va sătura curînd să dea un spectacol la care nu avea spectatori. într-o săptămînă Henriette învăţase cum să procedeze cu fiecare dintre elevii săi. Ea înţelegea tot atît de bine firea practică a Isabellei,* capabilă de a primi orice explicaţie raţională, precum ştia că de la Louise, puţin neglijentă dar serviabilă, se putea obţine orice făcînd apel la inima ei bună. Berthe, ale cărei mişcări aveau însufleţirea argintului viu, putea fi ţinută în frîu numai prin exemple bune sau răspunzînd vicleşugurilor ei prin viclenie ; pe cînd sensibilul Raynald nu suporta bruscheţea poruncilor, ci trebuia condus cu băgare de,seamă şi blîndeţe.

Găsi pe micul băieţel cu obrajii arzînd şi cu ochii tulburi ; cu voce răguşită refuza cu încăpăţînare să înghită măcar o linguriţă de cacao. Henriette luă tava din mîna fetei şi o rugă să părăsească odaia.

— Lasă cacaoa Raynald, îi spuse ea. Ţi-am adus o portocală ; ţi-o curăţ şi trebuie să ghiceşti cîte feliuţe are.

— Tu ştii cîte are ?

— Nu, dar vom vedea îndată, şi pe urmă poţi suge sucul. El' o privea cu seriozitate cum* curăţa portocala. îi simţea mînuţa uscată, fierbinte, pe mîna ei şi observă bătaia accelerată a pulsului la gîtul lui delicat. Aşa, acum să numărăm : una, două, trei, patru, cinci, şase. Ea punea feliuţele în faţa lui. Douăsprezece, încearcă acfeastă bucăţică întîi, e răcoritoare. înghite numai zeama.

Aşa-i că nu doare ?

— Nu, nu prea. Dar eforturile de a înghiţi îi umplură ochii ie lacrimi.

— Şi acum încă una, îl îndemnă ea blînd. Aşa, apoi a treia şi a patra şi poate şi a cincea.

— Mă doare tare capul, Mademoiselle, se plînse el şi se sprijini de ea. — Crezi că-mi va cădea, ca la păpuşa Berthei cînd a rămas afară în ploaie şi tot talaşul s-a împrăştiat ? '

— Nu, îl vom ţine bine. Ea îi îndepărtă, liniştindu-1, părul negru de pe fruntea umedă. Şi apoi, Raynald, tu nu ai talaş în cap. Aşa, mai ia o bucăţică de portocală ; vezi, ai mîncat-o pe ju- • mătate.

— Te rog, Mademoiselle, mănîncă d-ta cealaltă jurpătate. Căp- şorul lui se sprijinea greu de umărul ei şi respiraţia îi era greoaie, întretăiată.

Spre uşurarea ei, auzi deschizîndu-se uşa ; dar nu era ducele, ci ducesa, care intră urmată de domnişoara Maillard. Henriettei nu-i dădură nici o atenţie. Raynald se feri de îmbrăţişarea furtunoasă a mamei sale ; se smulse din braţele ei şi-şi afundă capul mai adînc în pernă.

— Raynald, dragul mamei, strigă ducesa, şi-1 strînse din nou la piept. Sărmanul meu băieţaş, dar tu frigi. Pipăie-i numai fruntea şi mîinile, Mademoiselle.

Bătrîna guvernantă vru să pună mîna pe el, dar Raynald se feri cu toată puterea de care era capabil.

» — Nu, nu vreau, protestă el răguşit, vreau pe Mademoi selle Deluzy !

Henriette nu-şi putu reţine un sentiment de satisfacţie, auzindu-se chemată de copil ; era însă prea inteligentă pentru a se mişca înainte ca ducesa să-i facă semn. Rămase liniştită la picioarele patului şi spera că va fi lăsată singură cu băiatul şi mama lui. Dar domnişoara Maillard nu părea de fel dispusă să se mişte de lîngti ducesă. Strigătul lui Raynald o ţintuise locului, nu trădă însă prin nimic să l-ar fi auzit.

— De ce n-am fost înştiinţată mai din timp ? Ducesa, care strîngea în braţe copilul cu nestăpînită dragoste, plimbă privirea acuzatoare a ochilor ei negri de la Maxine, care sta în spatele ei, la Henrieţte. Nu m-aş fi mişcat nici o clipă din camera asta, dacă aş fi ştiut. Era bolnav şi mi-aţi ascuns aceasta intenţionat, mie, mamei lui.

—■ Eu am spus că tuşeşte foarte rău, se grăbi să se descotorosească de vină, Maxine. Am spus încă de ieri dimineaţă ambelor domnişoare că Raynald n-ar trebui să părăsească patul. Dar eu sînt numai o fată la copii. Eu sînt bună să-1 îmbrac şi să-l dezbrac, să am grijă de el cînd se deşteaptă noaptea, dar pentru a hotărî dacă poate ieşi în vîntul rece ca ghiaţa, pentru aceasta este guvernanta aici ; aşa că să nu mă întrebaţi pe mine de ce este bolnav astăzi. E veşnic suferind bietul mititel. Mă miră că mai trăieşte, aşa debil cum e şi cu febra pe care o capătă imediat, chiar la

atingerea unui vîntuleţ de vară. Dar pentru d-voastră nu-s decît o gîspă, ori de cîte ori spun ceva.

— Maxine, taci odată, pentru Dumnezeu ! îi tăie Henriette limbuţia, cu voce potolită dar energică. Faci să-i crească febra. E adevărat că mi-ai vorbit de tuşea lui ; şi eu am fost împotrivă să fie scos în oraş ieri.

— Numai mamei lui nu i-ai spus nimic, domnişoară Deluzy ! Ducesa îi aruncă o privire de reproş, pe cînd copilul se zbătea să scape din braţele ei. Nu mă îndoiesc că ai lucrat de comun acord cu ducele. In casa asta, mama este ultima căreia, vă adresaţi cînd este vorba de copiii ei.

. Mîna Henriettei, care strîngea stîlpul patului, tremură la această neaşteptată explozie. Dar vocea îi era perfect stăpînită cînd răspunse ; — încă de ieri dimineaţă, cînd a intrat în dormitor, domnului duce nu i-a plăcut cum arăta Raynald şi aseară s-a interesat din nou de starea lui.

Domnişoara Maillard aruncă ducesei o privire triumfătoare, dar cum Raynald începu să plîngă cu hohote orice alte explicaţii deveniră imposibile. Lacrimile ţi încercările sale de eliberare îl întărîtară pînă într-atît, încît nu era departe de un acces isteric.

— Du-te în sala de clasă, expedie ducesa pe Henriette din odaie. Trebuie să vină îndată doctorul.

Auzind de „doctor", Raynald îşi înteţi strigătele. Henriette ar fi dat orice să poată rămîne să-1 liniştească. în ce hal îl va g^si •medicul ! Sărmanul băieţaş era serios bolnav — era lesne de văzut.

Ea dădu Isabellei şi Louisei o temă de geografie şi se ocupă de Berthe, de a cărei nesupunere de adineauri mai aminteau doar petele de pe rochiţă.

— Raynald e tare bolnav, Mademoiselle ?, întrebă ea cu indiferenţă printre frazele pe care le silabisea dintr-un abecedar englezesc. Va muri şi va trebui să ia doctorii rele ?

— St ! Berthe, citeşte mai departe. Raynald va lua probabil doctorii ca să se facă iar sănătos, dar nu-i voie să vorbeşti că oamenii mor. Ai pierdut rîndul... aici erai : „cel doi băieţi aleargă cu zmeul prin grădină". Citeşte mai departe.

— Da, Mademoiselle, oamenii mor doar. Iepuraşul meu cel alb a murit, şi-mi era mai drag decît cel cafeniu, care mai trăieşte.-

— Credeţi că vom mai pleca la Melun, Mademoiselle ?, se amestecă în vorbă Louise. Papa spunea că vom pleca săptămîna viitoare, dar aCum'că Raynald s-a îmbolnăvit...

— Poate ne îmbolnăvim cu toţii, întrerupse Isabella.

— Ce idee ! Henriette le rugă să-şi vadă de harta pe care o aveau de desenat. Louise, iar n-ai fost atentă ; la tine America de nord se găseşte la sud de Ecuaior ?

— Ah, America, puţin îmi pasă ! E atît de departe şi locuitorii ei sînt atît de caraghioşi. Cred că nici d-ta n-ai vrea să trăieşti în

America, nu-i aşa, Mademoiselle ?

Henriette rîse de tonul dispreţuitor al fetiţei.

— încă nu m-am gîndit la asta, spuse ea, — dar poate că nu e chiar atît de rău, cum crezi tu. Mie îmi place să cunosc ţări noi.

Din nou se ocupă de Berthe şi cei doi băieţi cu zmeul. Trecu astfel o oră, în care timp se silise să nu dea atenţie paşilor grăbiţi din coridor şi gemetelor înăbuşite care se făceau auzite de cîte ori se deschidea uşa. Apoi apăru domnişoara Maillard cu un aer grav, dispreţuitor.

— Sînteţi chemată — ea aruncă Henriettei porunca, fără nici o explicaţie — înăuntru !

Copiii făcură mutre acre cînd cele două guvernante schimbară locul între ele. Berthe azvîrli cartea pe jos şi încercă să se strecoare în urma Henriettei. Dar fu împinsă cu energie înapoi în cameră şi uşa se închise. Spre surpinderea ei„ Henriette zări pe duce măsurînd cu paşi mari coridorul ; se vedea bine că o aştepta. Ea observă cît de îngrijorat şi totodată înciudat arăta.

— Da, spuse el fără altă introducere, — e foarte rău bolnav. Ne e teamă să nu aibă difterie.

Din camera bolnavului se auzi în acea clipă un nou strigăt de durere, răguşit. Amîndoi se-nfiorară.

— Tratamentul medical e foarte dureros, spuse el, şi Raynald încă n-a învăţat să se stăpînească. La patru ani eşti încă prea tînăr pentru a fi curajos. Şi apoi a fost înspăimîntat înainte de" sosirea doctorului.

Henriette vru să-i răspundă, dar el nu-i lăsă timp.

— Ştiu, continuă el grăbit, — n-a fost vina d-tale ; dar ma- măsa şi-a ieşit din fire ! Nici ei nu-i merge prea bine şi de aceea îşi pierde atît de uşor stăpînirea de sine. Pricepi... Se întrerupse brusc şi începu din nflu să meargă în sus şi în jos, în timp ce în dosul uşii gemetele copilului începură iar.

— Bineînţeles. Ea ghici'rugămintea pe care el n-o pronunţase. Este un chin să vezi suferind un copil şi cînd mai este şi al tău... un străin nu-şi poate da bine seama.

El îi "mulţumi cu o privire, fără a lăsa să se înţeleagă din vorbele lui că mila ei îi făcea bine.

— Trebuie să îndepărtăm fără întîrziere pe ceilalţi, continuă el, — nu putem risca să mai avem încă trei bolnavi în casă. încă astăzi după amiază trebuie să plece la Melun.

— Fo'arte bine, domnule duce, voi îngriji să fie gata la timp.

— Mulţumesc. Dădu să plece, dar se opri, găsind parcă mîngîiere în a-i spune ce avea pe suflet.

— Medicul a interzis soţiei ipele să intre în camera bolnavului. Ea însă nu se poate abţine şi prin aceasta şi-ar face rău şi ei şi copilului. Raynald are nevoie de linişte absolută şi de îngrijire atentă. încă o scenă ca aceea de azi dimineaţă îi poate fi fatală. Are

nevoie acum de toate puterile lui pentru a lupta împotriva bolii, sărmanul băieţaş.

— Cu toată sensibilitatea lui, Raynald este foarte rezistent şi foarte înţelegător, cînd nu este intimidat şi înfricoşat. Henriette ezita, dar faţa lui îngrijorată o îmboldi să continue :

;— Eu mă pricep la difterie; domnule, am avut o dată epidemie la şcoala de la mănăstire, în urmă cu ani. Am fost şi eu bolnavă, deci nici un pericol de molipsire. Nu îndrăznesc să vă fac o propunere, dar aş fi foarte bucurâasă dacă mi-aţi permite să vă stau .intr-ajutor în această împrejurare.

— Vrei să spui că eşti dispusă să rămîi aici, cu el ?

— Da, asta am vrut să spun. Chiar dacă nu sînt o infirmieră cu Şcoală, mă pricep totuşi să-1 distrez şi să-l liniştesc.

Un surîs de uşurare» lumină chipul ducelui. 'De cele mai multe ori, acesta-i principalul. Maxine şi celelalte ar fi putut prelua îngrijirea bolnavului, dar Raynald ţine foarte mult la d-ta. Abia adineauri te-a strigat. Oricum, te angajezi la o muncă foarte . obositoare, şi dacă se întîmplă ceva rău...

— La asta nu trebuie să vă gîndiţi, domnule duce, trebuie să ţineţi fruntea sus.

El îi mulţumi cu un nou surîs. în acea clipă se deschise uşa camerei bolnavului şi medicul ieşi, ducînd cu sine geanta neagră cu aspect atît de puţin încurajator. Henriette se ţinea modestă la o parte, în timp ce cei doi bărbaţi discutau încet. Ea aştepta să poată intra la Raynald şi fără voie auzea convorbirea.

.— Gîtul îi e tare inflamat. Cu două zile mai devreme, s-ar fi putut localiza boala. Acum însă nu ne rămîne decît tratamentul aplicat din oră în oră.

— Trebuie să fie dureros tratamentul, dacă micuţul se opune atît de mult.

— Da, şi mai ales trebuie observat să se obosească cît mai puţin posibil. în nici un caz n-are voie să facă temperatură mai mare, şi pentru nici un motiv să nu măi fie atît de surescitat ca azi dimineaţă !

— N-aţi vrea să vorbiţi mai bine personal cu soţia mea ? Ea e foarte îngrijorată.

— Cu plăcere. în privinţa alimentaţiei : nu trebuie să-şi piardă puterile, deşi nu poate mînca decît cîte puţin.

— Şi dacă refuză să mănînce ?

— Trebuie silit, dacă vrem să-1 vedem curîrid pe picioare. Am dat instrucţiuni fetei, dar mi-e teamă că nu-i persoana indicată să preia un caz atît de complicat.

— Ştiu pe cineva care este îri măsură s-o facă.

Cu o privire ducele rugă pe Henriette să se apropie şi ea urmări atentă instrucţiunile medicului.

— Da, am înţeles, repetă ea. Cînd nu doarme, gîtul trebuie pensulat din oră în oră. Medicamentul la fiecare două ore*şi mîn-

care cît de des şi cît de multă... lapte şi vin de Xeres, supă pe ovăz, şi un ou moale. Şi bine învelit. Şi dacă-1 scutură frigurile ?

— Trimiteţi să mă cheme imediat. Medicul o privi cu recunoştinţă. Dar principalul este linişte şi încă o dată linişte! Acest du-te-vino îl oboseşte prea mult. Deci, grăbeşte-te şi vezi ce poţi* face. Trec din nou pe aici, după amiază. '

Cei doi bărbaţi se îndreptară spre coridorul care ducea la cealaltă aripă, unde erau camerele ducesei. Henriette era cu mîna pe clanţa uşii, cînd ducele se întoarse brusc?

— Mademoiselle Deluzy ! Era din nou în faţa ei. Trebuie să-ţi spun cît îţi sînt de recunoscător pentru tot ce faci ! Mîna pe care i-o întinse o cuprinse pe a ei într-o strîngere apăsată. Cînd va afla ducesa, vă va fi nu mai puţin recunoscătoare.

— în privinţa asta, — gîndi ea şi—1 urmări cu privirea cum se grăbea cu paşi mari să-1 ajungă pe medic — vom vedea ! Eu una, n-aş putea-o spune cu precizie de pe acum. Dar mi-e egal... Ea ridică din umeri şi rămase o clipă în faţa uşii, pentru a-şi rechema în minte vorbele şi purtarea ducelui. El nu-i refuzase oferta şi nici nu-i vorbise pe acel ton rece, întrebuinţat de obicei faţă de servitoare şi guvernante, şi cu care ea numai cu greu se putuse obişnui. îi primise oferta cu o naturaleţe de la sine înţeleasă, ca din partea unui prieten care voia să-1 ajute. Se simţea bine şi încurajată, fiind tratată de la egal la egal. îi va dovedi că este demnă de încrederea lui. Răspunderea ce-şi asumase era mare, dar tocmai acesta era rostul vieţii ei. Gîndul la lumea restrînsă a camerei bolnavului — această lume care atît de neaşteptat îi fusese pusă la dispoziţie — îi dădea puteri noi.

— Nu, nu, nu ! Glasul răguşit şi iritat al lui Raynald o aduse la realitate. Deschise uşa şi trecu pragul. •Mademoiselle ! Copilul părea că se linişteşte la vederea ei. De ce ai plecat ? M-a durut atît de tare ! Uită-te !

El arătă legătura din jurul gîtului.

— Bravo, porţi un guler înalt la fel cu papa, strigă ea cu admiraţie. Maxine, dă-i lui Raynald o oglindă, să vadă şi el ce bine-i stă. Peste puţin va purta baston şi cilindru.

Gluma făcu minuni. Raynald se privea în oglindă plin de satisfacţie, pe cînd Henriette îi aranjă pernele la spate şi-1 înveli bine în plapumă. Obrăjorul lui era îmbujorat de febră şi ochii îi erau neobişnuit de mari şi lucioşi. Părea foarte mulţumit acum, dar ea ştia că îii fiecare clipă poate recădea în încăpăţînarea sa capricioasă. Va trebui să facă uz de toată răbdarea şi puterea ei de convingere pentru a duce la bun sfîrşit misiunea grea ce şi-a luat-o.

— Aşa, Raynald — ea îi prinse mînuţele albe pe care se desenau albastre vinele fine — eu rămîn cu tine şi Maxine îţi va aduce mîncarea. Ochii i se întunecară şi el era gata să protesteze, dar ea continuă repede : Pe o tabletă, aşa cum i se serveşte şi mămicăi şi

cu o floare la şervet. Sa nu uiţi floarea, Maxine, se adresă ea fetei, este foarte important, căci Raynald şi cu .mine vom încerca să ghicim, pînă te înapoiezi, ce floare vei aduce. Tu începi, dragule. Ce floare crezi că va fi la şervet ?

— Un trandafir ? Curiozitatea şi preocuparea făcură pe Raynald să-şi' uite durerea.

— Poate, dar de fapt e cam devreme pentru trandafiri. Eu spun, lăcrămioare. Aşa, acum e iar rîndul tău.

— O floricică galbenă, cum avem în grădină.

— Narcise ? S-au ofilit toate. Ghiceşte încă o dată.

— O viorea ?

— S-ar pufea. La Bois sînt de vînzare ; şi ciuboţica cucului. Eu cred că va fi o ciuboţica cucului galbenă.

— Sînt mai frumoase cele roz ; eu spun, roz.

Şi astfel începură acele zile şi nopţi de neobosite silinţe de a nu lăsa băieţaşul de patru anişori să simtă primejdia care-1 ameninţa. Henriette nu fusese încă niciodată atît de ataşată cu trupul şi sufletul ; şi pe cînd alina dureri şi veghea, tăia poze şi inventa poveşti fără sfîrşit, pînă cînd o durea capul şi răguşea la fel cu micul ei pacient, primăvara înaintă şi puse stăpînire pe Paris. Simţea cum dincolo de ferestre răsuflarea ei ameţitoare, caldă, anunţa vara. Nu-şi amintea să fi simţit vreodată atît de intens schimbarea anotimpurilor, să-şi fi dat vreodată seama atît. de limpede de forţa nevăzută^a naturii. Ferită de'strălucirea soarelui, ea simţea cu atît mai mult chemarea puternică la viaţă a razelor luminoase. In dosul jaluzelelor care cufundau camera în umbră, ea se simţea atît de sprintenă, de parcă şi în vinele ei pulsa o forţă misterioasă.

La ţară, primăvara era ceva ce se vedea ; o minune a transformării, pe care o aveai zilnic sub ochi. La oraş însă puteai numai simţi, nelămurit. Henriettei i se părea că în glasul negustorilor ambulanţi care-şi strigau în toate dimineţile marfa răsună un ton nou ; că potcoavele cailor înhămaţi la trăsurile elegante care duceau cucoanele la tîrguielj^sau la plimbare în Bois şi pe Champs-Elysees bat o măsură mai vioaie ; că roţile trăsurilor se învîrteau mai uşor în serile calde de mai, în drum spre teatru sau restaurante. Ea cunoştea ritmul oraşului ca bătăile inimii proprii, deşi lua atît de puţin parte la el, de parcă ea şi micul ei pacient s-ar fi aflat în fundul unei fîntîni, unde numai durerea le ţinea tovărăşie.

Ceilalţi veneau şi plecau : Maxine şi Renee cu rufe curate, mîncare şi flori ; chipul temut al medicului cu geanta lui care pentru Raynald însemna noi chinuri şi lacrimi; aLatele Gallard în reverenda lui neagră ; ducesa, frîpgîndu-şi mîinile şi vărsînd lacrimi inutile pe pragul camerei ce-i era interzisă ; ducele, care se apropia în.vîrful picioarelor, cu privirea îngrijorată, cu buzunarele şi mîinile pline de daruri, pe care Henriette trebuia să le despacheteze, mînuţele copilului fiind prea slabe pentru a le apuca.

— Ia te uită, Raynald, îşi auzea ea propria-i voce silindu-se să distreze pe tatăl nu mai puţin decît pe fiul. — soldaţi ! Un întreg regiment de cavalerie, cu un general pe un cal alb. Aici und& ţi-ai' ridicat genunchii sînt Alpii şi pe acolo trebuie să se suie soldaţij.

Uneori izbutea să smulgă un zîmbet guriţei crispate de plîns şi ducele se apleca' fericit deasupra patului lui Raynald şi încerca să-l îmbărbăteze să mănînce sau să-şi ia medicamentele.

— Să vedeţi numai, Monsieur, cum îşi bea Raynald punciul de ouă. Aşa, scumpule, capul pe spate, ca o găinuşă, încă o dată, înghite, nu, aşa nu- e bine ; găinuşa a .uitat să dea capul pe spate. Data viitoare va merge mai lesne.

Astfel, încurajîndu-1 şi glumind, îl făcea pe copil să mănînce, dar pe deasupra capului lui ea şi ducele schimbau priviri tăcute.

Raynald aştepta, cu nerăbdare vizitele tatălui său şi-i întindea mînuţa lui slabă. La vederea mamei sale însă devenea neliniştit şi-şi ascundea faţa în pernă. Chiar cînd dormea părea să-1 irite prezenţa ei. Se zvîrcolea ca într-un coşmar sau se trezea brusc şi-I striga pe tatăl său sau pe „Mademoiselle[11]. Henriette începuse să privească cu groază apariţia acestei făpturi întunecate, care se ivea pe neaşteptate de cel puţin o duzină de ori într-o dimineaţă. Ea îşi mărturisi îngrijorarea medicului, dar acesta ridică numai din umeri şi din sprîncene.

.— E mamă lui, spuse. Mai mult decît s-o ţin la distanţă nu pot nici eu. Dacă-i inteţzic să «mai deschidă uşa, se îmbolnăveşte de enervare şi vom avea doi pacienţi. Ducesa e de mult în tratamentul meu, Mademoiselle !

Veni apoi ziua cînd febra atinse punctul culminant şi nici cele mai drăgăstoase rugăminţi nu putură determina copilul să ia o înghiţitură măcar. După vizita de dimineaţă, chipul medicului exprima îngrijorare.

— Nu mai putem face altceva decît să-1 supraveghem îndeaproape şi să. aşteptăm, spuse el Henriettei, înainte de a se duce să raporteze părinţilor. Am făcut tot ce ne-a stat în putere, rămîne să vedem dacă va putea rezista crizei. Da, aştept pentru la noapte schimbarea... în bine sau în rău. Deci încă o dată : linişte, bine învelit şi înainte de toate ferit de curent şi de aer proaspăt.

—- Dar, doctoră ! Henrieette îl însoţi la uşă. Tocmai de întuneric şi de aerul închis se plînge. Puţin soare şi aer proaspăt nu i-ar putea strica, dacă e ferit de curent. Mereu întreabă de grădină şi dacă ar vedea-o înfloriă... poate... !

— Mademoiselle, te-au părăsit azi toate spiritele bune ? Medicul o privi de parcă ar fi surprins-o asupra unui act de înaltă trădare. Mititelul e bolnav de moarte ; în starea sa actuală cea mai mică urmă de aer proaspăt inhalat îi poate fj fatală.

Ea tăcu, dar aerul cald, închis, al camerei i se păru încă mai apăsător.

— Bolnavi sau sănătoşi, îşi spuse ea, — nu sîntem făcuţi să ne sufocăm.

Un paravan era aşezat în faţa singurei ferestre ale, cărei obloane nu erau închise şi ale cărei perdele nu erau trase. Profitînd de faptul că Maxine era ocupată cu schimbarea aşternutului, Henriette, dornică de puţin aer proaspăt, întredeschise prevăzătoare fereastra şi stătea, cu paravanul între ea şi cameră, scăldată în lumina soarelui de mai. Credea că n-o vede nimeni, cînd un pas şi o voce de.lîngă ea o făcură să-şi întoarcă privirile de la verdele fraged al grădinii. Venise ducele şi ea observă imediat că raportul medicului îl înspăimîntase. Era neobişnuit de palid şi îngrijorarea ' i se vedea ca o mască pe faţa sa nobilă, bărbătească,-şi care-i era atît de familiară.

— Monsieur — intenţionat nu i se adresă cu titlul lui, ci îi .vorbi de parcă el i-ar fi împărtăşit ei gîndurile — nu fiţi atît de deznădăjduit. Raynald se va însănătoşi. Ştiu precis, într-o lună îl veţi vedea sărind pe afară şi tot răul va fi uitat.

—■ Aş vrea să pot crede vorbele d-tale, Mademoiselle — .el încerca să zîmbească — dar după cîte mi-a spus chiar aoum medicul... şi criza din noaptea astp... El nu putu’continua.

. — Odată şi odată trebuia să vină.' Mai bine mai devreme decît mai tîrziu. Şi nu uitaţi că primăvara este şi ea medic. Ei nu i se poate opune nimeni, Monsieur. Ne ia în stăpînirea ei, cu sau fără* voia noastră. Puteţi nega asta, uitîndu-vă afară ?

Ochii lui urmăreau braţul ei întins către fereastra întredeschisă, prin care pătrundea aerul proaspăt, încălzit de soare, de grădină şi din învecinatul Champs-ElySees. Verdele delicat al arborilor, tufelor şi ierburilor umplea cadrul stţîmt, iar. în mijlocul micii curţi pătrate, un migdal în floare stătea mic şi ţeapăn,* mirat el însuşi de splendoarea rpză a florilor sale. Fie din cauză că fusese des trezită din somn în cursul ultimelor nopţi, fie că ochii-i erau dezobişnuiţi să privească în depărtare — oricum Henriette se simţi ciudat impresionată de această privelişte de soare şi flori. Intr-unui din acele momente de intuiţie divină, pe care orice om le poate avea, ea ştiu că nu i se vor şterge din minte nicicînd înfăţişarea şi coloritul acestui mic pom. Şi aceasta i se păru cu atît mai de preţ cu cît nu putea spune de ce priveliştea o impresionase atît.

Glasul ducelui o readuse în camera bolnavului.

— Nu ştiu ce mă face să acord mai multă încredere vorbelor d-tale decît celor ale medicului, Mademoiselle. Nu cumva inima d-tale bună te-a îndemnat să-mi dai speranţe mincinoase ?

—■ Nu, ţin prea mult la Raynald ca s-o fac, răspunse ea. O educatoare nu are prea des ocazia de a-şi reaminti că are suflet. Veţi recunoaşte că eu una mi l-am stăpînit îndeajuns. Sînt convinsă de ceea ce v-am spus, dar aş fi dorit...

Un geamăt surd o făcu să se-ntoarcă. După criză, Raynald

zăcea fără puteri în pernă. Buzele i se mişcau atît de încet, încît trebui să-şi apropie urechea de guriţa lui spre a-i auzi şoapta.

— Nu scumpule, doctorul spune că e prea devreme. Poate mîine, dacă-ţi va fi mai bine. Ea îşi întoarse privirea spre duce, cu o expresie de disperare.

— Ce-i cere inima ? Nu-i putem satisface dorinţa ?

Ea oftă şi dădu din cap. Ar fi contra dispoziţiilor medicului, explică ea. Raynald nu vrea să creadă, cînd îi povestesc, cît de verde este grădina şi ce frumos a înflorit migdalul. Ar vrea să vadă'el singur şi, dacă ar fi după mine, i-aş da voie. în definitiv soarele şi aerul proaspăt nu dăunează nici unei fiinţe vii !

Au vorbit în şoaptă, dar copilul începu să plîngă, de parcă i-ar fi auzit.

— Vreau primăvara, papa ! Acum, te rog, te rog !

Glăsciorul îi era stins de tot, dar tatăl alergă la patul lui. îngrijorare şi milă i se citeau pe faţă.

— O vei vedea, Raynald, spuse el, luînd o hotărîre bruscă. Aşteaptă puţin. Se întoarse, din nou spre Henriette, de parcă ar fi vrut să-i ceară aprobarea. Şi d-ta crezi doar că nu-i poate dăuna !

— E atît de cald astăzi şi e vorba doar de cîteva minute. Va fi mulţumit că a văzut grădina ; nu voiam să-mi asum singură răspunderea.

— Bine. înveleşte-1 în plapumă. Aşa, Raynald, acum fii cuminte, te iau în braţe. Dumnezeule, cît e de uşor ! Parc-aş duce o umbră !

Ca doi conspiratori se apropiară de fereastră şi abia cînd ajunseră acolo, în faţa petecului de verdeaţă, îndrăzniră să schimbe o privire, pe deasupra căpşorului negru, înfăşurat ca o mumie.

La început, Raynald părea orbit de lumina bruscă, dar apoi, atras ca de un magnet, el întinse mînuţele spre pomul în floare. In strălucirea soarelui chipul copilului apărea încă mai înspăimîntător. Henriette, care nu-1 pierdea din ochi, trebui să se gîndească la acele răsaduri plăpînde care, scoase din întunericul beciului şi aşezate la fereastră, se răsucesc după razele soarelui. Cu băgare de seamă îi prinse ea mînuţa, atît de slăbită încît părea o ghiară de pasăre, şi i-o ţinu în atmosfera însorită.

In acea clipă simţiră, ea şi ducele, că sînt supravegheaţi. Ducesa se repezi asupra lor cu ochi ce aruncau scîntei duşmănoase şi cu un foşnet furios al fustelor ei de mătase.

— Eşti nebun, Theo ? Camera răsună de acuzaţia ei stridentă. Vrei să-1 ucizi, Mademoiselle ?

Raynald îşi îngropă obrazul la umărul tatălui său, căre-1 ducea înapoi spre pat.

— Te rog, Fanny ! îţi voi explica îndată. Nu vorbi atît de tare, stîrneşti copilul.

— Eu îmi stîrnesc copilul ! Vocea ei era sugrumată de furie.

Henriette, care căuta să liniştească băieţelul, simţea cum amă-

răciunea, gelozia şi teama se contopeau, în această femeie chinuită, într-un acces pe care ducele zadarnic se străduia să-1 potolească.

— Fanny, te rog, nu acum, şi nu aici !

— Şi de ce nu acum şi nu aici, în această cameră, a cărei uşă vreţi să mi-o închideţi cu toţii ? Am dreptul să ştiu ce se petrece aici. Nu mă mai las încuiată afară în timp ce copilul meu, micul meu fiu, este lăsat fără ajutor, pe mîna unei străine !

— Ţi-am spus doar că-ţi pot explica totul. Ascultă, Fanny. Oricît ar părea de ciudat, el şi-a exprimat dorinţa de a vedea grădină, şi cînd domnişoara Deluzy mi-a spus-o am socotit...

— Aha, ideea domnişoarei Deluzy ! înţeleg ! Ea ştie desigur mai bine decît medicul ! Ce-i pasă ei dacă este în casă un copil mai mult sau unul mai puţin, dacă poate face ce-i place. Nici patru săptămîni de cînd este aici, şi o şi tratează pe mamă- ca pe o piedică în calea ei, iar tu mă împingi la o parte ca pe un vas spart. Dar nu voi mai sta să privesc cum îi agravaţi starea lui Raynald sub ochii mei. Voi înştiinţa pe medic şi, dacă băiatul moare noaptea asta... ea vorbea tot mai tare şi mai ascuţit, pînă ce izbucni intr-un plîns puternic.

— Fanny, nu trebuie să vorbeşti astfel ! N-ai nici un motiv s-o acuzi pe Mademoiselle. Vino, trebuie să te cruţi, nu poţi rămîne aici. Maxine, ajută-mi s-o conduc pe doamna în camera ei.

Pe cît de blînd vorbise ducele soţiei sale la început, pe atît de rece şi poruncitoare îi era vocea acum. Cuvintele-i ieşeau sacadate şi reţinute ca smulse dintr-un lanţ nevăzut, i se păreau Hen- riettei. Era imposibil să nu te simţi ruşinat asistînd la acest schimb de cuvinte conjugale.

— Dragul meu ! Ducesa se smulse şi alergă la pat. Henriette văzu braţele pline, albe, întinzîndu-se, văzu ochii negri chinuiţi şi înţelese că lacrimile ce-i brăzdau faţa erau lacrimi de adîncă durere. Această durere era sinceră, cînd îşi strînse băiatul la piept, cu un gest de disperare.

— Mademoiselle, mademoiselle !

■ Copilul îşi pusese toate puterile în acest strigăt care implora ajutor. Dar faţă de lacrimile şi vaietele mamei era tot atît de neputincios ca în faţa unui fluviu de lavă.

Henriette se aplecă spre pat, ca pentru a-i urma rugămintea. Dar se opri şi privi întrebător spre duce : să-i spună ce are de făcut. El îi întîlni privirea, oarecum încurcat, dar în jurul gurii i se săpase o cută aspră. Pentru ea, el era un al doilea Raynald, care o ruga fierbinte să-1 ajute. Cu un gest scurt el îi porunci să se dea la o parte.

— Dar încetează odată, Fanny ! Cu hotărîre desprise copilul înspăimîntat din îmbrăţişarea ei. Vino !

Henriette îşi făcu de lucru la dulap ; ea nu voia să-1 umilească, privind această retragere. Văzuse şi auzise destule în ziua aceea. în

cameră domnea din nou liniştea şi Henriette se ocupă de micul ei pacient. El căzu curînd într-un somn adînc, dar in urechile Henriettei mai răsuna încă amara acuzaţie ; şi ura plină de gelozie care o străfulgerase din acei ochi negri corsicani o urmărea încă.

— E pe jumătate ieşită din minţi de grijă, încerca s-o apere Henriette. Este foarte natural că vrea să rămînă lîngă copilul ei bolnav şi că o jigneşte faptul de a trebui să-1 lase cu totul în îngrijirea mea. Dacă n-ar fi atît de exagerată în neînfrînatele ei mîngîieri, Raynald n-ar fi atît de înspăimîntat. Sărmana, nu e de condamnat.

Nici ei înseşi nu voia să-şi mărturisească ceea ce pe neaşteptate înţelesese. încă de la prima vizită remarcase ciocnirea a două temperamente deosebite, încordarea stăpînită dintre soţ şi soţie, dar cauza adevărată nici nu îndrăznea s-o caute, nu putea scăpa de sub impresia că din ochii ducesei vorbeau chinuri de iad ; că aceşti ochi vedeau totul deformat, în dimensiuni nenaturale. Da, ceea ce pînă acum bănuise doar vag, devenise siguranţă în dimineaţa aceea : ducesa privea pe toată lumea numai în raport cu ducele. El era lumea ei şi ea simţea ameninţarea de a-1 pierde tot mai mult, cu totul.

— Această femeie ar fi geloasă şi pe pisicuţa pe care ar mîngîia-o" el, conchise ea. Cred că ar fi în stare să dăruiască micul animal, sau să poruncească să fie omorît; şi dacă el ar admira un trandafir de faţă cu ea, n-ar pierde prima ocazie de a-1 călca în picioare. Doamne, cum o fi arătînd nopţile lor, dacă la lumina zilei este posibilă o astfel de scenă !

Tot restul zilei, cînd dădea fetei diverse însărcinări sau îşi îndeplinea obligaţiile cu nestrămutată grijă, chipul nefericitei sale stăpîne o urmări ca o stafie încăpăţînată.

— Nu are motive să mă urască, îşi zicea ea, — n-am făcut nimic care s-o jignească.

Dar în fundul inimii ştia mai bine. Ea, Henriette, cîştigase dragostea unui copil şi încrederea unui tată. Aceasta era o crimă îndeajuns de mare pentru *a* stîrni duşmănia unei femei şi aşa destul de amărîtă. Da, Henriette pricepea acum adîncul înţeles al cuvintelor cu care îi fusese descrisă nu e dat casa Praslin. Greu, Mademoiselle, foarte greu !

Spre seară, Raynald deveni îngrijorător de liniştit. Aproape că era imposibil să-1 trezeşti din starea sa apatică. Micul său trup slăbit se pierdea sub plapuma bine întinsă. Ar fi putut trece drept mumia zbîrcită a unui copil, dacă n-ar fi fost respiraţia greoaie şi faţa sa aprinsă. Nici la tratamentul medicului nu se mai opusese. Henriette simţea clătinîndu-se speranţa ei de pînă acum şi încerca să se amăgească singură asupra stării de totală sleire intervenită în

cursul zilei.

Seara, prinse zgomote neobişnuite în faţa uşii. Şoapte şi paşi grăbiţi se auzeau pe coridor. Era ora cînd abatele Gallard obişnuia să viziteze pe micul bolnav. Apariţia acestui duhovnic îmbrăcat în negru era pentru ea semnalul de retragere. Intrucît rugăciunile lui n-o intersau, ea era liberă să părăsească casa şi să mai respire puţin, amestecîndu-se în mulţimea celor ce se plimbau pe bulevarde, aşa că întîlnirea Henriettei cu lumea se producea tocmai atunci cînd în camera întunecată a bolnavului din aripa de răsărit se invoca Cerul. — Ironia întîmplării ! gîndea ea ; dar aceste excursii în lumină şi viaţă o bucurau. Avea sentimentul că aduce * şi copilul pe patul său de suferinţă cîte ceva din acestea, fie că-1 găsea treaz sau dormind, cînd se-nnapoia.

Dar astăzi nu se putea hotărî să iasă în stradă şi să se amestece în mulţimea indiferentă. înainte de a intra pe uşă abatele şi minestrantul lui, înainte de a auzi exclamaţia reţinută a fetei şi a-i vedea mîna făcînd semnul crucii şi căutînd rozariul, Henriette- ştia că vizita de azi nu era dintre cele obişnuite. Abatele Gallard venise să-i dea copilului ultima împărtăşanie.

— E prea mic ca să se sperie.

Primul ei gînd fu pentru Raynald, pe care abatele îl privea cu ochi indiferenţi. Micuţul nu se mişca şi părea că nici nu observa că în cameră se înălţa un mic altar.

— Nu, îşi zise ea, el nu poate şti ce înseamnă asta. Poate că îl va distra să audă sunetul clopoţelului, pe care îl va lua drept o jucărie neaşteptată.

Ieşi din cameră, trecînd pe lîngă micul grup care se adunase la uşă : ducele şi ducesa, feciorul şi camerista, şi alţi doi servitori aşteptau acolo cu rozariul în mînă. Capul blond al ducelui era prea adînc aplecat ca să-i poată vedea faţa, dar din oboseala umerilor săi, ea înţelese că se îndoia de viaţa copilului.

Picioarele o purtară în lungul coridorului şi pe scara de piatră în jos, pînă la uşa care dădea în grădină. Ea păşi pe pajiştea care în lumina amurgului păru neobişnuit de verde ochilor ei deprinşi cu uniformitatea camerei bolnavului. Şi cînd, trecînd peste lespezile albe se îndreptă către banca de lîngă zid, unde un delfin de bronz arunca o şuviţă de apă într-un bazin plat, genunchii îi tremurau. Acum, cînd răspunderea pentru Raynald trecuse asupra altora, se simţea părăsită, singură. Surmenajul şi teama luau locul activismului şi încrederii care o însufleţiseră de la ivirea bolii.

Prospeţimea primăvăratică şi parfumul micii grădini îi apăreau Ca o pîngărire, cînd se gîndea la cele ce se petreceau sus în cameră.

Bolta cerească strălucea în culorile apusului. Migdalul era la

locul lui, dar toată măreţia înfloritâ din jurul ei nu era îndeajuns de parfumată pentru a acoperi mirosul de tămîie ce străbătea prin fereastră. Şi freamătul circulaţiei de pe Rue du Faubourg Saint Honore nu putea estompa sunetul clopoţelului.

CAPITOLUL VI

Migdalul îşi scuturase florile toate, cînd Raynald putu fi scos pentru întîia oară afară în soarele de amiază. însănătoşirea sa nu putea fi privită decît ca o minune şi medicul, abatele, Maxine, toţi ceilalţi care se învîrtiseră prin camera bolnavului, îşi atribuiau fiecare sieşi meritul cel mare. Numai Henriette nu spunea nimic, decît îşi exprima mulţumirea. Fără a căuta să explice minunea, ea îşi vedea de treburi, care, acum cînd primejdia trecuse, nu erau nicidecum mai puţin obositoare, sănătatea care se reîntorcea în trupul copilului făcînd din el un pacient drăgălaş dar pretenţios. Raynald avea nevoie de societate : trebuia distrat dar nu iritat. Temperamentului său vioi nu-i era permis să ceară eforturi prea mari trupului debil. Din fericire spiritul inventiv al Henriettei era nesecai, cînd era vorbă să distreze copiii. Creioanele colorate dădeau la iveală zilnic poze noi, pentru poveştile ei fără de sfîrşit. Foaia de hîrtie căpăta viaţă sub privirile lui Raynald, cînd degetele ei iscusite decupau oameni şi animale, după dorinţa lui.

Mai erau apoi cărţile cu poze, de răsfoit şi de citit; un canar tot atît de galben ca şi colivia lui aurită ; un mic teatru de marionete, pe care Henriette le făcea să joace trăgînd sforile invizibile, şi cutia fermecată care putea cînta şase melodii diferite. Sunetele vesele, limpezi, care izvorau din cutia de lemn, dădeau zilelor un aer de sărbătoare. De parcă ar ţine ascunsă o lume de veşnică primăvară, de veşnică tinereţe, de rîsete vesele, îşi zicea Henriette, ascultîndu-i cîntecele.

— Ce spune muzica ? întrebă Raynald pe neaşteptate.

— Ea spune, răspunse rîzînd Henriette, — fiecărui om altceva. Mie îmi spune : primăvară, soare cald şi iarbă verde, pentru un băieţaş, ca să poată zburda în voie.

— Şi băieţaşul sînt eu ? vru să ştie Raynald.

— Cine altul ?

Se aplecă şi-1 sărută. îi venea greu să se abţină de la astfel de *i* dovezi de dragoste şi avea de luptat împotriva iluziei, zi de zi tot mai accentuate, că Raynald este copilul ei. Cel mai mic dintre copiii Praslin — a cărui sensibilitate avea nevoie de atîta ocrotire — îi fusese de la început cel mai drag. Pe cele două fetiţe mai mari le preţuia pentru drăgălăşenia şi deşteptăciunea lor, în timp ce Berthe cucerea toate inimile cu sănătatea ei robustă, cu gingăşia ei blondă, cu vioiciunea, cu farmecul moştenit de la tatăl său ; dar Raynald

ocupa în inima ei un loc aparte, de unde nimeni nu l-ar fi putut goni ; îndelungatele zile şi nopţi ale sacrificiului ei o legaseră prea "rîns de el.

Ducesa nu mai făcuse nici o scenă. Vizitele ei erau mai puţin dese, acum, şi produceau mai puţină teamă. Raynald se mai ferea încă de orice întîlnire cu mama lui, dar iscusinţa Henriettei izbutise să-1 facă să-i arate, cel puţin în aparenţă, supunere.

— Ce minunat de frumoasă este mama, cu pălăria asta nouă şi pelerina !, îi spuse ea odată cînd ducesa, înapoindu-se de la plimbarea de după amiază, intră în grădină. Ce-ar fi să-i dai astăzi sărutarea pe care i-ai refuzat-o ieri ? Şi nu uita să-i spui cît de mult ţi-a îăcut cartea cu animale vorbitoare.

— Despre asta i-am povestit tatei.

— Dar mama e aceea care ţi-a cumpărat-o. Arată-i cum tragi de sfoară şi vaca face mmuu. Mă reped pînă sus să ţi-o aduc.

In clipele de libertate, Henriette găsea deseori prilejul să-şi amintească de explozia de furie îndreptată împotriva ei în ziua crizei. Amintirea acestei lipse de ,stăpînire de sine o impresiona încă neplăcut şi suferea sub povara reproşurilor nedrepte ce i se făcuseră. Ea, care din fragedă copilărie învăţase să se supună disciplinei, avea oroare de astfel de exteriorizări gle unei patimi neînfrlnate. Copiii sau precupeţele nu se pot stăpîni, dar la o femeie ca ducesa te-ai aştepta să aibă prestanţă şi demnitate. Această furtună de furie oarbă, izbucnită fără cel mai mic motiv, se putea repeta. Şi această perspectivă era departe de a fi liniştitoare. Henriette ar fi putut înţelege accesul de isterie al unei femei excesiv de nervoase, capricioase, care-şi pierde stăpînirea de sine la vederea copilului ei bolnav ; ar fi putut ierta cuvintele necugetate ale clipelor de îngrijorare şi teamă. Dar peste ura ce-i fusese aruncată în obraz pe deasupra patului copilului nu putea trece atît de uşor. Se silea s-o alunge din gînd, dar amintirea ei îi impunea, contra voinţei, o atitudine rece faţă de ducesă.

Ducesa însă avea memoria scurtă pentru propriile ei accese de furie. Ea se lăsa minată de toane, precum sfîrleaza de vînt de orice adiere.

Acum zîmbea educatoarei şi o acoperea cu laude. Henriette era surprinsă de această schimbare care i se părea tot atît de neînţeleasă ca şi duşmănia ce i-o arătase. Era învăţată să se ferească de prietenia neaşteptată -a femeilor şi acum, mai mult decît oricînd, nu-i găsea explicaţia. Instinctiv făcu răspunzător pe duce de această schimbare, deşi nu avea dovezi că între soţi ar fi intervenit o împăcare, ei vizitîndu-1 rareori împreună pe Raynald.

— Tot una !, ridică din umeri şi se sili să-şi îndrepte gîndu- rile în altă parte. In definitiv, nici nu e treaba mea. Să fiu mulţumită că nu mai arată ca un nor prevestitor de furtună şi să nu-mi mai sparg capul căutînd motivele.

Totuşi, gîndurile ei se îndreptau mereu spre cei doi soţi. în cursul zilei afla prea puţine despre ei, dar după ce-1 culca pe Raynald şi Maxine îl lua în grijă, Henrietţe găsea timp să-şi închipuie ce se petrece în cealaltă aripă a casei. Deseori o trezeau voci ce se certau. Nu se puteau distinge vorbele, dar era limpede că între bărbatul şi femeia de acolo era cu totul altceva decît bună înţelegere. Nu o dată remarcase că ferestrele camerei de culcare a ducesei şi cele ale cabinetului de studiu al ducelui erau luminate pînă tîrziu în noapte, pe cînd încăperea strimtă ce lega cele două încăperi rămînea bănuitor de întunecată. Nu o dată, deşteptîndu-se noaptea sau în zorii zilei, văzuse ea silueta ducesei aplecată peste masa de scris şi pana de gînsc^ din mîna ei gonind pe hîrtia aşternută în faţă-i. Ducesa nu părea a fi femeia care să-şi cheltuiască timp şi energie la masa de scris. O fiinţă ca ea, supusă atît de mult simţurilor, n-ar avea răbdarea să aştearnă pe hîrtie cuvinte bine cugetate. Pînă acum nu dovedise a poseda înclinaţii intelectuale. Oricum, era posibil ca, asemenea atîtor altor 'femei, să-şi uşureze inima în destăinuiri care descarcă sufletul. Dar prietene nu prea avea şi, ca unic copil, nu avea nici fraţi cu care să poată coresponda. Erau însă fraţii tatălui ei şi, înainte de toate, acesta însuşi, bogatul şi bătrînul mareşal Sebastiani, care îşi diviniza fiica. Dar el abia părăsise Parisul pentru a se înapoia în Corsica. Şi apoi o dare de seamă asupra bolii lui Raynald, oricît de amănunţită, n-ar fi putut s-o ţină trează atît de tîrziu în noapte.

Nu mică îi fu mirarea cînd într-o dimineaţă găsi alături de ceaşca de cafea o cutiuţă şi o scrisoare sigilată, purtînd imprimat blazonul şi numele ei scris într-0 caligrafie cursivă, lipsită de Hiaturi tâte. Nici marcă, nici ştampila care să, arate că venise cu poşta. Curioasă, rupse sigiliul şi uită ’ de Cafea tot citind şi recitind slovele înscrise pe rîndurile care umpleau hîrtia de, un albastru pali.^.,1

„Dragă Mademoiselle Deluzy,

Somnul ocoleşte pe acei care tînjesc după pace şi linişte şi totuşi se simt înconjuraţi din toate părţile de duşmănie. Dacă în teama şi grija pentru'viaţa celui mai mic dintre copiii mei m-am lăsat tîrîtă de o judecată nedreaptă asupra modului d-tale de a proceda, te rog să mă ierţi. N-a fost intenţia mea de a te jigni, căci eu însămi eram prea adînc îndurerată pentru a aduce mîhnire altora, mai ales unui om care locuieşte sub acelaşi acoperiş cu mine. Eşti inteligentă, Mademoiselle, şi dotată cu calităţi şi talente ce ies din comun. Este explicabil că vrei să-ţi atragi favoarea ducelui şi dragostea copiilor mei. Desigur însă că nu doreşti s-o faci în dauna unei mame, care are dreptul să ocupe primul loc în inimile acelora cu care alcătuieşte un mănunchi sfînt.

Nu mai am nimic de adăugat. Mă vei înţelege. Dă-mi voie să-ţi

mulţumesc din tot sufletul pentru tot ce ai făcut pentru copilul meu, atunci cînd a fost ţinut departe de ocrotirea jubitoare a mamei sale. Fac un călduros apel la loialitatea d-tale şi te rog să primeşti acest mic semn al recunoştinţei mele. Fie el chezăşia prieteniei noastre şi a bunei noastre înţelegeri de aici înainte !

Fanny Sebastiani-Praslin"

Cutiuţa conţinea o broşă, simplă dar minunat executată — un cerc de email albastru, care se închidea cu un mic cap de balaur, din aur. Henriette o privi îndelung, învîrtind-o între degete. Fără îndoială darul dovedea un bun gust remarcabil : exact ceea ce se potrivea unei educatoare, fără a o face să se simtă îndatorată faţă de donator ; dar capul de balaur, ca şi aluziile ascunse ale scrisorii, nu i se păreau alese la întîmplare. Îmbrăcîndu-se, Henriette reflecta asupra răspunsului ei. De două ori se apropie de masa de scris şi scoase hîrtie şi condei, dar de fiecare dată le puse la loc. Ce rost avea acest formalism între ele ? se întreba. Dacă ducesa avea să-i comunice ceva, dacă se gîndea sincer la o împăcare, de ce n-o chemase să-i spună ce avea de spus ?

— Nu ! se hotărî ea, cînd fu gata cu toaleta, — nu mă voi lăsa prinsă în acest stupid joc. Prea ar fi îngrozitoare atmosfera întîlnirilor noastre. Prefer să mă duc imediat la ea, înainte de a porni la treburi.

Cîteva minute mai tîrziu, Marguerite, camerista ducesei, îi deschidea uşa. Această femeie neînsemnată, de o vîrstă incertă, rezistase tuturor furtunilor din casa ducelui şi prin aceasta se situase pe o poziţie între confidentă şi servitoare. Din mulţimea sim-Uriaşilor gospodăriei, Henriette simţi din capul locului că această femeie îi va fi cea mai periculoasă duşmancă. Apariţia ei era modestă, dar pasul apăsat, cuta severă din jurul gurii şi privirea-i aspră nu lăsau îndoială că aveai de-a face cu o fire tiranică. Rugămintea Henriettei de a vorbi cu ducesa întîlni o dezaprobare rece. Marguerite o urmă în budoar şi-şi făcu de lucru prin apropiere, pe cînd alături, în camera de culcare, mai multe cufere deschise aşteptau să fie umplute cu obiectele de îmbrăcăminte femeiască răspîndite pe pat şi pe scaune.

— Bună dimineaţa, Mademoiselle ! Cu aceste vorbe aruncate în fugă îşi salută ducesa vizitatoarea. Ochii ei lipsiţi de strălucire o priviră o clipă şi se cufundară apoi din nou în revistele de modă care erau împrăştiate pe canapea. De parcă s-ar fi coborît o perdea între noi două, gîndi Henriette.

— Madame — ca şi în altă ocazie, Henriette se vedea silită de tăcerea celeilalte să facă ea primul pas — sper că nu vă deranjez, dar nu voiam să încep ziua fără a vă exprima mai întîi mulţumirile mele. Darul ce mi-aţi făcut, m-a surprins plăcut. Sînt din belşug

răsplătită prin însănătoşirea lui Raynald şi prin încredinţarea că am contribuit la aceasta. Dar mărturisesc că dovada preţuirii d-voaştră m-a copleşit. Ea arătă broşa cu care-şi prinsese gulerul alb al rochiei de stambă imprimată.

— Ah, da, aşa e, broşa, spuse ducesa, absentă. O mică amintire. Mă bucur că-ţi place. Vocea ei se pierdu, stinsă şi neclară, de parcă nici n-ar fi auzit cuvintele la care răspunsese. Henriette era convinsă că această femeie plină de constraste, care încredinţase hîrtiei ceea ce mai bine ar fi rămas nespus, va tăcea atunci cînd ar fi mai bine să vorbească.

Din nou se făcu tăcere şi din nou trebui să atace Henriette.

— Părăsiţi Parisul, curînd ? spuse ea şi arătă cuferele.

— Da, plec la Melun ! confirmă ducesa. Vii şi d-ta cu Raynald, de îndată ce medicul îi va permite să facă această călătorie. Ducele şi cu mine plecăm astăzi după amiază.

Numai la cuvintele „ducele şi cu mine“ glasul i se însufleţi puţin. Le pronunţă cu o îngîmfare care s-ar fi trecut cu vederea unei fete înamorate, dar care în gura unei femei măritate, trecută de prima tinereţe, sunau penibil.

— Prefăcătorie !, conchise Henriette şi privi faţa palidă, cu gura nemulţumită şi ochii mîhniţi. Tocmai pentru că o spune atît de apăsat, cred că el ar fi preferat să rămînă aici. Se face de rîs cu dragostea ei, dar, cu toate că e bogată, este nenorocită şi vrednică de compătimit.

— Nu vreau să vă reţin de la pregătirile de plecare, continuă Henriette şi aruncă o privire plină de înţeles asupra cameristei, care îşi tot făcea de lucru pe aproape.

— Dacă-mi puteţi acorda cîteva minute încă. — între patru ochi — v-aş fi foarte recunoscătoare.

La un semn al stăpînei, Marguerite se retrase nemulţumită în camera de culcare. în tăcerea care se lăsase din nou, răsuna pasul ei'apăsat şi zgomotul cuferelor ce se deschideau şi se închideau. Ducesa, în aşteptare, înoda şi deznoda capetele unei eşarfe. Henriette îi privea mîinile catifelate jucîndu-se cu mătasea grea, la a cărei vedere nu se putu opri de a gîndi că rochia ei cea mai bună nu costase nici pe jumătate. Fu nevoită să-şi întoarcă ochii, pentru a putea învinge sentimentul de invidie faţă de aceste mîini leneşe, care apucau la întîmplare, fără rost şi scop, în loc să ţină bine ceea ce soarta îi oferise.

— Madame, începu din nou Henriette, încredinţîndu-se tactului ei de a găsi vorbele potrivite, — m-a emoţionat adînc că mi-aţi scris şi ce mi-aţi scris. Credeţi-mă că şi eu doresc bună înţelegere mai presus de toate. Nimic nu-mi poate fi mai plăcut de^ cît să satisfac dorinţele d-voastră în ceea ce priveşte copiii, şi în special pe Raynald, şi vă rog să-mi vorbiţi pe faţă. Dacă în vreo privinţă oarecare nu mi-am făcut pe deplin datoria, mă voi sili să-mi repar

greşeala.

— N-am spus niciodată că nu ţi—ai făcut datoria, Mademoiselle. Dimpotrivă, găsesc că ai făcut prea mult.

— N-a fost în intenţia mea de a depăşi limitele obligaţiilor impuse. Regret, dacă am făcut-o. Dacă aţi binevoi să vă exprimaţi ceva mai lămurit, v-aş da poate mai puţin prilej de nemulţumire, pe viitor.

— Pe viitor... ah, cine ştie ? Ducesa oftă adînc, aşa cum îi era obiceiul şi ridică îngrijorată pleoapele-i grele, de parcă ar fi aşteptat de la cer un răspuns.

— Am încercat să urmez instrucţiunile domnului duce, continuă Henriette. Şi de ale d-voastră aş asculta cu plăcere Madame, dacă mi le-aţi da. Domnul duce părea mulţumit de comportarea copiilor şi de progresele lor la învăţătură ; pînă acum n-a avut nimic de obiectat.

— Nu mă amestec în dispoziţiile pe care le dă ducele. Educaţia copiilor îl priveşte exclusiv pe el.

— Dar, Madame, oare nu este posibil să vă ştiu pe amîndoi mulţumiţi ? ,O educatoare nu se poate dedica cu succes ocupaţiilor ei, dacă nu se bucură de încrederea ambilor părinţi. în luna de zile de cînd sînt aibi, copiii mi-au devenit dragi şi boala lui Raynald mi l-a făcut nespus de scump. Poate că în grija eu care-1 înconjurăm să fi greşit cu ceva, dar vă rog să mă credeţi că am vrut numai să vă scutesc de neplăceri şi să urmez prescripţiile medicului,

— Doctorul n-a prescris ca d-ta şi ducele să expuneţi un copil bolnav curentului rece, la fereastra deschisă ; dar acum asta nu mai are importanţă ; ca printr-o minune nu i-a dăunat şi, după cum singură spui, l-ai îngrijit cu devotament şi sacrificii. Să trecem deci peste asta !

— Remarc însă că încă nu-mi acordaţi toată încrederea d-voastră şi eu aş vrea atît de mult să vă fiu pe plac, dacă m-aţi lăsa să vă cunosc dorinţele !

— Fi bine, Mademoiselle, nu pot decît să repet ceea ce orice mamă are dreptul : să pretindă de a fi prima în ochii copiilor ei. Nimic nu trebuie să se interpună între mine şi dragostea fiilor şi fiicelor mele... nimic, pricepi ?

— Dar asta e de la sine înţeles. Henriette vorbea liniştit, fără a da atenţie săgeţilor din cuvintele ducesei. Dar copiii cresc şi au tot mai mult nevoie şi de ajutorul străinilor. O mamă nu-i poate ţine'la sînul ei o veşnicie. Copiii d-voastră sînt inteligenţi şi plini de calităţi; dragostei ce li se oferă, îi răspund şi ei la fel, dar cînd sînt constrînşi la asta, sar în lături ca nişte mînji îndărătnici la prima vedere a frîului.

Henriette nu vorbi mai departe, căci cealaltă n-o mai asculta. Atenţia ducesei era concentrată spre camera alăturată, de unde un zgomot îi ajunsese la ureche. Deschiderea unei ferestre puse capăt

discuţiei, tocmai cînd se apropia de punctul culminant. Vă- zînd-o pe femeia din faţa ei trăgînd cu urechea la camera vecină, cu faţa încordată de aşteptare, Henriette îşi dădu seama că aşa va fi întotdeauna : singura realitate existentă pentru ducesă era magnetica putere de atracţie pe care soţul ei o exercită asupra ei.

— Nu ! îşi spuse ea, stînd' lîngă canapea, fără ca prezenţa ei să mai fie luată în seamă de ducesă, ea nu are pentru mine vreo aversiune personală ; copiii şi eu îi sîntem indiferenţi ; noi existăm pentru ea numai pentru că soţul ei ne acordă atenţia sa.

Convorbirea luase sfîrşit şi Henriette trebui să-şi mărturisească că era acum mai dezorientată ca înainte. Ducesa uitase de tot ce **o** înconjura şi asculta tot mai încordată zgomotele din camera învecinată. Toate gîndurile şi simţurile ei aşteptau apariţia lui şi Henriette pricepu că n-avea nici un rost să insiste asupra motivului vizitei ei.

— Vă mulţumesc din nou, doamnă ducesă, pentru darul ce miaţi făcut şi sper că-mi veţi acorda încrederea şi-mi veţi împărtăşi dorinţele d-voastră. Vă doresc călătorie bună şi o revedere veselă cu fiicele d-voastră. Fiţi încredinţată că Raynald nu va duce lipsă de nimic, pînă ce ne veţi permite să venim şi noi.

Cînd uşa se închise în urma ei, Henriette respiră adînc. Totul fusese zadarnic. Buna ei intenţie, vorbele ei nu făcuseră nici o impresie. Dar cel puţin nu i-au fost aruncate în faţă noi acuzaţii. Pe viitor va urma calea indicată de datorie, fără a mai încerca să dezlege cauza acestei discordii în care se vedea amestecată fără dorinţa ei.

— Nu are nici un pic de mîndrie ?, se gîndea ea. Dacă aş avea eu un astfel de soţ şi astfel de copii şi pe deasupra încă toate celelalte...

îşi termină gîndul cu o elocventă ridicare din umeri, şi hotărî să-şi scoată din cap toată povestea asta încîlcită.

în definitiv, ei erau soţ şi soţie şi ea numai educatoarea copiilor lor. Bine, aşa să fie ; puţin îi va păsa de toate încurcăturile astea, care în fond nici nu o priveau ! In nici un caz nu-şi va mai pierde timpul să pună ordine în acest vălmăşag de patimi omeneşti, care s-a dovedit atît de încîlcit. Va face mai bine să-şi adune toată priceperea pentru a naviga sigur printre toate stîncile ce i s-ar ivi în cale. Instinctiv îşi adună fustele şi iuţi pasul.

Dar, trecînd pe lîngă apartamentul ducelui, privirile-i căzură pe o scrisoare care era pe jumătate băgată sub uşă, şi se opri brusc. Chiar şi în obscuritatea care domnea pe coridor, i se păru ceva cunoscut. Se aplecă şi recunoscu hîrtia de acelaşi albastru neobişnuit ca şi al scrisorii pe care o găsise de dimineaţă lîngă ceaşca cu cafea.

Acest colţ de plic o obseda ; îi apărea chiar şi printre rîndu- rile poveştii pe care i-o citea lui Raynald — şi atît de limpede îl avea în

faţa ochilor, încît i se păru că vede triunghiul albastru- palid lucind în portofelul ducelui.cînd acesta veni după masa de prînz să-şi vadă fiul.

Ea căută să-i ghicească de pe figură dacă ştia de vizita la ducesă. Dar nimic nu trăda în expresie şi ţinută că soţia lui i-ar fi împărtăşit versiunea ei asupra discuţiei din budoar. Părea atît de bine dispus cum de mult nu mai fusese.

Raynald, care acum avea voie să facă mişcare în fiecare după amiază, fu foarte întristat că nu poate pleca la Melun împreună cu ei.. Dar tatăl său şi Henriette ştiură să-1 liniştească. Henriette îi spuse că plecînd în acea zi ar însemna să piardă vizita proiectată la teatrul de marionete ; şi tatăl lui îi putu da asigurarea că noul lac al raţelor de la Melun va fi gata cel mai devreme într-o săp- tămînă. Ca o deosebită mîngîiere pentru despărţire, îl luă pe umeri în cabinetul lui de lucru.

— într-o jumătate de oră ţi-1 trimit înapoi, promise el. Va putea să stea în fotoliul meu cel mare, să privească cum se împachetează şi se încuie cuferele şi cum ne suim în trăsură.

Aşteptînd înapoierea lui Raynald, Henriette asculta freamătul din casă, înainte de plecare. Era o uşurare pentru ea că scăpase de a asista la despărţirea copilului de mamă-sa şi spera că băieţaşul se comportase demn. Cînd se înapoie, adus de servitor, ochii îi străluceau de importanţă şi se porni imediat să taie cu un foarfece o bucată de hîrtie.

— Papa mi-a dat-o, explică el. Nu este atît de ascuţită ca a dtale, Mademoiselle, dar o să tai ceva frumos pentru d-ta.

— Un dar pentru mine ? Minunat ! Sînt curioasă să ghicesc ce va fi.

El ridică hîrtia ca să poată ghici.

— Cred că va fi o inimă. Am dreptate ?

El aprobă din cap, mîndru, şi-şi continuă lucrul.

— Cum de te-ai gîndit tocmai la o inimă?, se interesă ea, şi-l văzu încreţind fruntea în timp ce se străduia să-şi termine opera.

— Fiindcă este mai uşor de făcut şi nu se observă dacă tai prea mult, răspunse el serios.

— Gură de copil, îşi spuse ea. Nici nu ştie cîtă dreptate are : nimeni nu observă cînd taie prea mult dintr-o inimă...

în sfîrşit inima de hîrtie fu gata şi foarte mult admirată de primitoare — şi nu mai puţin de donator.

Cînd Henriette netezi opera lui Raynald, cam strîmbă şi boţâtă, avu în faţa ochilor, spre surprinderea ei, o bucăţică din bine cunoscuta hîrtie de scrisori albastră. Mai mult încă o surprinse că pe © parte hîrtia era scrisă. Cuvintele îi săriră în ochi şi o impresionară cu atît mai dureros cu cît degetele neştiutoare ale copilului le mutilaseră. Aceste sărmane litere chinuite păreau că trăiesc —

imposibil să nu le citeşti, imposibil să uiţi cele citite !

— Dragul m — numai un perete ne desp — o lume — între noi — am plîns — nedormită — ah, dacă aş — ştiut — ceea ce ne — împreună — cum pot eu —.

Cu mîini tremurînde împături ea inima de hîrtie şi o ascunse / în coşuleţul cu lucru de mînă.[1]

Se întoarse iar spre copil.

— Raynald ! îl luă pe genunchi şi-1 întrebă blînd : Nu cumva - ai cotrobăit pe masa de scris a mamei după hîrtia pentru darul meu ?

— O, nu, Mademoiselle. Papa mi-a spus că pot lua din coşul lui de hîrtii ce-mi place, şi asta era atît de frumos albastră !

/ ♦

CAPITOLUL VII

— A venit Mademoiselle Henriette !, strigă bătrînul Pierre, salutînd vesel şi zîmbind cînd recunoscu pe aceea care sta în trăsura luxoasă ce se oprise în faţa casei doamnei Le Maire. A plecat pe jos şi se înapoiază în caleaşcă, exact ca în poveste. Bătrînul admira cu ochi strălucitori blazonul de pe, portieră şi pe doamna distinsă care se rezema de perne şi a cărei faţă îi era cunoscută, deşi măreţia rochiei de mătase verde şi a pălăriei cu voal era nouă pentru el. Da, da, continuă el şi-şi sili ciolanele înţepenite sub jiletca-i peticită la o plecăciune adîncă. Soarele zîmbeşte domnişoarei. N-am spus-o eu ? N-am ştiut eu dintotdeauna că domnişoara e născută într-o zodie norocoasă ?

Henriette ar fi dorit ca neastîmpărul zgomotos al cailor să acopere vorbele lui. Nu voia ca vizitiul şi lacheul, care ţinea caii de căpăstru, să le .audă. Era foarte mişcător cît de mîndru de ea era bătrînul Pierre, dar se temea să nu meargă prea departe în admiraţia lui pentru înfăţişarea ei schimbată. Nu era nevoie ca servitorimea casei Praslin să afle cu cît mai puţin distinsă arătase ea acum două luni. Şi aşa nu aşteptau decît ocazia s-o poată bîrfi, mai ales acum cînd i se încredinţase nu numai îngrijirea lui Raynald, ci şi supravegherea întregii gospodării. Era prea inteligentă pentru a da atenţie mutrelor acre şi răuvoitoare cu care îi erau primite dispoziţiile şi nu era de fel irfconştientă de atmosfera duşmănoasă ce-o înconjura.

— Mulţumesc, Pierre. Da, îmi merge bine şi sînt foarte fericită. Ducele şi ducesa au plecat la moşie şi eu fac în fiecare după amiază cu vreme frumoasă o plimbare în trăsură cu micul domn Raynald, pentru că aşa i-a prescris medicul. Am trimis vorbă printr-un curier doamnei Le Maire să ne însoţească astăzi. Spu- ne-i, te rog, că o aşteptăm.

Pierre plecă să-şi îndeplinească însărcinarea şi Henriette se sprijini de perne şi contempla gînditoare priveliştea acestei străzi neîngrijite, ce-i era bine cunoscută. în strălucirea soarelui, casele păreau încă mai păraginite decît le avea în memorie. Ici, un oblon lipsă, colo o perdea de soare atîrnînd strîmb, flori ofilite care zăceau uitate în lădiţele lor şi pereţi pătaţi de apa ploilor prelinsă din jgheaburile sparte.

— Cum am putut fi măcar o singură oră veselă şi încrezătoare aici ?, se întrebă ea, cînd ridicînd ochii zări ferestruica „cutiuţei[14], de unde atît de des privise oraşul. Era deschisă şi o bucată de perdea zdrenţuită flutura în vînt ca un simbol' al trecutului.

— Mademoiselle ! — vocea limpede a copilului o smulse din contemplaţie — nu-mi place strada asta. De ce sînt toate casele atît de cenuşii şi de triste ?

— Poate, pentru că sînt atît de bătrîne, Raynald. Poate pentru că oamenii care le locuiesc sînt săraci şi nu tocmai fericiţi !

— Atunci să plecăm, hotărî el. Să mergem la Bois sau în grădina Luxemburg.

Ea îl linişti. Să aştepte numai să vină doamna care îi va însoţi astăzi. Este o bună prietenă a ei. Chiar dacă i se va părea cam ciudată, să fie politicos şi să nu-i spună că are părul pe jumătate alb pe jumătate negru şi atîtea cute pe obraz şi rochii nu atît de frumoase ca ale mamei. Să-i spună drăguţ „bonjour[14], şă-i facă o plecăciune şi să cedeze locul cel mai bun bătrînei doamne, care numai foarte rar are prilejul de a se plimba într-o trăsură atît de frumoasă şi cu cai atît de mîndri.

Doamna Le Maire apăru, în sfîrşit, purtînd cea mai bună rochie a ei de mătase neagră, cu pălăria ancorată de un ac lung, cu obrajii scofîlciţi înfrumuseţaţi cu două pete rotunde roşii. Lacheul îi deschise portiera, cu faţa nemişcată, dar toată ţinuta lui trăda dispreţ. Raynald salută, şi cu oarecare ezitare cedă invitatei locul de margine ; caii se opintiră şi pe dinaintea ochilor admirativi ai bătrînului Pierre şi ai tuturor chipurilor înmărmurite, care se lipeau de geamuri, trăsura porni gălăgioasă peste bolovanii străzii.

Madame Le Maire respiră uşurată cînd cotiră într-o stradă mai largă şi mai îngrijită.

— A fost o surpriză plăcută, scumpă Mademoiselle Desportes — oh, pardon, am uitat că preferi celălalt nume atît de comic, care numi vine pe limbă. Aproape să cred că ne-aţi uitat pe noi cei din Rue du Harley.

Henriette avea multe explicaţii pentru îndelungata ei tăcere, dar băieţaşul care sta între ele o împiedica oarecum să se exprime liber. Poate că ar fi făcut mai bine să se ţină departe de vechiul ei colţ de refugiu, dar nu putuse rezista tentaţiei de a face această vizită, cît timp îi mai stăteau la dispoziţie trăsura ducelui şi ser-

vitorii în livrea, şi înainte ca noua ei rochie de stradă să-şi fi pierdut prospeţimea. O minase dorul de a citi admiraţia în ochii lui Pierre şi de ti vedea privirea expertă cu care doamna Le Maire o măsura pe furiş de la pana verde de struţ a pălăriei care se sprijinea cochet pe buclele-i castanii pînă lâ ghetuţele de piele subţire care se odihneau pe pernuţa de sub picioare. Avea nevoie de o astfel de confirmare. Dacă n-ar fi fost nimeni care să-i aplaude ascensiunea, aceasta i-ar fi fost cu totul indiferentă. Cine poate pretinde unei actriţe să joace în faţa băncilor goale ?

Trecuse mai bine de o săptămînă de cînd preluase conducerea gospodăriei. Chiar dacă servitorii făceau mutre nemulţumite în spatele ei şi se plîngeau unul altuia — făţiş, nu îndrăzneau să se revolte. Ducele dăduse dispoziţii stricte ca dorinţele şi poruncile domnişoarei Deluzy să fie urmate întocmai. Micile opoziţii şi privirile nemulţumite puteau să lase rece pe oricine ar fi deţinut atîta autoritate ca ea. Dar ea avea grijă să nu-şi depăşească niciodată atribuţiile, cerînd servicii personale. Ceea ce ar fi fost o greşeală capitală. Se mărginea deci să se dedice cu totul micului ei elev, nu numai pentru că îi era tare drag, dar şi pentru că nu voia să facă vreo greşeală în faţa servitorilor, pe care nimic nu i-ar fi bucurat mai mult decît dacă ar fi putut da de urma vreunei neglijenţe, pe care s-o raporteze stăpînilor.

Plecarea ducesei adusese Henriettei linişte şi libertate. Se putea mişca în voie acum, fără să mai simtă în preajma ei acel suflet pătimaş, zbuciumat. întreaga atmosferă părea purificată ca după furtună. Şi Henriettei îi trecu prin cap că accesele ducesei i se păruseră atit de exagerate atunci, poate din cauza propriului ei surmenaj ; fără îndoiaă nu fusese atunci momentul potrivit pentru a le judeca. Acum, cînd se vor întîlni curînd în liniştea vieţii de ţară, şi toţi copiii vor petrece zburdînd sănătoşi şi veseli vacanţa de vară, desigur că se vor schimba toate. Aproape că ar fi reuşit să se convingă singură de aceasta, dacă n-ar fi fost acele cuvinte deznădăjduite, trunchiate, de pe petecul de hîrtie albastră.

— La revedere, Madame Le Maire, spunea ea o oră mai tîrziu cînd ajunseră din nou în Rue du Harley. Mă bucură foarte mult că ne-ai însoţit. Aştept de la o zi la alta să' fim chemaţi la Melun.

In timp ce doamna Le Maire cobora, un tînăr slăbuţ, cu un vraf de cărţi sub braţ, se opri admirativ lîngă trăsura elegantă — privelişte rară. Henriette zîmbi recunoscîndu-1 şi-i întinse mina.

— Monsieur Remey, nu-ţi mai aminteşti de mine ?

O distra surprinderea cu care îşi bîlbîi el salutul.

— Mademoiselle Henriette, aproape să nu te mai recunosc. Nu — nu numai din cauza asta ! — făcu un gest cu mîna spre lacheu şi cai — dar d-ta singură ! Nu e nevoie să te mai întreb cum îţi merge !

— Sper că şi d-tale îţi merge bine ?

— încă mai umblu pe jos, precum vezi. îşi privi abătut ghetele scîlcite şi căută să-şi ascundă manşetele roase care îi ieşeau din mîneci. Dar sînt foarte fericit. Nu ţi-a povestit doamna Le Maire ? Am găsit un editor pentru lucrarea mea şi Mărie şi cu mine ne-am logodit. Ochii lui căpătară o strălucire visătoare cînd pronunţă numele iubitei.

— In august ne căsătorim.

— Ca două vrăbii nebune ! izbucni doamna Le Maire şi apucă braţul oferit de tînărul domn. Loc este şi în cea mai umilă colibă — ştim asta, dar eu mai ştiu că mai tîrziu asta sună cu totul altfel.

— îmi amintesc de Mărie ; o fată tare drăguţă, îi spuse Henriette. Vă doresc tot binele la amîndoi. Vă stabiliţi la Paris ?

— Dar unde ? O cută de grijă se săpă adînc între sprîncenele tînărului. Nici fericirea nu-i putea alunga cu totul expresia de îngrijorare ce-i stăpînea faţa. Trebuie să-mi continui studiile, dacă vreau să ajung vreodată la o catedră. Şi pînă atunci dau lecţii, cînd pot găsi vreun elev. E adevărat, Mărie nu-mi aduce zestre, dar găteşte o supă minunată.

— Fără oase, fără morcovi, fără ceapă, nu-i aşa ?, îl sîcîi Madame Le Maire. Dacă într-adevăr reuşeşte să facă din dragoste şi o oală cu apă fiartă o supă hrănitoare, să ştii că e vrăjitoare.

— Mademoiselle, nu-mi place să cer favoruri, dar... Domnul Remey nu se gîndea să-şi ia rămas bun, deşi vizitiul nu ascundea de fel că este tot atît de nerăbdător ca şi caii.

— Acum cînd îţi merge bine şi te învîrteşti în societatea asta distinsă şi influentă, vei avea bunăvoinţa să te gîndeşti şi la noi ? Dacă afli vreodată de vreun elev şi mă poţi recomanda ca profesor, ar fi...

Caii nu mai puteau fi ţinuţi în frîu şi ultimele lui cuvinte se pierdură în tropotul copitelor şi zgomotul roţilor. Dar rugămintea nu scăpă Henriettei. Ea întoarse capul şi-i trimise o salutare încurajatoare. Sărmanul, visătorul domn Remey, cu hainele sale rupte şi cu legătura sa de cărţi sub braţ ! Şi el mai îndrăznea să iubească şi să fie fericit, cu singura perspectivă-de a locui într-o sărăcăcioasă odăiţă de mansardă, cu o fată care poseda tot atît cît şi el şi... ştia să gătească o supă bună. Henriette se surprinse invidi- indu-i pe cei doi. Strălucirea ochilor lui miopi fusese adevărată. Ea nu putea uita cum sclipeau cînd îi vorbea de fericirea lui. îşi dădu deodată seama că mătasea rochiei noi, bogate, pe care o purta nu putea înlocui acestea toate. Poate că va reuşi într-adevăr să-i găsească un elev, deşi nu avea nici un motiv să se intereseze de nevoile unui student şi ale logodnicei sale, pe care abia îi cunoştea. Dar strălucirea apusului de soare pe deasupra fluviului îi amintea de lumina caldă ce stăruise o clipă pe chipul lui. Ea avea ferma convingere că domnul Remey, logodnica lui şi ea trebuie să fie uniţi pentru a nu risca să cadă pradă soartei nesigure care pîndeşte adesea pe cei

ambiţioşi şi stăruitori.

— De „ce ducea domnul acela atîtea cărţi grele ?, îl auzi pe Raynald întrebînd. Şi de ce era îmbrăcat atît de caraghios ?

— Este student !, răspunse ea pe jumătate absentă, şi studenţii sînt prea ocupaţi să citească sumedenie de cărţi, pentru a da atenţie la ce îmbracă sau ce mănîncă.

— Eu nu vreau să fiu student. îmi dai prăjitură astă seară ?

Plimbarea şi revederea celor două vechi cunoştinţe nu aduseră . Henriettei buna dispoziţie aşteptată. Era foarte frumos şi bine să poată face şi ea o dată pe binefăcătoarea, dar după ce farmecul începutului trecu, se simţi din nou singură şi nemulţumită. Raynald era în pat ; îşi terminase îndatoririle zilnice şi seara se întindea înaintea ei pustie ca şi coridorul şi camerele goale. Singură în acest palat, ea se simţea ca o sămînţă uscată rămasă într-un dovleac.

îşi aşează mapa de scris sub lampa de pe masa din sala de clasă şi muie energic peniţa în călimară, cu cea mai bună intenţie de a termina scrisoarea începută către Nina Hislop, dar gîndul ei refuza să închege fraze. Cerneala se uscă pe peniţă ; prin fereastra deschisă ea privea din camera luminată în grădina cuprinsă de întunericul serii. Liliacul tîrziu era în floare şi răspîndea un parfum pe care astăzi nu-1 putea suporta.

— Nebună ce eşti ! Se reculese şi reluă scrisul. Ce mai vrei ?

Şi totuşi — cum sta ea aşa adîncită în descrierea oarecum didactică şi bine chibzuită a unei plimbări în Bois şi a unei după amieze la Louvre, instructivă pentru fosta ei elevă — simţea în adîncul inimii că destinul ei nu putea fi de a se găsi singură într-o seară de mai ca aceasta. Ce-i.folosea să ştie că liliacul înflorea şi că pretutindeni oamenii mergeau perechi, braţ la braţ ?'

Scrisoarea era gata. închise mapa şi se uită la ceas. Nouă fără zece minute — la Paris seara abia începea ; pentru ea însă era ca şi terminată. Acest blestem al singurătăţii — pentru ce i se cuvenea oare ?

Printre cărţile de şcoală de pe poliţă se găsea şi un volumaş verde, subţire, de poezii englezeşti, pe care-1 alese la întîmplare. întorcea paginile domol, fără să se concentreze asupra strofelor simple. Erau în majoritatea lor versuri elegante, plăcute, ghirlande simpatic împletite din vorbe sunătoare : amor şi dor, plăcere şi durere, flori parfumate şi nopţi înstelate. Deodată îi săriră în ochi cuvinte care nu mai erau atît de blînde şi de „bine crescute", cuvinte care păreau s-o provoace :

Cum să recunosc, Mărie,

Pe cel, ce ţi-e drag ? Poartă ghete, pălărie, Şi-n mîini un toiag.

E mort, femeie, dragul tău,
Pe veci te-a părăsit.
Sub iarbă zace trupul său, De-o piatră ocrotit.

Nu citi mai departe, dar inima-i bătea ciudat de puternic cînd puse cartea 1^ loc, şi o treceau fiorii. Nu-şi putea explica de ce aceste versuri o răscoleau atît de mult.

E mort, femeie, dragul tău, Pe veci te-a părăsit...

Dar într-o zi va afla ; acum vedea numai o umbră palidă fără să poată bănui măcar cine o arunca.

Cu obişnuita ei ridicare din umeri, scutură greutatea poverii ce-o apăsa şi se aşeză la pian. Degetele îi alunecau pe clape, căutînd să-şi amintească valsul pe.care cu ani în urmă, cu multă străduinţă, reuşise să-1 înveţe pe de rost. Melodia şi-o reamintea treptat, dar basul şchiopăta.

— Mademoiselle, Mademoiselle !

Fusese atît de adîncită în cîntatul ei, încît nu auzise vocile şi paşii ce se apropiau grăbiţi. Cînd ridică ochii, văzu în prag statura înaltă a unui bărbat şi o fetiţă cu părul răvăşit care alerga spre ea cu braţele deschise şi respiraţia întretăiată.

— Louise 1 Se-mbrăţişară. De unde vii la ora asta ? Dar asta-i o surpriză, Monsieur ! Sper că nu s-a întîmplat ceva rău !

Atmosfera sălii de clasă căpătase viaţă. întrebări şi răspunsuri zburau vesele ; lumina potolită a lămpii îi cuprindea pe cei trei ca într-un cerc magic. Un servitor aduse cina pregătită în grabă — friptură rece, salată şi pîine, lapte pentru Louise şi o sticlă cu vin pentru duce.

Henriette asculta povestirea celor doi şi răspundea întrebărilor lor ; dar ochii nu i se deslipeau de sticla cu licoarea întunecată şi mîinile fine, nobile, care umpleau două pahare. Contrastul între paloarea pielii şi roşul strălucitor al vinului o fascina. Un strop ca de sînge căzuse pe albeaţa mîinii ; ducele îl şterse cu batista şi se aplecă peste masă.

— Mademoiselle, nu vei refuza să bei un pahar de vin cu mine ! Nu pot bea singur.

Ea luă paharul zîmbind. La lumina lămpii, faţa lui i se părea schimbată. Părul îi lucea ca aurul şi sub genele dese ochii-i arătau mai mult verzi decît căprui. Spera că şi pe ea o prindea bine lumina artificială. Şi privirile lui, care se odihneau pe buclele ce-i încadrau obrazul, păreau s-o confirme.

— Da, ducesei îi prieşte aerul de ţară, îl auzi răspunzînd unei

întrebări pe care nu-şi amintea s-o fi spus. Se ocupă foarte mult de săracii din sat.

— Bunătatea ei îi atrage desigur multă dragoste — dar, Louise, ce e cu falca ta ? E umflată !

Şi astfel află Henriette de dintele care nu încet$ s-o doară şi cum papa hotărîse s-o ia cu el la Paris, unde oricum avea treburi a doua zi.

— Vei merge cu mine la dentist, Mademoiselle, continuă Louise, şi dacă-mi va scoate dintele şi voi fi cuminte, papa mi-a promis o surpriză. Pe drum, în tren, ne-am gîndit la asta. Aşa e că nu poţi ghici ce este ?

— Dacă ghiceşte nu mai este surpriză, Louise !, aminti ducele nerăbdătoarei sale fiice.

— Dar eu n-am nici un amestec, spuse Henriette, pe mine nu mă dor dinţii.

— Totuşi, vei lua şi d-ta parte, Mademoiselle. Vom îmbrăca rochiile cele mai frumoase şi vom sta într-o lojă şi nu ne vom culca înainte de miezul nopţii. Tot nu poţi ghici ?

Ducele rîse înveselit, dădu din cap, şi-şi aprinse o ţigară. O privi cu gingăşie pe Louise, apoi aduse vorba de Raynald şi de treburile casei. Henriette îi dădu lămuriri clare şi precise. El o asculta cu atenţie şi-i zîmbea mulţumit prin fumul albăstrui care aducea în atmosfera sălii de clasă o notă bărbătească.

— Iţi sînt foarte recunoscător, Mademoiselle, spuse el, ridicîndu-se. Modul cum ai condus gospodăria în lipsa mea este demn de toată lauda. Peste cîteva zile plecăm cu toţii la Melun şi poate că te-ar interesa să afli că domnişoara Maillard ne părăseşte în august.

Abia avu timpul să-i arunce o privire uşurată şi el plecă.

— Mama n-a vrut ca domnişoara Maillard să plece, îi mărturisi Louise. A plîns chiar ; dar noi, nu ; şi Berthe i-a spus-o în faţă. Ştii, Mademoiselle ? Surpriza a fost ideea tatei ; şi-a amintit că d-ta încă n-ai văzut-o pe Rachel.

Amintirea renumitei actriţe îi va rămîne legată de parfumul viorelelor. Un vînzător de flori îşi întinsese coşul în trăsură cînd aceasta se opri la Teatrul francez şi ducele îi aruncase o monedă. Un bucheţel pentru Mademoiselle şi unul pentru emoţionata Louise. Gestul nu voia să spună nimic mai mult şi florile erau cam ofilite, totuşi cele două bucheţele de viorele deveniră un simbol al farmecului neuitat al acelei seri. Louise păşea între duce şi Henriette atît de îmbujorată la faţă, încît nici nu se observa că-i era falca umflată. Plutea ca în nori, atît de emoţionată era ; părul negru lucios îi cădea în bucle pe spate şi rochiţa galbenă vaporoasă pe care o alesese pentru această ocazie sărbătorească îi punea în valoare graţia. Nu arăta a domnişoară, dar apariţia ei copilărească lăsa să se întrevadă ce frumuseţe avea să devină.

— Este ca o frunzuliţă care dansează în propria-i umbră, ţinu

să spună Henriette, şi un fior o străbătu, gîndindu-se la umbra bătrîneţii care an de an întunecă tot mai mult viaţa omului.

Dar gîndurile-i negre fură repede spulberate, căci bucuria Louisei era molipsitoare. însuşi ducele, care era atît de obişnuit cu teatrul, fu cuprins de nerăbdarea însoţitoarelor lui. Henriette băgă de seamă că toaleta ei făcu impresie bună ducelui, care-i luă pelerina de pe umeri. Era tot vechea ei pelerină de seară, dar rochia cea nouă, de mătase verde, reţinea atenţia, deşi nu era decoltată. In sinea ei Henriette regreta că nu-şi putea arăta umerii şi gîtul ; oricum, avea satisfacţia de a şti că rochia-i era croită fără greşeală şi că verdele mat al mătăsii dădea o strălucire nouă chipului ei şi nuanţelor calde ale părului'.

— Mă tem că „Judita“ nu e tocmai piesa potrivită pentru a face Louisei cunoştinţă cu teatrul. Ducele se aplecă spre ea şi—i puse în poală programul. Dar, n-am avut încotro, căci după reprezentaţia de astă seară Rachel pleacă în turneu în Anglia.

-— Eu am toată încrederea în Louise, îl asigură ea. Nevinovăţia, precum ştiţi, este propriul său paznic. După părerea mea, în cărţi sau în piese de teatru — sau în viaţă, Monsieur — găsim numai ce căutăm.

— Poate că ai dreptate. El zîmbi şi ridică din umerii săi largi. Oricum, dacă Louise va pune mîine întrebări penibile, las în grija dtale de a-i răspunde.

— Papa, îl întrerupse fetiţa, îmi dai voie să mă uit cu binoclul tau ? Sînt acolo cîteva persoane care ne fixează stăruitor.

Henriette urmări privirea Louisei îndreptată spre loja laterală unde tocmai luaseră loc patru spectatori. O doamnă în vîrstă, distinsă şi alta mai tînără se aşezau comod pe scaunele de mătase, pe cînd cei doi domni îşi îndreptau binoclurile spre duce şi însoţitoarele sale. Ducele salută cu o plecăciune rece şi se ocupă mai departe de fiica lui.

In sala arhiplină candelabrele se stinseră treptat. Luminile rampei deveniseră mai puternice. Cortina părea o mare de flăcări. Viorile şi violoncelele izbucniră, hohotiră şi chiuiră şi deodată amuţiră. Şoapte reţinute, suspine nerăbdătoare treceau ca nişte mici valuri de la un rînd de scaune la altul.

Henriette trase adînc aer în' piept şi se aplecă înainte ; ca şi altădată, în rarele ocazi cînd fusese la teatru, ea se sufoca de încordare. Simţea scaunul pe care era aşezată, vedea viorelele şi programul din poală, era conştientă de prezenţa bărbatului şi a fetiţei de lingă ea, şi totuşi i se părea că o parte din fiinţa ei se desprinde şi pluteşte pe deasupra sălii pînă se contopeşte cu cortina care se ridică. Şi în această clipă de desfătare află ea ce se numeşte extaz !

Cortina se ridică şi corturile taberei lui Holofern apărură. Tobele băteau surd, trompetele răsunau. Chipuri scăldate în lumină

rosteau vorbe aţîţătoare. Scena însăşi părea că aşteaptă împreună cu întreg publicul, fără răsuflare, apariţia celei mai mari tragediene a timpului. Şi ea veni, cu pas uşor, un zefir mai curind, decît femeie. O rochie în valuri înfăşură trupul ei delicat, aproape copilăresc, care stătea acolo, nemişcat, şi cu un singur gest al micuţei sale mîini întinse cuceri mii de inimi.

— Da, foarte frumos ! obişnuia să spună mai tîrziu Henriette, lăudind pe una sau alta dintre actriţe, o interpretare admirabilă, dar cine-a văzut-o pe Rachel...

Cînd se lăsă cortina după primul act şi sala izbucni într-un ropot asurzitor de aplauze, Henriette rămase liniştită pe locul ei. Soarelui care răsare nu-i baţi în palme, şi nu-i strigi „bravo !“ unui meteor scînteietor !

— Ei bine, Mademoiselle Deluzy — vocea profundă a ducelui o readusese pe pămînt — marea Rachel corespunde aşteptărilor dumitale ?

—r Ah, Monsieur ! ea oftă de parcă îi venea greu să se obişnuiască cu alt aer, ce mai rămîne de spus ?

Răspunsul ei părea să-1 bucure şi el se-ntoarse către fiica lui. oare era grozav de emoţionată.

— Da, el se ridică pentru a da o raită prin foaier, este intr-adevăr o mare artistă. Altfel n-ar fi putut face din Louise o femeie şi din d-ta un copil !

Henriette nici nu observă că el se aşezase din nou lingă ea, căci cortina se ridicase şi urmărea cu încordare desfăşurarea dramei. Holofern suferea chinurile dragostei pentru trădătoarea care-1 scotea din minţi şi Rachel se apropia cu agerime de panteră de scena crimei. Judita triumfase. Viclenia ei răpusese duşmanul, patriei şi ea purta în mîinile întinse capul comandantului. Groaza şi patima şi sălbateca frumuseţe subjugau pe spectatori.

Şi apoi... se isprăvi. Palida eroină a dramei dispăruse şi în locul ei o tînără femeie obosită fu condusă în faţa cortinei, pentru a primi aplauzele publicului. Din toate părţile curgeau pe scenă flori.

— Şi ale mele, papa, şi ale mele !, Louise cerea insistent tatălui ei să arunce bucheţelul de viorele.

El ezită o clipă, dar chipul pătimaş al fiicei lui hotărî ; se aplecă peste marginea lojei şi azvîrli florile. Ele căzură chiar la picioarele artistei ; nu le ridică dar ochii ei se îndreptară cercetători spre loja cu domnul acela blond şi cele două , însoţitoare ale sale.

— O, papa !, Louise era prea emoţionată spre a observa că Henriette îi punea pelerina pe umeri.

— Ai văzut ? S-a uitat spre. noi. îmi pare bine că a ieşit şi Holofern să se încline în faţa publicului. Era prea drăguţ pentru a fi decapitat, nu găseşti ? Am plîns serios, Mademoiselle, vezi, lacrimile mi-au pătat rochiţa.

Ducele surise ascultînd trăncăneala gălăgioasă a fiicei sale.

— Eu unul prefer comediile, spuse el, cînd părăsiră loja. Se zice că ar fi un semn de bătrîneţe, dar ce pot să fac ? Sînt destule primejdii şi groază în lume — şi lacrimile nu trebuie să le cumperi !

Buzele i se strînseră tare laolaltă. Privindu-i profilul, Henriette se sperie de cuta aspră din jurul gurii sale şi de răceala care-i cuprinse faţa, de parcă ar fi vrut să ascundă un secret dureros.

Ea tăcu. Mulţimea care se îngrămădea la ieşire era atît de mare, încît a fost nevoie de toată iscusinţa lui pentru a le conduce cu bine afară, pe Louise şi pe Henriette. în drumul spre stradă, Henriette remarcă privirile curioase care-1 urmăreau pe duce. Auzi pronunţîndu-se numele lui şi citi admiraţia în ochii acelora pe lîngă care treceau, şi această curiozitate, această admiraţie păreau — minune ! — să nu excludă nici persoana ei. într-un grup care-i privea cu deosebită neruşinare, ea recunoscu persoanele care o fixaseră îndrăzneţ din loja laterală. Din nou ducele se înclină rece, răspunzînd unui semn de salut. El nu se opri însă, cum se vedea bine că aşteaptă cunoştinţele sale, ci croi protejatelor lui drum spre stradă, unde se strîngeau trăsurile. Henriette se ţinea strîns lîngă el. Gîndul la privirile dispreţuitoare ale celor doi domni îi adună tot sîngele în obraz. Atît de străpungătoare fuseseră şi atît de nimicitoare, îşi spuse ea, ca o oglindă convexă care schimonoseşte naturalul într-un monstru.

CAPITOLUL VIII

Corsica avea pentru Henriette irealitatea visurilor unei nopţi de friguri. Frumuseţea sălbatică şi rece a ţărmurilor îi dădu fiori de la prima vedere. Nu va uita niciodată priveliştea în lumina zorilor de zi a strîmtorii Bonifaciu, cuprinsă între Corsica şi Sardinia — Scylla şi Carybda. Cînd corabia pe care mareşalul Sebas- tiani o închiriase ca să-i aducă fiica şi nepoţii în vizita lor anuală se apropie de stîncile prăpăstioase, Henriette fu copleşită de violenţa ciudată a ţinutului.

Rîpele şi văile pustii şi întunecoase aminteau munţii din lună şi peninsulele ascuţite şi golfurile umbroase, fără urmă de viaţă, nelocuite. Ici-colo, împrăştiate, se puteau recunoaşte cîteva case ţărăneşti, un grup de bărci de pescar în port, o biserică de piatră, fără culoare, o colibă pierdută într-o vîlcea ; totuşi impresia de tristă sălbăticie stăruia. Şi ea nu-şi putea alunga un sentiment de teamă.

— Acolo e Ajaccio !, îi spuse un marinar cînd apăru la orizont un grup modest de case. Napoleon Bonaparte a copilărit acolo.

Henriette privi cu interes orăşelul cu casele rare. Din această mică lume fără strălucire, cu coline stîncoase şi porturi ascunse, ieşise deci geniul împăratului, a cărui umbră mai stăruia încă deasupra Europei ! Douăzeci şi unu de ani trecuseră de cînd murise în

exil. Albinele aurii, simbolul gloriei sale, se împrăştiaseră in cele patru vînturi, ca şi legiunile sale, şi stupul era părăginit. Dar o urmă a energiei mîndre, de neînvins, ce-1 însufleţise mai putea încă pe aceste ape. Şi acum încă mocneau focuri acoperite prin văgăunile munţilor sau pe păşunile sărace. Apele liniştite de la picioarele stîncilor se puteau transforma brusc în viitori clocotitoare, smulgînd în adîncuri bărcile pescarilor, cu tunete vulcanice.

— Da, spuse ea şi se îndreptă către Isabella şi Louise care tocmai apărură pe punte. Oricît de minunat ar fi ţinutul, pentru mine e lipsit de prietenie. Aş prefera să plecăm, nu să venim !

In tot timpul acestor săptămîni de soare şi aer de mare, in care copiii se jucară şi zburdară în deplină libertate şi căpătară culoarea cafenie, a algelor care aruncate de valuri se uscau pe ţărm — ea nu se putu elibera de sentimentul înstrăinării. Chiar şi cînd încerca să fixeze în caietul de schiţe neatinsa înfăţişare seculară a ţinutului, contururile îndrăzneţe ale stâncilor rîpoase şi primitivitatea' bărcilor de pescar, o cuprindea acel ceva nelămurit, ca un fel de teamă, pe care nu-1 putea exprima in vorbe. d-[a] tot pasul avea impresia că Corsica şi ducesa erau miraculos crescute dintr-o bucată. Femeia întunecată, cu ochii intristaţi şi dispoziţia ei alternînd între disperare şi mînie, cu indiferenţa ei mută şi izbucnirile-i drăgăstoase, nestăpînite, pornise atît de neîndoielnic de aici, de parcă insula îşi întrupase .printr-un procedeu de neexplicat propriul ei temperament în această fiinţă omenească. Aici, în acest bogat Olmeto, unde ea mai era încă unicul copil răsfăţat al unui bătrîn bogat şi puternic, cu droaia fiilor şi fiicelor — dovadă vizibilă a rodnicei ei căsătorii cu un membru al înaltei aristocraţii franceze — Fanny, ducesă de Praslin, îşi putea permite să trateze pe educatoârea copiilor ei cu proteguitoare su-perioritate.'

— îşi are rădăcinile în acest pămînt, îşi explică Henriette încă de la începutul şederii lor aici. Probabil că vrea să-mi dea a înţelege de unde vin banii. Nici o mirare că el preferă să rămînă la Paris, decît să audă mereu pe lăudărosul său de socru aducînd osanale fiicei lui. '

Fără aprobarea şi sprijinul ducelui, Henriette nu mai avea acum aceeaşi autoritate asupra copiilor. îi erau tot atît de apropiaţi ca întotdeauna : nici o excursie fără Mademoiselle ; nici o zi fără ca unul sau altul dintre copii să nu-i aducă vreun dar — o bucăţică de mărgean de pe ţărm, scoici cu forme ciudate, pietricele colorate, prima prună coaptă din grădină. Dar indulgenţei bunicului **Iar** nu era un mister pentru ei şi profitau de ea. Henriette se izbea de nenumărate piedici în menţinerea programului de activitate zil**nică, aşa** cum fusese el stabilit la Paris. Era greu de rezistat ispitelor pe care le ofereau măgăruşii înşeuaţi pentru o raită prin munţi sau corăbiile vesel vopsite, cu pescarii cu pielea arămie şi faţa veş**nic**

zîmbitoare, care erau gata oricînd să conducă pe tinerii Praslin prin golfurile largi şi în,ascunzişurile scobiturilor adînci ale coastei, în fiecare zi frumoasă se făceau excursii sub conducerea bătrînu- lui mareşal ; obiecţiile Henriettei că lecţiile de pian nu trebuie neglijate sau că nu trebuie uitată scrisoarea săptămînală a copiilor către tatăl lor nu erau luate în seamă. E vacanţă !, trîmbiţau ducesa şi mareşalul.

— Sînt tineri, Mademoiselle Deluzy ! spunea bunicul încîntat, mîngîind căpşorul Berthei, care-1 prinsese cu totul în mrejele ei. Curînd vor fi cu toţii căsătoriţi, şi vor avea destule griji cu soţii şi gospodăriile lor. Nu-i aşa, Fanny ?

Şi ducesa obişnuia să-1 aprobe cu un suspin şi să se plîngă **de ideile** curioase ale ducelui în privinţa educaţiei fiicelor sale — la ce bun să înveţe toate aceste lucruri, dacă niciodată nu vor avea nevoie să-şi cîştige existenţa ?

Henriette tăcea la astfel de observaţii. Era prea inteligentă pentru a se certa cu ducesa, mai ales acum, cînd puternicul* ei aliat nu-i putea veni într-ajutor. N-avea nici un rost să atace pe duşman pe terenul lui. Şi apoi voia să evite orice neînţelegeri. In nici un caz nu trebuia să se expună ca, la înapoierea la Paris, să se ivească plîngeri împotriva ei. Poate că — îndrăznea ea să spere după unele excursii făcute împreună sau în zilele cînd ducesa îi arăta o deosebită prietenie — poate că tot vor ajunge odată să **se** înţeleagă şi să se preţuiască. Şi se silea, cu tot tactul şi, cu toată stăpînirea de sine, să atingă această ţintă. Bătrînul mareşal preţuia modestia ei şi felicită nu o dată pe Jiică-sa pentru exemplara educatoare a copiilor ei. El nu se sfia să o spună şi de faţă cu **Hen**riette şi ea protesta, susţinînd că nu i se cuvin laude.

— Vreau să fiu de folos copiilor, îi spunea ea, şi-mi dau silinţa să fiu pe placul părinţilor. Iar dacă uneori greşesc, nimeni nu **o** poate regreta mai mult ca mine.

— Fiica mea e o sfîntă pe acest pămînt, îi .mărturisi mareşalul într-o după amiază, cîteva zile mai tîrziu, pe cînd ducesa se retră- sese în camera ei, plîngîndu-se de dureri de cap.

Henriette nu se putu abţine de a observa că durerile de cap **o** apucară îndată după sosirea corespondenţei de la Paris. Ea văzuse cum mîinile moi, palide, răscoliră maldărul de scrisori, cum scoa- seră un plic şi-1 deschiseră înfrigurate. Cuprinsul unei singure file păru să displacă ducesei, care o mototoli şi se retrase în camera ei. La aceasta se gîndea Henriette pe cînd asculta cum bătrînul îngri- jorat îşi ridica fiica în slăvi.

— Da, continuă el, mărinimia ei este aproape un defect. Şi-ar da viaţa pentru acei ce-i sînt dragi.

— Cine n-ar face-o ?, gîndi Henriette pentru sine. Este mult mai greu să trăieşti lăsînd şi pe altul să trăiască.

Dar ea păstră o tăcere respectuoasă, pînă cînd el vorbi *din

nou.

— De nouă ori sărmana mea Fanny a dat viaţă, cu pericolul propriei vieţi. A fost binecuvîntată cu fii şi fiice admirabili, totuşi nu mă pot opri de a gîndi uneori că prea a dat mult. An de an puterile i-au scăzut şi de la naşterea lui Raynald a rămas numai umbra celeia care-a fost.

— Raynald a împlinit în iunie patru ani. Medicii n-au. găsit leac...

— Nu e numai asta, Mademoiselle. Bătrînul suspină. Suferinţa ei e îngrozitoare şi ce-mi foloseşte toată averea mea, dacă n-o **pot** ajuta ?

— Fericirea nu se poate cumpăra, nici pentru noi, nici pentru - cei ce ne sînt dragi, nu-i aşa, Monsieur ?

— Prea adevărat ! aprobă el, plăcut surprins de interesul ei. Fanny a adus în căsătorie o zestre cum rar s-a văzut în Franţa, continuă el, totul părea să le surîdă, atunci, celor doi... ; el se întrerupse şi suspină din nou încurcat.

Henriette nu spuse nimic dar, un vechi proverb, pe care-1 auzise cu ani în urmă în Anglia, îi veni în minte : „Zestrea prea mare umple adesea patul conjugal cu urzici[11].

— Da, timpul transformă de multe ori zahărul în sare, urmă el fără a da atenţie tăcerii ei... Trebuie să mă- ierţ'. domnişoară, că trăncănesc atît, dar te rog nu fii supărată dacă iiica mea este uneori prost dispusă. Fii răbdătoare, Mademoiselle, şi îţi voi mulţumi !

El părăsi camera fără a-i da timp să găsească un răspuns sau să-şi dea seama dacă vorbele lui trebuiau înţelese ca o încercare de mituire sau porneau numai din strădania unui om bătrîn de a-i cîştiga mila pentru fiica lui.

— Ce-o fi ştiind el ?, se întrebă Henriette privind în urma siluetei înalte care se depărta. Şi ea, ce ştia ea ? Ridică din umeri şi încercă din nou să-şi sustragă gîndurile de la această problemă încîlcită. Afară soarele strălucea şi printre chiparoşii din grădină se zărea albastrul ca şi nenatural al mării. Berthe şi Raynald se jucau printre butucii de vie şi glasurile lor pătrundeau pînă la ea.

— Mademoiselle !, strigară ei, unde eşti ?

Ea se ridică spre a se duce la ei, dar cînd păşi pragul uşii înalte de sticlă nu avu în faţa ochilor minunăţia soarelui şi a mării, nici aurul cald al fructelor pîrguite ce atîrnau grele de ramurile întinse pe zidul văruit în alb. Ea vedea numai literele chinuite, aşternute pe un petic de hîrtie albăstrie, pe care nu le putea uita, şi cele două camere învecinate, din casa din Rue du Fau- bourg Saint Honore, pe care le despărţeau numai cîţiva paşi, dar şi o prăpastie de amărăciune şi ură.

— Dacă după înapoierea noastră lucrurile nu se îndreaptă, hotărî ea, trebuie să plec să-mi caut altă slujbă. Dar îşi spuse aceasta fără convingere, de parcă ar fi ştiut de pe acum că nu se va putea

despărţi atît de uşor.

Septembrie învăluia insula într-o atmosferă sclipitoare, minunată. Munţii căpătară un colorit mai blînd, purpuriu, şi coastele dantelate pierdură din asprimea lor înspăimîntătoare, în lumina dulce care deştepta la viaţă şi la neaşteptată frumuseţe iarba uscată şi întreaga vegetaţie sărăcăcioasă. Pe plaja singuratică, unde zburdau copiii şi tovarăşii lor de joacă, pe jumătate goi, din satele de pescari învecinate, luceau ca nişte oglinzi diforme petele de apă lăsate de valuri şi fiecare scoică, fiecare pietricică netedă era motiv de mirare şi încîntare.

Henriette se simţea cuprinsă şi ea în această schimbare. în fertilitatea îmbelşugată ce o înconjura, încordarea sufletului ei **se** topi. Ea gusta din plin bucuria soarelui şi a aerului sărat, a strugurilor dulci, parfumaţi, din viţa care se căţăra ambiţioasă pe colinele stîncoase. Adormea uşor, cu zgomotul talazurilor îndepărtate în urechi, şi se trezea dimineaţa împrospătată şi bine dispusă. Nici chiar ducesa cu toanele ei nesocotite nu o mai putea scoate din calmul şi liniştea ei ; le suporta acum, căci se simţea în stare să întîmpine viaţa şi cerinţele ei.

De la venirea Henriettei în casă, ducesa părea că nu se simţise niciodată mai bine. O dată sau de două ori a încercat să se apropie cu timidă prietenie de educatoarea copiilor ei, deşi încă o mai stăpînea obişnuita ei indiferenţă. Oricum, această situaţie era cu mult mai plăcută decît descărcările subite de pînă acum. Henriette spera sincer că dacă nu va putea ajunge la o deplină înţelegere cu mama copiilor, cel puţin nu va mai exista pe viitor neîncredere şi duşmănie între ele.

— Miercuri este ziua de naştere a mamei, anunţă într-o dimineaţă Isabella cu un aer serios. De aceea am amînat pe vineri plecarea. Bunicul dă o serbare în cinstea ei şi a spus că Louise şi eu putem veni să ascultăm muzica.

— Da, şi ce îi dăm în dar ?, întrebă Louise.

— Tu va trebui să termini pînă atunci lucrul de mină, hotărî Henriette. Ia-ţi coşuleţul şi arată-ne ce poţi face în patru zile. Ar fi trebuit să-mi spui mai din vreme, Isabella. Aşa, nu-ţi mai rămîne decît să scrii cît poţi de frumos o poezie şi să colorezi literele. Dacă promiţi să fii atentă, poţi lua culorile şi blocul meu de desen/

Inventivitatea Henriettei trebui să se îngrijească şi de darurile Berthei şi al lui Raynald. Nu era atît de simplu pentru cei doi mititei ale căror gînduri erau mai zburdalnice decît iezii de pe insulă şi ale căror degete erau încă neînvăţate. Dar ea găsi soluţia : Berthe zugrăvi un trandafir roşu-sîngeriu cu frunza ca de varză, verde de cocleală, dedesubtul căruia scrisese cu litere şchioape : „Chere Maman — Souvenir de Berthe“, iar Raynald adunase, scoici minuscule pe care Henriette le lipi pe o ramă. Ambii copii stăteau copleşiţi de mîndrie în faţa creaţiilor lor.

— Cînd e ziua d-tale de naştere, Mademoiselle ?, întrebă Berthe, pe cînd se împachetau darurile. Pentru d-ta voi picta un. tablou mult, mult, mult mai frumos !

— Da, se amestecă vocea limpede a lui Raynald, şi eu îţi dăruiesc bucata de mărgean pe care am găsit-o. Este cea mai mare comoară a mea !

Henriette le mulţumi surîzînd, dar se bucură că nu auzise nimeni această convorbire. Dovada aceasta de dragoste din partea celor doi copii mai mici putea să-i fie fatală. Marguerite, camerista ducesei, avea o specialitate în a se strecura neobservată în cameră şi a dispărea tot atît de încet şi, fără îndoială, nimic nu i-ar fi făcut mai multă plăcere decît să poată raporta o astfel de conversaţie.

Bătrînul mareşal se întrecu pe sine în pregătirea sărbătoririi. Mult înainte de revărsatul zorilor, focul trosnea în vetre sub oalele şi tigăile pentru ospăţ ; grădina îşi sacrifică abundenţa pentru a îneca vila într-o mare de flori ; vinuri alese, în sticle prăfuite, fură scoase din pivniţă şi ziua întreagă nu mai luă sfîrşit fluviul arendaşilor şi ţăranilor care veneau să depună buchetele lor multicolore la picioarele fiicei proprietarului lor.

Henriette citi pe chipul ducesei că aceste modeste dovezi de simpatie o mişcau ; era prietenoasă cu toată lumea şi totuşi nu o făcea din toată inima ; plutea parcă într-un nor, de unde zîmbea oamenilor. Era vizibil că gîndurile ei nu erau nicidecum la această serbare al cărei centru era. Nici darurile copiilor nu-i deşteptară decît pentru scurtă vreme interesul.

— Madame, îi spuse Henriette, dîndu-i darul ei, nu vă pot oferi decît opera propriilor mele mîini. Arta mea este modestă, dar, întrucît portretul redă oarecum trăsăturile încîntătoarei d-voastre fiice, sper că îl veţi primi, odată cu cele mai bune urări din partea mea.

— Bunele d-tale urări sînt mai mult decît de ajuns. Ducesa ridică pleoapele obosite şi o privi cu reproş.

— Madame, continuă Henriette fără a se lăsa intimidată de oftatul adine şi de indiferenţa faţă de darul ei, care zăcea neatins **pe** masă, cucernicele călugăriţe m-au învăţat de copilă să serbez fiecare zi de naştere ca începutul unui nou an. Inima îmi spune că pot spera ca ziua de azi să fie un astfel de început. Dacă am comis greşeli sau mi-am neglijat îndatoririle, vă rog să mi-o spuneţi deschis şi să vă faceţi cunoscute dorinţele d-voastră !

— Dorinţele mele, repetă ducesa eu ton mirat şi batjocoritor, dorinţele mele au încetat de a mai juca vreun rol. Trebuie să fii mai proastă decît te-am socotit, Mademoiselle, dacă încă n-ai priceput asta !

— Dar, Madame, vă rog... înainte ca Henriette să poată **răs-**punde acestei izbucniri neaşteptate, apăru Berthe, venind în fugă

din grădină.

— Mamă ! Copila arătă nerăbdătoare darul care rămăsese nedespachetat. Nici nu te-ai uitat să vezi ce ţi-a adus Mademoiselle. Poftim... Berthe puse pachetul în mina mamei sale — ...am stat multe ore cuminte, nu-i aşa, Mademoiselle ?

— Da, scumpo, ai fost un model foarte ascultător !

întreruperea venise la timp, şi cînd minunatul portret fu despachetat, ducesa se arătă foarte bucuroasă. Asemănarea era perfectă şi căpşorul rotund şi blond al Berthei privea cu ochi mari, nevinovaţi, din cadră. Dar în spatele trăsăturilor copilăreşti **era** vizibilă surprinzătoarea asemănare cu tatăl. Prea tîrziu îşi dădu Henriette seama că ar fi fost recomandabil să-şi ia de model **pe** bruneta Louise sau pe Raynald, în ai căror ochi şi sprîncene negre se vedea moştenirea corsicană.

Dar, fie că observase sau nu această asemănare, ducesa nu făcu nici un gest. Cuvintele ei de laudă şi mulţumire sunau sincer şi atmosfera încărcată care acum cîteva minute umplea camera **se** risipise.

— Credeţi-mă, Madame — Henriette mai rămase, după ce Berthe se înapoiase la joaca ei — am crezut sincer ceea ce am spus adineauri. Trebuie să mă credeţi că ţin foarte mult la o convieţuire in bună înţelegere.

— Poate că te-am nedreptăţit, spuse ducesa obosită, dar fără amărăciunea pe care Henriette era obişnuită s-o găsească în **vorbele** ei. Dumnezeu mi-e martor că nu vreau să jignesc pe nimeni, aşa cum am fost eu jignită. Dar nu este uşor să te eliberezi de **apăsarea** îndoielii şi a bănuielii care te stăpînesc. Aici în Corsica, unde copilăria mea fără griji mă urmăreşte la tot pasul, aproape că pot uita insulta care mi-a fost adusă. Aproape că aş putea crede din nou într-o lume în care acei pe care îi iubim nu ne întîmpină **cu** indiferenţă.

Această rugăminte de înţelegere o intimidă pe Henriette. **A** mărturisi atît de deschis că nu eşti iubită, putea fi privit ca o abatere de la bunele moravuri. Dar cu tot dispreţul pentru o astfel **de** dare pe faţă a sentimentelor, nu se putu opri de a recunoaşte **că** acest strigăt disperat pornea dintr-o inimă chinuită. Ea se auzi răspunzînd cu aceeaşi voce liniştitoare, pe care o întrebuinţa ca să-1 potolească pe Raynald.

— Uneori e necesar, Madame, să considerăm ca de la sine înţeleasă înclinaţia altora către noi. De îndată ce ne îndoim, se lasă o umbră între noi. Dragostea nu este ca zahărul sau ceaiul, ceva ce se poate cîntări şi măsura.

— Pari a şti o mulţime de- lucruri despre dragoste, Mademoiselle !

Henriette nu trăda prin nimic că această săgeată lovise în plin. Ea vorbi cumpătat, liniştit, mai departe.

—■ Sînt singură pe lume Madame, şi am învăţat să primesc şi să adun crîmpeie de dragoste ce mi se oferă cînd şi cînd, şi să mă încălzesc cu ele, ca şi cu una din acele scoarţe pe care le faci 'din bucăţele de stofă dăruite de unul sau altul. Se opri, surprinsă că-şi deschisese inima în faţa acestei femei care, după toate aparenţele, poseda tot ce poate fi dorit pe lumea asta. Nu mă pizmuiţi pentru dragostea ce mă întîmpină în casa d-voastră !, încheie ea. Gîndiţi-vă cît de puţin înseamnă asta faţă de tot ce vă aparţine.

— Dar bucăţelele mici pot lăsa cu timpul goluri mari. Să nu uiţi asta, Mademoiselle.

In seara aceea, stînd la oglindă, îi veni în minte această convorbire. îi era ciudă că ducesa avusese ultimul cuvînt. Nu era nicidecum în avantajul situaţiei ei şi, cu toată străduinţa sa, împăcarea ţiu făcuse nici un pas înainte. Părea imposibil să se întîlnească pe terenul neutru al raporturilor dintre stăpînă şi angajată.

— Ea transformă cuvîntul cel mai nevinovat într-o săgeată care îşi alege drept ţintă susceptibilitatea, gîndea Henriette pe cînd îşi peria părul lung şi-1 învîrtea pe deget în cîrlionţi. Nici o mirare că nu este fericită, biata femeie, şi nici o mirare că toţi acei care-i încrucişează calea se grăbesc să iasă din umbra pe care o ' aruncă ea.

Spera că Isabella şi Louise se vor purta la recepţia de seară ca nişte copii drăguţi şi bine trescpţi. Mai ales că în după amiaza aceea avusese loc o scenă neplăcută cu Raynald, care se încăpăţîna să rămînă acasă cu Mademoiselle, în loc s-o întovărăşească pe mamă-sa în plimbarea cu trăsura. Aşa, toaleta de seară era terminată. Cutele rochiei de mătase i se revărsau verzi ca apa de mare, la picioare ; liniile lungi îi accentuau zvelteţea şi fişiul de dantelă îi încadra gîtul alb. Obrajii îi erau îmbujoraţi şi părul îi cădea în cîrlionţi pe frunte şi pe umeri. Nu mai îmbrăcase rochia asta din seara cînd mersese la teatru. Apropiindu-se mai mult de oglindă ca să-şi prindă o buclă, se surprinse gîndind : dacă ar fi şi ducele în seara aceasta aici ! Invitaţii se adunară încă de la căderea serii şi acum petrecerea se apropia de punctul ei culminant. Sunetele arcuşurilor pe coardele strunite pătrundeau pînă la ea. Muzicanţii erau un taraf de ţigani din Olmeto. Henriette şi copiii îi văzuseră coborînd din trăsură — trei viori, două ghitare, o tamburină şi un flaut. Ea nu cunoştea cîntecele, dar o întristau şi o nelinişteau. Se duse la fereastră şi privi afară, la punctele luminoase răspîndite pe munţi, jos în grădină sau pe terasele înalte, privi luminile care încadrau coasta ; privi depărtatele felinare de pe catargele corăbiilor ancorate. Se simţea departe, departe de tot ce-i era intim şi ritmul aţîţător al dansurilor găsea în bătăile inimii ei un ecou care o făcea să-şi apară străină ei însăşi.

— Isabella, Louise ! Bătu la uşa camerei în care aşteptau cele două fete, în rochiile lor de muselină albă, vaporoase, cu eşarfele

late de atlas roz şi albastru deschis. E timpul să mergem. Ridicaţi-vă, să văd dacă sînteţi destul de frumoase ca să vă faceţi reverenţa !

Cu îndemînare, strînse ici o fundă, netezi colo părul negru.

— Aşa, acum e mai bine. Isabella, nu uita să te ţii dreaptă. **Şi** tu, Louise, nu sta atît de ţeapănă de parcă ai înghiţit un băţ. Luaţi-vă coşuleţele cu flori.

— Şi ce ne facem dacă nu ajung, Mademoiselle ?

— Ai timp să te gîndeşti atunci, Isabella. Ea zîmbi încurajator fetei înalte.

— Dar eu găsesc că este mult mai bine dacă ştii dinainte c® se va întîmpla, susţinu Isabella, şi aş vrea ca papa să fie aici **şi** nu în Parisul îndepărtat. Socotesc că ar fi putut veni. D-ta ce crezi, Mademoiselle ?

Henriette evită răspunsul, împingînd fetele afară. Coborîrâ scara largă. Sute de luminări ardeau, reflectîndu-şi strălucirea **în** ' oglinzi şi marmurele lustruite ! De la mesele lungi se înălţa **un** vălmăşag de glasuri care se contopeau cu sunetele melodiilor **pe** care muzicanţii cu chipul întunecat le scoteau din instrumentele lor vrăjite.

CAPITOLUL IX

In parcul castelului Vaux-Praslin, frunzele de fag căzute alcătuiau o revărsare de aur fremătînd, în care se bălăceau picioare de copii. Stejarii se-mbrăcaseră în ruginiu şi pe sub castani se adunau mici sfere ţepoase. Peste zi, soarele cald de octombrie topea pojghiţa de ghiaţă de pe smîrcurile şoselei gloduroase, dar în toate nopţile îngheţul se aşternea iar şi îmbrăca în alb cîmpiile întinse şi terasele. Oricît de devreme după prînz plecau la plimbare Henriette şi elevii ei, îi prindea întunericul pe drumul spre casă.

Pentru Henriette şederea la ţară în anotimpul acesta avea un farmec deosebit. Pînă acum, primul semnal al îngheţului apropiat o alunga pe străzile oraşului şi în camerele stîrmte. Dar acum gusta din plin aceste după amieze în aer liber. Lumiaa limpede, galben- chihlimbarie era cu atît mai desfătătoare cu cît dura mai puţin. I se părea ca o trecere lină de la îmbelşugarea verii la sărăcia iernii — întreg globul pămîntesc un măr pîrguit, atîrnat în imensitate.

De la înapoierea din Corsiea, zilele se scurseseră liniştite, calme. Plecaseră imediat la Melun, unde celelalte trei fiice îşi petrecuseră o lună de vacanţă şcolară. Apoi ele îi însoţiră pe părinţi la o staţiune balneară din sudul Franţei, recomandată de media ducesei. Cura îi ajuta sau nu — oricum, absenţa ei alunga veşnica

încordare din atmosfera în care se mişcau copiii.

Lecţiile nu mai erau întrerupte de vizitele nedorite ale mamei şi odată cu aceasta dispăru şi inevitabilul epilog al dragostei materne jignite, ori de cîte ori copiii se sustrăgeau mîngîierilor ei prea furtunoase sau nu arătau destul interes pentru munţii de jucării şi dulciuri. Era cu mult mai simplu, îşi dădu seama Henriette, să obţii acele mici scrisorele de obligaţie către „Chere Maman", decît să faci pe copii să-i suporte prezenţa. Isabella şi Louise deveniră vizibil mai puţin sfioase şi Raynald pierdu în cursul acestor săp- tămîni o bună parte din sensibilitatea lui nervoasă. Faptul că încetaseră accesele isterice, făcu minuni. El dormea şi mînca mai bine şi putu curînd alerga tot atît de departe ca şi Berthe, fără să obosească.

Servitorimea castelului nu alcătuia un element duşmănos, care să caute a pune la fiecare prilej piedici în calea Henriettei. O ascultau fără să ridice obiecţiuni şi ea nu mai avea impresia că este bîrfită de îndată ce întorcea spatele. în majoritate, erau ţărani din împrejurimi şi erau străini de intrigile servitorilor de la oraş. Ei preţuiau bogăţia ducesei, care readusese la vechea strălucire domeniul Praslin, o stimau pentru cucernicia ei şi pentru că prin fiii şi fiicele ei asigurase moştenirea ; dar adînc înrădăcinatul instinct al apartenenţei ţăranului de boier trăgea mai greu în cumpănă decît orice altceva.

Astfel se scurgea timpul liniştit şi numai întunericul care **se** lăsa tot mai devreme făcea să se deosebească o zi de alta. împestriţarea strălucitoare a lui octombrie se transformă pe nesimţite în cenuşiul blînd al lui noiembrie.

— Astăzi e seara tuturor sfinţilor !, spuse într-o zi Louise, pe cînd se pregăteau să pornească la plimbare. Trebuie să ne grăbim, ca să ne înapoiem pe lumină. N-aş vrea să întîlnesc vreo stafie. D-ta ai vrea, Mademoiselle ?

— Nu ştiu, Louise. Cred că sînt tot atîtea stafii bune, cît şi rele — dar astăzi nu vom intîlni precis nici una, adăugă ea repede, căci simţi degetele lui Raynald încleştîndu-le' pe ale ei.

Această după amiază petrecută în pădurile de la Melun nu a va uita niciodată. Ani mai tîrziu, revedea încă fiecare amănunt — lumina care juca printre trunchiurile uriaşe ale fagilor, cenuşii şi netede ca pielea de şoarece ; pîrîul care se mişca leneş sub povara frunzelor arămii, de parcă însuşi Midas i-ar fi transformat apele în aur greu ; cerul care sclipea ca oţelul albastru printre coroanele de bronz ale copacilor, acoperit totuşi cu un voal iernatic ; ici apărea, colo dispărea iarăşi, ca o melodie aproape uitată. Şi fiecare frunză arsă vorbea de soarele verii ce trecuse.

Berthe şi Raynald se jucau de-a v-aţi-ascunselea şi se tăvăleau prin pătura de frunze, înaltă pînă la genunchi. îşi umpleau buzunarele cu castane şi, în nerăbdarea lor de a ajunge mai repede

la miezul moale, nu mai ţineau socoteală de coaja ghimpoasă. Şi ce dulce li se părea miezul lăptos în care-şi afundau dinţii. Şi ce sălbatic săreau veveriţele prin ramuri pe deasupra lor !

Făcură un ocol mare spre a trece pe la moara veche, a cărei roată acoperită de muşchi se-nvirtea, mereu, mereu, sub apăsarea năvalnică a apei. Aplecaţi peste parapet, priviră pînă îi cuprinse ameţeala şi în urechi le răsuna freamătul şi zgomotul morii.

Morarul şi nevasta lui îi salutară surîzînd prietenoşi.

— Mademoiselle Isabella s-a făcut o adevărată domnişoară. Mamă-sa nu era mult mai în vîrstă cînd a venit aici ca mireasă. Şi Mademoiselle Louise — ce culori sănătoase are în obraji ! Ca piersicile coapte, în lumina soareiui ! Şi cei doi mititei, ce mult au crescut de anul trecut ! Berthe e o adevărată Praslin, tot atît de blondă ca şi ducele. Da, într-adevăr, toată tată-său ! Şi nici mezinul nu mai e un bebeluş, doar ochii sînt încă prea mari pentru faţa lui !

Se cam întrecuseră în însufleţită lor adoraţie, dar Henriette găsi că astfel de vizite ocazionale la arendaşi prietenoşi nu puteau strica de fel copiilor. Şi nu-i fu deloc uşor să-i pornească spre casă. Morarul îi sfătui să taie drumul prin pădure în loc să ocolească mergînd de-a lungul cîmpului şi livezilor şi le arătă unde începea poteca. Henriette nu socotise că va trebui să se lipsească atît de curînd de lumina zilei. Soarele cobori repede în dosul vîrfurilor copacilor şi seara îmbrăcă totul în umbră.

Trebuie să ne grăbim, să nu pierdem drumul, spuse Henriette micului ei grup. Dă-mi mîna, Raynald, şi bagă de seamă unde calci, să nu te împiedici de rădăcini.

— Se întunecă de tot, Mademoiselle, se plînse Louise. îmi pare rău că n-am luat un cîine cu noi.

Şi Henriette regreta, dar îndemnă pe copii la drum cu vorbe încurajatoare şi se silea sâ nu piardă din ochi poteca îngustă ce ducea printre trunchiurile înalte. A te rătăci într-o pădure în care soarele picta cercuri luminoase pe pămîntul acoperit cu muşchi era romantic, dar într-o pădure deasă, întunecoasă, era cu totul altceva.

— îmi miroase a fum. Berthe se opri, adulmecă şi arătă spre o lumină slabă pîlpîindă. Acolo este.

Porniră mai departe. Nu dură mult şi ajunseră într-un luminiş, la o colibă mică. Un moşneag încovoiat îşi făcea de lucru lîngă o groapă în care ardea un foc de găteje. Henriette rămase înţepenită locului. Abia de putea crede în realitatea celor ce vedea ; era ca un tablou păgîn : focul care trosnea, şi bătrînul care îi tot arunca vreascuri de parcă ar fi urmat vreun rit misterios, atît de vechi, încît nici el nu-i mai ştia semnificaţia. Aproape că-i păru rău cînd văzu pe Berthe repezindu-se în cercul de lumină al focului şi auzi voci care se salutau cu vorbe obişnuite.

— Eşte moş Loti, Mademoiselle, explică Isabella. El adună lemne pentru sobele noastre şi îngrijeşte de parc.

— Da, se amestecă Louise, papa spune că moş Loti e mai bătrîn decît orice pe lume, în afară de crapii din eleşteul nostru ; şi ei au peste o sută de ani.

Faţa îi era zbîrcită ; ai fi spus : o mumie înviată, dacă n-ar fi fost cele două mici puncte sclipitoare ale ochilor, care răsfrîngeau lumina focului. Braţele şi picioarele-i fără vlagă apăreau ca nişte ramuri subţiri sub îmbrăcămintea sa uzată. Iar mîinile lui cu degetele strîmbe, uscate, care apucau mănunchiul de vreascuri sau scormoneau jăratecul cu o greblă de fier erau asemenea rădăcinilor pămîntii.

— Spune că vrea să coacă mere pentru Toţi Sfinţii, veni Berthe să le aducă vestea. Este un fel de vrăjitorie ; să rămînem şi noi, Mademoiselle ! Spune că are pentru fiecare cîte unul, şi pentru dumneata !

Henriette ezita. La ora asta trebuia să fie acasă, nu atît de departe în întunericul care se lăsa, îngheţat. Totuşi era şi ea atrasă să rămînă acolo, lîngă foc. Ciudata lor gazdă, care se mişca cu sprinteneala nesigură a unei lăcuste bătrîne, îi aţîţa curiozitatea. Era de parcă prinsese viaţă o gravură din cărţile de poveşti ale copilăriei.

— Aduce noroc dacă mănînci astă seară un măr copt fierbinte şi te rogi pentru cei morţi, povesti Louise.

— Şi el spune că va răsări îndată luna, Mademoiselle,' o rugă Isabella. Va fi lumină ca ziua.

— Fie ! — se lăsă convinsă Henriette, dar Raynald trebuie să promită că nu va răci. Ea îi încheie paltonaşul şi-i înfăşură mai bine şalul la gît. Se aşezară cu toţii pe un trunchi răsturnat lîngă foc, pe cînd moş Loti pregătea cele necesare pentru coptul merelor.

Se părea a fi o ceremonie importantă şi nu trebuia- făcută de mintuială. Mai întîi tîrî din colibă două tingiri de fier şi un mănunchi de beţe ascuţite. Fiecare măr fu amănunţit controlat, apoi muiat într-un ulcior cu apă şi tăvălit în ceva ce arăta a fi un amestec de zahăr şi scorţişoară. După aceea înfipse adînc în fiecare măr cîte un băţ şi dădu fiecărui copil cîte unul. Beţele erau îndeajuns de lungi şi rezistente pentru a putea fi ţinute deasupra focului fără a trebui să te apropii prea mult de el. Moşneagul le arătă cum să învîrtească băţul pentru ca mărul să se coacă la fel de bine pe toate părţile şi să nu se ardă. Lucrul cel mai important era, le atrase el luarea aminte după ce fiecare îşi primise mărul, să nu-1 scape în foc. Căci prin aceasta norocul se sperie şi fuge şi vin şapte ani de nenoroc. Şi, cînd merele sînt gata, trebuie mîncate cu codiţă cu tot, pînă la sîmburi, care se numără. La o fată, explică el, numărul sîm- burilor arată cîţi ani mai are pînă la măritiş ; la un băiat, cîţi copii va avea.

— Doisprezece am avut anul trecut, rînji moşneagul, şi aruncă Henriettei o privire vicleană. Mai ştii minune 1

Henriette îi zîmbi, luîndu-şi mărul.

— Pentru mine, n-are rost să număr sîmburii, spuse ea bă- gînd mărul în foc.

— De ce ? O „mademoiselle'[1] n-are voie să se mărite ?, se interesă Louise fără să-şi ia ochii de la foc.

— Oprit nu este, răspunse Henriette, dar se întîmplă foarte rar.

— Dar de ce ?, fu curios Raynald.

— De obicei ea este prea mult ocupată să supravegheze băieţaşii şi fetiţele. Bagă de seamă, scumpule, ţii mîna prea aproape de flacără.

Ii ajută să-şi îndrepte băţul şi curînd merele începură să plesnească. Focul sfîrîi puţin cînd picură zahărul topit. Feţele erau îmbujorate de căldură, deşi 'frigul creştea odată cu întunericul.

Moşneagul se porni pe cîntat cu o voce subţire, ruginită, ca de greier. Buzele sale ofilite abia se mişcau, încît părea că nu el cîntă ci noaptea şi focul şi merele coapte. Henriette nu cunoştea melodia şi din puţinele cuvinte pe care le prinse pricepu că era vorba de Toţi Sfinţii şi de sufletele fără odihnă care rătăceau acum, mai uşoare decît o frunză veştejită.

-— Mademoiselle !, Raynald s<“ lipi strîns de ea. Mi-e frică. Să mergem acasă.

— Pst ! Ea îl cuprinse cu braţul. Nu este nimic de care să te temi ; este numai un cîntec vechi. Fii atent la foc şi la mărul tău.

Glasul bă crin, searbăd, cînta mai departe şi, după puţin, Isabella şi Louise prinseră refrenul cu vocile lor subţiri, de păsărele :

Azi, pline şi sare noi ţi-am jertfit, Cenuşe, balsamuri ţi-am oferit, Şi-n ruga noastră te-am pomenit — Dorini, deci, în pace !

Cum sta aşa, privind flăcările jucăuşe şi ascultînd, Henriette credea parcă şi ea în vechea superstiţie. Glasurile celor vii, care închinau celor morţi melodia bătrînească, tristă, găseau ecou în inima ei, ca într-o scoică goală. Ce privelişte !

Loti, moşneagul, ca un idol grotesc în lumina flăcărilor, alături de copiii cu feţele rotunde şi pîrguite, ca şi merele pe care le ţineau deasupra focului !

— Păgînă sau creştinească, îşi zise ea, puţin interesează, **de** vreme ce această datină frumoasă şi tulburătoare bontinuă să dăinuiască din generaţie în generaţie. Este bine ca măcar o noapte pe an cei vii să-şi amintească morţii !

Mîncară merele la lumina lunii care se înălţa tot mai sus, rotundă, peste vîrfurile copacilor. Sucul fierbinte al merelor le frigea limba ; buzele şi degetele le erau lipicioase de sucul dulce, afumat. Raynald uită şi aruncă în foc ciocălăul, iar Berthe îl scăpă jos şi-1 calcă în picioare din nebăgare de seamă. Cele două fete mai mari

strînseră în batistă sîmburii ca să-i numere acasă. Tocmai voiau să pornească spre castel, cînd la marginea luminişului se produse o mişcare. Micul grup aştepta inspăimîntat.

— O stafie, Mademoiselle, o stafie ! Raynald .îşi îngropă faţa în poala Henriettei, scîncind.

Aplecîndu-se spre el ca să-1 liniştească, îl auzi pe moşneag rîzînd.

— Halal stafie ! Nu-1 mai cunoaşteţi pe tatăl vostru ?

— Papa, papa !

Se repeziră cu toţii asupra aceluia care apăruse dintre copaci. Berthe, mai iute de picior, ajunse cea dintîi — o cascadă de vorbe despre stafii, despre foc şi despre mere se revărsă peste buzele ei. Tatăl o ridică pe umeri şi intră în cercul de lumină. în jocul flăcărilor care se stingeau, el apărea ca un uriaş legendar, îmbrăcat în zale aurite ; părul îi sclipea arămiu şi cutele mantalei lui lungi, cafenii, erau ca turnate în bronz. Aşa trebuie să fi arătat eroii ale căror isprăvi le cîntă Edda, cînd înapoindu-se din bătăliile sîngeroase îşi îndreptau chipurile mîndre către Walhalla.

— Mi-am închipuit eu c-o să vă găsesc aici, spuse el rîzînd şi bătu pe moşneagul gîrbov pe umăr. Loti a copt mere şi pentru mine, cînd eram ca Raynald.

— Poftim, luaţi-1 pe al meu şi să vă fie cu noroc ! Loti oferi ducelui mărul său. N-am muşcat din el, şi poate găsiţi vreo surpriză înăuntru.

Dar ducele scutură din cap, rîzînd.

— Pentru mine s-a terminat cu număratul sîmburilor, Loti. Nouă copii îmi sînt de ajuns, mulţumesc. Hai, Raynald, acum e rîndul tău să călăreşti, şi voi ceilalţi ţineţi-vă aproape ; luna ne va lumina calea.

înşiraţi cîte unul în urma staturii lui înalte, intrară în pădure, întîi fetele şi la urmă Henriette. Poteca se pierdea în faţa lor, în jocul de lumini şi umbre. Henriette nu-şi lua ochii de la călăuza lor, al cărui cap neacoperit strălucea în lumina lunii, pe cînd înainta cu paşi mari. Din cînd în cînd se oprea şi aştepta să-1 ajungă ceilalţi.

— Uit mereu că am picioare atît de lungi, se scuza el, şi apoi cunosc atît de bine aceste păduri, că m-aş putea orienta şi cu ochii închişi. Aş observa imediat fie şi numai lipsa unei buturugi sau a unei rădăcini.

— Este aproape ca un al şaselea simţ, spuse Henriette.

— Nu, e mult mai simplu. E de ajuns să fii crescut într-un ţinut ca să-i cunoşti secretele. Adesea mă gîndesc — ah, amintirea copilăriei te face să devii sentimental, mai ales cînd este vorba de a ta.

Cînd se apropiară” de castel, Henriette observă că numai camerele ducesei nu. erau luminate.

— Doamna ducesă nu v-a însoţit ?, întrebă ea politicos.

— Nu, a rămas la Paris. Eu am venit numai pentru cîteva zile, să supraveghez, muncile cîmpului. Trebuie să mărturisesc totuşi că mi-era dor de copiii ; e~ atît de pustiu la Paris fără ei !

— Cura i-a fost de folos doamnei ducese ?

— Intr-o anumită privinţă, da. Vorbea reţinut. Dar e încă departe de a fi complet sănătoasă şi a rămas tot atît de nervoasă. Mi-e teamă că medicii nu-i pot ajuta decît prea puţin.

Henriette nu mai spuse nimic. Simţea că el nu-i dispus să continue discuţia şi, în ceea ce o privea, era mulţumită de absenţa sărmanei femei. Cel puţin nu vor avea loc scene neplăcute seara şi dimineaţa !

La gura sobei, în camera copiilor, timpul trecea uşor. Ducele nu luase masa singur, în salonul albastru-auriu, ci împreună cu copiii. Apoi sparseră nuci, lîngă focul care **trosnea** înfundat, pe cînd şuieratul vîntului de afară făcea să li se pară încă mai plăcută atmosfera caldă din dosul storurilor trase. îndelungata şedere în aerul rece, mîncarea consistentă şi camera caldă şi bine luminată dădeau tuturor o senzaţie de plăcută satisfacţie. Iar prezenţa ducelui imprima camerei un aer de sărbătoare.

Henriette sta la masă lucrînd şi trăgea cu ochiul şi urechea la micul grup de lîngă foc. Admira din nou cît de bine se înţelegea acest tată cu copiii lui. Cînd vorbea el, erau toţi numai urechi şi la rîndu-i asculta atent poveştile lor. Şi ce bine îi cunoştea pe fiecare.

Isabella, cea serioasă, şi Louise, cea impulsivă, discutau planurile şi ideile lor ca două coţofene aţîţate. Ducele avea un dar deosebit de a potoli zburdălnicia Berthei şi în ceea ce-1 privea pe Raynald, băieţaşul slăbuţ părea să capete puteri noi şi siguranţă în prezenţa tatălui. — Da, îşi spuse Henriette, ducînd pe cei doi mai mici la culcare, el e mai mult decît un tată. Talentul său de a se purta cu copiii se apropie de vocaţie. Ce noroc că-1 posedă, căci trebuie să le fie tată şi mamă în acelaşi timp.

Cînd se înapoie, cele două fete încă mai discutau asupra numărului de sîmburi găsiţi în mere.

— Sîntem în faţa unei probleme foarte grele, spuse ducele cu seriozitate, deşi ochii îi luceau viclean. Louise a găsit şase sîmburi şi Isabella opt. Ce e de făcut, Mademoiselle Deluzy ?

Faptul că îi spunea pe nume şi nu i se adresa cu impersonalul „Mademoiselle" era pentru ea dovada că, spre deosebire de foştii ei stăpîni, ducele o preţuia şi ca om nu numai ca educatoare.

— Nu sînt eu cea indicată să dau sfaturi în chestiunea aceasta, răspunse Henriette.

— Nu se poate întîmpla ca o soră mai mică să se mărite înaintea celei mari, Mademoiselle ?, se repezi Louise.

— Ba da, se poate. Henriette surîse. Cred că am citit undeva că o soră mai mare care dansează în ciorapi la nunta celei mai mici se

mărită şi ea pînă într-un an.

— Aceea care se mărită cea dintîi nu este totdeauna şi cea mai fericită, încheie ducele discuţia. Şi acum, repede la culcare, şi nu vă mai bateţi capul cu viitorii voştri soţi. Cînd va fi timpul, n-o să puteţi scăpa de adoratori.

Le sărută şi le urmări cu privirea cum se depărtau braţ la braţ în lungul coridorului. Cînd se întoarse, Henriette observă că o cută uşoară i se desena între sprîncene.

— Cînd fiicele încep să discute despre bărbaţi, începe şi tatăl să se simtă bătrîn. Am impresia că abia ieri m-am căsătorit şi totuşi am -treizeci şi şapte de ani. Ca mîine mă văd bunic.

— Veţi fi un bunic încîntător, Monsieur. Şi cred că rolul ăsta vă va face şi dumneavoastră plăcere.

— Poate, recunoscu el. O clipă, tăcu ; apoi continuă : — Trebuie să mă împac cu ideea că fetele mele vor fi curînd domnişoare. Patru, cinci, cel mult şase ani şi vâ trebui să pornim în peţit. Da, da. Oftă şi privi îngîndurat focul. Un obicei barbar, aceste căsătorii corespunzătoare. Mă întreb uneori dacă nu sînt mai raţionali englezii în această privinţă decît noi. Ce ştiu despre dragoste o fată de optsprezece ani şi un tînăr de douăzeci ? Ce ştiu ei ce înseamnă a întemeia o familie ?

— Tînăra regină Victoria pare mai mult decît fericită în alegerea ei, spuse Henriette, care era ocupată să pună în ordine un mănunchi de fire de mătase colorate. Dar ea nu este un exemplu tipic.

El nu răspunse îndată, ci se sprijini în scaun şi întinse picioarele lungi spre foc. Ea nu se aşteptase ca ducele să mai rămînă după culcarea copiilor, dar acum i se părea lucrul cel mai natural pe lume că-1 vedea acolo, la celălalt capăt al mesei.

— Mademoiselle Deluzy, întrerupse el în sfîrşit tăcerea, n-am avut de gînd să discut acum despre aceasta, dar pentru că veni vorba de căsătorie, vreau să-ţi spun ce-mi trece prin cap. Isabella şi Louise vor avea de întîmpinat greutăţi în anii ce vin. Se dezvoltă repede. Trupeşte sînt aproape femei, deşi sînt încă foarte copilăroase şi neştiutoare. Aş vrea ca în aceşti ani de trecere să-şi lepede copilăria fără a fi înrâurite de tulburări şi schimbări ca acele, atît de dese, din ultima vreme. Acest veşnic du-te-vino al fetelor la copii şi al guvernantelor şi pe deasupra sănătatea şubredă a ducesei... El desfăcu braţele, într-un gest de neputinţă — nu-mi mai rămîne nimic de spus, pe care să nu-1 ştii şi d-ta !

— Vă rog, continuaţi, Monsieur ! Dacă am greşit cu ceva, trebuie s-o ştiu.

— Nu, nu ! Se aplecă peste masă şi o privi cu seriozitatş. N-am nimic de dbiectat, numai de lăudat; şi-ţi mulţumesc pentru tot ce ai făcut pentru copiii mei. Ai adus linişte şi ordine în viaţa lor, care era atît de lipsită de ele.

— Este doar de la sine înţeles să mă străduiesc din toate puterile pentru acestea, dar ştiu bine că am comis gre...

Cu o mişcare a mîinii el respinse vorbele ei.

— Uitasem ce este aceea pace, reluă el, dar astă seară, în odaia asta, am aflat-o din nou. Ştii, cred că este o veşnicie de cînd n-am mai trăit clipe ca acestea : o cameră liniştita, Un foc bun în sobă, pe masă lampa aprinsă, o femeie cu lucrul de mînă şi copii care se duc la culcare fără lacrimi !

Cuvintele lui o mişcară, dar înţelesul adînc pe care-1 ascundeau o intimidă.

Se întrerupse brusc, şi acum privea în gol, în timp ce degetele-i se jucau nervos cu un ciucure de mătase căzut din poala Henriettei. In lumina vie a lămpii, Henriette băgă de seamă ce figură obosită avea el. Ochii-i exprimau deznădejde şi rugă fierbinte. Colţurile gurii erau lăsate în jos. în acele minute, în care-şi dăduse frîu liber inimii, ea înţelesese că, în realitate, el nu era de fel eroul voinic şi de temut, îmbrăcat în aur, care îi apăruse în pădure. Era doar un bărbat arătos, nefericit, în puterea vîrstei, care avea tot atîta nevoie de sprijinul ei cît şi copiii lui.

— Te rog nu ne părăsi ! Vocea îi era răguşită. Nu ne răpi acest refugiu pe care ni l-ai dat tuturor. Ştiu că cer mult de la dumneata. Cunosc jignirile şi înjosirile la care trebuie să te supui. Dumnezeu mi-e martor că toate acestea nu-mi sînt necunoscute şi totuşi te rog să treci peste mîndria dumitale şi să rămîi — spre binele nostru, al tuturor.

— Nu vă pot promite, Monsieur. Sînteţi liber să mă conce- diaţi oricînd şi trebuie să am şi eu o rezervă, pentru cazuri de nevoie. Multe se pot schimba peste noapte. Gîtlejului lui îi scăpă un sunet neobişnuit, jumătate suspin, jumătate geamăt. Ea ezită o clipă, dar urmă apoi înfrigurată : — Nu că aş avea de gînd să plec. Aş rămîne cu dragă inimă. Iubesc copiii şi aş vrea să vă fiu pe plac, dumneavoastră şi doamnei ducese....

...Dacă este posibil, ar fi vrut să adauge, dar îşi reţinu cuvintele.

— Te voi răsplăti bine, insistă el. Dacă rămîi pînă se măritâ Isabella, voi îngriji să capeţi o pensie. Nu trebuie să vorbeşti despre asta cu ducesa ; voi da dispoziţii avocatului meu să certifice asta în scris, încît să fii asigurată.

— Dar, Monsieur, cuvîntul dumneavoastră e de ajuns. N-am nevoie de altă asigurare.

— Totuşi, s-ar putea să mi se întîmple ceva, reluă el, şi în acest caz, pe lingă cuvîntul meu vei avea un act pe care să te poţi sprijini. Domnişoara Maillard a plecat; de aici înainte nimeni nu se va mai amesteca în educaţia copiilor. Totul va fi în mîna dumitale şi dacă ai nevoie de vreun ajutor ţi-1 poţi alege singură. Spune-mi că primeşti, Mademoiselle Deluzy, pentru ca să nu-mi fie teamă, de cîte ori voi

vedea scoţîndu-se vreun cufăr din casă, că ne părăseşti.

Era greu să i se opună atunci cînd, ca acum, îşi revărsa întregul farmec al personalităţii lui, dar ea îşi apăra cu încăpăţînare punctul de vedere.

— Nu pot face promisiuni pe care poate voi fi nevoită mai tîrziu să le calc, repetă ea, dar îmi voi da toată osteneala. Vă rog să credeţi că pe viitor nu voi mai pune la inimă jignirile. în meseria mea, te obişnuieşti cu astfel de lucruri. Poate că am avut prea multă mîndrie ; dar, vedeţi, asta mi-a fost singura zestre.

El aprobă din cap. Ciucurele de mătase devenise în mîna sa un ghemotoc de nedescurcat.

— îmi va fi mai uşor acum, cînd am încrederea dumneavoastră. Afară vîntul se înteţise. Se auzea şuierînd prin stejarii din faţa casei şi vrejurile uscate ale viţei sălbatice biciuiau geamurile. Ceasul de marmură de pe cămin bătu zece lovituri limpezi. Ducele scoase ceasornicul cu brelocuri grele de aur din buzunar şi compară cele două timpuri ; apoi se ridică. Se duse la fereastră şi o clipă privi afară prin perdelele lăsate, de parcă ar fi putut vedea mai mult decît geamul întunecat.

— Toţi Sfinţii ! spuse el. Aş fi uitat, dacă nu mi-aş fi amintit de moş Loti.

— La oraş, se uită lesne aşa ceva ; acolo timpul aparţine numai celor vii.

El se îndreaptă spre uşă.

— Să nU răpim morţilor privilegiul lor. Avem de ajuns celelalte nopţi ale anului pentru noi. Noapte bună, Mademoiselle De- luzy. Ne vedem mîine, la prînz.

îl auzi coborînd scara şi zgomotul paşilor lui îi răsună încă multă vreme în urechi, după ce liniştea cuprinsese de mult întreaga casă.

CAPITOLUL X

în anul 1842, Crăciunul nu-şi îmbrăcase mantia-i albă, dar în după amiaza Sf. Silvestru soarele strălucea palid, ca un bănuţ de aramă tocit, şi se ascunse în cele din urmă cu totul în dosul perdelei de fulgi zburdalnici. Henriette sta la fereastra camerei ei şi privea cum grădina îngheţată din Rue du Faubourg Saint-Honord se acoperea cu un linţoliu alb ca în poveşti. Din gura întredeschisă a delfinului de bronz atîrna un ţurţur de ghiaţă şi stîlpii porţii purtau căciuli înalte de zăpadă pe capetele lor rotunde. Arborii dezgoliţi şi gardul viu, veşnic verde, se transformau sub ochii ei şi l'ulgii cădeau mereu, neobosiţi, ca firicelele 'de nisip dintr-o nisi- parniţă nesecată.

— Cît e de frumos !, murmură ea. Străzile vor fi îngheţate şi în

camerele de pe malul stîng al Senei va fi desigur tare frig. Dar, n-am încotro. Am promis că vin şi Mărie şi Albert mă aşteaptă.

Voia să profite de jumătatea ei de zi liberă pentru a lua masa împreună cu tînăra pereche Remey. Doamna Le Maire promisese şi ea să vină şi înţelegerea era făcută încă de acum două săp- tămîni.

Erau aproape şase luni de cînd Albert Remey preluase instrucţia Isabellei şi Louisei, cu excepţia orelor de pictură pe care le păstrase Henriette. Ea avea acum mai mult timp pentru Berthe şi Raynald şi putea însoţi cele două fete la muzee, teatre şi concerte. Cînd ducele insistase să-şi ia un profesor care s-o ajute, ea se hotărîse pentru Albert. Şi alegerea se dovedi foarte fericită. Tînărul Remey era un pedagog fără cusur — conştiincios, respectat, multilateral instruit. Şi mai presus de orice, Henriette ştia că se poate bizui pe el. O intrigă să se fi ţesut sub nasul lui, şi el n-ar fi observat-o. El nu vedea nimic rău, nu auzea nimic rău şi nu vorbea nimic rău.

Recunoştinţa soţilor Remey faţă de Henriette era mişcătoare, chiar exagerată. Că se gîndise la Albert pentru postul vacant, era pentru ea un gest de prietenie foarte natural şi de la sine înţeles ; dar pentru aceşti, doi scumpi copii mari, de fel practici, era nu mai puţin decît o minune. Henriettei aveau să-i mulţumească pentru acea'fericire pe care o dau vieţii micile bucurii de toate zilele şi un venit asigurat. Datorită ei aveau acum cele patru camere, sus de tot, în casa' veche de pe malul stîng al Senei ; aceste camere — mîndria lor —, pe care priceperea gospodărească a Măriei le transformase într-un cuib liniştit, plăcut, unde Henriette, atît cît îi permitea timpul, era primită cu braţele deschise.

— Sînt ca două păsărele în cuibul lor, cum spusese cîndva doamna Le Maire, îşi zicea Henriette, după una din primele ei vizite, două păsărele care se mulţumesc cu cîteva fire de paie şi cîteva fărîmituri.

Chiar dacă rîdea de bucuria lor copilărească, fără sfîrşit, pentru fiecare fleac al modestei lor existenţe, totuşi îi pizmuia pentru refugiul pe care li-1 oferea dragostea. Era plăcut să aibă ca prieteni aceşti oameni simpli, iubitori, şi să se simtă autoarea, în bună parte, a fericirii lor. Cu toţii avem nevoie de un om faţă de care să facem pe binefăcătorul. în Albert şi Mărie, Henriette îşi găsise pro te j aţii.

Ea oftă cînd scoase din dulap rochia veche de lină albastră, îrc locul celei noi de mătase roşie, pe care ar fi vrut s-o îmbrace. Pentru ea, care ieşea atît de rar singură, era păcat că vremea îi încurcase socotelile.

— Tot una e, îşi spuse ea, scoţînd căciulită de castor şi paltonul cel gros. Soţii Remey tot nu dau atenţie la îmbrăcăminte şi doamna Le Maire, cel puţin, nu va avea ocazia să mă dojenească pentru risipă !

Un lux însă tot îşi permise : manşonul rotund de blană pe care şi-1 cumpărase din banii ei nu va avea de suferit din cauza zăpezii. 11 scoase din cutie şi-şi afundă mîinile în căldura lui plăcută. O clipă îşi lipi obrazul de blana întunecată, netedă şi suflă uşor în părul ei des şi scurt — ceea ce-i aduse aminte cum au mustrat-o, în urmă cu ani, călugăriţele, cînd a făcut la fel cu gulerul de blană al unei colege. S-a vorbit atunci mult şi cu îngrijorare despre regretabila ei slăbiciune pentru vanităţile acestei lumi. Un şal de lînă croşetat, s-a spus, te apără tot atît de bine de vînt şi de frig. Henriette trebui să rîdă amintindu-şi de feţele serioase,, prietenoase şi gîndindu-se cum ascultase cu supusă tăcere, pe cînd. îşi jura ca într-o bună zi să aibă un manşon cum avea acum.

Rareori venea la Remey cu mîna goală şi astăzi, pornind în vizită, era încărcată în afară de manşon şi de mai multe pachete, cu un coş cu fructe, îmbrăcat în hîrtie înflorată. In pachete avea nuci şi praline, din cele căpătate de ea, şi batiste pentru Mărie şi doamna Le Maire, brodate de mîna ei cu modelul delicat, învăţat la şcoala de la mănăstire. Deşi nu-i era uşor să care toate aceste lucruri, nu chemă pe nimeni să-i ajute ; într-un an şi jumătate, se obişnuise să nu ceară servitorilor nici un hatîr. Ea le pretindea să-şi facă datoria în ceea ce-i privea pe copii, dar, cunoscînd invidia ce le-o deştepta situaţia ei, nu voia să le dea prilejul să se plîngă de pretenţii nedrepte din partea ei. Portarul va opri o trăsură, sau, dacă e în toane rele sau nu se găseşte nici una prin apropiere, va merge pe jos pînă va întîlni una.

— Mademoiselle Deluzy ! Ajunsese în coridorul care duce la ieşire, cînd se auzi strigată pe nume.

Intorcîndu-se, văzu pe duce coborînd în fugă scara, cîte două trepte deodată, ca un şcolar, cu paltonul descheiat, cu bastonul şi pălăria sub braţ.

— încotro atît de încărcată ?, întrebă el ajungînd lingă ea. De ce n-ai chemat un servitor să te ajute — coşul e prea greu pentru dumneata ! 1-1 luă şi-1 cîntări în mînă.

Ea zîmbi : — Mă descurc şi singură. Nu vreau să deranjez pe nimeni în după amiezile mele libere. Vă rog, nu vă îngrijiţi de mine, mai ales că şi dumneavoastră sînteţi gata de plecare.

Dar ducele nu-i dădu coşul. După cum nu-1 dăduse nici servitorului care le deschise uşa, nici portarului care se repezi să i-1 ia. In faţa trăsurii care aştepta, se opri.

— Te conduc la ţărm pe d-ta şi încărcătura d-tale de daruri. Surise. Pe aşa vreme, nu poţi merge pg jos.

Cu toată opoziţia ei, o clipă mai tîrziu sta pe pernă lîngă duce. O pătură îi acoperea genunchii. Trăsura era numai pe jumătate ■deschisă, aşa încît capul şi umerii le erau feriţi de ninsoare, dar în

cutele păturii se aduna zăpada şi pe manşonul de blană neagră se aşterneau fără să se topească fulgii albi, asemenea unor steluţe .artistic împodobite cu pne.

— Nu ţi-e frig, Mademoiselle ? îl auzi ea întrebînd-o.

Răspunse politicos că e plăcut; mulţumi. Plăcut — ce cuvînt ■sărac pentru fericirea de nedescris pe care o simţea, pe cînd înaintau pe strada bine cunoscută care i se părea deodată atît de străină ! Din Rue de Marengo intrară în Rue de Rivoli, stradă largă cu vitrine strălucitoare pe o parte şi cu piaţa deschisă din faţa Luvrului pe cealaltă parte. Deşi nu era încă ora patru, în magazine lămpile ardeau şi vitrinele bijutierilor, pălărierilor şi florarilor sclipeau bogate în ninsoarea care cădea.

—■ Dacă mai durează, spuse ducele, va trebui să scoatem sania.

— Şi Parisul va putea primi noul an cu încă mâi multe sunete de clopot, răspunse Henriette.

— Clopoţeii săniilor sună a vacanţă, nu găsiţi ?

— Da, dar trebuie să-i auzi la ţară, cînd vin spre tine din depărtare. Regret că n-am plecat la Melun de sărbători ! Trebuie să fie minunat de frumos, acum cînd ninge.

O tăcere adîncă stăruia pe ape, cînd trecură peste Pont-Neuf. Bătrînele case înalte de pe malul stîng sclipeau nelămurit printre fulgi, ca dintr-o altă lume, şi impunătoarea Notre-Dame se înălţa de pe insulă ca o stîncă colţuroasă, ale cărei vîrfuri se pierdeau în negura ninsorii.

— Mă tem, începu din nou Henriette, că v-am făcut să vă depărtaţi prea mult de drumul dumneavoastră.

—■ Drumul meu ?, repetă el. Ei bine, dacă vrei să ştii, azi după .amiază, drumul meu este drumul dumitale.

— Vă sînt foarte recunoscătoare.

El îi respinse cuvintele de mulţufnire.

— Eu îţi sînt recunoscător, susţinu el. Mă plictiseam de moarte, Mademoiselle Deluzy. Copiii au plecat la plimbare cu bunicul lor, şi nevastă-mea aşteaptă vizita abatelui ; în afară de asta, ea nu-ii amatoare de zăpadă. Aş fi înebunit să stau la masa de scris sau< lîngă foc — într-o casă care nu va fi niciodată a mea.

Speriată de vorbele şi vocea lui, Henriette îl privi în faţă. In jurul gurii stăruia iar acea trăsătură amară şi sprîncenele i se încruntară.

— Dar, Monsieur — ea încerca să nu-1 ia în serios — nu puteţi spune asta ! Desigur că în timpul vacanţelor, cînd toţi copiii sînt acasă, ai impresia că totul le aparţine lor şi neastâmpărului lor. Săptămîna viitoare se vor sfîrşi toate astea.

— Nu* la copii m-am gîndit. Mulţumesc lui Dumnezeu că sînt ei în casă. Dar casa însăşi aparţine unui Sebastiani, nu unui Pras- lin, înţelegi ? Aparţine bătrînului mareşal. El vine şi pleacă, cum şi cînd

are chef. La Melun, e altceva !

Se întrerupse şi multă vreme nu spuse nici unul nimic. Nu-şi mai deschisese inima astfel din acea noapte de toamnă, la Melun, acum mai bine de un an. Nu trecuse zi, în tot acest timp, să nu discute împreună chestiuni în legătură cu copiii. Fusese totdeauna discret, mărinimos şi sigur în judecata sa ; dar în acea noapte furtunoasă a Tuturor Sfinţilor şi în după amiaza aceasta în care călătoreau împreună prin iureşul de fulgi, era de parcă scăpase din mîini frîul stăpînirii de sine, lăsînd armăsarii negri, amărăciune şi deznădejde, să gonească în voie. Acum, ca şi atunci, întrevăzu ea doar vreme de-o secundă furtuna ce-i bîntuia sufletul. Cît ai ciipi, el prinse din nou în mînă frîul şi acum vorbea de lucruri indiferente. Dar ea nu se lăsa înşelată. Era ea însăşi atît de obişnuită să-şi stăpînească sentimentele, încît ştia să le ghicească pe ale altora.

— Da, îşi spuse, are dreptate. Casa nu este proprietatea lui, cum este castelul. El avea nevoie de banii lor şi ei voiau titlul lui. Era tânăr şi făcea o partidă strălucită. Dar cine se căsătoreşte pentru bani, trebuie să plătească, pînă la urmă !

îşi aminti de convorbirea din sala de clasă, cînd Louise şi Isabella îi povestiseră că mama lor adusese toată averea. Şi totuşi nu se putea ca întotdeauna să fi fost aşa ca acum : el rece şi rezervat, ea sentimentală şi clocotitoare ; trebuie să se fi iubit — nu erau copiii o dovadă vie ! Gîndind astfel Henriette simţi urcîndu-i-se sîngele în obraji, şi-şi ascunse faţa în manşon. Fulgii de zăpadă o răcoriră.

— Priviţi, spuse ea. Copacii de colo ! ca într-o ţară din poveşti !

Treceau prin faţa grădinii Luxemburg. în jurul felinarelor înalte, fulgii jucau ca un roi de muşte sclipitoare, dar dincolo de conurile de lumină, misterioase crengi albe şi trunchiuri îngheţate abia se distingeau.

— De ce zîmbeşti ?, întrebă el. Nu pot lua şi eu parte la joc ?

— Mi-e teamă că veţi rîde de mine, răspunse ea şi-1 privi ţintă în faţă. De cînd am plecat, îmi tot băteam capul cu ceva, nu ştiam nici eu singură. Dumneavoastră şi eu, în trăsură, şi zăpada care cade în jurul nostru — riu ştiam ce îmi reamintea. Şi deodată mi-am adus aminte. în copilărie văzusem pe o masă un „presse- papiers“, o mică sferă de sticlă cu figuri şi o privelişte de iarnă înăuntru.

— Ştiu. Un surîs tineresc îi însenină chipul. Şi mama avea aşa ceva : cînd o scuturi, se porneşte deodată ninsoarea.

— Da, aprobă el rîzînd uşor. La aşa ceva mă gîndeam. Nu ştiu de ce mi se pare că nici aceasta nu e ninsoare adevărată. Parcă dumneavoastră şi eu şi întreg Parisul am fi închişi într-un mic glob şi fulgii s-ar învîrti în jurul nostru ca nişte stele de ghiaţă.

I se părea lucrul cel mai natural de pe lume să-i împărtăşească lui gîndul. Abia mult mai tîrziu, după ce seara trecuse şi noul an era primit cu dangăte de clopot iar ea sta singură în camera ei, se miră

de lipsa sa de stăpînire.

— Aici, spuse ea, recunoscînd strada, aici la colţ. Soţii Remey locuiesc în fundul curţii. E prea strimt locul ca să poată întoarce trăsura, cobor aici.

El o conduse pînă la uşă, cu coşul pe braţ. Clopoţelul ruginit răsună în coridorul întunecat, dar dură cîteva minute pînă să se deschidă uşa. Acolo, pe treptele acoperite de zăpadă, ea îi mulţumi încă o dată. Apoi, ezitînd, îndrăzni să-1 întrebe dacă nu vrea să intre şi el.

— Soţii Remey se vor simţi foarte onoraţi, adăugă ea. L-aţi făcut atît de fericit cu mărinimia dumneavoastră !

Dar el dădu din cap.

— Nu, spuse, am de rezolvat ceva înainte de a mă înapoia acasă. Salută-i din partea mea şi, dacă ţii un tuast de Anul Nou, bea şi în sănătatea mea.

El făcu semn spre gîtul sticlei ce ieşea afară din coş şi o privi vesel.

— Nu voi uita, Monsieur. La mulţi ani !

— La mulţi ani ! Mademoiselle Deluzy !, ne revedem abia în 1843.

Nici nu-şi dădu seama cum alerga în sus pe scară. Aşa încărcată cu pachete, cum era — şi nici nU trebui să se oprească măcar să răsufle. Nici nu ştiu cînd ajunse în coridorul sărăcăcios. Ca din depărtare auzi cuvintele de bun sosit ale gazdei cînd îi oferi coşul şi pachetele, simţi pe obraz sărutul frăţesc al Măriei, răspunse salutului doamnei Le Maire, care-şi usca fustele la foc.

— Arăţi minunat! spuse bătrîna, după ce o măsurase bine. Vede şi un orb că n-ai venit pe jos, altfel ţi-ar fi fustele încă mai tăvălite ca ale mele.

— Nu, am fost condusă cu tfăsura, recunoscu Henriette, dar nu intră în amănunte şi schimbă repede vorba. Deschide mai bine cutia asta, Mărie. Prăjiturile trebuie să fie fărîmate şi bomboanele lipite. Vezi cum umbli cu sticla, Albert. Nu este şampanie, dar oricum...

— O sticlă rămîne o sticlă !, observă madame Le Maire şi-şi apropie mai tare fustele de foc.

— Henriette arată într-adevăr minunat astă seară,, confirmă Mărie. Dacă nu te-aş cunoaşte, aş putea crede că ţi-ai dat cu roşu, draga mea ; şi cum îţi strălucesc ochii ! Spune, Albert, nu e ca o cadră, aşa cu fulgii în păr ?

— Da, da, ca o cadră !, aprobă Albert şi-şi privi musafira cu ©chii lui miopi de savant. Vremea rece pare să-ţi facă bine, Henriette.

— Vremea rece — prostii!, zise bătrîna. Luxul îi face bine. Pisica se simte acasă acolo unde i se ung ghiarele cu unt !

— Ruşine, Madame, să-ţi baţi joc de Henriette, îşi apără Mărie prietena. Ştii bine cît de greu munceşte şi cît de bună este cu noi

toţi.

Dar Henriette rîse de înţepăturile bătrînei. In dispoziţia în care se găsea, nimic n-ar fi putut s-o jignească şi în definitiv gluma o distra, deşi era pe seama ei.

— Desigur, spuse ea, scoţîndu-şi paltonul şi căciuliţa, eu nu sînt dintr-acelea care refuză o pernă moale şi un castronaş cu smîntînă, cînd i se ofer;?. Nu sînt atît de puţin pretenţioasă ca dumneata, Mărie, şi nici un savant ca Albert, care aplecat peste cărţile sale poate uita de lume. Dacă mi-e dat să muncesc o viaţă întreagă, o voi face cu plăcere, dar desigur nu pentru rămăşiţe, haine purtate şi leafă de rîndăşoaică.

— Auzi, auzi !, făcu bătrîna. Am spus eu că ai o bună porţie de ambiţie. Dar nu uita că nimeni nu-şi poate lua în cer patul de pul'.

— Nu, dar se poate bucura de el pe părnînt. Poftim, doamnă, ţi-am adus o surpriză de Anul Nou.

Batistele fură împărţite şi fructele şi dulciufile despachetate, cu exclamaţii de admiraţie şi surprindere.

— Portocale, Henriette ! Şi struguri — mari cît prunele ! Şi castane zaharisite, şi prăjiturile pentru cafea !

Henriette lua numai pe jumătate parte la bucuria din jurul ei. Fericirea părea că i s-a cuibărit adine în suflet. într-ascuns, întretăindu-i respiraţia, o înflăcăra ; şi vinul fiert, cu mirodenii, pe care Mărie şi Albert îl preparaseră sub coordonarea doamnei Le Maire, îşi aduse contribuţia. îl băură la gura sobei şi ciocniră ceştile.

— în sănătatea dumitale, Madame ! Şi mulţi studenţi pentru camerele dumitale !

— Mărie şi Albert, era imposibil să te adresezi fiecăruia în parte, acestor doi oameni, care gîndeau, vorbeau, acţionau ca unul singur.

— în sănătatea dumitale, Henriette ! Şi mult noroc !

Ea rămase cu ceaşca în mînă, pe cînd ceilalţi beau şi bucuria îmbrăca în lumină feţele lor. Zăpada bătea albă în geamurile întunecate în care se oglindeau luminările aprinse şi flăcăruile lor portocalii. Pe masă se înălţa piramida de fructe şi hîrtia argintie în care erau învelite pralinele seînteia.

— Nu vreţi să mai ţinem un toast ?, se auzi ea spunînd. Am închinat pentru noi, dar mai este cineva pentru care v-aş ruga să ciocnim. Feţele din jurul ei o priviră curioase. Nu uitase rugămintea ce i se făcuse pe treptele acoperite de zăpadă. Dumneata, Albert, şi eu datorăm ducelui de Praslin slujba aceasta ; de aceea, se cuvine să bem pentru binele lui şi al casei sale, înainte de a se goli sticla.

— Bineînţeles, Henriette ! Albert ridică ceaşca. S-a arătat foarte mărinimos cu noi. Dumnezeu să-i dea sănătate şi bogăţie, iar nouă să ne păstreze graţia lui !

Henriette ar fi vrut să rostească ea urarea, şi ar fi spus fericire

in loc de bogăţie. Dar oricum, îşi ţinuse promisiunea, deşi el n-o crezuse chiar atît de serios. Cînd ceştile fură golite pînă la ultima picătură, doamna Le Maire îşi dădu, ca de obicei, cu părerea.

— Mi se pare ciudat că închinaţi pentru duce şi nu şi pentru ducesă.

Henriette era recunoscătoare că de astă dată Albert Remey o scuti de a răspunde.

— Dumitale poate să ţi se pară ciudat. Madame Le Maire, dar Henriette şi cu mine ştim bine cui datorăm totul. Nu am nimic cu ducesa, pricepi ? Dar dacă pîinea noastră zilnică ar depinde de ea, ar trebui să ne ducem să cerşim cîteva fărîmituri vrăbiilor din grădina Luxemburg.

— Totuşi, trebuie să fie un om remarcabil pentru a deştepta în voi această veneraţie. Doamna Le Maire nu-i slăbea de fel. Nici nu ştiam că sînteţi atît de intimi cu el.

— Intimi, n-aş putea spune, răspunse Remey, deşi Henriette are mai mult de-a face cu el. Rareori vorbeşte cu mine altceva decît despre copii. Aş spune, o fire cam rece, nu-i aşa Henriette ?

— închisă, e poate mai aproape de adevăr. Ea vorbi calm, dar evită să privească spre bătrîna femeie. Dar poate fi şi rece, da, da.

Doamna Le Maire nu se lăsa abătută de la subiect, deşi Albert şi Mărie se duseră în bucătărie să prepare masa.

— Am auzit că e chipeş, zise ea. Aşa, aşa rece, spuneţi voi. Numai dacă nu înşeală aparenţele. Chiar şi nestemata cea mai rece aruncă scîntei.

Henriette se bucură cînd fură chemate la ciorba al cărei abur bine-mirositor umpluse camera. Mărie, îmbujorată de dogoarea plitei şi de răspunderea ei de gospodină, era centrul micii societăţi. In jurul ei se învîrtea toată discuţia şi mica ei faţă comună strălucea de însufleţită mulţumire, văzîndu-i mîncînd cu poftă.

— Mă faceţi să mă cred, spuse tea emoţionată. Ar fi fost şi mai gustos dacă,în loc de raci de mare aş fi putut lua stacojii şi mă tem că am pus prea mult şofran.

Friptura de raţă umplută cu mere, legumele şi cafeaua — toate fură rînd pe rînd lăudate, pe cînd cele patru luminări, una în faţa fiecăruia, luminau chipurile, iar zăpada de afară se aduna pe scîn•dura ferestrei. Rămaseră multă vreme la masă, mîncară fructele şi dulciurile, sparseră alune şi vorbiră cînd despre lume cînd despre ei înşişi.

Doamna Le Maire se plînse că afacerile merg prost. De la doliul Curţii pentru tînărul principe de Orleans, nu se mai întîm- plase nimic la Paris. Ea aştepta să se producă în sfîrşit, în primăvară sau vară, vizita pe care perechea regală engleză plănuise s-o facă lui Louis-Philippe. Nu că se aştepta cumva că oaspeţii regali de dincolo de Canal vor umple camerele ei din Rue de Harlay, dar un profit tot va avea. Faţă de impozite şi de scumpirea crescîndă a traiului, putea să se felicite dacă nu sărăcea de tot ; despre cîştig nici nu

putea fi vorba.

Henriette şi Albert îşi zîmbiră într-ascuns. Ei cunoşteau cîntecele de jale ale bătrînei şi talentul ei de a scoate din fiecare gologan de două ori mai mult decît oricine altul.

îmboldit de Mărie, Albert le împărtăşi că fusese solicitat să scrie un articol despre filosofii greci pentru un volum omagial. Onorariul era într-adevăr mic, dar se plătea la predarea manuscrisului şi, dacă va lucra pînă tîrziu în noapte, va fi gata pînă la Paşti, şi atunci speră că-şi vor putea permite, el şi Mărie, o călătorie pînă pe coasta bretonă sau chiar pînă în Anglia. De mult voia să consulte unele izvoare în muzeele engleze.

Vorbeau despre cărţi. Mărie făcu ochi mari de mirare cînd auzi că Henriette citise ultimul volum al îaimoasei George Sand.

— O iarnă pe Majoroa. Vorbeşte despre legătura ei cu iubitul compozitor Chopin, nu-i aşa ? E într-adevăr atît de necuviincioasă cum se spune ? .

— Nu, nu prea, Mărie. Cam îndrăzneaţă, s-ar putea zice, dar pe alocuri m-a plictisit chiar.

Le istorisi apoi despre o altă carte pe care o citise — o poveste cu adevărat remarcabilă, pe care o găsise recenzată într-o revistă oarecare. O traducere după un scriitor american necunoscut, al cărui nume nu l-a reţinut., „Crima din strada Morgăi“ era intitulată şi era să-treacă peste' ea, căci nu-i plăceau relatările despre crime şi fapte de groază. Dar povestea aceasta era o excepţie, şi o ţinuse trează pînă dimineaţă.

— Zău, Albert, îl sfătui ea, ar trebui s-o citeşti. Modul în care sînt descoperite crimele şi trase concluziile, va ţine încordată chiar şi mintea ta cu structură clasică.

Dar Remey scutură din cap. Astfel de poveşti de groază, inventate, nu erau pentru el. Pentru o femeie, Henriette poseda o inteligenţă cum rareori întîlnise. Era păcat că-şi pierdea timpul cu astfel de cărţi fără valoare. Dar la ce bun să discute despre aceste fleacuri în ajanul Anului Nou? în definitiv, cu toată inteligenţa ei, nu era decît o femeie, şi nu i se putea cere să devină o savantă.

Şi apoi... din nou spre casă, prin zăpadă, într-o birjă de piaţă. Cu mare greutate o găsiseră, şi birjarul ceru un preţ neruşinat. Dar era noaptea Anului Nou şi vehiculele erau o raritate. Altădată Henriette nu s-ar fi învoit atît de repede, dşr acum nu avea chef de tocmeală. O uşoară nepăsare învinse spiritul ei de economie. Era încălzită şi se simţea împăcată cu toată lumea, cînd ajută doamnei Le Maire să se urce în trăsură.

— Te conduc pînă la uşă, o linişti ea. Nu, nu, e numai un mic ocol ; doar n-o să te las să rătăceşti singură pe străzi pg aşa o noapte.

— Fie, de vreme ce vrei să fii risipitoare, de ce să nu profit şi

eu. Eşti mărinimoasă, Henriette, da, trebuie s-o recunosc.

Henriette surise apărată de întuneric. Doamna Le Maire făcea atît de rar complimente, încît vocea ei suna mai fals şi mai neplăcut ca de obicei. Ea nu se putu opri de a admira vitalitatea bă- trînei femei. Avea nevoie de aceasta, spre a-şi putea păstra cu orice preţ mica lume pe care singură şi-o clădise.

Zgîrcindu-se şi economisind, săptămînă cu săptămînă, o făcea numai pentru a putea fi, între miile de femei, una din puţinele . Independente. Henriette o înţelegea foarte bine, pentru că şi ea avea acea voinţă încăpăţînată de a-şi ajunge ţinta — era singura lor trăsătură comună.

— Cine ştie, îşi zicea ea pe cînd birja înainta anevoie prin strada înzăpezită, poate că voi fi şi eu odată atît de bătrînă şi singură ca ea.

Dar gîndul acesta n-o nelinişti şi n-o întristă, pentru că nu-i dădea crezare. Nu era posibil ca la treizeci de ani, cînd sîngele curgea cald prin vine, cînd un an nou bătea la uşă, nu era posibil să te gîndeşti la o bătrîneţe lipsită de bucurii, la singurătate, la moarte. Alţii devin morocănoşi, artritici, cu părul sur ; alţii mor şi sînt daţi uitării. Dar noi, noi sîntem excepţii ; no”î ne păstrăm numai prin forţa voinţei, speranţă şi tinereţe.

Glasul bătrînei îi întrerupse firul gîndurilor. Da, confirmă ea, seara fusese foarte reuşită. Soţii Remey sînt nişte gazde încîntătoare şi ea e mulţumită că-i ştie fericiţi. Spera că Albert va mai căpăta încă multe alte lucrări.

— O vor scoate la capăt !, spuse Madame Le Maire. Şi asta, pentru că cred în corbi.

— In corbi, Madame ?

— Da. Dacă nu ştii, de exemplu, de unde să iei bani pentru chiria lunară sau pentru masa de seară, îţi vin într-ajutor, în chip miraculos, corbii. Dumneata n-ai fost decît un instrument al acestor corbi, cînd i-ai făcut rost de slujbă. Este un dar dumnezeiesc această credinţă în corbi, şi dacă crezi cu adevăr, nu te lasă nici- odată. Din păcate, de mine au ştiut că sînt necredincioasă.

Henriette rîse.

— Nici eu n-am crezut în corbi, dacă-mi amintesc bine.

— Nu, nici dumneata nu faci parte dintre oamenii care cred. Corbilor le plac numai oamenii blînzi, neputincioşi, ca Albert şl Mărie. Dumneata eşti prea independentă, dar vei scoate-o la capăt. Da, vei* ajunge bine. Am văzut-o imediat, înainte de *a* schimba două vorbe cu dumneata.

Birjarul îşi struni brusc calul şi aruncă vorbe de ocară către altă trăsură care îi închisese intrarea în Rue du Harley. Cind dru- mul fu liber şi porniră mai departe, doamna Le Maire începu a-şi strhige lucrurile, fără însă a renunţa la vorbă.

— Am văzut mulţi tineri venind şi plecînd : unii arătau bine, alţii erau inteligenţi, iar alţii aveau şi una şi alta, dar nu ştiau ce să facă cu ele. Dar dumneata ai ceva ce nici unul din ei nu avea şi acest ceva nu păleşte şi nu se ofileşte ca un ten îmbujorat şi uns chip frumos. Ea se aplecă să-şi ridice umbrela şi Henriette trebui să aştepte cîtva timp pînă să audă sfîrşitul judecăţii asupra persoanei sale. Eşti ca drojdia de bere. Unde o pui, creşte. Tot aşa şi dumneata, nu poţi rămîne jos, chiar dacă ai încerca. îţi doresc un. An Nou vesel, oricare ar fi surprizele ce ni le rezervă !

— N-aş putea spune cu siguranţă dacă a fost o laudă sau nu, se gîndi Henriette cînd rămase singură în trăsură. In orice caz nu sînt prea încîntată de comparaţia cu drojdia de bere.

In Rue du Faubourg Saint Honore, nu găsi decît pe paznicul de noapte care să răspundă la urarea ei, cînd ajunse acolo la unsprezece şi jumătate. Dacă n-ar fi fost vîntul tăios, ar fi avut chef să se plimbe cu trăsura pînă la miezul ^nopţii, dar aşa, era mulţumită că se găsea în camera ei plăcută. Erau şi lucruri mai rele decît să întîmpini singură Anul Nou.

Făcu lampa mare şi-şi roti privirile prin încăperea care părea că-i aparţine tot atît cît şi mănuşile pe care tocmai şi le scotea. Perdelele delicat colorate erau trase şi lemnele aşezate în cămin,, încît nu trebuia decît să le dea foc. Begonii roz-albe înfloreau în ghivecele aşezate la fereastră şi o plantă căţărătoare şerpuia verde, strălucitoare de pe poliţă în jos. Prin uşa deschisă putea vedea că patul îi era aşternut. Oglinda de mînă, periile de cap şi sticluţele şlefuite sclipeau pe măsuţa de toaletă. Trebui să se gîndească la tapetele decolorate şi mobila ieftină a „cutiuţei" şi recunoştinţa ® cuprinse pe cînd îngenunchia în faţa căminului să aprindă focul. Acesta era luxul şi ea şi-l cîştigase singură.» Adio, paturi înguste de fier şi ligheane ordinare, plesnite, oglinzi oarbe sub pereţi de pod, in pantă!

O bătaie în uşă o deşteptă din visare. Se duse să deschidă, aşteptîndu-se s-o vadă pe Maxine sau pe una din jupînese şi fu surprinsă găsindu-se în faţa cameristului ducelui. Ea luă cutioara de pe tava de argint şi se înapoie lîngă foc.

Cutioara nu-şi trăda conţinutul, deşi capacul purta numele unuia dintre cele mai scumpe magazine de pe Rue de Rivoli, pe lîngă care trecuse adesea. Degetele-i curioase scormoniră vata şi dădură de un obiect rotund, neted. Acum îl ţinea în mînă — era un „presse-papiers" de cristal cu o figurină îmbrăcată în roşu în interior. Atingîndu-1, se iscă o vijelie de fulgi albi care jucau în jurul micii făpturi. Ea privi spectacolul ţintuită locului pînă cînd vijelia se potoli. Aşeză apoi globul pe masă şi se îndreptă încet spre fereastră. Era de prisos să caute în cutioară cartea de vizită, pe care oricum n-ar fi găsit-o.

Miezul nopţii : primele bătăi sărbătoreşti răsunară în întreg

Parisul. Dădu la o parte perdelele şi-şi lipi obrazul înfierbîntat de geamul îngheţat. încă un An Nou şi toate clopotele îl primeau cu dangătul lor de aramă. Ea deosebi tonul limpede melodios de la Saint Roch, care răsuna din apropiere, şi crezu că aude şi celelalte voci mai depărtate, chiar de la Notre-Dame, de pe insula din Sena. Aceste clopote bătrîne — singur Dumnezeu ştie cîţi ani au întîmpinat ele şi cîţi oameni, de mult decedaţi le-au ascultat glasul. Şi vor continua să sune cu aceeaşi seriozitate sărbătorească şi după ce nu va mai fi ea acolo ca să le audă şi să se întrebe ce-i aduce acest nou an în lungul său .şir de zile şi nopţi de fecioară.

* Simţi lacrimile urcîndu-i-se în ochi şi inima-i se porni a bate mai repede, fără motiv şi fără s-o poată opri. I se făcu deodată teamă de propria ei inimă. încă niciodată n-o trădase ca acum. De ce stătea ea acolo, atît de fericită şi de tristă totodată, cu atîtea întrebări pe limbă, ca un copil înspăimîntat ? Ea nu găsea răspuns.

Nu este bine să pui întrebări inimii.

CAPITOLUL XI

Primăvara anului 1844 plutea spre vară, pe valuri de flori. La Melun, vîntul abia spulberase ultimele petale ale cireşilor şi piersicilor, că merii şi îmbrăcară livezile într-o minunăţie de roz şi alb ; iar dulceaţa lor îmbălsăma aerul cu o mireasmă fină care dădea Henriettei noapte de noapte fiori noi.

O frumuseţe ca aceasta era copleşitoare pentru o fiinţă singură, gîndea ea ; şi se bucură, cînd o ploaie torenţială distruse într-o după amiază întreaga măreţie. Natura îşi batea joc de ea, pretutindeni, cu belşugul ei de fertilitate. înmugurirea promiţătoare din jurul ei o apăsa. Şi conştiinţa copiilor părea pătrunsă de prefacerea din natură. Mereu îi puneau întrebări care scormoneau în sufletul ei ca într-o rană, în timp ce ea căuta să găsească un răspuns mulţumitor.

— Mademoiselle, din fiecare floare iese un măr ?

— Nu, Berthe, nu din fiecare.

— De ce nu ?

— Pentru că ramurile s-ar rupe sub povara prea mare şi n-ar mai ajunge beciurile şi vasele în care se adună merele.

— Dar cine hotărăşte asta ? Cine hotărărşte din care floare să iasă un măr şi din care nu ?

— Numai Dumnezeu ştie, gîndi Henriette şi privi cum cei dei micuţi săreau în jurul ei, zglobii ca mieluşeii primăvara. Numai Dumnezeu poate răspunde la această întrebare.

Şi apoi, peste cîmpii şi pădurile de fagi coborî vara, cu zilele ei lungi şi calde de soare strălucitor. Trandafirii îmbălsămau camerele cu parfumul lor şi prin grîul din cîmpii se aprinseseră macii. Cele trei fete de la Sacre Coeur şi cei doi băieţi mai mari, cu profesorul lor, sosiră. Numai ducesa rămăsese la Paris şi Henriette era mulţumită. Ducele însă, după cum îi era obiceiul, apărea pe neaşteptate cînd pentru o zi cînd pentru o săptămînă, şi venirea lui aducea adevărul aer de vacanţă.

Bătrîna lui mamă se instalase în una din aripile castelului şi Henriette se bucura mult de prezenţa ei. Căci, pe lîngă faptul că era o bunică înţelegătoare şi iubitoare, ea avea şi un caracter remarcabil —- blîndă şi totuşi cu voinţă fermă şi de o simplitate neobişnuită la o femeie de rangul ei. Henriette preţuia foarte mult vizitele zilnice la bătrîna doamnă şi curînd între cele două femei, atît de deosebite ca vîrstă şi origine, se legă o prietenie sinceră.

Ducele părea că se bucură de aceasta şi de cîte ori venea se alătura celor două femei. De la acea plimbare cu trăsura în după amiaza Sf. Silvestru, Henriette avusese numai rareori ocazia de a fi singură cu el. Ducele lua masa cu copiii şi apărea mereu, pe neaşteptate, în sala de clasă sau de joacă. Dar niciodată nu vorbea decît despre lucruri în legătură cu copiii. Totuşi Henriette simţea că prezenţa lui îi insuflă viaţă nouă. îşi făcuse obiceiul de a aduna vorbe de ale copiilor sau observaţii proprii şi de a i le povesti cu prilejul vizitelor. Şi se simţea răsplătită din belşug, dacă-1 auzea rîzînd sau îi vedea faţa luminîndu-se. Era tot mai mult subjugată de farmecul unui bărbat care s-o asculte povestind ; şi tot mai puţină satisfacţie găsea cînd era singură. La început nu voia să-şi facă nici ei înseşi această mărturisire ; fusese doar fericită pînă acum, independentă şi mulţumindu-se cu puţinul ce-1 avea. Ce i se strecurase oare în minte ? De ce urechea ei aştepta să surprindă pasul unui bărbat în faţa uşii şi să audă o voce profundă spunîn- du-i pe nume ?

— Fiul meu te preţuieşte foarte mult, îi spusese nu o dată bătrîna ducesă. Binecuvîntăm cu toţii ziua în care ai venit la noi.

Henriette murmură un răspuns oarecare, simţea însă o înţepătură în inimă, căci aceste vorbe sunau atît de rece. „Te preţuieşte foarte mult !“ — mai mult nu putea pretinde o educatoare, şi totuşi ei îi era dor de o preţuire mai puţin formalistă.

— Nebuno !, îşi zicea ea, amintindu-şi aceste vorbe în orele începutului de zi, cînd se simţea năpădită de tot felul de gînduri,

în timp ce în stejarii din faţa geamurilor ei păsărelele îşi etalau veselia aţîţătoare. Nebuno ! Ce mai vrei ?

Iunie trecu liniştit, fără vreun eveniment, şi ducesa, care sosise între timp, părea mai puţin iritabilă şi mult mai potolită şi măsurată in raporturile ei cu copiii.

— In sfîrşit, mă înţelege, erezii Henriette. Probabil că e mai fericită cu el acum şi nu va mai trebui să umblu ca pe ouă.

Dar această speranţă se spulberă curînd şi castelul răsuna iarăşi de neînţelegeri. Ducesa, care la început lua şi ea masa împreună cu copiii, în camera lor, îşi părăsi într-o zi locul şi nu mai reveni. După amiază, cînd Henriette îi aduse pe cei doi mai mici, o găsi întinsă pe canapea, prost dispusă şi cu ochii plînşi. Ducesa îl îmbrăţişa pe Raynald cu atîta foc îneît băieţaşul se smulse din braţele ei şi alergă la Henriette. Iar cînd Berthe, urmînd cu ezitare instrucţiunile primite, oferi mamei sale' un buchet de flori de cîmp, ducesa îi arătă un uşor interes şi o strînse la piept.

— Penru tine, mamă, spuse Berthe ascultătoare, cu ochii la Henriette, de la care aştepta lauda. •

— Singură le-ai cules, pentru mine, draga mea ?

— Da, dar Mademoiselle mi-a spus. Mademoiselle face buchete mai frumoase decît Felix, nu-i aşa, mamă ?

Bucuria ducesei se stinse brusc ; ea puse buchetul la o parte, şi cînd, după jumătate de oră, cei trei părăsiseră camera, floricelele delicate îşi plecară capetele ofilite.

— De ce nu te iubeşte mama, Mademoiselle ? întrebă brusc Berthe pe cînd se apropiau de sala de clasă. ’

— Da, spuse şi Raynald, înainte ca ea să fi putut răspunde, de ce, Mademoiselle ?

— Ah, vi se pare. Henriette încerca să surîdă. Mama este deseori obosită şi bolnavă şi de aceea vi se pare că nu-i sînt dragă.

— Dar eu te iubesc şi cînd sînt bolnav, insistă Raynald. Ba, te iubesc chiar mai mult cînd sînt bolnav.

Henriette se aplecă şi-1 cuprinse în braţe. Raynald creştea văzînd cu ochii ; era acum bine dezvoltat pentru vîrsta lui, dar îi păstra aceeaşi dragoste ca şi copilaşul plăpînd pe care-1 smulsese din ghiarele difteriei.

— E mult mai plăcut cînd sînteţi aici numai d-ta şi papa, declară Berthe cu nemiloasa judecată a celor nouă ani ai ei. Mi-ar părea bine ca mama să nu vină la serbare.

In ultima vreme se vorbea foarte mult de apropiata serbare in cinstea Sf. Ambrozie, un eveniment de mare importanţă, întrucît Sfîntul era patronul satului şi al împrejurimilor. Cei mai mari dintre copii mai asistaseră la serbare, dar anul acesta aveau să ia parte şi

Berthe şi Raynald. Se va ţine o slujbă în vechea biserică de piatră şi în sat vor i'i tot felul de distracţii, un circ ambulant şi tarabe cu felurite lucruri de văzut şi de mîncat. De săptămîni, Henriette nu auzise vorbindu-se de altceva decît de minunăţiile din ziua pomenirii Sfîntului.

Din fericire vremea bună se menţinea, cu soare strălucitor şi cer limpede, deşi era atît de cald încît ducele scutură dia cap la cafeaua de dimineaţă şi spuse că, înainte de a ajunge în sat, caii vor fi albi de spume, şi că el ar prefera să-şi petreacă ziua la rîu cu fiii lui. Dar fără familia Praslin serbarea nici nu se putea închipui. El va pleca înainte cu băieţii cei mari, călare, iar cele două trăsuri îi vor aduce pe ceilalţi la unsprezece.

— Ne însoţeşte şi doamna ducesă ?, întrebă Henriette, pe cînd el se pregătea să plece.

— Desigur. De la căsătoria noastră, soţia mea n-a lipsit decît la o singură serbare, şi asta după naşterea lui Raynald, cînd era încă suferindă.

Henriette îşi zîmbi mulţumită, legîndu-şi în faţa oglinzii fundele pălăriei de pai sub bărbie. Frunze mari artificiale împodobeau marginile pălăriei şi se frîngeau pe partea de dedesubt, încît verdele lor se oglindea în ochii ei şi dădea mai multă strălucire părului castaniu. Rochia de pînzică cenuşie cu eşarfa lată şi fundele de mătase verde era proaspătă şi răcoroasă. Se purtau acum malacovuri cît mai largi, dar ea nu voia să se ia după modă. Educatoarele ocupă oricum prea mult loc ! îşi stropi batista cu apă de colonie şi se duse la copii. Fetele arătau ca nişte fluturi, cu rochiţele lor vaporoase de muselină cu picăţele şi eşarfele roz, albastru şi cafeniu ; iar Raynald se învîrtea mîndru cu pantalonii săi de bumbac cafenii şi hăinuţa cu şiret roşu.

— Ce frumoşi sînteţi 1 spuse ea. Dar să băgaţi de seamă la suitul şi coborîtul din trăsură. Mai ales tu Louise, nu uita să-ţi netezeşti cutele înainte să te aşezi. Stai liniştită, Berthe, să-ţi leg funda. Aşa, dragii mei — spuse ea cu glas prietenos dar energic, îndreptîndu-se spre uşă cu micul grup în jurul ei, şi nu uitaţi că trebuie să vă aşezaţi în trăsură fără mofturi, aşa cum hotărăşte mama.

— Da, Mademoiselle, răspunseră în cor.

Dar Raynald o ţinea de mînă, cînd coborîră scara. Henriette suspină şi spera că îşi vor ţine cu toţii promisiunea, şi că ziua se va sfîrşi cu bine.

Trăsurile aşteptau ; caii şi hamurile purtau podoabe de flori şi frunze, cam ofilite de căldură. Deşi era abia unsprezece, era insuportabil de cald. Henriette deschise mica ei umbrelă şi încerca să-1 ocrotească pe Raynald de razele fierbinţi. Se temea ca drumul lung prin praf şi dogoarea soarelui, vălmăşagul de lume din sat. să

nu-i facă rău băieţaşului. Aşteptară cam mult pînă să apară ducesa, impunătoare şi luxoasă, în rochia-i de mătase liliachie. Henriette nu o invidie de fel pentru malacovul ei uriaş, după ultima modă ; era mulţumită că nu are de tîrît după sine o astfel de greutate pitorească, în căldura asta şi în strîmtoarea din trăsură. Afară de aceasta, ducesa era atît de strîns încorsetată încît abia se putea mişca. Faţa ei, palidă de obicei, ardea, iar pe frunte şi buza de sus îi şi apăruseră stropi de sudoare.

— Ah, Mademoiselle ! Ducesa se opri lîngă trăsura deschisă şi faţa i se întunecă. N-am ştiut că ai intenţia de a ne însoţi. N-ai fost informată, probabil, că este o serbare bisericească.

Din tonul acestor cuvinte, Henriette pricepu că o aştepta o zi grea. Trebuia deci să-şi dubleze atenţia pentru a nu face ceva care s-o provoace pe ducesă, deşi observaţia făcută în faţa copiilor şi a vizitiilor îi era deosebit de neplăcută.

— Iertaţi-mă, doamnă, spuse ea liniştit. Aşa am înţeles, că trebuie să însoţesc pe cei doi mai mici, dar nu am nicidecum intenţia de a asista la slujbă. Dacă doriţi, voi aştepta în trăsură pînă la vremea întoarcerii acasă.

— Nici nu încape vorbă !, pufăi ducesa, pe cînd era ajutată să se suie în trăsură. Cum niciodată nu mi se cere părerea, n-ai decît să vii şi dumneata. Făcu semn spre cealaltă trăsură, şi împărţi locurile copiilor.

— Raynald !, strigă ea, — pentru tine este destul loc aici în faţa mea; vezi numai să nu-ţi ştergi ghetele de rochie. Berthe, Louise, Isabella şi Mărie, voi veniţi cu cealaltă trăsură.

Raynald se agăţă de mîna Henriettei şi mamă-sa repetă chemarea pe un ton mai aspru, arătînd scăunaşul îngust de la spatele vizitiului.

— Madame — Henriette se apropie repede — dacă-mi permiteţi să spun ceva : Raynald nu poate suporta să călătorească cu spatele. Ştiţi ce stomac delicat are, şi pe căldura asta... Berthe, sau alta dintre fete, ar putea merge cu dumneavoastră.

— Prostii, Mademoiselle, prosti; ! Ştiu şi eu ce se cuvine copiilor mei. Jean, ridică-1 pe domnişorul Raynald în trăsură şi să se termine odată cu întîrzierile şi protestele !

Nu mai era nimic de făcut. Henriette trebui să vadă cum copilul fu luat pe sus şi, cînd trăsura porni, îl mai auzi încă protestînd. Nu era un început bun pentru serbarea patronului satului !

Drumul, care oferea o,minunată privelişte asupra rîului, pădurilor, curţilor şi cîmpurilor de grîu galben, îi făcea plăcere altă dată ; acum însă i se părea nesfîrşit. Şi, pe cînd înaintau în praful ridicat de trăsura dinaintea lor, aproape că nici nu asculta vorbăria veselă a fetelor.

Ajunşi la mica biserică, ea trimise copilele la ceilalţi şi-şi căută un locşor umbros sub un copac lîngă zidul cimitirului. Sleită de puteri, se aşează pe o bancă de piatră, bucuroasă de a fi singură şi aşi putea răcori spiritul şi trupul.

Slujba de amiază începuse ; auzea sunetul slab al clopotului, iar amestecul vocilor preotului şi enoriaşilor care-i dădeau răspunsurile străbătea prin fereastra deschisă pînă la ea, nelămurit ca de la mare depărtare, de parcă venea din fundul mării, din acel oraş scufundat despre care povesteşte legenda. Corăbierii, cînd auzeau răsunînd din adîncurile sărate clopotele scufundate, se închinau şi se grăbeau să ajungă la ţărmul ocrotitor. Da, aşa se povestea pe coastele engleze şi bretone. Şi poate că şi pentru ea, aici în centrul ţării, era o prevenire.

Dar se.sustrase unor astfel de gînduri. Totuşi căldura şi absurditatea ducesei erau motive suficiente pentru a-ţi pierde calmul. Trebuia să se reculeagă spre a fi în stare să ia parte la obositoarea vizită a bîlciului şi a tarabelor, ale căror corturi se înălţau ca nişte ciuperci pe izlazul satului.

îşi dezlegă fundele pălăriei, se sprijini de spătarul băncii şi închise ochii. Dar în aceeaşi clipă îi şi deschise, speriată de zgomotul unor paşi ce se apropiau în fugă.

Ducele ieşise din biserică şi alerga spre ea cu Raynald în braţe. Ii fusese de-, ajuns să arunce o privire asupra trupului nemişcat al băieţaşului pentru a pricepe ce se întîmplase. Se ridică şi-i întîmpină grăbită.

— Culcaţi-1 pe iarbă, Monsieur. Ştiu ce e de făcut. Vino, scumpule, Mademoiselle te va ajuta. îţi trece îndată.

— L-am văzut devenind tot mai palid, acolo înăuntru, îl auzi pe duce spunînd, descheind hăinuţa copilului şi sprijinindu-i fruntea în timp ce el vomita. N-am putut face altceva decît să-1 scot repede afară. Dar ce i s-a întîmplat ? Era dqar foarte bine dispus.

—M-am aşteptat la aşa ceva, răspunse ea. Căldura, praful de pe drum şi călătoria asta cu spatele, care-i face totdeauna rău ! Aşa, Monsieur, împrumutaţi-mi, vă rog, batista dumneavoastră şi-1 vom învioara imediat. Din fericire am puţină apă de colonie la mine.

— Dar n-ar fi trebuit lăsat să călătorească cu spatele. Nu s-a mai găsit alt loc pentru el ?

— In trăsura noastră, da ; dar doamna ducesă a vrut să-1 aibă lîngă ea. Am încercat să-i spun că nu e sănătos pentru el. A mai contribuit desigur şi emoţia. Ei, Raynald, aşa e că miroase bine ? Nu, stai cuminte cu capul în poala mea.

Ducele nu mai spuse nimic şi se îndreptă cu paşi repezi spre han, unde aşteptau trăsurile. Henriette rămase lîngă copil şi spera **că** slujba nu se va termina înainte de înapoierea tatălui. în sfîrşit, sosi trăsura şi Raynald fu aşezat pe perne. El se sprijini de ea, prea

slab pentru a putea protesta că părăseau înainte de vreme serbarea.

— Aşa, de-acum mă descurc şi singură, Monsieur, spuse Henriette ducelui, care încă mai aştepta, nehotărît. Nu trebuie să stricăm ziua celorlalţi, pentru atîta lucru.

— Da — încă tot nu se mişca din loc şi bătea nervos cu degetele în portiera trăsurii, — aşa e cel mai bine. Soţia mea şi cu mine am socotit totdeauna de datoria noastră să asistăm la această serbare, şi n-aş vrea să dăm ţăranilor de gîndit că n-ar fi totul în regulă.

El porunci vizitiului să pornească spre casă şi rămase privind în urma trăsurii care se depărta.

în drum spre castel, prin dogoarea amiezii, Henriette îşi repeta în minte vorbele ducelui şi încerca să le afle sensul. Era limpede că nu rămăsese cu plăcere acolo. Dar el şi ducesa trebuiau să se arate ţăranilor, împreună, ca o pereche fericită, în mijlocul copiilor lor.

— De ziua Sfîntului Ambrozie au asistat la slujbă şi s-au plimbat braţ la braţ prin sat, au vizitat tarabele noastre şi au împărţit daruri.

Aşa îşi vor spune mai tîrziu locuitorii satului. Şi îşi vor da părerea ce voinic e ducele, ce bine arată şi.ce cucernică şi darnică e ducesa. Un zîmbet ironic flutură pe faţa Henriettei, pe cînd ţinea umbrela deschisă deasupra lui Raynald, ca să-i apere ochii de razele soarelui.

Mai tîrziu, în acea după amiază, cînd soarele îşi aruncase toate săgeţile sale de aur peste verdele strălucitor al ierbii, iar stejarii se înălţau impunători din propria lor umbră, şi o adiere uşoară aduse mult dorita răcoare, Henriette ieşi din casă spre a se pjimba pe terasa largă. Raynald căzuse într-un somn adînc şi toată[1]' lumea de la castel era plecată, afară de mama ducelui, care nu părăsise apartamentul său.

Henriette ar fi dorit să facă o vizită bătrînei doamne prietenoase, dar se temea să n-o sperie pripita ei înapoiere din sat. Aşadar se plimba singură, privea seara venind dinspre pădure şi asculta plescăitul fîntînii ţîşnitoare amesteeîndu-se cu strigătele ascuţite ale păsărilor. încerca să se lase cu totul în voia acestei păci ; dar gra frîntă de oboseală. O durea capul din cauza aerului apăsător şi călătoriilor lungi şi se gîndea cu groază la înapoierea familiei.

Dar iată-i că sosesc, trăsurile şi cei doi băieţi mai mari călare lîngâ tatăl lor.

— Mademoiselle ! Mademoiselle !, glasurile limpezi ale fetelor întreceau scrîşnetul copitelor şi roţilor pe pietriş. Cît ai clipi, săriră din trăsură şi alergară cu braţele deschise spre ea, încît rochiţele uşoare fluturau ca nişte steaguri în jurul lor. Henriette privea cum

un trup greoi, îmbrăcat în liliachiu, se lăsa ajutat să coboare. Privelişte a o indispuse. Ea recunoscu din depărtare că această greutate nu era numai corporală. Spera că ducesa va intra imediat în casă, dar dimpotrivă, ea rămase locului şi privea în urma fetelor care alergau ca o'furtună fără să întoarcă măcar e dată capul.

— Da, Berthe, batista e minunată. Ai cumpărat-o anume pentru mine de la bîlci ? Şi ce lănţişor delicat, Louise ! Şi un fluier şi un cuţitaş pentru Raynald — îl vor consola repede că n-a putut rămîne şi el...

Îşi auzi' glasul spunînd copiilor acestea toate, dar tot timpul trăgea cu urechea în altă parte. Nu avea curajul să-şi ridice ochii spre aceea care stătea acolo lîngă trăsură.

— Doamne, îşi zise, nu se mai sfîrşeşte odată ziua asta ?

Era pe scară, înconjurată de fetele care tot vorbeau, cînd un zgomot brusc le amuţi înspăimîntate şi copilele se strînseră mai tare în jurul ei. Venea de jos, un hohot care îţi strîngea inima — pe jumătate plîns, pe jumătate rîs, apoi vorbe bîlbîite, ţipate.

— Nu, nu ! Nu mă atinge, Theo ! Lasă-mă. Sînt obişnuită. M-am săturat. Vei vedea că de astă dată o cred,serios 1

Henriette duse copiii în liniştea intimă a sălii de clasă. Berthe se agăţase de fusta ei şi celelalte mai mari o priveau cu ochi dilataţi de spaimă. Mîinile îi tremurau cînd puse pe masă darurile primite, dar reuşi să vorbească liniştit de parcă nu se-ntîmplase nimic.

— Aşa, dragele mele, spuse ea, aţi avut azi o zi grea, obositoare. Duceţi-vă deci în camerele voastre, schimbaţi-vă hainele şi împrospătaţi-vă. Apoi, mai avem destul timp înainte de masă ca să citim capitolul următor din cartea noastră.

— Dar, Mademoiselle, te rog, eu vreau să rămîn aici, cu d-ta.

— Mademoiselle, ai auzit şi d-ta ? Mama a fost atît de ciudată toată după amiaza şi n-a schimbat nici un cuvînt cu noi tot drumul.

—• Probabil că era obosită, Isabella, asta-i tot.

— Dar mai este ceva. Am auzit-o spunînd lui papa că mai curînd s-ar fi sinu...

— St! Henriette puse repede mina pe buzele care tremurau. Orice ar fi spus, e sigur că n-a vrut s-o auziţi voi. Aşa, şi acum, vă rog, în camerele voastre, imediat !

Masa de seară fu neobişnuit de liniştită. In locul glasurilor voioase care se întrerupeau unul pe altul pentru a povesti întîmplările zilei stau în jurul mesei fete tăcute şi palide. Nici cînd Henriette scoase o cutie cu dulciuri la desert, nu se arătară mai entuziasmaţi. Şi Henriette se surprinse trăgînd cu urechea, fără să vrea, la zgomotele din camerele părinţilor.

Ea ştia că el va veni, dar cînd intră, abia îndrăzni să-1 privească.

— Ce faceţi aşa mutre acre ? El surise şi le salută vesel, ciupi pe Isabella de obraz şi o îmbrăţişă pe Louise, cu prefăcută voioşie. Henriette îi surprinse surîsul silit. Mai observă că nu mişca braţul drept şi ţinea mîna ascunsă în deschizătura hainei.

— Mama s-a culcat ; o doare capul, răspunse el întrebărilor îngrijorate. Căldura şi învălmăşeala au indispus-o. Vă doreşte tuturor noapte bună.

După ce cei doi mai mici s-au culcat, Henriette trimise pe cele două fete mai mari în camera alăturată să-şi continue exerciţiile de pian şi desen. In sfîrşit erau singuri, el şi ea, deşi vorbele lor se amestecau cu sunetele unui menuet pe care degetele silitoare ale Isabellei îl studiau. Semiîntunericul amurgului de vară cuprinsese încăperea, făcînd ca figura ducelui să apară neobişnuit de palidă şi de încordată.

— Oh, Monsieur !, Henriette căzu pe scaunul de la fereastră şi se aplecă spre el. Faţa ei era acum la aceeaşi înălţime cu a -lui, numai masa îi despărţea. Spuneţi-mi adevărul. Nu s-a...

— Nu. El scutură din cap, obosit. Nu şi-a făcut nimic. Nu ştiu cît ai auzit, dar mulţumesc lui Dumnezeu că ai reuşit să îndepărtezi copiii la timp.

Cu voce înceată, monotonă, îi povesti despre încercarea de sinucidere a ducesei ; despre pumnalul arab, o amintire care atîrna pe perete şi pe care în furia ei îl apucase. Dar el reuşise să-i smulgă arma din mînă. Ascultîndu-i povestirea scurtă, Henriette simţi cît de mult se stăpînea, încercînd să-i vorbească despre tragedia pe care o împiedicase în cuvinte atît de simple.

— Şi ce vi s-a întîmplat dumneavoastră ? Ea arătă spre mîna pe care încă o ţinea ascunsă. Şi ea vorbea încet, dar nici ciocă- neala pianului de alături nu putea acoperi adînca îngriiorare a glasului ei.

— De ce ţineţi mîna aşa ?

— Ah, nu e nimic. N-am vrut să înspăimînt copiii. îşi trase mina afară cu ezitare. Şi ea văzu că era înfăşurată şi o pată întunecată străbătea legătura. Mîna ei tremura cînd o atinse cu grijă pe a lui. Gestul fusese spontan şi numai după ce-i simţi fierbinţeala sub degetele ei reci îşi dădu seama de îndrăzneala ei.

— Mîna dumneavoastră frige de parcă aţi avea febră. Se întreba dacă el observa tremurul ei. Sînteţi sigur că nu-i ceva serios ?

— Numai o tăietură în palmă ; lama asta veche era mai ascuţită decît îmi închipuiam.

El nu făcu nici un gest de a-şi retrage mîna şi ea nu avu puterea să o ia pe a ei. Henriette n-ar fi putut spune cît ar mai fi stat aşa, dar muzica de alături încetă brusc şi ea se dezmetici.

— Mai exersează puţin poloneza, Isabella, spuse ea. E încă devreme.

Cînd cîntecul reîncepu, Henriette îşi împreună mîinile în poală înainte de a se întoarce iar spre duce.

— Monsieur, reluă ea, dacă vreo vorbă sau faptă a mea a fost cauza, vă rog să mi-o spuneţi fără înconjur.

— Cauza e mult prea adîncă pentru ca s-o poţi influenţa dumneata. El suspină şi-şi alungă o' şuviţă de păr de pe fruntea îmbrobonată.

Ea nu-i spuse vorbe de încurajare ci aştepta în tăcere ca el să continue.

— N-ar fi trebuit să-i vorbesc astfel, dar cînd am văzut băiatul suferind numai din cauza geloziei ei meschine, nu m-am mai putut stăpîni şi i-am spus — nici nu mai ştiu ce i-am spus. Dacă ar fi fost vorba de altul dintre copii decît de Raynald — dar sănătatea sa delicată a fost dintotdeauna ca un reprob pentru mine. Am încercat să repar prin el ceea ce sper că nu va afla niciodată...

Se întrerupse şi ea era îndeajuns de inteligentă pentru a păstra tăcerea. Dar ultimele lui cuvinte o făcură să înţeleagă. Aceste fraze trunchiate deveniră pentru ea o mărturisire. Pricepu că în ochii tatălui său Raynald era simbolul viu al unei iubiri care se mai aprinsese încă o dată, pentru o clipă, din cenuşa aproape rece. Ea a înţeles că acest cel din urmă copil era şi pentru ducesă o ultimă dovadă că mai poseda încă puterea de a trezi flacăra de sub cenuşă. în această clipă erau toate atît de limpezi pentru Henriette, încît i se păru că vede pe biata femeie căznindu-se cu disperare să aprindă un foc adevărat. Dar la ce-i mai folosea să scormonească zi şi noapte cărbunii de mult stinşi, în căutarea unei scîntei ? Nu ştia ea că dragostea, odată moartă, nu putea fi însufleţită pe calea aceasta ?

— Monsieur, spuse ea cu liniştită hotărîre, ce va fi acum ? Nu se mai poate continua astfel, nici pentru doamna ducesă, nici pentru dumneavoastră, nici pentru mine şi copii.

Un gest de neputinţă fu singurul răspuns.

— Este mult mai bine să plec, insistă ea. Poate că se va simţi mai fericită, cînd nu voi mai fi eu aici. Poate că într-o bună zi vă veţi apropia din nou unul de altul.

— Imposibil ! El îşi scutură descurajarea şi glasul îşi recăpătă obişnuita siguranţă. Ce este mort şi îngropat nu mai poate fi readus 1^ viaţă. Nu vreau să spun că nu mi se poate reproşa nimic. Nici nu vreau să fac pe martirul. îi las ei toate acestea. Dacă găseşte mîngîiere în a se crede fără pată şi nedreptăţită, nu eu o voi împiedica. Dar copiii — e altceva. Ei există şi nu pot permite să sufere fără nici o vină. Pentru ei, ba şi pentru mine, nu trebuie să vorbeşti de plecare.

— Există un vechi proverb, spuse ea, care tocmai îmi vine în minte : A isca neînţelegeri între soţ şi soţie, înseamnă a ajunge

între ciocan şi nicovală.

El surise cam în silă.

— Cînd între ciocan şi nicovală sînt kilometri întregi, Mademoiselle Deluzy, atunci proverbul*dumitale îşi pierde înţelesul.

— Monsieur, n-am pretenţia de a cunoaşte inima dumneavoastră sau a soţiei dumneavoastră, dar ştiu că ea mă urăşte, şi copiii o ştiu de asemeni, şi, mai devreme sau mai tîrziu, tragedia pe care aţi' împiedicat-o astăzi se va repeta.

— Şi totuşi, te rog să rămîi. Nu vei întinde oare d mînă salvatoare celui ce e gata să se înece ? Nu vei încerca oare să liberezi un animal căzut în laţ ? Ei bine, nu uita că şi eu sînt prins intr-un laţ, pe care singur mi l-am întins — sau cel puţin am fost părtaş la întinderea lui ; şi cu cît mă zbat mai mult să scap, cu atît se strînge mai tare. Mă vezi umblînd liber, dar nu te lăsa înşelată. Trăiesc într-un iad, fie că dumneata crezi sau nu în existenţa lui.

— Oh, vă rog ! Era mişcată de cuvintele lui pătrunzătoare. Ce pot răspunde dacă-mi vorbiţi astfel ? Ştiu numai că ea vă iubeşte şi că, dacă vă chinuieşte, pe dumneavoastră şi pe alţii, o face numai minată de patima ei funestă. Şi eu sînt femeie şi de aceea înţeleg astfel de lucruri, deşi această penibilă exteriorizare a sentimentelor ei îmi este...

Henriette se întrerupse de teamă să nu fi mers prea departe.

— Ai dreptate, domnişoară ; cînd dragostea nu-şi mai găseşte portiţa de ieşire, devine o boală care distruge tot ce atinge. Cunosc asta. îşi sprijini' capul greu în palme şi legătura lucea albă prin întunericul serii. Iţi doresc să nu afli niciodată ce înseamnă a te sufoca sub apăsarea unei dragoste la care nu te mai simţi în stare a răspunde.

— N-ar fi trebuit să-mi permit să vorbesc despre dragoste, se scuză ea. N-aveam dreptul, vă rog să uitaţi c-am îndrăznit.

— Nu, nu mă ruga asta ; îmi va lajuta, amintindu-mi că dumneata ai înţelegere pentru soarta 'mea. Astăzi, după ce trecuse acel vis urît, mi-era teamă de singurătate. De aceea am venit aici, cum am făcut-o şi în alte rînduri cînd credeam că nu mai pot suporta viitorul, nici măcar o oră.

îşi ascundea încă faţa în palme, totuşi sinceritatea şi rugămintea din vorbele lui făcură să bată sălbatic inima Henriettei. Ea nu se mai putea încrede în vocea ei şi după o clipă el spuse :

— Cred că nu sînt prea pretenţios dacă cer puţină pace în casă. Şi-n loc de aceasta, stau ca un taur în arenă, mereu chinuit şi aţîţat cu numeroase înţepături. Intr-o bună zi, o înţepătură va pătrunde prea adînc şi sîngele va ţîşni. La ziua aceea mă gîndesc cu groază.

Se ridică încet şi statura sa înaltă, puternică, domină deodată toată încăperea. Henriette rămase pe scaun. Genunchii îi erau prea slabi şi pulsul încă îi zvîcnea. Ridică ocllii spre el şi el îşi lăsă

privirea asupra ei.

— Aşa, zise el, acum ştii.

— Uneori e mai bine să uiţi ceea ce ştii, Monsieur.

Statura lui se mai înălţa încă în faţa ei.

— Nu mi-ai spus dacă vei rămîne, dar vei rămîne, nu-i aşa ? Nu ne vei răpi, mie şi copiilor mei, singurul refugiu !

— Mă puneţi într-o situaţie că mi-e greu să spun : nu !, răspunse ea. Dar sînt lucruri în lumea asta împotriva cărora nu are rost să lupţi; şi unul dintre acestea este gelozia soţiei dumneavoastră. Dumnezeu mi-e martor că n-am făcut nimic ca s-o merit; sau poate pentru că m-am străduit să cîştig simpatia copiilor şi... şi încrederea dumneavoastră. Aceasta pare în ochii soţiei dumneavoastră ca un păcat şi nu mi-o va ierta vreodată. Dacă rămîn, o fac numai pentru că mă rugaţi dumneavoastră...

— Da, te rog. Ai multe calităţi, Mademoiselle Deluzy, dar nici una pe care s-o admir mai mult decît curajul dumitale în faţa unei situaţii grele.

— Ai nevoie de curaj cînd nu te bizui decît pe tine însuţi. Tot el te învaţă să acţionezi raţional. Tocmai mă străduiesc să acţionez raţional şi dumneavoastră încercaţi să-mi puneţi beţe-n roate.

El băgă de seamă că rezistenţa ei slăbise şi o atacă cu propriile ei arme.

— Să fim deci raţionali. Dumneata ai un singur motiv de **a** vrea să pleci şi eu am zece pentru *a* vrea să te reţin aici.

— Zece ?

— Da, nouă tineri Praslin şi un tată. Să ţi-i număr pe degete ?

El zîmbi, şi zîmbi şi ea. Dar glasurile lor rămaseră grave.

— Nu, Monsieur, nu vă mai osteniţi. Apoi continuă, cu o bruscă hotărîre : M-aţi rugat, şi aceasta este pentru mine suficient. Dacă aţi fi încercat să mă mituiţi, n-aş fi cedat.

— Cu oameni cărora ţi-ai deschis inima, nu te tocmeşti, spuse el, şi ea putu sesiza emoţia din vorbele lui. Şi nu uita : a fi iubit, este mai de preţ decît orice ai putea cumpăra. Noapte bună, Mademoiselle Deluzy !

El nu-i mai aşteptă răspunsul ci se întoarse pentru a intra în camera vecină, la fiicele lui. Pe prag se opri o clipă şi-şi ascunse din nou, cu stîngăcie, mina rănită în haină. Gestul strînse inima Henriettei.

CAPITOLUL XII

în aparenţă nimic nu se schimbase. Lungile zile însorite ale

verii făcură loc toamnei. Instrucţia se desfăşura cu regularitate de ceasornic. Ducele pleca din cînd în cînd la Paris şi se înapoia, îngrijit ca ţinută, politicos şi, ca totdeauna, atent şi plin de dragoste faţă de copii şi îndatoritor faţă de educatoarea lor. Ducesa se ţinea departe de copii şi numai rareori făcea cîte una din înspăimîntătoarele încercări de a le impune cu forţa dragostea ei. 'Se închidea tot mai mult în sine şi faţa ei căpătă cu timpul expresia suferindă a unei martire, pe care Henriette o găsea provocatoare, dar oricum mai uşor de suportat decît accesele nestăvilite de pînă acum.

Dar Henriette simţea că şi în ea se petrecuse o schimbare. Un capitol al vieţii ei se închisese. Acest capitol începuse în acea dimineaţă de primăvară, cu trei ani în urmă, cînd păşise pentru prima oară pragul casei din Rue du Faubourg Saint Honore, 55, pentru a primi primele îndrumări — nu de la femeia palidă întinsă pe divan, ci, de la bărbatul înalt, în haină de casă, care se rezema de cămin ; şi el se încheiase în acea sală de clasă, în amurgul zilei Sf. Ambrozie. De la acea discuţie, ea nu mai putea fi aceeaşi de pînă atunci. Se mira numai că, privindu-şi chipul în oglindă, nu descoperea nici un, semn al noii ei maturităţi.

Ea însăşi nu-şi putea explica această schimbare, căci pierduse obişnuinţa de a-şi analiza propriile-i sentimente. Pînă acum ţinuse întotdeauna bună ordine în cap şi inimă, ca şi în sertarele al căror conţinut era perfect aranjat şi de unde amintirile nefolositoare şi supărătoare erau îndepărtate. Acum trebuia să-şi recunoască neputinţa de a-şi stăpîni răscolirea sufletească. în anul 1844 niei e femeie de vîrsta, educaţia şi caracterul ei nu şi-ar fi permis s-e intereseze un bărbat căsătorit şi cu atît mai puţin ar fi îndrăznit să întrevadă măcar posibilitatea unei astfel de iubiri. Nici Henriette nu îndrăznea. Conştientă că, la aproape treizeci şi doi de ani, era socotită fată bătrînă, ea se simţea neştiutoare şi descurajată în faţa problemei iubire. Şi doar nu era obiceiul ei de a se simţi descurajată şi neştiutoare in faţa unei probleme ! Rostise adevărul cînd spusese ducelui că viaţa o Învăţase să fie raţională şi îşi dădea acum toată osteneala s-o dovedească, în ciuda acestei nelinişti, a acestei inexplicabile răscoliri sufleteşti care pusese stăpînire pe ea. Era mîndră că 1 se adresase ei, în nevoia lui — acest bărbat, unicul dintre muritori care nu-i putea aparţine vreodată. Dar singură mîndria nu era motiv suficient pentru această schimbare din ea, pentru rătăcirea intre disperarea fără margini şi fericirea de nespus. înainte vreme se putea gîndi la trecut, oricît de dureroasă îi apărea strădania ei singuratică ; se putea gîndi la un viitor în care munca să-i asigure completă independenţă. Acum însă nu mai avea gînduri nici pentru trecut nici pentru viitor. Acum pentru ea părea să conteze numai prezentul.

— Asta nu poate fi iubire, se contrazicea uneori pe sine, şi credea ceea ce spunea.

Iubirea era cu totul altceva, dacă se putea încrede în povestirile romantice sau în anumite poezii ale lui Lord Byron, care erau socotite ca o lectură nepotrivită pentru tinerele fete. Iubirea nu putea fi această nelinişte insistentă, acest sentiment de parcă un vulcan ar sta gata să erupă, zvîrlind în aer, în mii de bucăţi, sănătoasa minte omenească. Nu putea fi această mulţumire găsită într-un zîmbet, într-o privire, într-o vorbă care să trădeze deplina înţelegere, într-o glumă pe care n-o putea pricepe decît acela care poseda cheia. Iubirea — Henriette era sigură de asta — cerea mult mai mult decît puţinul cu care se mulţumea ea. Iubirea trebuia să fie ca o beţie, trebuia să înalţe pe cel îndrăgostit peste el însuşi şi mediul lui. Pe cînd ea, dimpotrivă, era conştientă mai mult decît oricînd de cele mai mărunte lucruri ce aveau atingere cu ea şi cu elevii ei. Cum putuse măcar să se gîndească la iubire ? în acea discuţie dureroasă, chinuitoare asupra căreia revenea mereu, nu putea • descoperi nici o aluzie a ducelui care să nu fi fost amară; chiar şi ultima. — A fi iubit, spusese el, este mai de preţ decît orice ai putea cumpăra. Şi aceste vorbe puteau spune atît de mult, sau atît de puţin ! Probabil, conchise ea, s-a gîndit la copii şi la dragostea lor pentru ea. Numai un lucru îndrăznea să-şi mărturisească — ei i se adresase el cerînd ajutor, şi ea nu-1 va lăsa niciodată în impas.

Numai cînd se întîlnea cu ducesa se făcea simţită nou cîştigata ei siguranţă de sine. Puţin îi păsa dacă găsea aprobare sau dezaprobare ; i se puteau arunca în obraz acuzaţii şi bănuieli, o lăsau rece. Indiferenţa ei lucra ca un ghimpe asupra temperamentului corsican, dar, din noaptea încercării de sinucidere a ducesei, Henriette nu mai avea ciudă nici milă pentru această femeie, îf cărei abdicare de la mîndrie şi demnitate o dispreţuia. în timp ce stăpîna îşi revărsa asupra ei potopul de vorbe mînioase, reproşuri şi suspine jalnice, Henriette stătea în faţa ei, în aparenţă ascultînd cu capul plecat, dar în sine cu o răceală plină de dispreţ. Ochii negri, cu pleoapele grele, puteau fulgera, mîinile albe încărcate de bijuterii se puteau agita oricît de disperare — Henriette nu era impresionată de acest spectacol. Servitorimea putea fi împotriva ei, puţin îi păsa ; ea îşi vedea de treburi, cu pasul uşor, cu nezdruncinată încredere în sine.

— Cred că nu este altă educatoare în tot Parisul sau Londra care să muncească mai mult sau să întîmpine mai mari greutăţi ca mine, îşi spunea ea. în cei trei ani şi jumătate de cînd sînt in casă, n-am pronunţat un cuvînt, n-am făcut un gest care să n-o fi aţîţat împotriva mea, pe ea, sau pe vreun altul. Dacă e pe jumătate nebună de gelozie, e numai din teamă de a trebui să se recunoască

singură vinovată de a-1 fi pierdut pe el. Şi dacă slugile bîrfesc şi se ţin de intrigi, nu-mi pasă. Eu îmi urmez calea. A mă lăsa descurajată, această plăcere nu le-o voi face !

Astfel argumenta Henriette, cu sinceră convingere ; dar nu ţinea seamă de un factor important în socoteala ei. Matematica fusese întotdeauna o ştiinţă greu de pătruns pentru ea. Mai ales ecuaţiile cu o singură necunoscută. Cinstită, idealistă şi liberă de prejudecăţi cum era, ea omisese din problema ei scandalul. Şi scandalul surprinde pe toţi cei care îi nesocotesc puterea.

Ea era deci cu totul nepregătită, cînd trăznetul căzu asupra ei. în acest an rămăseseră mai tîrziu la Melun şi se înapoiară la Paris abia în timpul vacanţei de iarnă. După o scurtă şedere la Cannes, ducesa se întorsese acasă bine întremată şi vădit mai bine dispusă decît în ultimele luni. Crăciunul trecuse în linişte şi adusese tuturor, şi Henriettei, daruri îmbelşugate. Ducesa fusese aproape prietenoasă şi în casă domnea, cel puţin în acest timp. pacea, iar copiii înfloreau. Bunicul lor, bătrînul mareşal Sebastiani, era în călătorie în Spania şi Henriette spera că va mai lipsi încă **o** lună, scutind astfel pe toţi ai casei de influenţa sa- nefastă. Prezenţa lui îl sîcîia pe duce şi grija lui de sănătatea şi fericirea ei o' făceau pe fiică-sa încă mai capricioasă şi închipuită. Iar pe copii îi trata cu atîta îngăduinţă rău înţeleasă, încît întreg sistemul bine chibzuit al învăţăturii şi recreaţiilor era zdruncinat.

Henriette avea acum mai mare răspundere, de cînd Celeste, Amelie şi Mărie işi terminaseră învăţătura la mănăstire şi erau sub supravegherea ei. Aceste trei fete nu-i vor fi niciodată atît de apropiate cum ii erau ceilalţi copii, cu care era împreună de la venirea ei în casă. Erau drăguţe şi dezgheţate, dar nu posedau o personalitate atît de viguroasă ca Isabella şi Louise sau ca încîntătoarea Berthe

Albert Remey instiuia toate fetele în literatură, gramatică şi compoziţie, pe cînd Henriette le preda istoria, desenul, lucrul de mină- şi supraveghea exerciţiile lor la pian. Ea însoţea fetele la plimbări, vizite şi distracţii, în măsura în care acestea erau găsite porr-iviţe, pentru nişte *jeunes filles* de rangul lor. în afară de aceasta, ea mai supraveghea educaţia lui Raynald. La şapte ani, băiatul era neobişnuit de precoce şi avea nevoie de o îngrijire foarte atentă, deşi sănătatea lui se îmbunătăţise, simţitor. Numai Mademoiselle Deluzy ştia să-i trezească interesul şi să-1 facă să lucreze fără silă şi de aceea el rămăsese elevul ei preferat dar şi cel mai dificil.

Isabella avea aproape optsprezece ani şi Louise şaisprezece ; erau două domnişoare încîntătoare, în care ajunseră la înflorire toate calităţile pe care Henriette le recunoscuse de la început în fetiţele stîngâce. Ducele era grozav de mîndru de cele două fiice

mai mari ale sale, cu părul lor strălucitor, ochii negri şi ovalul fin al feţei. Vorbea cu Henriette despre viitorii lor soţi şi se-ntrebau ee tip ar corespunde gustului şi firii lor. Ei i se părea ciudat să discute cu el astfel de lucruri, dar această nouă dovadă de încredere o mişca şi o bucura totodată.

— Trebuie să-şi afle fericirea, îşi spunea el, privind cu un amestec de admiraţie şi îngrijorare trupurile lor zvelte cu forme tinereşti. In tot cazul trebuie să ne dăm toată osteneala să le pregătim calea spre ea.

—- Doar ştiţi, Monsieur, că fericirea nu se poate cumpăra, nici dărui, cu măsură, îi amintea ea şi simţea că inima i se strînge vorbind astfel unui bărbat care părea mult prea tînăr pentru a avea fete de măritat. Dar faceţi foarte bine luînd măsuri să nu se Giocnească două temperamente prea diferite. Cred că Isabella va fi mai greu de satisfăcut decît Louise. E mai independentă şi mai puţin dispusă să se supună împrejurărilor.

— Vrei să spui că e încăpăţînată ca un catîr corsican, răspunse el rîzînd, dar aceluia căruia îşi va dărui inima, îi va- rămîne credincioasă.

— Da, consecventă este, confirmă Henriette. Poţi avea încredere în ea. Louise însă va scutura de pe ea tot ce-i este incomod ; ea este prea fără griji şi nu se ia nici pe sine prea în serios.

— Da, Louise va avea .nevoie de o mînă forte, care s-o ţină în frîu. Bărbatul cu care se va mărita nu-ri va putea şti niciodată toanele ; dar nu se va plictisi cu ea. Da, da, cu **aşa** fiice frumoase, va trebui să încep curînd să-mi caut gineri, deşi eu unul nu sînt pentru căsătoriile prea timpurii.

Ea trebui să observe că el încheia totdeauna aceste discuţii cu o frază de felul acesta, de parcă subiectul i-ar fi deşteptat amintiri prea personale pentru a fi dezvoltat.

în săptămînile de după vacanţă fură puse în aplicare cele mai felurite planuri : mai ales Isabella şi Louise voiau să fie pretutindeni. Zilnic o rugau pe Henriette să le însoţească în plimbările lor şi produceau astfel tulburări în învăţătura lor şi a celorlalţi mai mici. Li se promisese un spectacol deosebit, la care Henriette nu fusese invitată. Ducesa avea o lojă la Operă şi Jsabella, Louise şi **cei** doi băieţi mai mari aveau să asiste la „Hugenoţii“ lui Mayerbeer.

Băieţii nu păreau prea încîntaţi, dar Isabella şi Louise erau, în seara reprezentaţiei, în mare fierbere. Rochiile lor de tul alb pe tafta roz, mănuşile, pantofii şi pelerinele de seară cu garnitura de mătase erau gata pregătite, cînd Marguerite anunţă că doamna ducesă nu va putea ieşi din cauza unor dureri de cap îngrozitoare. Va fi deci **necesar ca Mademoiselle Deluzy să** meargă în locul ei.

Aproape tot atît de emoţionată ca şi cele două fete, se grăbi

Henriette să termine cu masa, pentru ca în scurtul interval de timp ce-i rămînea să-şi facă toaleta. Ziua fusese foarte obositoare, dar odată aranjată şi pieptănată ea se simţea înviorată cînd scoase din dulap rochia uşoară, de culoarea caisei, cu dungi albastre, pe care încă n-o îmbrăcase. Era mai decoltată decît toate celelalte şi umerii ei luceau atît **de albi şi aproape** tot atît de proaspeţi ca şi ai fetelor. Podoabe nu avea, dar rochia îi cădea turnată şi ^ceasta — îşi spuse ea, aruncînd o ultimă privire în oglindă — este principalul.

— Nimeni, gîndi ea mulţumită, luînd pelerina pe braţ şi grăbindu-se spre camera unde o aşteptau fetele, nu mă va lua drept o guvernantă sau o rudă săracă.

Fetele păreau să-i fi ghicit gîndurile şl o copleşeau cu exclamaţiile lor de admiraţie.

— Ce rochie minunată, Mademoiselle !, se minuna Isabella. Spune, Louise, nu-i încîntâtoare ?

— Toată lumea te va lua astă seară drept sora noastră, susţinu Louise. Cînd se va uita lumea la noi, să ne purtăm cu ea ca şi cu o soră.

Henriette respinse bineînţeles acest plan, dar, păşind spre trăsură, ea se simţea măgulită de această propunere naivă.

Cînd sosiră la Operă, sala întreagă era stăpînită de freamătul aşteptării şi ei aflară curînd, de la plasaibrul care îi condusese la locurile lor şi le luase pelerinele, că reprezentaţia avea să fie un eveniment deosebit, întrucît va asista şi regele în persoană. Loja regală era împodobită şi tinerii Praslin erau încîntaţi de a se găsi chiar în faţa ei. Henriette rîse de entuziasmul lor. In seara aceea cîntăreţii vor avea un concurent serios la favoarea publicului.

— De-ar. fi şi papa cu noi, suspină Louise, ar fi prea frumos, căci el cunoaşte pe rege şi s-ar saluta desigur, şi toată sala ne-ar invidia.

— Eu l-am văzut pe rege, se lăudă fratele ei Louis, nu are o figură deosebită. N-ai putea ghici că e rege, dacă n-ai şti-o şi n-ai cunoaşte-o după garda sa.

Primul act se cîntase pe jumătate cînd apărură regele şi însoţitorii săi. De afară pătrundeau urale, şi toată sala fu străbătută de un freamăt. Cînd se lăsă cortina şi se aprinseră luminile, regele se ridică şi mulţumi pentru aclamaţiile ce i se adresau din loji, parter şi galerii. Un bărbat grăsuliU, bătrior, nearătos, stătea zîmbind binevoitor, cu eşarfă lată, albastră peste piept. Fără de aceasta l-ai fi putut lua drept un bancher sau un ofiţer pensionar, care şi-a permis să ia o lojă la Operă, cu nevasta bătrîioară, fiii şi fiicele sale.

— Cine este principesa în albastru ?, vru să ştie Louise. Nu **e** drăguţă, Mademoiselle ? Ah, ia uitaţi-vă, vine cineva — ah, papa, ce surpriză !

Da, era o surpriză. Henriette cunoştea aversiunea ducelui pen-

tru operă şi înclinaţia sa către cemedie şi operetă. Dar era acolo, în spatele scaunului ei. El căuta să stea în fundul lejii, dar fetele se îngrămădeau în jurul staturii sale înalte. înainte de a se aşeza pe al şaselea scaun liber, loja lor devenise obiectul unei atenţii tot atît de mari ca şi aceea a regelui. •

— Papa, regele ! Ştiai că va fi astă seară aici ? De aceea ai venit ?

— Nu, Louise, pentru a-1 vedea pe rege n-am nevoie să vin la Operă. Voiam să văd cum arată fetele mele, în lojă, cu rochiile lor cele noi.

El zîmbi celor patru tineri şi se întoarse spre Henriette. Cu toate că nu-i făcu vreun compliment, ea ştiu totuşi că înfăţişarea ei îi plăcuse. O măsură mulţumit şi privirile lui se odihniră pe gîtul şi umerii ei goi. Ea simţi că-i năvăleşte sîngele în obraji şi, ca totdeauna cînd apărea pe neaşteptate, o cuprinse un ciudat sentiment de fericire. Ce bucuroasă era că se hotărîse şă îmbrace astăzi rochia de culoarea caisei, în locul celei verzi, pe care el o văzuse de atîtea ori !

— Papa, regele ne priveşte, spuse Isabella cu însufleţire. Desigur că te-a recunoscut !

Aşa şi era. Maiestatea Sa zîmbi şi salută din cap. Ducele se ridică şi mulţumi pentru această onoare, în timp ce sala întreagă urmărea curioasă acest schimb de saluturi. Dar Henriette observă că el era oarecum înciudat.

— Ar fi trebuit să aştept să se stingă luminile, îi mărturisi el în şoaptă, sub protecţia orchestrei care începea din nou. N-am avut intenţia să atrag privirile tuturor asupra lojei noastre.

— Ne veţi conduce acasă, Monsieur ?, întrebă ea. Va fi o înghesuială grozavă la ieşire şi sînt îngrijorată cum vom ajunge pînă la trăsură.

— Regele va părăsi sala înainte de terminarea reprezentaţiei, îi explică el, şi eu cunosc o ieşire lăturalnică, nu-ţi face griji.

Erau singurele cuvinte pe care le schimbară toată seara, dar Henriette îi simţi prezenţa pînă se lăsă cortina după ultimul act. Şi mersul acţiunii din partea a doua a operei „Hugenoţii“ îi rămase numai vag în minte, deşi prima 'parte îi era foarte clară. In trăsura care-i ducea spre casă, erau cu toţii strînşi unul într-altui.

— Ca sardelele-n cutie, rîse el şi se scuză că le boţea rochiile largi, uşoare.

— Aşadar, noapte bună !, le spuse el, la scară. După seara de astăzi, trebuie să dormiţi mai tîrziu mîine ! îmi promiţi să ai grijă, nu-i aşa, Mademoiselle ? Eu plec dis-de-dimineaţă la Marsilia. Călătorie de afaceri — căci de plăcere n-aş pleca atît de departe pe frigul ăsta !

Henriette nu dădu nici o importanţă acestor vorbe. Ducele era

mereu în călătorie de afaceri sau de plăcere, şi cum familia Sebastiani avea diverse proprietăţi în jurul Marsiliei, ea socoti că plecase în interesul soţiei lui. Ea simţi lipsa vizitelor lui în sala de clasă în zilele următoare, mai ales că ploaia o împiedica de la plimbarea zilnică obişnuită. Copiii îşi cheltuiau acum energia în casă ; mai ales Berthe devenise de nestăpînit : parcă era alta ; şi Henriette aproape că-şi pierduse răbdarea tot chinuindu-se să-i ferească pe ceilalţi de a se molipsi de toanele ei rele. De aceea nu fusese mulţumită de fel să întrerupă lecţiile cînd, într-o dimineaţă, Margueritte aduse ordinul ca Mademoiselle să se prezinte imediat în faţa doamnei ducese.

Se petrecuse ceva ! O recunoscuse ea îndată după privirea triumfătoare a cameristei. în drum spre apartamentul ducesei, Henriette îşi rechemă în minte întîmplările ultimei săptămîni şi încerca să găsească ceva ce ar fi putut-o provoca. în timpul absenţei soţului ei, ducesa nu se atingea de copii şi de educatoarea lor. Henriette făcuse descoperirea că ducesa ceda imboldului geloziei numai cînd se găsea el în casă şi părea să prefere sala de clasă societăţii soţiei lui. Va afla curînd ce se întîmplase — păcat numai că n-avea habar despre ce era vorba şi se prezenta neînarmată.

Ducesa era aşezată la masa de scris de lîngă fereastră şi Henriette băgă de seamă, spre uşurarea ei, că Marguerite nu era de faţă. Ea se obişnuise să ghicească dispoziţia ducesei după anumite semne, aşa cum marinarii încercaţi prevăd furtuna după înfăţişarea cerului şi a mării.

Dintr-o ochire îşi dădu seama că mîinile grase, care răscoleau un vraf de hîrtii, erau departe de a fi liniştite şi că dantelele şi fundele rochiei elegante de dimineaţă se ridicau şi coborau în ritmul agitat al respiraţiei. Toate acestea şi faptul că ducesa nu-şi ridică fruntea, deşi îi strigase să intre, anunţau furtună.

— E periculoasă astăzi, stabili Henriette. Trebuie să fiu prevăzătoare. Poate că în fond nu e nimic !

Dar cînd în sfîrşit pleoapele se ridicară şi ochii negri îi întîlniră pe ai ei, ea se simţi foarte neliniştită. Mai lesne ar fi întîmpinat o explozie de mînie împrăştietoare de scîntei, decît răceala prefăcută a acestei priviri.

— M-aţi chemat, doamnă ducesă, începu ea. Orice, decît această privire ! Izbucnească furtuna ! Va trece cu atît mai repede !

— Da, te-am chemat. Vreau să-ţi dau să citeşti ceva ce te interesează pe dumneata, Mademoiselle, tot atît cît şi pe noi toţi.

Ii întinse un ziar şi, cu un deget care tremura, îi arătă un articolaş însemnat cu roşu. Henriette recunoscu ziarul. Ştia că are un renume prost şi-şi aminti că auzise spunîndu-se că întreţine publicul cititor cu bîrfeli răuvoitoare. Dar aceste cunoştinţe sumare nu erau de ajuns spre a o pregăti pentru şocul ce avea să-i pro-

voace citirea articolaşului însemnat:

„Ducele şi ducesa de Praslin — citi ea — şi-au reluat reşedinţa de iarnă la Paris, tptuşi perechea se arată, ca de obicei, rareori împreună în societate. în schimb, în ultimul timp, ducele a fost văzut deseori în tovărăşia unei femei cu un farmec deosebit. Alaltăieri seara, la reprezentaţia „Hugenoţilorʷ, la care a asistat şi regele, el a fost remarcat în lojă cu patru membri ai familiei sale şi femeia respectivă, domnişoara D., care, după cum aflăm din sursă demnă de încredere, ocupă de cîţiva ani invidiatul post de educatoare în casa Praslin. După cîte ni se spune, sănătatea ducesei lasă de dorit, pe cînd ducele pare că niciodată nu s-a simţit mai bine. El este cunoscut pentru excepţionalul său bun-gust şi trece drept amator şi cunoscător în multe domenii".

Cuvintele pluteau şi jucau în faţa ochilor ei care încercau să recitească frazele. „Femeia respectivă, domnişoara D...“. Ea simţea aceste cuvinte picurîndu-i pe conştiinţă, arzătoare ca plumbul topit şi rămase ţintuită locului, cu ziarul în mînă, fără glas, aproape fără respiraţie.

— Acum ştii de ce te-am chemat...

Ea auzi vocea ducesei, atît de slabă şi de îndepărtată, ca ecoul mării într-o scoică. Totuşi această voce o readuse în fire şi simţurile ei încremenite îi veniră în ajutor, înainte de a-şi putea da seama dacă le solicitase.

— Doamnă ducesă — se mira că nu pierduse darul vorbirii, deşi din cap pînă-n picioare era străbătută de fiori de ghiaţă şi abia mai putea ţine ziarul în mînă — doamnă ducesă, pentru mine lovitura este tot atît de puternică ca şi pentru dumneavoastră.

— Mademoiselle, îţi dai seama ce înseamnă o astfel de notiţă de gazetă ?

— încerc, doamnă ducesă. Henriette simţi că i se înmoaie genunchii, dar preferă să se sprijine de masă decît să ceară voie să se aşeze. Dacă binevoiţi să-mi acordaţi o clipă de răgaz, vă **pot** descrie amănunţit cum a decurs acea seară la Operă, dar nu pot pricepe cum se poate răspîndi o astfel de bîrfă.

— Nu poţi pricepe ! îndelung stăpînita furie a ducesei ţîşni într-un torent sălbatic de vorbe de ocară. La început Henriette nici nu înţelegea ce auzea, dar, treptat, treptat, cuvintele îi pătrundeau în conştiinţă, pe cînd ea se crampona, căutînd sprijin, de marginea mesei, din fericire rezistentă.

— Din ziua în care ai pus piciorul în casa mea, nu există jignire la care să nu fi fost supusă. Ai venit cu planul dinainte conceput de a-mi răpi tot ceea ce mi-e drag — mai întîi copiii, iar acum şi bărbatul ! Ai fost diavolesc de şireată, Mademoiselle, mult mai şireată decît mine. Dar să nu-ţi închipui că masca dumitale- de nevinovăţie, cu zîmbetul ei prietenos, m-a putut înşela o clipă

măcar. Ducelui îi poţi arunca nisip în ochi, mie însă nu. Eu mi-am dat seama imediat cine eşti şi ce urmăreşti. Dar de data aceasta n-ai fost îndeajuns de vicleană ! Oh, este îngrozitor să te gindeşti că nici de la această ultimă jignire nu te-ai dat în lături, că ai îndrăznit să-ţi arăţi puterea asupra lui în faţa regelui şi a întregului Paris, în timp ce eu zăceam bolnavă acasă.

Se opri pentru a respira adînc şi Henriette profită de ocazie pentru a se apăra. Acum, cînd îşi revenise din primul şoc, stăpînirea de sine exercitată atîţia ani de-a rîndul îi fu de folos.

— Vă rog, doamnă ducesă, răspunse ea cu o linişte şi o siguranţă care întărîtau pe acuzatoare, — permiteţi-mi să-mi apăr •cauza. Trebuie să-jni acordaţi acest drept, înainte de a mă condamna. Regret această calomnie tot atît de mult ca şi dumneavoastră, dacă nu mai mult încă. Trebuie să mă credeţi că spun adevărul, cînd susţin că nu am nici un amestec în apariţia domnului duce la Operă. Eu m-am dus numai pentru că dumneavoastră eraţi suferindă şi mi-aţi transmis rugămintea de a însori copiii. Nimeni n-a fost mai surprins ca mine, cînd'domnul duce a apărut pe neaşteptate în lojă. Fiicele dumneavoastră vă pot confirma aceasta, şi...

— Fiicele mele, o întrerupse vocea aspră, — fiicele mele, a căror dragoste pentru mama lor ai otrăvit-o dumneata ! Vrei acum să te serveşti de copii, punîndu-i să repete minciuni pe care, în nevinovăţia lor, nu le pot pricepe ? Eşti o comediană mai bună decît mi-am închipuit, dar faţă de mine arta dumitale este fără efect. Eu nu mă voi lăsa niciodată legată la ochi, ca ceilalţi.

Henriette puse ziarul pe masă şirşi strînse cu atîta putere mîinile una într-alta, încît unghiile îi pătrunseră în carne.

— Să lăsăm copiii la o parte, doamnă ducesă, vă rog !

— Nimeni nu poate răpi o dragoste care n-a existat. Dacă copiii s-au apropiat de mine, este pentru că aveau frică de violenţa dumneavoastră. Timp de o clipă îi acoperiţi de gingăşii, pentru ca în cea următoare să vă ieşiţi din fire, dacă tatăl lor îndrăzneşte să-i atingă numai. Nici o mirare că aveau nevoie de un refugiu.

In sfîrşit, Henriette îşi putea descărca sufletul, acum cînd nu mai avea rost să tacă.

— Am impresia că dumneavoastră consideraţi copiii ca pe nişte părticele desprinse din soţul dumneavoastră şi vă străduiţi mereu să le compuneţi din nou, ca la un joc de pietre. Nu, doamnă ducesă, eu nu v-am luat nimic ce vă aparţinea !

Faţa ducesei, la început albă ca varul, era acum roşie-întunecată ţi din gîtlejul ei ţîşni un sunet nearticulat, aproape animalic. Henriette arătă din nou ziarul cu degetul şi urmă netulburată :

— Despre asta nu mai am nimic de spus ; iar în ceea ce priveşte această aluzie scandaloasă, nu pot decît să repet că este lipsită de orice temei, în afară de faptul că domnul duce a venit în lojă

şi s-a aşezat lingă noi. Doar niţ-1 puteam alunga, nu-i aşa ?

Ducesa strîmbă gura batjocoritor.

— Nu te-am chemat aici, Mademoiselle, pentru a te asculta punîndu-mi întrebări. Ci, eu te întreb : ştii ce înseamnă această aluzie, cum îi spui dumneata ?

— înseamnă că această foaie mîrşavă, pe care pînă acum am socotit că nu e de demnitatea mea s-o citesc, vrea să dea a înţelege că domnul duce şi eu... fie, dacă mă siliţi s-o spun fără înconjur, că eu aş fi iubita lui.

— Exact ! Recunoşti, deci ?

— N-am recunoscut nimic, doamnă ducesă. Chiar dacă mă socotiţi capabilă de o astfel de faptă, trebuie să recunoaşteţi că ea devine imposibilă, ţinînd seamă de viaţa pe care o duc aici, unde, spionată şi bîrfită Ja tot pasul de servitori, am tot atîtea posibilităţi de a face neobservat ceva ca şi un peştişor de aur în borcanul lui. Acest fapt nu-1 puteţi nega, chiar dacă nu vreţi să mă credeţi.

— Se prea poate ca între dumneata şi soţul meu să nu se fi petrecut nimic, trebui să recunoască fără să vrea ducesa... — Dar, întrucît ai dat societăţii această impresie, trebuie să suporţi consecinţele. Toată lumea te socoteşte drept ceea ce dumneata negi **a** fi; ceea ce pentru noi toţi duce mai mult sau mai puţin la acelaşi rezultat.

— Şi dacă lumea întreagă şi această societate la a cărei părere ţineţi atît spun că dumneavoastră şi domnul duce nu vă îm- păcaţi bine, aceasta devine fapt, fie că este sau nu adevărat ?

Henriette puse această întrebare fără nici o schimbare în glas sau în expresia feţei, dar ea ştia bine că acesta era singurul ei atu într-un joc în care celălalt avea toate cărţile mari.

— îndrăzneşti să-mi arunci în obraz aşa ceva ?

Ducesa sări în picioare şi furia ei era vizibilă.

— Am spus-o, pentru că în articol este vorba de noi două. Şi aşa cum m-au calomniat pe mine, ar fi posibil s-o încerce şi cu dumneavoastră.

— Renunţă, te rog, de a mai pronunţa numele nostru împreună şi încetează de a mai vorbi despre adevăr şi calomnie, de parcă te-ai pricepe să le deosebeşti între ele.

— Mă pricep : între ceea ce sîntem şi ceea ce ne socoteşte lumea, este o deosebire. Bunul renume este una şi caracterul bun este alta ; şi se ating între ele ca şi cei doi poli. Şi acum, doamnă ducesă, îmi voi face bagajele, bineînţeles dacă nu doriţi să rămîn pînă la sfîrşitul săptămînii.

Ajungînd în camera ei, Henriette tremura atît de tare din tot corpul, încît scrise abia citibil ceea ce voia să-i comunice lui Albert Remey :

„Dragul meu Albert, te rog să preiei astăzi întreg programul de studiu şi să îngrijeşti ca şi cei doi mai mici să fie ocupaţi. Nu mă simt bine. H.D.“

După ce se mai linişti puţin, şi-şi încălzi mîinile reci ca ghiaţa la focul din cămin, se duse la dulap şi începu să-şi scoată afară hainele. Ca în neştire le puse pe pat şi trase apoi sertarele. O jupîneasă veni să întrebe dacă Mademoiselle Deluzy voia să ia masa în cameră, dar Henriette se mulţumi să scuture din cap şi-şi văzu mai departe de treabă.

— Trebuie să rog pe servitor să-mi aducă cufărul cel mare, se gîndi ea, în timpul împachetatului. Şi copiii... trebuie să-i mai văd o dată, dar ei să nu observe nimic, mai ales Raynald.

Cînd fu gata, se apropie de măsuţa la care stătuse, scriind sau desenînd cu atîta plăcere ! Voia să lase ducelui o scrisoare în care să-i explice de ce nu o mai găsea acolo la înapoierea lui. O problemă grea... cum să-i împărtăşească punctul ei de vedere în această afacere urîtă, cu care va fi desigur salutat la sosirea lui ? în camera pe jumătate goală care o adăpostise timp de aproape patru ani, şi pe care acum trebuia s-o părăsească, Henriette se simţea încurcată, neştiind ce să-i împărtăşească din sentimentele ei şi ce nu.

Cum să-i dea a înţelege fără amărăciune că ţinuta ei dreaptă în faţa insultelor ducesei grăbise acest deznodămînt; că ea devenise ţinta săgeţilor înveninate ale bîrfelii ? Din capul locului fuseseră toate împotriva ei — îşi dădea ea acum seama. I se dăduse lovitura atunci cînd el nu era de faţă ca s-o apere. Ea ştia că el îşi va face veşnic reproşuri că, cedînd unui capriciu, făcuse să se pră- vale bolovanul.

Acum cînd putea gîndi din nou limpede, ea recunoscu că mîndria nu-i fusese prea rău rănită. Vorbele ducesei nu pătrunseseră de fapt prea adînc şi nici aluziile răutăcioase ale notiţei din ziar n-o putuseră revolta atît. Dar pînă acum ea avusese credinţa că limitele celor permise erau fixate de conştiinţa proprie şi acum deodată trebuia să afle că nu era de ajuns să ai o conştiinţă curată. Ea se simţea tot atît de lipsită de putere ca şi în copilărie cînd se vedea pradă unei nedreptăţi.

Muie din nou peniţa în cerneală şi începu o coală nouă, dar mototoli hîrtia şi-o aruncă alături de celelalte, în coş.

„Dragă doipnule duce, scrise ea în cele din urmă, nu vă faceţi reproşuri, nici dumneavoastră, nici altora, pentru cele ce s-au întîmplat. Mi-a fost imposibil să-mi ţin promisiunea ce v-am făcut-o şi astfel, la înapoierea dumneavoastră, nu mă veţi mai...“.

Dar, cum sta aşa şi se străduia să smulgă minţii cuvintele potrivite, o uşoară bătaie în uşă o întrerupse şi Isabella intră în

cameră.

— Oh, Mademoiselle, strigă ea, te rog, vino imediat. Berthe s-a îmbolnăvit subit şi Maxine nu ştie ce să facă. Repede, Mademoiselle, vino, avem nevoie de ajutorul dumitale !

Şi aşa se făcu că scrisoarea rămase neterminată şi cufărul cel mare neîmpachetat, căci la miezul nopţii medicul puse diagnosticul scarlatină ; şi din nou se încredinţă Henriettei îngrijirea unui copil bolnav.

CAPITOLUL XIII

In cursul săptămînilor în care a stat în camera bolnavei, Henriette avusese suficient răgaz să studieze situaţia pe toate feţele, dar nu ajunsese la nici un rezultat, căci grija pentru însănătoşirea Berthei făcuse să fie uitată concedierea ei. Şi cînd copila fusese complet restabilită, nu mai fu reluată chestiunea notiţei din ziar. Chiar dacă aflase de calomniile publicate, ducele nu făcu nicicînd vreo aluzie la ele. Henriette încercă în repetate rînduri să aducă vorba despre aceasta, dar el evită discuţia şi în atitudinea lui era ceva ce o făcea să nu insiste.

Şi ducesa se purta de parcă nimic nu se întîmplase ; **de** parcă — îşi zise Henriette — vorbele urîte şi amare pe care şi le aruncaseră fuseseră şterse, precum valul mătură orice gunoi de pe plajă. Era, desigur, opera timpului şi a grijii pentru mica pacientă. Henriette însă nu putea uita ce se petrecuse între ea şi ducesă. — Ne-am spus lucruri atît de îngrozitoare !, gîndea ea adesea. Nu-mi pare rău de cele ce i-am spus ; sînt bucuroasă că mi-am apărat conştiinţa ; dar nu pot uita şi nici dacă aş fi în locul ei n-aş putea. E o enigmă pentru mine — mai întîi urlă ca **o** tigroaică înfuriată, apoi uită pînă şi ce a aţîţat-o.

Da — ducesa era o enigmă pentru ea. De cîte ori încerca s-o dezlege, strădania ei se termina cu o ridicare din umeri.

Dar, cel puţin deocamdată, nori de furtună nu se vedeau pe cer şi primăvara venise iarăşi. In grădină înflorise migdalul şi pe stradă florăresele vindeau brînduşe, viorele, lalele. Poate că curăţirea atmosferei de neîncredere şi amărăciune, care **o** înconjura aproape totdeauna pe ducesă, se datora şi unui eveniment nou în palatul din Rue du Faubourg Saint Honore şi care, asemenea unui izvor de munte, înviorase pe toţi ai casei.

Isabella se logodise. Peste şase luni avea să se mărite cu fiul unui negustor bogat şi influent, de familie foarte bună, şi urma să plece la Turin unde logodnicul ei trebuia să reprezinte interesele casei de comerţ a tatălui său. Pentru prima oară un membru al familiei se desprindea şi, cu toată bucuria, apropiata despărţire era

privită ca o pierdere. Henriette surprinse pe duce privind îngîndurat în urma fiicei sale. Ea ştia, ca şi el, că această căsătorie însemna pentru ei toţi sfîrşitul unei perioade de viaţă. Privirea lui exprima nemărginită dragoste. Părea că imploră graţia cerească pentru această făptură lipsită de experienţa vieţii, a cărei tinereţe putea fi tot atît de uşor dusă la înflorire ca şi la veştejire.

— Nu vă faceţi grijă, Monsieur, îi spusese Henriette, nu o dată, Isabella este coaptă pentru dragoste. V-aţi dat toată osteneala să-i găsiţi un soţ bun. Restul e în mîna lui Dumnezeu sau a Soar- tei, cum vreţi să-i ziceţi. Nu mai puteţi face nimic.

Isabella aştepta evenimentul cu calm. Ea nu era o fire prea sentimentală. Cel puţin nu-şi trăda sentimentele. Tînărul bine crescut, chipeş, elegant ce-i fusese ales de soţ părea să-i placă. Mai mult nici nu se putea cere de la ea, care, în afară de fraţii ei nu cunoscuse vreun alt băiat. Se înţelege de la sine că zarva şi faptul că devenise deodată punctul central al interesului familiei n-o lăsau nepăsătoare ; dar suporta cu un calm admirabil înlăcrimatele revărsări ale dragostei materne şi orgia cumpărăturilor de rufărie şi mobile pentru zestrea ei. Numai rareori **o** vedea Henriette străbătută de un fior de teamă şi îndoială.

— Mademoiselle, i se adresă într-o zi Isabella, după o convorbire mai îndelungată cu abatele, nu pricep întotdeauna ce vrea să spună abatele, cînd îmi vorbeşte de îndatoririle conjugale.

— Ce nu pricepi, Isabella ?

— Mi-a vorbit de supunere faţă de soţ şi... şi apoi imediat despre copii şi că trebuie să-i botez şi să-i cresc în credinţa noastră. Şi n-am înţeles, Mademoiselle, ce legătură este între una şi alta.

Fruntea tînără, netedă, se încreţi îngîndurată şi ochii căprui o fixau implorator pe Henriette.

— Nu-ţi mai munci mintea, draga mea, îi răspunse ea. Cînd iubeşti şi eşti iubită, totul vine de la sine, ca şi această supunere despre care ţi-a vorbit. Eu n-am fost căsătorită, precum ştii ; deci, dacă ai nevoie de sfaturi în această privinţă, adresează-te mai bine mamei tale.

— Pentru nimic în lume ! Fata roşi, spunînd aceste cuvinte. Doar nu pot vorbi cu ea despre aşa ceva ; şi, Mademoiselle, cînd mă voi mărita, n-aş vrea să fiu ca mama.

— Isabella ! Henriette crezu de datoria ei s-o dojenească, deşi o înţelegea. — Nu trebuie să vorbeşti astfel. Cînd vei fi măritată, vei gîndi altfel despre aceste lucruri şi vei pricepe de ce mama ta este atît de des bolnavă şi amărîtă.

— Tocmai asta este ; nu vreau să fiu mereu bolnavă şi... copii aş vrea să am, dar nu atît de mulţi ca mama. însă abatele spunea...

Ea tăcu, încurcată, şi Henriette întoarse capul pentru a nu

privi în acei ochi limpezi, întrebători. Cu ezitări îi explică ea Isabellei, cît putu mai bine, ce este căsătoria. Nu era de datoria ei s-o facă şi ducesa şi-ar fi ieşit din fire dacă ar fi aflat că educatoarea copiilor ei şi-a depăşit într-atît limitele obligaţiilor. Dar Henriette era prea mişcată de nevinovăţia şi neştiinţa fetei pentru a nu-i veni în ajutor. Putea oare s-o părăsească pe cea dintîi şi s-o neglijeze cu totul pe cea de-a doua ?

— Nu-ţi mai bate capul cu lucrurile astea, încheie ea. Lasă-te învăţată de experienţă. Fii mărinimoasă şi gîndeşte întotdeauna bine despre soţul tău, chiar dacă la început noua ta viaţă ţi se va părea neobişnuită. Fii fericită, draga mea, căci ştiu că fericirea este cel mai frumos dar al vieţii ; şi, înainte de toate, nu te lăsa înspăimîntată de cele ce-ţi spune abatele sau oricare altul.

— Nu, n-avea grijă, Mademoiselle, şi... multe mulţumiri ! Devenise iar şcolăriţa de altă dată. — Ah, da, Mademoiselle, pot îmbrăca după amiază rochia nouă cu garnitura de cireşe, cînd mă duc cu Louise şi verişoarele mele la cofetărie ?

Henriette îşi dădu aprobarea, zîmbind, deşi era de părere că rochia cea nouă nu era cea mai potrivită pentru această ocazie. Dar Isabella era încă atît de tînără, atît de tînără şi lipsită de experienţă ! —

— Doamne, îşi zise ea după ce Isabella plecase veselă, fetele astea ştiu atît de puţine şi află atît de multe !

Ea oftă şi-şi reluă temele pentru a doua zi, tot întrebîndu-se dacă sfatul fusese bun. E bine şi frumos să spui : „fii fericită şi restul va veni de la sine“. Dar fata avea ochi şi urechi şi observa ce se petrecea în jurul ei. Nici o mirare că se simţea nesigură acum cînd avea să păşească în ţară necunoscută, prin a cărei junglă a inimii şi simţurilor trebuia să-şi croiască singură drum.

— Va veni o zi cînd vor fi toate altfel, îşi spuse Henriette. Tînără fată va intra atunci în căsnicie tot atît de ştiutoare ca şi fraţii ei şi nu va mai fi lăsată în voia soartei.

O lună mai tirziu, erau din nou la Melun, tocmai la timp pentru a mai prinde pomii în floare. Mai şi iunie trecură în pace. în iunie îşi serbă Raynald a opta aniversare şi toţi ţăranii şi arendaşii fură invitaţi cu copiii lor la petrecere. Henriette era mîndră de înfăţişarea băiatului şi de exemplara lui comportare în această ocazie. Chiar şi ducesa îşi exprimă satisfacţia.

— îţi face cinste, Mademoiselle, îi spuse ea seara. încep să sper că într-o bună zi va fi şi el tot atît de sănătos şi de voinic ca şi fraţii lui.

— Vă mulţumesc, doamnă ducesă, răspunsese ea, tot privindu-1 pe-Raynald care strîngea darurile primite. A făcut progrese mari în ultimul an şi socotesc că se va putea duce curînd la şcoală

şi atunci... misiunea mea aici s-a terminat. Un băiat nu trebuie ţinut veşnic lîngă fustele femeilor !

— E adevărat, recunoscu mama. Pentru mine însă ei cresc toţi prea repede şi Raynald e cel mai mic. Ea oftă şi căzu în visare. Opt ani ! Aproape că nu-mi vine a crede că a trecut atîta timp de la naşterea lui. Era să mă coste viaţa, Mademoiselle. Ducele era ca ieşit din minţi !

— îmi pot închipui, murmură cu tact Henriette. Nici mie nu-mi vine să cred uneori, doamnă ducesă, că sînt mai bine de patru ani de cînd am venit aici să preiau educaţia copiilor.

Ea nu adăugă că uneori i se părea şi mai mult, căci anii dinainte pierduseră pentru ea orice realitate. Atunci fusese altă fiinţă, care privea lumea prin vălul simţurilor ei necoapte, apărată de propria-i nevinovăţie, ca şi Isabella şi Louise acum. Ea nu fugise niciodată de viaţă, dar zvîrcolirea extazului şi a disperării **o** cunoscu abia acum, în casa Praslin.

In această vară a anului 1845, Berthe era aceea care avea nevoie de toată îngrijirea ei, căci, deşi complet însănătoşită, boala lăsase urme. Ea, care fusese cea mai zburdalnică dintre copii, debordînd de vioiciune şi bună dispoziţie, devenise cu totul alta. înainte de scarlatină, fusese un copil frumos, înfloritor ; dar ce palidă, slăbită, nemulţumită era ea acum ! In cele cîteva săptămîni cît zăcuse, Berthe crescuse simţitor şi-şi pierduse frumuseţea copilărească. Ducesa se plîngea de înfăţişarea copilei şi ducele părea încă mai îngrijorat.

— Mai mult decît orice mă nelinişteşte indiferenţa ei, Monsieur, îi spunea Henriette. Frumuseţea şi-o va recăpăta. Şi-a consumat toată energia în lupta tu boala. Nu trebuie să ne aşteptăm să-şi revină deodată.

— Desigur, ai dreptate, recunoscu el. Dar şi dumneata te plîngi doar de lipsa ei de poftă de mîncare şi trebuie să-i găsim leacul. Am vorbit săptămîna trecută cu medicul şi el este de părere că aerul de mare îi va face bine. Bunicul ne-a invitat pentru luna august la Olmeto. Voi vorbi cu ducesa despre asta, dacă n-ai nimic împotrivă.

Aproape fără excepţie, el i se adresa ei în toate chestiunile, nu numai în cele privitoare la copii ; ba, în ultima vreme, discuta cu ea şi problemele carierei sale politice. Era foarte măgulitor pentru ea să-i ceară sfatul şi încă mai măgulitor să i-1 urmeze. Părerile ei, susţinea el, erau totdeauna înţelepte, bine judecate.

Uneori aveau discuţii mai lungi despre problemele politice la ordinea zilei.

Şi de fiecare dată, el rămînea surprins de cunoştinţele ei asupra situaţiei din Franţa şi din lumea întreagă. Vederile lor asupra formelor de guvernămînt şi politicii externe nu se potriveau totdeauna, dar ideile ei îi erau întotdeauna de folos. Prin naştere, edu-

caţie şi înclinaţie, el era aristocratul conservator, pe cînd ea era pe faţă republicană. Ea aparţinea unei minorităţi care cu greu se lăsa supusă. în toate reacţiile ei, era o liberalistă. Ca un cal pur- sînge, se revolta împotriva a tot ce îngrădea libertatea personală. El trebuia deseori să se mulţumească a răspunde argumentelor ei cu un simplu zîmbet sau cu o ridicare din umeri, negăsind alte arme pentru a combate elocvenţa sclipitoare şi fraza ei bogată în imagini. Totuşi el nu ceda, şi se apăra tot pe atît de încăpăţînat pe cît de blînd.

Pregătirile pentru vacanţa în Corsica se terminaseră şi bătrînul mareşal închiriase şi de data aceasta o corabie care îi aştepta la Marsilia. Cei doi băieţi mai mari rămăseseră la Melun şi ducele urma să se înapoieze şi el acolo, odată familia îmbarcată. Henriette se bucura că lunga călătorie avea să se facă sub ocrotirea lui. Vremea era foarte caldă şi călătoria, oricît de comodă, era neplăcută, date fiind piedicile neprevăzute şi hanurile supraîncărcate. Henriette era foarte ocupată cu supravegherea celor şase surori, a lui Raynald şi a celor două fete la copii. Afară de aceasta, Margue- rite era o adevărată pacoste în astfel de ocazii şi starea sănătăţii ducesei producea şi ea unele greutăţi. Dar, cu ducele alături, Henriette se ştia în siguranţă şi prezenţa lui ţinea la respect şi pe servitori, care altfel nu pierdeau nici o ocazie de a-i face viaţa grea.

Totuşi, abia părăsiseră Parisul, că primii nori negri şi apăruseră ameninţători. Ducesa refuză să continue călătoria cu trenul, susţinînd că nu poate suporta zdruncinăturile şi că va fi un cadavru înainte de a ajunge la capăt. Dacă-i mergea într-adevăr atît de rău pe cît spunea, Henriette nu putea şti, dar faptul că ducele protestă împotriva modificării planului de călătorie fu de ajuns pentru a produce ducesei unul dintre cele mai rele accese isterice cu dureri de cap. Fură siliţi deci să poposească două nopţi şi o zi la un hotel supraîncărcat şi copiii se jeluiau. Pentru a le scurta puţin plictiseala acestei întîrzieri silite, ducele făcu o excursie în împrejurimi cu copiii şi Henriette. Nenorocirea făcu ca o osie ruptă să-i împiedice de a se înapoia înainte de masa de seară. Aceasta turnă ulei peste focul veşnic mocnind al unei demnităţi feminine ce se simţea necontenit jignită şi, pînă tîrziu în noapte apartamentul soţilor Praslin răsună de ceartă. O va atinge şi pe ea vreun trăznet din această furtună ? — se întreba Henriette, zvîrcolindu-se fără somn în patul din camera înăbuşitoare. Era sigură că în reproşurile pe care ducesa le făcea soţului ei juca şi ea un rol important şi ar fi preferat ca frumoasa excursie să nu fi avut loc, sau cel puţin să nu fi luat ea parte.

în dimineaţa următoare, pe cînd ea şi copiii se adunau la gustarea de dimineaţă, apăru pe neaşteptate ducele, în costum de că-

lătorie. Părea istovit şi amărît şi era neobişnuit de tăcut. După ce mîncară cornurile şi băură cafeaua destul de proastă, Henriette îl întrebă ce dispoziţii are de dat pentru ziua aceea şi dacă ducesa şe simte îndeajuns de bine pentru a putea continua călătoria.

— Nevastă-mea nu ne va însoţi, răspunse el. Ea vrea neapărat să rămînă aici pînă se va restabili complet ; trebui deci să plecăm fără ea. Am pierdut destul timp de pomană.

Vorbind, închise ochii. — Corabia ne aşteaptă de cîteva zile şi nu văd de ce noi ceilalţi ne-am lăsa stricată vacanţa.

Henriette nu mai întrebă nimic şi drumul fu continuat parte cu trenul, parte cu diligenţa. Dispoziţia micului grup se îmbunătăţise simţitor. în afară de cele două servitoare, nimeni nu părea să simtă lipsa ducesei şi a cameristei ei şi, cînd ajunseră la Marsilia, ducele îşi recăpătase şi el voia bună. Se îmbarcară în aceeaşi seară, deşi căpitanul declarase că abia a doua zi dimineaţă va putea ridica ancora ; dar nimeni nu luă în seamă această scurtă amînare, obişnuiţi fiind cu altele şi mai lungi. Şi apoi, corabia era mult mai curată şi mai plăcută decît hotelurile de provincie şi copiii se simţeau bine în aerul sărat, proaspăt.

— Ce-ai zice de o plimbare pe ţărm cu Isabella şi Louise, Mademoiselle Deluzy ?, propuse ducele de îndată ce cei mai mici se culcară. Am putea asculta concertul de pe «hei şi bea apoi un lichior.

Era minunat să te plimbi prin întunericul şi răcoarea serii pe cheiul portului, privind oglindindu-se în apa neagră mulţimea lanternelor corăbiilor. îngrămădirea de case a oraşului era întretăiată de străzi şi ferestre luminate ; curbele cheiului erau desenate de lumini care se pierdeau în depărtare, ca un şirag de perle pe un gît nevăzut. Şi în depărtare sclipea ochiul veşnic treaz al unui far.

— Ce minunat de frumos !, Henriette oftă mulţumită, cînd se opriră o clipă spre a se apleca peste parapetul de piatră. .Şi în timpul zilei toate acestea par atît de urîte !
artificială, podoabele şi **o** oarecare nedesluşire **a** trăsăturilor le schimbă în bine.

Ea nu răspunse nimic şi se îndreptară spre parc, unde cînta muzica şi mesele erau aşezate afară, pe sub copaci. „Multe trebuie să mai ştie el despre femei“, îşi spunea Henriette. Un bărbat ca el, aristocrat, bogat şi chipeş de ce n-ar fi şi un bun cunoscător al femeilor ? Şi totuşi numai rareori se trăda. Cînd o privea, ea nu avea impresia că o dezbracă cu gîndul cum făceau alţi bărbaţi de ale căror priviri se ferea. Cu toată siguranţa de sine şi vigoarea lui bărbătească, cu toată patima pe care o văzuse pe chipul atît de intim ei, Henriette ştia că el era o fire cinstită şi rezervată faţă de ispitele trupului. Poate că tocmai această rezervă o jignea pe

ducesă. Poate că acesta era şi motivul prăpastiei dintre ei, tot mai adîncă.

Orchestra intona tocmai un cîntec vienez ; muzica avea un substrat duios care f4cea aproape neauzită Henriettei veselia melodiei. Şi ea simţi un nod suindu-se în gît. îşi croiră drum printre mesele aproape toate ocupate. Oamenii îi priveau şi Henriette citi în ochii lor nu numai admiraţia ci şi curiozitatea. Gîndul că toţi aceşti Oameni o luau probabil drept soţia lui şi mama acestor două fete cu costume de călătorie elegante şi pălării împodobite cu flori o distra. Un chelner vru să-i conducă la o masă liberă aşezată cam la margine şi Henriette l-ar fi urmat, dar ducele îi făcu semn din cap. Cu un gest care era poruncitor fără a fi exagerat, chemă el pe patronul localului şi-1 rugă să le procure un loc mai bun. Ca din pămînt apăru o masă, ce fu aşezată în locul cel mai potrivit. Din obişnuinţă, Henriette vru să se aşeze cu spatele spre part, dar ducele îi oferi scaunul de unde avea vederea cea mai bună. Ea se aşeză de parcă s-ar fi ştiut vinovată de ceva. Guvernantele n-aveau de obicei dreptul la privelişti frumoase.

Da, asta era, asta era ceea ce o făcea să se simtă altfel ca pînă acum, în acest oraş stăin : în această seară, ea nu se simţea de fel guvernantă.

— *Oui, oui, creme de menthe jrappe pour Ies jeunes filles.* Un brandy pentru domnul şi pentru doamna ?

Obrajii i se-mpurpurară ; se aplecă asupra listei de băuturi;

— Un pahar de şampanie ?, propuse ducele şi ea aprobă din cap.

Era o nebunie să creadă, fie şi o clipă numai, în această imposibilitate, doar pentru că un chelner comisese o greşeală nevinovată. Şi totuşi ar fi vrut să-1 binecuvînteze pentru aceasta ! Ce putea să-i strice lăsîndu-se învăluită o singură oră de siguranţa •cuvîntului „madame“ şi să uite că este doar o „mademoiselle*[1] ? Şampania pişcătoare îi răcorea gîtul şi se amesteca în vinele ei cut acea altă înfiorare pe care i-o ofereau mîndria şi fericirea şi care era tot atît de trecătoare.

— Garcon, strigă ducele chelnerului care se apropia, socoteala, te rog !

Ea îl privea cum scoate din buzunar un pumn de monede de argint şi aramă şi adăugind un bacşiş gras pentru chelner, şi din nou o fermecă naturaleţea gesturilor lui. Nici nu căută nesigur prin buzunare sau pungă, ca femeile, nici nu numără restul, nici nu arătă îndoială asupra sumei bacşişului. Henriette îşi strînse şalul în jurul umerilor. Ar fi vrut ca seara să se termine mai repede, înainte de a i se părea prea greu să se împace cu soarta ei de femeie singură.

Muzica îi urmări multă vreme, dar îşi pierduse puterea asupra

ei. Paşii ei nu se mai potriveau ritmului vioi. Toţi patru tăceau şi Henriette nu avea de fel chef de vorbă. Gîndul la viitoarele săptămîni de şedere în Corsica o înspăimînta mai mult decît voia să-şi mărturisească. Bătrînul mareşal îşi va răsfăţa din nou nepoţii şi pe ea o va trata îngăduitor ; se va simţi ca şi altădată — străină în ţară străină.

— Aşa, am ajuns ! Ducele le conduse la luntrea care aştepta să le transporte pe corabia ale cărei lumini abia o puteau deosebi din mulţimea celor ancorate în port. între debarcader şi acele lumini plescăia apa neagră şi dincolo de ele, pînă la ţinta călătoriei lor, sentindea nesfîrşirea mării. Un vînt răcoros le umezea feţele şi ei sengrămădiră mai strîns pe puntea alunecoasă. Jos, sub ei, în luntrea care se legăna, marinarii cu chipul bronzat întindeau mîinile ajutîndu-le să coboare. Clipa despărţirii sosise. Henriette trebui săşi adune puterile.

• Ea luă loc pe banca din spate, cu Isabella alături şi Louise în faţa lor şi, privind în sus, întinse mîna. Dar ducele nu se aplecă spre ele ca să-şi ia rămas bun şi să le dea sfaturi pentru ultima parte a călătoriei, ci sări în barcă şi se aşeză pe banca din faţă, pe cînd marinarii îşi ocupau locurile lor.

— Oh, papa, strigară amîndouă odată, fiicele lui, cu surpriză şi bucurie în glas. Ne însoţeşti ? Nu te înapoiezi la Paris ? Ce fru-' mos, şi*cum se va mai minuna bunicul! Cînd ţi-ai schimbat planul ?

— Chiar în clipa asta. Henriette îi auzi vocea, dar nu-i putu vedea faţa în întunericul care îi înconjura. Sau — mai exact — acum un minut !

El rîse deodată ca un. ştrengar care chiuleşte de la şcoală.

— Dacă cei de pe banca din spate au ceva împotrivă, spuse — şi în vorbele lui era o provocare pe care Henriette o socoti **adre**sată ei — aş vrea s-o ştiu imediat; încă mai am posibilitatea d< a ajunge la ţărm înnot.

Dar numai scîrţîitul şi plescăitul lopeţilor îi răspunseră. Cei de pe banca din spate nu aveau nimic de obiectat.

CAPITOLUL XIV

Henriette n-a aflat nicicînd cum a explicat ducele socrului prezenţa lui şi absenţa soţiei sale. Bătrînul nu i-a pomenit nimic despre aceasta ; în tot cazul, înţelegerea dintre socru şi ginere părea mai bună ca oricînd, deşi păstrau acelaşi formalism în relaţiile dintre ei. In săptămîna pe care ducele o petrecu la Olmeto, Henriette nu prea avu* ocazia de a fi singură cu el. Vremea fiind neobişnuit de prielnică, -ei îşi petreceau zilele mai mult pe afară, în excursii pe mare sau la munte, spre marea bucurie a copiilor. Dar în după amiaza dinaintea plecării, Henriette rămase totuşi singură

cu el acasă, pe cînd mareşalul arătă copiilor via de care era atît de mîndru.

Stăteau sub o boltă de verdeaţă ; în faţă se întindea albastrul mării şi lumina soarelui arunca pe feţele lor umbrele ciudate ale frunzelor de smochin.

— Ce albastră este marea !, spuse ea, aşa cum se putea auzi de zeci de ori zilnic din gtţra unuia sau altuia. Privită de aici, ea nu pare de fel atît de liniştită, ci mai curînd ca o perdea trasă între noi...

— Intre noi şi... ce ?, întrebă ducele, care ţinea ochii pe jumătate închişi în strălucirea sclipitoare.

— Nu ştiu, Monsieur, răspunse ea. Dar mîine veţi pleca şi atunci îmi va apărea ternă şi schimbată. «

— Ternă, da ! El îşi luă ochii de la mare, pentru a o privi pe ea. Aşa e şi viaţa mea, şi tot ceea ce am nu poate schimba nimic. Ai simţit vreodată asta ?

— Nu, Monsieur ! îşi scutură buclele din jurul capului. Viaţa nu mi s-a părut niciodată ternă. Am mereu sentimentul că viitorul îmi pregăteşte surprize.

— Ah, Mademoiselle Deluzy, spuse el liniştit. Curajul dumnitale e molipsitor. Cînd sînt lîngă dumneata îmi recapăt plăcerea de a trăi. Te pizmuiesc pentru acest dar. Să dea Domnul să nu-1 pierzi niciodată.

Tăcerea se lăsă din nou sub bolta de verdeaţă pătată de soare. Din depărtare răsunau cîntecele pescarilor care-şi reparau plasele şi glasurile copiilor care se strigau, dar Henriettei i se părea că ei doi erau singurii oameni pe pămînt, de parcă un cerc magic se-nchisese în jurul lor, cuprinzîndu-i pe ea şi pe duce într-o intimitate ciudată, de la care toţi ceilalţi erau excluşi, intimitate care le dădea o mulţumire mai trainică decît dragostea. Acest cerc, aproape că-1 vedea. Dar deodată îi apăru un altul : un cerc roşu tras cu furie în jurul unor cuvinte de care îşi va aminti veşnic. Ea oftă gîndindu-se la ele şi vraja se risipi. Trebuia să-i vorbească ducelui de lucruri mai puţin plăcute. Şi, dacă nu profita de ocazia de acum, cine ştie dacă pînă a doua zi avea să i se mai ofere alta.

— Monsieur, îmi pare rău că trebuie să vă tulbur, începu ea. El o privi întrebător şi ea continuă ezitînd : A fost atît de plăcut de a vă putea avea aici şi... eu m-am silit să nu mă gîndesc la... la socoteala ce va trebui să dăm, dumneavoastră şi eu, soţiei dumneavoastră. Nu-mi pot alunga sentimentul că dumneavoastră... că noi vom avea de plătit scump pentru că ne-aţi însoţit aici şi aţi lăsat-o pe ea acolo.

— Eu am de plătit totdeauna ! El vorbi calnj, dar între sprîncenele sale se adînci o cută. De cele mai multe ori, trebuie să plă-

tesc cel mai mult pentru ceea ce n-am făcut. Am fost fericit aceste cîteva zile aici, aşa că de data aceasta cel puţin nu voi plăti degeaba.

— Dar, Monsieur, a fost o nebunie din partea dumneavoastră să veniţi aici. Am putut citi asta în ochii servitorilor încă în timpul călătoriei şi la înapoiere gura lor nu va tăcea.

— Şi dumitale îţi pasă de ceea ce spun servitorii ?

— Nu, răspunse ea. Nu-mi pasă. Dar asta nu e totul. înainte vreme credeam că este indiferent ceea ce cred şi spun oamenii despre cineva, dacă are conştiinţă curată ; dar acum nu mai sînt atît de sigură de asta. Şi de cînd cu notiţa scandaloasă din ziar, de astă iarnă'— Monsieur, ştiţi desigur ce se vorbeşte despre noi ?

— Da. îşi trecu obosit palma peste ochi. Da, ştiu. Dar astfel de cuvinte urîte nu ne pot atinge atunci cînd ştim bine că nu sînt adevărate. Şi apoi — continuă el cu un ton încă mai indiferent — această fiţuică trăieşte numai din minciuni. O ştie toată lumea. Mai este bănuită şi de uneltiri ascunse împotriva nobilimii. îmi vine să cred..., el rîse amar, că îndărătul ei se ascund cîţiva dintre republicanii dumitale.

— Se poate, dar să lăsăm la o parte pe republicani ; bîrfa rămîne bîrfă, şi bolovanul odată pornit a se, rostogoli, nu poţi prevedea sfîrşitul. El se rostogoleşte mereu mai departe, trage după el şi alte pietre şi noi nu-1 mai putem epri.

Glasurile copiilor răsunau mai aproape. Puţin încă şi întreg grupul avea să fie acolo sub boltă.

— Ascultă-mă, zise el, au mai fost şi alte furtuni, nu-i aşa ? Şi le-am supravieţuit cu toţii. Ei bine, va trece şi asta. Eu plec mîine la Paris şi dumneata ştii bine ce însemnează asta : bănuieli, reproşuri, scene de gelozie. In cei cinci ani de cînd eşti la noi ai avut prilejul să cunoşti toate acestea. Şi acele scrisori ! De cîte ori vin acasă, găsesc cîte una pe masă sau sub uşă. Uneori sînt încă ude de lacrimile ei, sau scrise ca de o nebună. Dar toate sînt la fel : cerînd, cerînd ceea ce eu de mult nu mai pot da.‘ Dacă-mi voi pierde minţile într-o bună zi şi voi fi pus în cămaşă de forţă, să ştii că vina o poartă acele cuvinte zgîriate pe hîrtie albastră.

Se ridicase în picioare şi respiraţia agitată îi întretăia vorbele. El fusese totdeauna atît de reţinut şi stăpînit în tot ce spunea, încît schimbarea aceasta o înspăimînta pe Henriette. înainte ca ea să poată răspunde ceva, el alergă cu paşi mari în întîmpinarea celor ce se înapoiau. Henriette privi în urma acestui bărbat voinic care se mişca cu atîta graţie şi în al cărui păr bălai sclipeau razele soarelui.

Auzi glasurile copiilor întîmpinînd cu voioşie pe tatăl lor şi, ca niciodată pînă atunci, frînturile de vorbe o neliniştiră. Răsunetul lor deşteptă în ea o presimţire. Ştia bine că-l va avea în urechi mereu,

în viitorul pe care perdeaua albastră a mării încă i-1 ascundea.

Şi deodată o înconjurară copiii, care-i întindeau mîndri ulciorul cu must proaspăt pe care i-1 aduceau de la teasc.

— Uită-te, Mademoiselle ! Raynald întindea încîntat amîndouă mîinile cu cîte o gheată în fiecare. Am strivit strugurii cu picioarele. Vezi, degetele îmi sînt încă roşii !

După plecarea ducelui, Henriette şi copiii mai rămaseră îneă trei săptămîni acolo. Aerul de mare şi căldura soarelui readuseră Berthei sănătatea şi frumuseţea, dar ea tot mai avea nevoie de îngrijire specială. Henriette se dedică cu totul acestei ocupaţii, deşi răvăşirea gîndurilor ei încă nu se potolise. Deseori o prindeau încă trează zorile, cînd marele disc strălucitor al soarelui străpungea grosimea norilor şi marea oglindea în nesfîrşirea ei pustie minunăţia cerească.

Acum cînd farmecul prezenţei ducelui se estompase, ea începu să gîndească iar limpede şi să dezbată cu sine însăşi problema pe care fiecare zi i-o aducea tot mai aproape. Ea nu aparţinuse niciodată acelora care se refugiază în domeniul visurilor, atunci cînd realitatea aspră le iese în cale. Şi nici acum nu închidea ochii în faţa neînduplecării faptelor. Ea nu încerca să se înşele cu speranţa unei păci imposibile. încercînd să descurce iţele care se încîlci- seră tot mai mult în jurul ei, an de an, de cînd era în casa Pras- lin, ajungea mereu la aceeaşi întrebare : să plece, să rămînă ?

— Pleacă — pleacă acum 1 o sfătuiau judecata şi prevederea. Situaţia nu se va schimba niciclnd în bine, ba dimpotrivă. Bunul tău nume este recompensa pe care ţi-ai cîştigat-o prin uitare de sine şi muncă grea. Dacă îl dispreţuieşti, ce sprijin îţi mai ră- mîne ? Cum vrei să trăieşti fără el ?

Dar încăpăţînata ei nevoie de independenţă, îndrăzneala şi ambiţia ei — calităţi care erau tot atît de mult ale ei ca şi cugetarea şi înţelepciunea — nu rămîneau datoare cu răspunsul.

— N-ai făcut nimic rău care să te silească să pleci, contra vbinţei tale, dezonorată. Ai încercat să ajungi la bună înţelegere cu ducesa şi, fie că rămîi sau pleci, cineva va trebui să poarte mereu vina nefericirii ei.

— Dar cel puţin nu vei fi tu vinovata, dacă nu vei mai fi aici. Ce aştepţi de la rămînerea ta aici ?

— O pensie pentru bătrîneţe ! Dar nu, nu acesta e singurul motiv. Au nevoie de mine copiii, pe care îi iubesc, şi un bărbat care este deznădăjduit şi nefericit.

— Se poate ! Dar copiii cresc repede şi uită uşor. Şi acest bărbat — ce este el pentru tine ?

— Nu ştiu, nu ştiu. N-am schimbat niciodată vreo vorbă între noi care să nu fi putut fi auzită de toată lumea.

— Dar simţămintele tale ? Şi pe acestea le-ar putea afla oricine ?

— Simţămintele mele îmi aparţin mie şi numai mie. Ele sînt singura avere a multor femei — femei care, ca şi mine, trebuie să muncească, să economisească şi să fie singure o viaţă întreagă.

Astfel se desfăşura disputa din sufletul ei şi în după amiaza aceea, cu trei zile înaintea plecării, cînd mareşalul o invită în biblioteca lui.

Sosise în dimineaţa aceea o poştă bogată. Trei dintre surori primiseră scrisori de la mama lor, care le scria că se simte mai bine acum şi se află la Melun ; iai; Berthei îi trimisese ducele cutia cu vopsele promisă. Henriette băgă de seamă că pacheţelul fusese expediat de la Paris. Pentru mareşal erau mai multe scrisori şi ultimele ziare. Henriette spera că va avea prilejul să cftească unele din ele căci, în acest colţ retras al pămîntului, unde evenimentele din lumea largă erau de mai mică importanţă decât un vînt prielnic bărcilor de pescari, ea era dornică de noutăţi.

— Mademoiselle, o salută bătrînul, după ce servitorul se depărtase, îmi pare rău că trebuie să te deranjez, dar am găsit necesar să vorbesc fără întîrziere cu dumneata. Ia loc, te rog !

Afară strălucea soarele, dar atmosfera bibliotecii, cu pereţii îmbrăcaţi în piele, purtînd urma umezelii iernilor ceţoase, era neprietenoasă şi posomorită. Volume grele umpleau rafturile şi în mijlocul încăperii era marea masă de scris de mahon, la colţurile căreia se înălţau înspăimîntătoare capete de cîine, cioplite în lemn, care păreau că trăiesc. Boturile căscate, cu colţii uriaşi, o impresionară neplăcut pe Henriette, cînd se aşeză în faţa lor. Şi vraful de ziare, pe cane se vedea că bătrînul tocmai le răsfoise, o făcu să aibă presimţiri rele. In faţa lui se afla o scrisoare deschisă, a cărei scriere o recunoscu dintr-o ochire. Ea nu-şi opri privirea multă vreme la aceasta ci, tot netezindu-şi rochia, aştepta ca el să-i adreseze cuvîntul.

— Vreau să-ţi vorbesc pe faţă, Mademoiselle, începu el în dialectul său cam stîlcit. Poşta mi-a adus, veşti care m-au buimăcit.

El tuşi şi răsfoi ziarele din faţa lui. Henriqtte observă pe unele din ele cunoscutele încercuiri cu creion roşu şi ştiu ce avea să urmeze.

— Isabella a primit o scrisoare de la mama ei, spuse ea ea să nu tacă. Era hotărîtă să-şi păstreze echilibrul cît mai mult cu putinţă. — Mi-a povestit că doamna ducesă şi-a revenit din indispoziţia ei.

— Da, e la Melun ; dar, departe de a se fi restabilit, ea **se** află într-o stare de completă - zdruncinare nervoasă. Vei înţelege motivele, de îndată ce vei fi citit cele ce mi-a trimis. El luă vraful de ziare şi i-1 puse în poală. — Sînt uluit, extrem de uluit !

Ea luă cu hotărîre ziar după ziar şi citi ce era subliniat. O linişte mormîntală domnea în cameră : era atîta linişte încît zumzetul unei albine la fereastră şi plescăitul îndepărtat la valurilor făceau să tresară tăcerea însăşi.

Ea nu omise nici un cuvînt, deşi erau acuzaţii, foarte urîte şi cu mult mai multe decît în primul articol. Nu numai unul, ci o sumedenie de ziare cuprindeau dări de seamă despre scandalul Praslin. Rolul jucat de o anumită „Mademoiselle D." — o adevărată sirenă sub chipul unei guvernante —, care-1 ispitise pe duce s-o însoţească în Corsica în casa părintească a ducesei părăsite, era comentat'cu bogăţie de amănunte. Era imposibil să citeşti vreun ziar parizian fără să dai peste unul din aceste articole care de astădată nu se mulţumeau cu aluzii răutăcioase, ci făceau afirmaţii obraznice. în ce hal de decădere trebuie să fi ajuns ţara, spunea unul dintre ziare, dacă un pair îşi poate permite să păcă- tuiască astfel împotriva tradiţionalului cod de onoare al familiei sale.

In sfîrşit, Henriette lăsă din rrună şi ultima gazetă şi privi ţintă în ochii bătrînului mareşal. Ea era palidă şi pe vinele gîtului i se putea citi pulsul; acestea erau singurele semne exterioare ale tulburării ei. Cînd, în cele din urmă, vorbi, glasul îi era sigur şi liniştit.

— Dacă dumneavoastră sînteţi uluit, vă puteţi închipui cum sînt eu ?

— Nu ştiu, Mademoiselle, aştept să-mi spui.

Ea îşi umezi buzele uscate şi făcu un gest de neputinţă cu mîna.

— Domnule mareşal, spuse ea, lămuriri şi asigurări... nu-şi au rostul; dacă credeţi aceste minciuni, după ce ne-aţi văzut, timp de o săptămînă aici şi mai înainte la Paris, dacă credeţi că între duce şi mine este altceva decît prietenie, atunci orice aş spune nu vă poate convinge de contrariul.

Simplitatea răspunsului ei îl surprinse. Obişnuit cu lacrimile, protestele şi exploziile de furie ale fiicei sale, el era mai bine pregătit în faţa rugăminţilor deznădăjduite şi a protestelor indignate decît în faţa acestei femei calme, stăpînite, care se supunea fără teamă judecăţii lui.

— Mademoiselle, îi spuse el, ca să fiu sincer, nu cred nici un cuvînt din aceste învinuiri îngrozitoare ce ţi se aduc. Am fost • viaţă întreagă om de acţiune şi de aceea pentru mine faptele spun mai mult decît vorbele. Trebuie să recunoşti însă că vorbe ca acestea trebuie privite cu seriozitate.

— Ştiu. O picătură de otravă este de ajuns pentru a îmbolnăvi şi şubrezi un om sănătos. Nu e nevoie să-mi mai spuneţi că prin aceasta mi-am pierdut buna reputaţie.

— Ar fi trebuit să te gîndeşti mai de mult la asta, Mademei-

selle. N-ar fi trebuit să accepţi ca ducele să te însoţească şi, prin aceasta, să ajungeţi amîndoi, şi să o aduceţi şi pe sărmana mea fiică, în situaţia asta îngrozitoare. Nesocotinţa dumitale te-a expus acestor ătacuri, oricît de nedrepte ar fi ele. Şi, dacă nu mă înşel, a mai fost un caz asemănător acum cîteva luni.

— Exact; şi am avut de gînd să plec atunci, dar Berthe s-a îmbolnăvit pe neaşteptate şi... am rămas. îmi sînt dragi nepoţii dumneavoastră, cum nici proprii mei copiii nu mi-ar putea fi, şi în aceşti din urmă ani am trăit numai pentru ei.

— Şi-apoi ?

— Apoi... au avut nevoie de mine, şi doamna ducesă era foarte prietenoasă. Vă rog, Monsieur, credeţi-mă, am vrut într-adevăr să plec. De multe ori i-am spus domnului duce că asta ar fi cea mai bună soluţie, dar el nici nu voia să audă de aşa ceva.

— Hotărîrile ginerelui meu nu sînt întotdeauna înţelepte, Mademoiselle. El acţionează de multe ori necugetat şi este uşor influenţabil, mult prea uşor.

— Cînd doriţi să plec ? Azi, mîine ?

— Aşteaptă. El se ridicase şi se plimba prin cameră. Statura sa musculoasă părea încărcată cu energie, în ciuda părului alb şi a vinelor umflate ale mîinilor, care trădau vîrsta sa înaintată. — Să nu acţionăm pripit. Nu, să judecăm bine în ce chip putem reduce la tăcere mai lesne aceste zvonuri.

— Vă sînt foarte recunoscătoare pentru înţelegerea dumneavoastră, Monsieur !

Ochii lui negri se întoarseră spre ea cu acea scînteiere a temperamentului corsican pe care o cunoştea prea bine. în această privire, asemănarea cu fiica lui era uimitoare.

— Păstrează-ţi vorbele de mulţumire, Mademoiselle. Eu mă gîndesc la fiica mea, nu la dumneata şi la duce. Binele ei îl urmăresc, nimic altceva. Dumnezeu nu mi-a dat puterea să-i pot asigura fericirea, dar vreau să fac totul pentru a o scuti de noi neplăceri. A suferit destul pînă acum.

Henriette îşi strînse buzele şi nu răspunse nimic. Bătrînul îşi continuă plimbarea prin cameră şi ei i se păru că trecuse o oră pînă cînd deschise din nou gura.

— Nu este decît un singur mijloc de scăpare : să nu dăm nici o atenţie bîrfei. Se aşteaptă toţi să părăseşti casa ginerelui meu, aşa că faptul că rămîi, şi încă - în bune relaţii cu fiică-mea, le va tăia ghiarele.

— Da, Monsieur. Nu-1 crezuse atît de înţelept. El cunoştea oamenii mai bine decît socotise ea.

— Rămîn toate ca pînă acum ; dar ducele şi ducesa trebuie să se arate în lume cît mai des împreună. Dumneata rămîi la noi şi poimîine plecăm împreună la Paris.

— Şi veţi explica doamnei ducese că am rămas în urma dorinţei dumneavoastră ? Aş vrea să ştie că hotărîrea a pornit de la dumneavoastră.

— Da, îi voi explica eu. Fanny m-a înţeles întotdeauna. Da, da, aşa e cel mai bine, pentru teţi.

El păru uşurat de a fi găsit atît de repede o soluţie bună. Se aşeză din nou la masa de scris, scoase condei şi hîrtie, dar... înainte de a începe, se mai întoarse o dată spre Henriette.,

— Le voi scrie amîndorura, spuse el, şi voi trimite scrisorile cu un curier special la primul vapor-poştă. Vor sosi astfel înaintea noastră. Ducele trebuie să devină odată conştient de situaţia lui; nu se mai poate tolera să-şi expună soţia unor astfel de umilinţe. A mers cam prea departe, Mademoiselle, şi eu, tatăl ei, voi şti să găsesc mijloacele ca să-1 învăţ minte.

Vocea îi era aspră şi el muie peniţa în călimară cu atîta putere de parcă ar fi vrut să dea expresie sentimentelor lui. Faţa lui ■aspră, de obicei atît de prietenoasă, spunea Henriettei că acest bă- trîn ofiţer mai credea încă în puterea mijloacelor tari, şi că el ştia să facă planul şi altui fel de bătălii decît cele ce se dau cu sabia în mînă. Ghiulele şi praful de puşcă nu erau singurele lui arme, gîndi ea. Şi ea vedea parcă pe mareşal strîngînd mai tare baierele pungii, dacă ginerele refuza să dea urmare dorinţelor lui.

— Aşa îmi trebuie, îşi spuse ea închizînd uşa posomoritei bi- blioteci. în loc să-mi fac bagajele, m-am lăsat încă mai tare legată. Doamne, cine poate întrevedea sfîrşitul şi şti ce trebuie să facă ?

Sperînd să-i găsească pe Berthe şi Raynald în pavilionul din capătul grădinii de trandafiri, Henriette se îndreptă într-acolo. Pe drum, un cîntec îi opri paşii. De cealaltă parte a gardului viu, înalt, răsunau tonurile unei ghitare şi un glas de fată, cîntînd o melodie duioasă, ţigănească, care deşteptă în ea un ecou. Henriette nu mai auzise acest cîntec ; cuvintele străbăteau limpede şi desluşit prin desimea verdeţii, care ascundea pe cîntăreaţă :

> Cînd tînără şi fără griji cîntam, Să-mi feresc inima neştiutoare De focul dragostei amăgitoare, într-un tufiş spinos o ascundeam, în lacrimi astăzi cîntu-mi e scăldat Şi pieptul gol un ghimpe mi-1 sfîşie. Mi-e inima de dragoste pustie... Ah ! de-aş fi bănuit vreodat' !

Henriette stătea şi asculta, de parcă o mînă prevenitoare i se pusese pe umăr, ţintuind-o locului. Cînd se sfîrşi cîntecul, ea tre- mura din tot corpul. Fiori reci îi treceau pe spate, deşi soarele strălucea fierbinte **pe** deasupra capului ei neacoperit.

Dădu la o parte cîteva ramuri ale gardului viu şi în deschiză- tura lor zări pe cei doi muzicanţi, un flăcău cu ghitara şi una dintre

servitoare, care întindea rufe pe pajişte. Spre surprinderea ei, Henriette se auzi adresîndu-se fetei îngenunchiate pe iarbă.

— Tu ai cîntat? Ai voce frumoasă. Poţi să-mi spui cum se cheamă cîntecul ?

Cei doi îşi reveniseră din spaima lor şi se porniră a chicoti încurcaţi. Fără a se ridica, fata îşi împinse de pe frunte basmaua roşie-galbenă şi răspunse timid :

— Este un cîntec foarte vechi — este prea vechi ca să aibă nume.

L — Aşa e că e un cîntec foarte trist ?, întrebă Henriette, numai ca să spună ceva. De fapt nici nu ştia de ce intrase în vorbă cu fata.

Fata şi flăcăul schimbară o scurtă privire. Se vedea bine că-i distra întrebarea aceasta prostească.

— Da, desigur. Fata ridică din umeri, cu înţeles. Dar de ce n-ar fi Mademoiselle ? Este doar trist cînd oamenii se tem de dragoste.

Henriette alergă pe cărarea îngustă a grădinii ; mai putu totuşi auzi cum cei doi se pornesc a rîde şi a şopti.

— Cînd oamenii se tem de dragoste, e totdeauna trist ! Ceea ce ea însăşi nu îndrăznise să-şi mărturisească, a trebuit să-i spună **o** ţărăncuţă corsicană.

CAPITOLUL XV

începuse un an nou, anul 1846, şi ziarele prevedeau impozite sporite, rochii mai largi şi alianţe sigure cu alte naţiuni. Dincolo, de cealaltă parte a Canalului, în Anglia, sub ministeriatul lui Sir Robert Peel, desfiinţarea legii agricole ridica valuri de agitaţie şi spectrul foamei plutea ameninţător deasupra Irlandei. închisă în camera ei tristă din Londra, o poetă paralitică, Elisabeth Barret, era tulburată de vizitele unui oarecare Robert Browning, cu care înainte de sfîrşitul anului avea să fugă in Italia.

în închisoarea din Ham, Louis Napoleon avea suficient răgaz să şe gîndească la strălucirea apusă a. unchiului său' şi să facă planuri pentru viitor, în timp ce-şi aştepta liberarea. El trebuia să fie pregătit a se pune în fruntea partizanilor de îndată ce aceştia vor socoti că a sosit momentul să dea lovitura de graţie casei de Orleans.

In palatul său, regele Franţei, obosit şi îmbătrînit, discuta cu miniştrii şi pairii săi. Aclamaţiile care salutau apariţia lui în public nu mai aveau acelaşi ton cordial, în schimb muzica cînta mai tare, pentru ca glasurile puţine să facă impresie. 11 numeau acum Louis Philippe şi nimeni nu-şi mai amintea de porecla lui, „regele burghez“. Dar de astfel de nimicuri puţin îi păsa. Avea nevoie de toate puterile pentru a face fie numai şi mişcările strict necesare. Dar în

Franţa domnea liniştea şi raporturile cu Anglia şi tînără regină Victoria cu al ei prinţ-consort german erau deosebit de prietenoase. Cît despre rest, era lăsat în grija ministrului afacerilor externe, Guizot.

în camera ei din castelul ducal de la Melun, Henriette — care numai rareori se mai gîndea că acel „D“ de pe periile ei şi mapa de scris fusese odinioară iniţiala numelui Desportes — aştepta singură venirea noului an. De la înapoierea din Corsica, ea fusese numai rareori la Paris. Bătrînul mareşal îşi ţinuse cuvîntul şi împăcarea de formă se produsese. Ducele şi ducesa erau văzuţi împreună la recepţii şi serate, la plimbare, la teatru. Casa întreagă, de la băiatul de grajd şi rîndăşoaica de bucătărie pînă la cameristul ducelui şi Marguerite, ştia că totul era o simplă formalitate ; dar, oricum, nu se mai dădu fiţuicilor de scandal prilej de bîrfă.

Mareşalul locuia acum în Rue du Faubourg Saint Honore şi doi din fraţii lui se mutară cu familiile lor în apropiere. Henriette nu-şi putu alunga impresia că ducele era oarecum încercuit şi că se sufoca printre rudele soţiei sale. Ea presupunea că fiecare pas al lui era supravegheat şi că socrul său îi dăduse ultimatumul anunţat. Sigur era că el părea trist şi îngîndurat, oricînd îl întîl- nea. în rarele ocazii cînd putea sta de vorbă, nu pomenea nimic de aceasta. Ea ştia că se teme să nu-şi piardă stăpînirea de sine dacă ar începe să-i vorbească de disperarea în care se găsea. Laţul despre care pomenise el cîndva se strînsese mai tare acum şi nu-i rămînea decît să facă haz de necaz spre a da cel puţin impresia unei căsnicii fericite.

Henriette simţea încordarea lui. Ea nu putea crede că această pace de suprafaţă avea să domnească multă vreme în casă. Era ca o scurtă linişte între două talazuri. Şi ea trăia în înfricoşetoarea pace dintre două furtuni. Trăia zile ciudate, neobişnuite, care-i dădeau iluzia siguranţei. Tot astfel îşi închipuia ea că trebuie să se simtă locuitorii unui oraş asediat, bucurîndu-se de soare şi de fiecare frunză verde, în timp ce urechile lor pîndesc mereu reînceperea bubuitului tunurilor, care îi alungă în adăpostul pivniţelor. într-o privinţă, absenţa ducelui era o uşurare pentru ea, deşi zilele fără el i se păreau lipsite de strălucire. Aşa cel puţin nu trebuia să simtă mereu arsura privirilor şi vorbelor lui, nu trebuia să încerce mereu să ghicească din tonul lui ceea ce nu putea să spună ; sau să se silească a-i da a înţelege simpatia ei fără a depăşi graniţele dintre guvernată şi stăpînul căsătorit.

Isabella se măritase în octombrie. Cununia avusese loc aici, în vechea capelă a castelului, pentru ca să poată asista şi bunica Praslin. Abatele Gallard venise de la Paris la Melun să oficieze cununia. Fuseseră zile de bucurie şi fericire şi membrii familiilor Praslin şi Sebastiani îşi uitaseră diversele lor griji în simpatia şi

urările pentru tînăra pereche. Castelul fusese plin de rubedenii de toate vîrstele ; şi Henriettei i se încredinţase nu numai supravegherea celor tineri, dar şi conducerea întregii gospodării. Ea trebui să procure din sat personal ajutător şi să îngrijească ca toate amănuntele acestei festivităţi impunătoare să meargă ca pe roate. Talentului ei de organizatoare nu i se pusese încă o problemă atît de dificilă şi ea o rezolvase în chip strălucitor. Pînă şi ducesa şi-a exprimat recunoştinţa şi mulţumirile ducelui au fost impresionante.

— Nu este nimic extraordinar, se apăra ea de laudele lui în ziua următoare nunţii. Am doar un simţ al ordinii bine dezvoltat. Mă doare cînd văd dezordine pe o masă sau într-un sertar şi în probleme de viaţă ea îmi apare încă mai dureroasă şi nefolositoare.

— Da, răspunse el, ai o pasiune pentru ordine. Ai întronat-o nu numai în gospodăria mea, dar şi în haosul vieţii mele. Păcat că nu ţi se poate da pe mînă ţara întragă. El surise şi-i aruncă una din privirile lui pline de admiraţie. Parcă te văd ordonînd afacerile de stat şi poruncind în întreg Parisul o curăţenie generală, de parcă oraşul ar fi un coş de hîrtii răsturnat.

— Vă distraţi pe seama mea, protestă ea. în realitate nu sînt bună gospodină. Pot arăta altora ce să facă, dar dacă ar fi să aprind singură focul în plită şi să prăjesc o felie de pîine teamă mi-e că am flămînzi cu toţii.

Şi totuşi era mîndră de laudele lui.

Acum sta singură în camera ei, în seara ajunului de an nou, şi încerca să citească dintr-o carte frumos legată despre frumuseţile peisajului american ; era cartea pe care i-o dăduse ducesa în dar de Crăciun. Ea întorcea alene foile şi se silea să nu se gîn- dească la Paris, unde la ora asta sunau iar toate clopotele, ardeau luminile şi pe bulevarde se-ngrămădeau oameni veseli, pe cînd cei credincioşi se rugau în bisericile pline de miros de tămîie şi sclipiri de luminări, pentru noul an ce sta să vină. Louise, Celeste şi Mărie căpătară voie să rămînă în seara aceea, în mod excepţional, pînă la miezul nopţii şi Henriette se dusese cu ele la bunica lor să-i ureze un an bun.

Bătrîna, care în ultimii doi ani devenise încă mai mică şi mai delicată, sta în pat, sprijinită de nenumărate perne ; degetele ei pipăiau rozariul, aşteptînd să sune miezul nopţii.

Cînd ultima bătaie se pierdu în noapte, ea puse deoparte rozariul şi-şi sărută nepoatele pe amîndoi obrajii ; apoi porunci să se aducă cozonac şi ouă.

— Da, timpul !, suspină bătrîna doamnă, cînd Henriette îi ură multă sănătate în 1846. Pentru mine el nu mai este cel care a fost. La vîrsta mea, faci calea întoarsă în timp şi din loc în loc te opresc aduceri aminte, urme lăsate de oameni pe care i-ai cunoscut şi care nu mai sînt de mult. Să nu-ţi doreşti o vîrstă prea înaintată, Ma-

demoiselle, căci noi nu sîntem pe pămînt pentru a ne vizita pe noi înşine ca strigoi.

— Tu nu eşti strigoi, bunicuţo, o întrerupse Louise cu o îmbrăţişare caldă. Nu-i aşa, Mademoiselle ? Vom avea un an bun şi papa a spus că în cursul lui mă voi logodi.

— Da, vei zbura curînd din cuib, draga mea. Degetele bă- trîne, veştede, neteziră obrajii tineri, îmbujoraţi. Fii fericită, fie că voi mai apuca sau nu să te văd păşind la altar. Anii vin, anii trec ; deci profită de ei cît eşti tînără şi neîmpovărată.

. Oricît de dragă îi era bătrîna ducesă, Henriette trebui totuşi să dea dreptate Louisei în nerăbdarea ei.

— Mademoiselle, întrebă făta pe cînd îşi spuneau noapte bună, de ce oare toţi oamenii bătrîni vorbesc astfel, de parcă ar trebui să te simţi fericit numai pentru că eşti tînăr ?

— Nu ştiu, răspunse Henriette, poate pentru că necazurile se uită mai repede decît bucuria. In orice caz este o plăcută înşelare de sine, spre care ne conduce la bătrîneţe, memoria. Dar tu nu eşti fericită astă seară ?

— Ba da, dar mi-e dor de Isabella ; mă gîndesc mereu ce bine trebuie să se simtă ea ca femeie măritată ; şi mă mai gmdesc la ce se va-ntîmpla cu mine. Aş vrea să se întîmple curînd şi totuşi mi-e puţin teamă.

Henriette îi făcu curaj şi se despărţi drăgăstos de ea. Dar singură în faţa căminului din camera ei ea nu-şi mai putu reţine neliniştea şi/descurajarea. Cîmpul îngheţat, pustiu, care se întindea dincolo de perdelele trase, o întrista. Pizmuia pe servitori pentru voioşia şi buna dispoziţie pe care le gustau în comun în dependinţele castelului. Nu avea obiceiul să se autocompătimească şi dispreţuia oamenii care o făceau ; dar în seara asta se revolta împotriva singurătăţii.

— De ce sînt oare condamnată la această singurătate ?, se întreba ea. Trebuie să stau oare veşnic între două generaţii, fără a veni în atingere cu a mea ? Dacă dragostea mi-e interzisă, mi-aş putea găsi cel puţin mîngîierea în societatea oamenilor care gîndesc şi sînt la fel cu mine.

Lacrimile, în voia cărora numai rareori se lăsa, îi umplură fierbinţi ochii. Ea nu-şi dădu osteneala să şi le reţină, ci lăsă să i se prelingă pe obraji, sărate.

— Da, îşi zise, aşa va fi întotdeauna. întotdeauna voi sta între cei tineri şi cei bătrîni şi va trebui să ascult suspinele pline de regretul trecutului şi planurile trandafirii ale viitorului. Tu aparţii prezentului, dar ce-ţi foloseşte asta, dacă nu te poţi desprinde de ceea ce a fost şi de ceea Ce va fi — ici bătrîna ducesă care se întreţine în şoaptă cu prieteni decedaţi, colo Louise cu inima ei lipsită de experienţă !

Ea îşi şterse lacrimile, se ridică şi se duse la masa de scris. Nu putea dormi, şi cum îi era dor de Paris vru să-şi uşureze amarul scriind puţinilor prieteni pe care îi avea acolo, care poate tocmai vorbeau de ea, binevoitorilor soţi Remey şi arţăgoasei madame Le Maire şi încă cuiva, a cărui prietenie însemna atît de mult pentru ea în ultima vreme.

Pe pastorul Frederic Monod îl cunoscuse la biserica protestantă din Paris, unde se ducea de cîte ori avea posibilitatea. La diverse ocazii, acest sclipitor eseist-şi teolog, acest bărbat a cărui elocvenţă şi putere a credinţei erau tot atît de convingătoare ca şi logica chibzuită a inteligenţei lui, vorbise de pe amvon unui auditoriu pe care-1 cîştigase cu un singur cuvînt. După una din predicile sale, Henriette se simţi îmboldită să-i scrie. Ea găsise că una din tezele lui putea fi lărgită şi interpretată din două puncte de vedere ; ea îi scrisese anonim şi nu spera să primească răspuns. Dar înţeleaptă înţelegere a subiectului tratat impresionă pe pastor ; răspunsul lui fu cald şi ei îşi dădură întîlnire pentru una din după amiezile ei libere. Chiar de la început avură amîndoi sentimentul de a fi găsit în celălalt o personalitate interesantă. El era un tip de preot cu totul neobişnuit. Era un bărbat înalt, impunător, posedînd cultura unui savant şi ardoarea religioasă a unui profet. De familie bună şi bine situat, tolerant faţă de alţii şi neînduplecat faţă de sine, întrunea toate calităţile unui propovăduitor al Sfintei Scripturi şi ale unui om de lume.

Trăia simplu şi demn, într-o casă mare, bătrînească, în a cărei cameră de lucru o primise nu o dată pe Henriette. în fiecare zi, afară de sîmbăta şi duminica, casa îi era deschisă între patru şi şase după amiază, pentru oricine voia să intre, şi în acele- ore el acorda întreaga atenţie şi depunea tot sufletul pentru rezolvarea problemelor religioase şi personale ale vizitatorilor lui. La început, Henriette vorbi puţin despre propria ei persoană şi viaţa ei în casa Praslin. Vorbeau de obicei despre predicile lui, sau despre neliniştea şi nemulţumirea poporului, despre erorile politice comise de rege şi miniştrii săi. Vederile lui erau întotdeauna înţelepte şi meritau a fi ascultate. Şi se pricepea, s-o facă să se exprime liber, nestingherit, despre toate problemele.

— Ah, Mademoiselle Deluzy, o prevenea el atunci, eşti prea zeloasă şi idealistă. Nu trebuie să te laşi ispitită a trage concluzii pripite chiar dacă-1 cunoşti atît de bine pe John Stuart Mill şi poţi citi în engleza dumitale fără cusur din „Lacrimi de copil“ a lui Miss Barret. Bineînţeles că ar fi foarte plăcut de trăit pe lume, dacă toţi oamenii ar putea fi bine hrăniţi şi bine crescuţi. Dar nu uita că încă nu s-a găsit mijlocul de a introduce ştiinţa în mintea omenească. Te descurajează văzînd mulţimea oamenilor refractari binecuvîntării culturii.

— Cu toate acestea, stărui ea cu încăpăţînare, eu spun : tuturor să li se ofere aceleaşi şanse. Numai astfel se va putea afla cine este refractar şi cine nu.

Astfel discutau ei prieteneşte, uneori apărîndu-şi fiecare punctul său de vedere cu îndîrjire, alteori de perfect acord, pînă ce veneau alţi musafiri şi se servea cafeaua în vechile ceşti de porţelan ale familiei, care vorbeau Henriettei de originea distinsă şi de bunăstarea lui. Şi totdeauna părăsea casa pastorului înviorată la trup şi suflet. Pe soţia lui o întîlnise o singură dată şi despre viaţa lui ştia tot atît de puţin cît şi el despre a ei. Era o legătură spirituală ; simţurile lor nu luau parte la prietenie şi ea era recunoscătoare Cerului pentru aceasta.

Astfel, după ce termină de scris soţilor Remey şi doamnei Le îvlaire, Henriette trimise portarului Monod urările ei ‘cele mai bune pentru noul an. Erau rînduri prieteneşti, amabile, şi, închizînd plicul, se simţea mai înţelegătoare faţă de toată lumea. Peniţa aluneca lin pe hîrtia fină. Henriette luă o nouă foaie şi scrise bunicului o felicitare de Anul Nou. îşi putea permite această mărinimie faţă de bătrînul domn. La urma urmei, el era singura ei rudă, şi ea voia să facă primul pas spre împăcare. Nu mică îi fu mulţumirea cînd băgă în plic o hîrtie de o sută de franci.

— Cel puţin nu va putea spune că sînt nerecunoscătoare, oricare i-ar fi părerea despre mine.

Rămase la masa de scris, cu privirea aţintită asupra hirtiei ; curată şi albă, îi sta dinainte, peniţa şi cerneala erau la îndemînă şi totuşi nu putea scrie acele rînduri care i-ar fi uşurat inima. Chiar şi un nevinovat „La mulţi ani !“ purtînd semnătura ei s-ar fi putut preface în ochii acelei alte femei în ceva monstruos. Henriette nu îndrăznea să trimită această simplă urare.

Primele luni ale noului an se scurseră în linişte. Săptămînile treceau fără vreun eveniment deosebit, în afară de scurtele vizite ale ducelui. El petrecea ore întregi lîngă mama lui sau supraveghea lucrările din parc. Se începuse construirea unei sere noi şi ducele făcea planuri pentru diversitatea plantelor rare ce avea să le cultive.

— La ce bun toate aceste flori de seră, Monsieur ?, îl întrebă ea odată, pe cînd el îi explica ce va cultiva în iarna viitoare. Ghioceii şi brînduşele răsar de timpuriu în pădure şi vara vine repede. Aceste flori de seră vor fi, desigur o minunăţie, dar eu socotesc ■că n-ar trebui să amestecăm anotimpurile.

— Dar tocmai asta-i plăcerea, spuse el. Să nu depinzi de anotimp. Ş-apoi este o distracţie ; omul trebuie să aibă ceva de făcut.

Deşi spuse aceasta zîmbind, ea ghici plictiseala ce se ascundea în spatele vorbelor lui şi nu mai pomeni de seră.. El o părăsi, pentru

a vorbi eu lucrătorii care clădeau soba. Ea îl vedea în mijlocul lor, întrecîndu-i cu un cap ; păreau nişte pitici pe lîngă statura lui impunătoare. Ducele întoarse capul într-o parte şi ea fu din nou surprinsă de regularitatea trăsăturilor sale. Da, faţa lui era frumoasă, dar gura şi obrajii plini, cutişoarele fine de sub ochi, îi trădau vîrsta. Profilul însă apărea viguros cioplit. Ai fi spus ; un chip de pe o monedă antică.

— Păcat că n-a trăit în alte vremuri, îşi zise ea. Nu în Grecia — prea e impetuos — ci mai curînd undeva în Nord. Da, are un cap de viking. Aparţine unei epoci în care bărbatului nu i se cerea decît să fie voinic şi frumos. Astăzi, asta contează mai puţin decît ascuţimea minţii şi superioritatea în viclenie.

Ea apreciase întotdeauna la justa lor valoare calităţile intelectuale ale ducelui. Superioritatea lui nu era însă în acest domeniu, ci in perfecţiunea sa fizică. El întrecea pe ceilalţi prin neînfrînata putere de viaţă şi prin înfăţişarea lui. Pentru ea, toate acestea erau limpezi. Bogata lui energie nu avea posibilităţi de afirmare şi într-o bună zi avea să izbucnească cu toată furia îndelungatei reţineri, spre nenorocirea lui. Astfel de gînduri îi treceau prin cap, pe cînd îl aştepta acolo la seră. Sera era pentru ea un simbol al risipei nesocotite cu care el încerca să-şi înşele neastîmpărul sufletului.

De ce-i era dat ei să stea acolo neputincioasă de a-i veni intr-ajutor ? Timpul trecea în goană şi el se juca cu cărămizile, aşa cum, copil fiind, se jucase desigur cu cuburile. Totuşi trebuie să facă şi ea ceva, să spună ceva. Dar ce ? Ea aparţinea unei lumi în care fiecare -îşi avea drumul său şi înfrunta viaţa cu munca braţelor sau cu viclenia.

Nu aceasta era lumea lui. El nu o înţelegea cînd îi vorbea de astfel de lucruri. Nici prin originea lui nu o putea înţelege şi poate tocmai asta era ceea ce-i plăcea la el.

— Vino ! Era din nou lîngă ea. Vreau să-ţi arăt unde voi clădi vara viitoare noul pavilion lîngă lacul nuferilor.

— Dar, Monsieur — începu ea. Se întrerupse însă, fără a-şi mai exprima obiecţiunea.

Doar nu putea şă-i spună : Monsieur, un pavilion lîngă lacul nuferilor nu vă va face fericit. Nu va schimba cu nimic viaţa dumneavoastră. Nu vă supuneţi aşa fără rezistenţă soartei, încercaţi mai bine s-o învingeţi. Apucaţi-vă de vreo muncă oarecare, pînă cînd vă vor durea muşchii şi sudoarea vă va curge de pe frunte. Grăbiţi-vă, căci altfel va fi prea tîrziu şi puterile nefolosite se vor revolta împotriva dumneavoastră.

— Nu, am lăsat prea mult timp copiii singuri, spuse ea în locul celor de mai sus. Trebuie să mă duc la ei. Ş-apoi mi-e frig, pe vîntul ăsta rece.

— Nu arăţi de fel să-ţi fie frig, răspunse el cu o privire care o dezarma. Buzele nu-ţi sînt vinete şi obrajii îţi sînt chiar trandafirii.

Dar nu se lăsă convinsă. — Totuşi mi-e frig. Alergă la castel, stăpînită de o ciudată senzaţie de căldură interioară şi de toată diversitatea de sentimente pe care i-o deştepta de fiecare dată întîlnirea cu ducele. Acum însă nu se mai întreba : care va fi sfîr- şitul ?, ci era conştientă că se afla prinsă într-o plasă, pe care nu ea o înodase. La început şi-a închipuit că nu va trebui să vină în atingere cu firele acesteia. Mai apoi a încercat să se descurce. Acum însă nu-şi mai închipuia şi nu mai încerca nimic. Nu mai voia să fugă.

Pe la mijlocul lui februarie, fetele mai mari se înapoiară la Paris şi Henriette află de la Albert Remey de progresele la învăţătură şi de la Louise de petrecerile lor. Ea îi scria de vizitele la teatre şi Operă şi de numeroasele excursii făcute cu mama lor şi verii Sebastiani. Henriette avea acum mai mult timp liber decît ar fi dorit, întrucît nu mai avea de supravegheat decît pe Berthe şi Raynald. Se ocupa cu desenul şi pictura sau citea bătrînei ducese. In serile lungi ale sfîrşitului de iarnă, citea carte după carte, sau scria scrisori prietenilor. Scrise şi Isabellei la Turin şi celeilalte foste eleve din Anglia, Nina Hislop, şi ea măritată. Oricît de diferite erau aceste două tinere femei, prin temperament şi origine, amîndouă îşi făcuseră o confidentă din fosta lor educatoare. Amănunţitele dări de seamă asupra menajului lor o interesau pe Henriette. Mai puţin decît gospodinele înseşi. Nu o dată trebui să zîmbească, gîndindu-se la felul lor de a fi : Nina, atît de discretă şi formalistă, atît de gospodină, asemenea tinerei regine a ţării sale ; Isabella, fire mai deschisă, arbora liber obligaţiile ei mondene şi fericirea căsniciei ei. Amîndouă erau fericite şi mulţumite de a fi
• măritate şi stăpîne în case îmbelşugate — se putea citi în fiecare scrisoare şi aproape că răzbătea din fiecare cuvînt.

„Dragă Mademoiselle !, începea o scrisoare din Sussex. Urările dumitale pentru fericitul eveniment pe care-1 aşteptăm pentru la vară m-au bucurat mult. Mă rog lui Dumnezeu să mă facă demnă de răspunderea ce mă aşteaptă ; căci trebuie să mărturisesc că mă simt adesea foarte tînără şi de fel ca o femeie care va fi atît de curînd mamă. Dar dragul meu soţ este foarte atent şi bun cu mine. Mă răsfaţă cu surprizele ce-mi aduce de la Londra. Aş vrea să-ţi pot arăta pe cea din urmă — mobila pentru o cameră, din lemn de trandafir, cu scaunele îmbrăcate în stofă roşie. Ce ciudat mi se pare cînd mă gîndesc că nu de mult eram încă o fată sfioasă şi dumneata îmi corectai temele de limba franceză...[11].

Sau : „Chere mademoiselle, scrisoarea dumitale m-a bucurat mult. Recunoscînd hîrtia de scrisori de la Melun, m-a cuprins dorul de casă — dar numai o clipă. Căci, deşi mă gîndesc cu plăcere la sala noastră de clasă, n-aş vrea totuşi să mă înapoiez acolo. Zilele

se scurg în goană şi mereu avem altceva de văzut şi de făcut şi dragul meu soţ mă copleşeşte cu tot felul de atenţii. Luăm deseori masa în oraş şi avem mereu musafiri, acum că ne-am instalat în vila noastră proprie. Sînt nerăbdătoare să-ţi pot arăta casa noastră. Sînt atît de fericită, chere mademoiselle ! Nici nu-mi vine a crede că.am avut altădată teama şi îndoielile pe care dumneata ai încercat să mi le spulberi...“

Henriette era mîndră de amîndouă şi sincera lor recunoştinţă îi mergea la inimă. Şi totuşi — de cîte ori primea astfel de scrisori, atît de pline de fericite mărturisiri, ea simţea un junghi în inimă. Aceste fete erau acum femei măritate, iubite şi bogate, şi posedau o experienţă pe care ea poate că nu o va avea niciodată. Amîndouă îşi vor îndeplini misiunea pe care le-a dat-o natura. Una avea să fie curînd mamă şi cealaltă îi va împărtăşi desigur aceeaşi bucurie. Iar ea era tot singură, încă tot o guvernantă nemăritată. Doisprezece ani a petrecut astfel şi desigur că o mai aşteaptă încă alţi doisprezece. Peste cîteva luni avea să-şi serbeze a treizeci şi patra aniversare a zilei de naştere. Era măgulită că arăta mult mai tînără, dar asta nu schimba întru nimic realitatea. Ea nu avusese ocazia de a se mărita. Tinereţea îi fusese singura zestre şi acum nici pe aceasta n-o mai avea. Şi-o sacrificase, darnică şi neinvidi- oasă, unor fete tinere ca Nina şi Isabella. Nu-i părea rău, dar uneori zîmbea cam amar după ce le citea scrisorile.

Răspunsul ei nu conţinea nici cea mai mică urmă de amărăciune, căci iubea tinereţea ca atare. Pentru ea trăise — mai întîi silită, apoi din obişnuinţă. Era sortită să-şi irosească puterile pentru alţii şi sorbea forţe noi din dragostea cu care era înconjurată şi din experienţe de la care ea era exclusă. Ca un copac plantat pe pămînt sărac, care îşi întinde rădăcinile în toate direcţiile, spre a-şi căuta hrana de care are nevoie.

Vizita ce plănuise s-o facă Isabellei la Turin avea să devină fapt mai curînd decît se aşteptase.

CAPITOLUL XVI

La începutul verii, ducele şi ducesa închiriară o vilă la mare, deoarece medicul prescrisese ducesei aerul sărat al mării, după iarna petrecută la Paris. Călătoria pînă în Corsita era prea grea pentru ea, aşa că aleseră Dieppeul. Henriette şi cei doi copii mai mici erau deja de o săptămînă acolo, împreună cu ceilalţi, şi revederea aduse tuturor mare bucurie. Vremea era bună ; strălucirea soarelui făcea să sclipească valurile care se rostogoleau cu regularitate, albe de spumă, pe plaja de sub ferestrele lor. La început se arătase prietenoasă faţă de Henriette, deşi ezita să mănince la o

masă cu ea.

Aceasta dădu loc primelor neînţelegeri ; vila nu era prea încăpătoare şi, ca urmare, era mai greu aici decît la Paris sau la Melun să se servească masa în două camere deodată.

Ducele comise greşala de a încerca s-o convingă pe soţia lui de nedreptatea purtării ei. Şi, nevrînd să cedeze ambiţiei ei, ajunse în cele din urmă să ia masa cu Henriette şi copiii. Astfel se iscă iar vechea ceartă. Prin pereţii subţiri care despărţeau camera copiilor de aceea a părinţilor, Henriette putea să audă sunetul bine cunoscut al acelui glas aspru, acuzator, care se ridica mai mult împotriva ei decît a ducelui. Oricare ar fi fost motivul ce o provocase pe ducesă, Henriette ştia bine că pînă la urmă vina va fi aruncată în spinarea ei. Ea învăţase cu timpul să rămînă rece la auzul undr astfel de plîngeri şi reproşuri, dar să-şi astupe cu totul ochii şi urechile nu putea. Odată îl rugă pe duce să cedeze, de dragul liniştii.

— Vă rog, Monsieur, îl conjurase ea, lăsaţi-mă să mănînc singură, dacă asta poate aduce o limpezire a atmosferei. Locuim cam strimt aici şi trebuie să ne adaptăm după împrejurări.

— Ducesa nici nu se gîndeşte să facă vreun pas în acest scop şi nu văd de ce întreaga casă să cedeze toanelor ei.

— Atunci cel puţin luaţi masa cu ea ; îmi repugnă să mă amestec în aceste chestiuni personale, dar dacă de dragul copiilor i-aţi face pe plac, am trăi mai paşnic aici.

Dar el scutură din cap şi în jurul gurii îi apărură iar acele cute aspre. Ridică din urneri.

— Dacă-i cedez, va ridica apoi alte pretenţii.

Henriette pricepu că raporturile dintre soţi nu se îmbunătăţiseră de fel, ba dimpotrivă, se înrăutăţiseră parcă. încordarea trebuie să se fi accentuat de cînd mareşalul îşi impusese condiţiile. Prin faptul că ducesa apărea în lume alături de soţul ei, dînd impresia că s-au împăcat, indiferenţa lui, de îndată ce rămîneau singuri, i se părea mai apăsătoare. Şi totuşi ea nu slăbea strînsoarea, deşi acel ceva de care se agăţa o făcea să sufere mai fără milă decît loviturile de bici pe spinarea goală.

— Nebună, de compătimit, îşi spunea adesea Henriette în timpul acelor zile de iunie petrecute la mare, — îl duce pe el şi pe sine la disperare. Cum pot fi, ea şi tatăl ei, atît de orbi, încît să creadă că-i pot cumpăra dragostea cu banii lor ? Nu-şi dau seama că tocmai asta îl îndîrjeşte mai mult, considerînd-o o batjocorire a bărbăţiei lui ? De-ar trece cu bine luna asta de stat la Dieppe !

Ea nu dădea pe faţă nimic din sentimentele ei, dar sub această mască a indiferenţei se revolta împotriva tiraniei pe care ducesa o exercita asupra tuturor ; se părea că intenţionează să facă întreaga casă părtaşe la durerea ei. Copiii nu erau nici ei nepăsători faţă de

atmosfera ce-i înconjura şi fiecare reacţiona în felul lui. O săptămînă fusese de ajuns pentru a preface acest loc de odihnă, mult aşteptat, într-un iad.

— Uneori, gîndi Henriette, cei slabi se apără prin bunătate ; această femeie însă nu. Ba dimpotrivă, ea chinuieşte şi pe alţii cu nefericirea ei. Este îngrozitor cînd cei slabi mai sînt şi cruzi,, deoarece nu avem armă împotriva lor.

Aceasta o înspăimînta ; i se părea că întrunirea acestor două însuşiri dă naştere la ceva neomenesc, din calea căruia se ferea îngrozită. Avea momente cînd cu greu se putea stăpîni, văzînd pe unul din copii suferind. Şi apoi iar îşi simţea inima împietrită de dispreţul pentru aceste toane fără sfîrşit. Nu putea exista decît o scuză, îşi spunea ea, şi anume : iresponsabilitatea. Şi în unele ocazii, Henriette credea într-adevăr că trebuie să se îndoiască de sănătatea minţii ducesei.

In astfel de zile, toată grija ei era pentru copii, pe care căuta să-i ţină cît mai mult posibil departe de vilă. Cei patru fraţi mai mari căpătaseră o dexteritate deosebită de a dispărea din calea mamei lor şi prin aceasta aveau mai mult de suferit cei doi mai mici. Berthe, ce-i drept, nu-şi pierdea lesne echilibrul ; avea pielea groasă şi numai rareori o puteai face să sufere. Dar tocmai această nepăsare o aţîţa pe mjmă-sa. Lui Raynald însă toanele şi dojenile ei îi afectau sensibilitatea. Deşi trupeşte devenise mai rezistent, el rămăsese totuşi impresionabil şi uşor iritabil şi felul de a fi al mamei sale exercita o influenţă nefastă asupra sănătăţii lui. Mai ales îl scoteau din fire jignirile — cele închipuite, nu mai puţin decît cele reale — aduse dragei lui Mademoiselle. Ca un căţeluş înfuriat o apăra de toate atacurile şi ducesa vedea în asta o nouă dovadă că Henriette îi îndepărtase dragostea mezinului ei.

Viaţa la Dieppe devenea zi de zi mai insuportabilă. Tot silindu-se să facă pe plac ducesei şi să obişnuiască pe copii să primească fără opunere temuta dragoste maternă, Henriette simţea că începe să-şi piardă nervii şi răbdarea ei nu mai fusese nicicînd pusă la o astfel de încercare. Ea găsea rareori ocazia de a vorbi cu ducele, căci era convinsă, mai mult decît oricînd, că servitorii aveau însărcinarea de a o spiona. Plecaseră mulţi dintre cei vechi, iar cei noi erau în bune relaţii cu Marguerite, duşmana ei. Henriette ştia bine că ei nu aşteaptă decît ocazia s-o poată bîrfi. Dar ea nu se lăsa intimidată, ci îşi vedea de treabă, prevăzătoare, hotărîtă să facă tot posibilul să împiedice o catastrofă. Dar nenorocirea plutea în aer ; Henriette desluşea semnalele ei de alarmă ; totuşi, cînd în cele din urmă furtuna se dezlănţui asupra întregii case, o găsi nepregătită.

Ziua fusese strălucitor de limpede. Henriette o petrecuse la plajă cu Berthe şi Raynald, pe cînd celelalte fete plecară în excursie cu tatăl lor. Apa era caldă şi' copiii se bălăceau în voie sub ochii ei

grijulii. După amiază porniră spre casă, trecînd prin faţa prăvălioarelor de pe bulevard. înaintau încet, căci Raynald se încăpăţînase să adune toate scoicile şi stelele de mare pe care le descoperea în nisip, iar Berthe găsea şi ea cîte ceva de admirat prin vitrine. Pe la mijlocul drumului se întîlniră cu ducele şi celelalte patru fete şi asta însemnă o nouă întîrziere pentru a cumpăra jucării şi dulciuri. în sfîrşit ajunseră acasă, pălăvrăgind şi rîzînd, în cea mai bună dispoziţie, după atîtea ore petrecute afară, în vînt şi soare. Casa părea pustie, dar salonul, cu jocurile lui de cenuşiu luminos şi roz, cu uşile de sticlă ce duceau pe terasă, cu vederea spre mare, te ademenea cu răcoarea lui. Se instalară deci acolo şi una din fete se apropie de pian şi atinse clapele.

— Avem şi note !, strigă Louise, cotrobăind într-un dulăpior. Foştii chiriaşi ai vilei nu fuseseră pesemne amatori de muzică clasică. Caietele de note pe care le. scoase Louise cuprindeau numai muzică de dans, mai ales valsuri şi polci. Polca era la modă şi fetele nu se lăsară mult rugate să danseze. Camera răsuna cu- rînd de melodii vesele şi de paşii tinerelor Mărie, Celeste, Amelie şi Berthe, pe cînd Louise cînta la pian. I^enriette, sprijinită în pernele canapelei, gusta ritmul atrăgător al melodiilor şi vioiciunea cu care fetele se învîrteau prin faţa ei. Trupurile lor tinere, zvelte, se mişcau cu graţie în rochiile largi de vară. Obrajii le erau îmbujoraţi, ochii le sclipeau şi buclele le jucau în jurul capului. Dansau de la un capăt la altul al salonului, printre scaune şi mese, cînd în lumina soarelui, în faţa uşii deschise, cînd în umbra din fundul încăperii.

Henriette se simţea ca vrăjită de marea albastră, de muzica veselă, de tinereţea fericită a fetelor. Durerea de cap pricinuită de soarele puternic al plajei dispăruse ca prin farmec. îi era inima uşoară şi cugetul împăcat, de parcă polca ar fi pus stăpînire şi pe ea, deşi numai vîrfurile degetelor ei băteau uşor măsura. Ea privi spre duce care stătea la ieşirea pe terasă. El îşi admira cu plăcere fiicele ; şi, ca totdeauna cînd îl surprindea urmărindu-şi îngîndu- rat copiii, o impresionă. Căci în acele clipe ieşea mai limpede la iveală ceea ce era simplu, curat şi bun în el. îl privea ca vrăjită, în timp ce ochiul ei de pictoriţă căuta să fixeze în minte-i acest tablou. Ar fi dorit să-1 poată picta aşa cum îl vedea acum în faţa ei, cufundat în drăgăstoasă contemplaţie !

El întoarse capul şi, cînd privirile li se încrucişară, surise.

— Mademoiselle, se rugă Louise, vrei să ne cînţi o polcă ? Eu n-am dansat de fel. Te rog, fii atît de bună !

Henriette se aşează bucuroasă la pian, în timp ce Louise luă pe tatăl său de mînă şi-1 trase în cameră. Ea nu cunoştea pe duce sub acest aspect, dar nu se îndoise niciodată că el este un dansator perfect. Văzîndu-1 acum cît de uşor şi de graţios dansa, ea o pizmuia pe Louise — şi timp de cîteva minute nici nu ridică privirile de

pe note. Dar cînd deprinse mai bine melodia, îndrăzni să ridice cînd şi cînd capul pentru a privi perechea dansatorilor în oglinda de deasupra pianului.

Privind astfel în oglindă i se păru deodată că o întreagă mişcare era adunată în această cameră, întruchipată în dansatorii care se învîrteau şi în propriile ei degete care alunecau pe clape. Ea continua să cînte cu mare zel. Pusese stăpînire pe ea gîndul că trebuie să apere această veselie, acest ritm, care ar fi dispărut de îndată ce s-ar fi oprit din cîntat. în cele zece degete ale ei era puterea de a menţine minunea acestei mişcări. Ea nu trebuia să înceteze ! Picioarele sprintene care alunecau atît de sigure şi fără de grijă, trupurile care se legănau, obrajii îmbujoraţi — ea le vedea liniştite pentru totdeauna parcă. Şi acest tablou ireal o făcea să cînte mai repede, mai sălbatic ; notele prelungi zburau în faţa ochilor ei ca o pasăre pe lîngă fereastra unui tren în mers. Mîi- nilei smulgeau sunete instrumentului, iar ea auzea în urechi o şoaptă prevestitoare : „într-o bună zi îţi vei aminti de toate acestea ; într-o bună zi cînd timpul va fi potolit aceşti paşi sprinteni şi voi toţi care sînteţi acum în această cameră vă veţi fi risipit în cele patru vînturi“.

Mereu şi mereu relua melodia, cu energia ei neobosita, care îi silea pe ceilalţi să danseze mai departe. Abia cînd o umbră apăru în oglindă şi Raynald o ciupi înspăimîntat de braţ, lăsă ea mîinile obosite în poală. Incapabilă de a se ridica de la pian, se răsuci cu scăunaş cu tot şi văzu pe ducesă sprijinindu-se de uşă. Timp de cîteva secunde, nimeni nu se mişcă. Dansatorii rămaseră ca împietriţi locului. Apoi statura greoaie, în rochie largă de mătase violet, înainta în cameră.

— Deci aici, .Theo ! spuse vocea răguşită de enervare, aici te găsesc după ce te-am aşteptat zadarnic ore întregi ! Ce scuză vei mai găsi de data aceasta ?

— Scuză ?, spuse el, revenindu-şi anevoie, cu braţul încă în jurul umerilor Louisei. Dar, Fanny, doar nu ya trebui să mă scuz că dansez cu propriile mele fiice !

înainte de a răspunde ceva, ducesa îşi roti privirile prin cameră, oprindu-se neîncrezătoare la Henriette, care sta nemişcată în faţa pianului amuţit.

— Nu încerca să te scuzi, prezentîndu-ţi purtarea ca foarte naturală.

Ochii ei fulgerau şi Henriette observă sclipirea lor roşiatică de care se temea o sclipire care, asemenea unei lumini cereşti prevestitoare de rău, lăsa să se întrevadă apropiata catastrofă. Fetele se îngrămădiră speriate şi Raynald se lipi mai strîns de ea.

— Nu te mulţumeşti să mă jigneşti în propia mea casă, dar mă

mai faci de rîs şi în lume. Crezi oare că mi-a făcut plăcere să fiu umilită în faţa întregii societăţi adunate în vila Quelques Fleurs ?

— în vila Quelques Fleurs ? Despre ce vorbeşti, Fanny ?

— Am fost invitaţi doar acolo astăzi după amiază şi te-am aşteptat o oră şi jumătate. Crezi că mi-a fost plăcut să fiu întrebată de ce lipseşti şi să văd privirile cu care mă urmăreau cînd am plecat singură ? Şi eu trebuia să inventez acolo tot felul de răspunsuri, pe care nimeni nu le credea, iar tu stăteai liniştit acasă şi te distrai fără a-ţi risipi vreun gînd pentru mine, dacă nu cumva ţi-ai spus : „Cînd pisica nu-i acasă, joacă şoarecii pe masâ“. Da, ştiu ce se petrece în spatele meu !

— Te rog, Fanny, fii liniştită o clipă. El îşi luă braţul din jurul umerilor Louisei şi se îndreptă spre soţia lui. Nu ştiu nimic de această invitaţie pe care eu n-am primit-o.

— Şi puţin îţi pasă ! Dar dacă ţi-ai fi dat osteneala să citeşti scrisoarea pe care ţi-am scris-o azi dimineaţă ai fi ştiut. Eu singură ţi-am băgat-o sub uşă, deoarece n-am voie să-ţi vorbesc decît atunci cînd binevoieşti să-mi acorzi cinci minute din preţiosul tău timp.

El nu citise scrisoarea ; Henriette ghici aceasta văzîndu-1 roşind. Dar răspunse cu glas liniştit şi sigur.

— îmi pare rău, Fanny, că ţi-am produs neplăceri, spuse el politicos. Am plecat dis-de-dimineaţă cu copiii în excursie. Abia ne-am înapoiat şi bănuiesc că scrisoarea ta stă încă nedeschisă pe birou.

— Unde probabil au rămas nedeschise şi celelalte, dacă nu cumva le-ai aruncat la coş. Sau poate aţi aprins focul cu ele, tu şi Mademoiselle. Poate că ea şi-a răsucit buclelele pe scrisorile mele. Ar dovedi simţ al umorului, i se potriveşte.

Henriette nu auli răspunsul lui. Acest atac al ducesei o găsise atît de nepregătită, încît îşi pierduse cumpătul. Ea vedea camera şi oamenii ca printr-o perdea ; auzea o bătaie surdă în urechi ; dar dacă provenea de la zgomotul talazurilor de pe plaja de sub terasă sau de la sîngele care i se suise fierbinte la cap n-ar fi putut-o spune. Voia să se ridice şi să scoată copiii afară. Atmosfera părea înveninată brusc de fantezia nimicitoare a ducesei. Dar Henriette nu se putea mişca ; nu avea putere nici să se ridice de la pian. Notele ii jucau în faţa ochilor ; nu-şi putea concentra atenţia nici asupra torentului de vorbe care răsunau ca de departe. Ştia numai că era vorba despre dînsa. Ca un refren îşi auzea tnereu numele pătrunzînd pînă la urechile ei, ca dintr-un torent sălbatic de ură oarbă.

— Nu, Theo ! Nu mă poţi împiedica să vorbesc. Am tăcut de ajuns pînă acum. Să afle şi copiii cum o chinuieşti pe mama lor şi cum tu şi această femeie îi aţîţaţi împotriva mea. într-o bună zi,

cînd inimile lor vor fi sfîşiate de grozăvia indiferenţei, mă vor înţelege ; dar atunci va fi prea tîrziu...

— Fanny, pentru numele lui Dumnezeu, te rog...

— Faci bine că-1 chemi într-ajutor, căci el cunoaşte durerea, lacrimile şi ruga mea. Da, Dumnezeu ştie ce am de îndurat de cînd ai adus-o în casă pe Mademoiselle Deluzy. De parcă nu suferisem destule înjosiri pînă la venirea ei ! Şi acum, oriunde mă duc sînt luată în rîs sau compătimită. Citesc asta în ochii oamenilor, fără să mi se mai spună. Şi această persoană stă pe locul meu, la masa mea, pe cînd eu sînt silită, în propria mea casă, să mănînc singură ca o leproasă. Pe toţi v-a subjugat. Nu se aude decît Mademoiselle în sus, Mademoiselle în jos — e tot atît de plină de venin ca şarpele din Paradis... ’

Glasul i se stinse şi timp de o secundă domni în cameră linişte ca de mormînt; pînă cînd Raynald întrerupse tăcerea cu strigăte stridente, care o readuseră pe Henriette în simţiri.

— Nu, strigă băieţaşul şi ea îl simţi tremurînd din tot corpul, nu, Mademoiselle nu este şarpe. Ea este drăguţă şi prietenoasă, şi eu o iubesc, o iubesc, şi pe tine te urăsc !

— Sst ! Henriette îi puse mîna pe gură şi încerca să-i potolească plînsul sălbatic. Linişteşte-te, Raynald, te rog, scumpule !

— Dar... a spus lucruri atît de urîte despre dumneata şi — şi nu are dreptul.

— Vedeţi, pînă şi Raynald, mezinul meu, îi ia apărarea. V-a vrăjit pe toţi. Mai bine n-aş mai exista. Atunci cel puţin nu v-aş mai sta în drum.

— Fanny, termină odată !

Ducele o mîngîie împăciuitor pe braţ ; dar atingerea părea s-o aţîţe şi mai mult. Furia ei, acumulată de mai multă vreme, nu mai putea fi reţinută, nici chiar în faţa copiilor, care se trăgeau înapoi cu ochii dilataţi de spaimă. Ducele o ţinea de braţ. Henriette ghici cît era de enervat văzîndu-i degetele pătrunzînd adînc în carnea moale. Cu ce putere strîngea ! La mînie, trebuie să fie îngrozitor ! Faţa lui era atît de schimbată încît îi inspira şi ei teamă. Cu cî- teva minute înainte, fusese alt om ; toată drăgălăşenia şi bunătatea lui dispăruseră, şi în locul lor ea găsea acum o neînduplecată asprime, aproape ură !

— Dumnezeule !, îşi spuse Henriette. Numai să nu-şi iasă din fire ! Trebuie să fac ceva. Nu pot permite aceasta !

Ducesa vorbi din nou ; glasul ei răsună cînd jalnic, plin de reproşuri, cînd ascuţit de mînie. Henriette nici nu mai înţelegea ce spune. Cu o sforţare se smulse de pe scaun şi cu Raynald de mînă se îndreptă spre cei doi.

— Doamnă ducesă, domnule duce !

Tonul limpede şi liniştit al glasului ei opri pentru o clipă isterica revărsare de vorbe a ducesei. O privi pe Henriette cu ochi ‘sticloşi ca de fiară înebunită de furie.

— ,Dacă permiteţi, voi duce copiii în camera lor.

Raynald îşi ţinea faţa ascunsă în fusta Henriettei şi cele cinci fete se adunaseră în jurul ei.

— Nu te osteni Mademoiselle ! Vorbele ducesei căzură ca o lovitură de bici asupra ei. Nu va mai trebui să te osteneşti. Intoarce-te la pian. Cîntă liniştită mai departe. Dansaţi, voi ceilalţi. La mama voastră nu e nevoie să vă mai gîndiţi. Lasă-mă Tlieo, lasă-mă !

Ea se smuci şi înainte de a o putea împiedica, ieşi pe terasă şi coborî treptele ce duceau la plajă. Atît de repede se petrecuse totul, încît trecu aproape un minut înainte ca vreunul să spună sau să facă ceva. Şi totuşi, oricine ar fi auzit disperarea din glasul ei, n-ar fi avut nici o îndoială asupra intenţiilor nefericitei femei.

— Papa ! Papa ! Louise îşi revenise cea dintîi. Nu o lăsa să plece !

Ea l-ar fi urmat pe duce, dar acesta o împinse la o parte şi alergă după soţia lui. Henriette se auzi ca în vis potolind plînsul lui Raynald şi îmbărbătînd fetele. Dar, pe cînd le ajuta să strîngă caietele de note risipite şi să aranjeze scaunele, trăgea cu urechea la zgomotele ce veneau de pe plajă. Se aştepta să audă strigăte de ajutor sau paşi greoi de bărbaţi purtînd un corp neînsufleţit. Dar trecOse o jumătate de oră şi totul rămase liniştit. Numai mugetul surd al talazurilor se auzea. Lacrimile lui Raynald se uscaseră, dar copiii erau tăcuţi şi posomoriţi şi nu îndrăzneau să vorbească decît în şoaptă. Băieţaşul se ţinea scai de ea, ca în urmă cu ani. El scîncea uşor şi nu putu fi convins să-şi pună la uscat pe scindura ferestrei comorile adunate pe plajă.

Mai trecu o jumătate de oră pînă să audă paşi şi voci în camera alăturată, ceea ce însemna că nenorocirea fusese din nou evitată. Spre uşurarea ei, o auzi pe ducesă vorbind cu camerista.

Henriette nu-1 văzu pe duce decît la masa de seară. El apăru cînd se servea supa. Ca de obicei, îşi schimbase haina pentru masă şi numai cutele din jurul ochilor şi gurii lui mărturiseau de întâmplarea de după amiază. Din întreaga lui ţinută şi din răspunsurile scurte la întrebările fiicelor lui, reieşea că ducesa îşi revenise şi că el n-avea chef să discute acest subiect.

Dar pentru Raynald tulburările după amiezei fuseseră prea stresante. In mijlocul cinei, el se făcu deodată alb ca varul şi părăsi camera cu o scuză grăbit murmurată. Henriette îl urmă, şi-1 găsi în camera lui, luptând cu leşinul. îi ajută să se dezbrace şi rămase lingă patul lui pînă cînd adormi adînc.

Ducele juca şah cu Celeste, dar cînd intră Henriette, el rugă pe' Louise să-i ia locul. Ieşi pe balconaşul apartamentului copiilor, care nu avea legătură cu celelalte încăperi. Acolo se putea vorbi în voie şi Henriette îl urmă.

— Monsieur, îi spuse ea prin întuneric, trebuie să ştiu cum îi merge. Şi-a făcut vreun rău ?

— Nu, de data aceasta nu, deşi credeam că e sfîrşitul. Poate ar fi fost mai bine — Dumnezeu să mă ierte !

— Povestiţi-mi ce s-a întîmplat. Ce a vrut să facă ? Aţi lipsit atît de mult încît eram pe jumătate nebună de teamă.

— N-am găsit-o pe plajă ; am alergat de-a lungul apei ; oamenii mă priveau şi mă arătau cu degetul ; mă credeau nebun, desigur. îmi veni în minte că s-ar fi putut duce pe pod şi că poate se şi aruncase în apă. Căutam pretutindeni violetul rochiei ei şi mi-era teamă să întreb dacă n-o văzuseră. Mă înapoiam încet spre casă cînd deodată o zării pe ducesă într-o prăvălioară. Era aplecată peste o cutie cu mărunţişuri şi vorbea cu negustorul.

— De necrezut, Monsieur ! Cum era ?

— Mai liniştită decît sînt eu acum. Intrai şi rămăsei lîngă ea pînă îşi făcu cumpărăturile. Apoi chemai o trăsură, plecarăm spre casă şi o condusei în camera ei.

— A m^i spus ceva ?

— Nu, nu prea. Se purta de parcă scena la care ai fost martoră nici nu s-ar fi petrecut. Eu eram prea abătut pentru a putea vorbi. N-aveam decît un gînd : s-o aduc acasă cît mai repede.

— Cum vă explicaţi purtarea ei ?

— Nu ştiu. Ştiu numai că trebuie evitat cu orice preţ să şe mai repete astfel de scene. Niciodată nu şi-a ieşit astfel din fire în faţa copiilor. Nu trebuie să se mai întîmple !

— Au auzit destule astăzi, Monsieur. Fie că au înţeles sau nu ce a vrut să spună şi pentru ce m-a atacat, au priceput în tot cazul că a vrut să se sinucidă. Ei ştiu că mă urăşte. Raynald s-a îmbolnăvit de enervare. Ce să fac ? Să rămîn aici, nu se mai poate — asta e sigur.

— Vei pleca cu Louise şi cei doi mai mici la Isabella la Turin, fără întîrziere. Mîine la prînz ai tren spre Paris. Isabella v-a invitat mai de mult şi această schimbare va face bine lui Raynald. Da, aşa e cel mai cuminte.

El era atît de aproape de dînsa pe balconul mic şi întunecat, incit îl putu auzi suspinînd uşurat. Chiar fără să-l vadă, ea îşi dădea seama cît de tulburat şi încurcat era şi cîtă nevoie avea de dînsa. Şopteau ca doi copii înspăimîntaţi, scăpaţi de primejdie, care se ţin de mînă, neştiind dacă nu-i ameninţă altele mai mari.

— Şi după Turin — ce va fi ?

Ea se ţinea cu amîndouă mîinile de balustrada de fier pentru a

nu ceda tentaţiei de a-i căuta mîna.

— Asta numai Dumnezeu ştie, şopti el. Să nu ne batem capul ■de pe acum. Fă aşa de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. încearcă să eviţi întrebările copiilor ; vei vedea că în două săptămîni ducesa te va ruga să te înapoiezi.

— Dar şi la mine trebuie să mă gîndesc, Monsieur. Aţi auzit ce a spus. Era ca ieşită din minţi. Sînt îngrozită. Mi-e teamă că nu e responsabilă de ceea ce face în legătură cu persoana mea. Ştiţi bine că încă de mult am vrut să plec, şi acum...

El îi puse mîna pe umăr şi prin bluza subţire apăsarea degetelor lui i se păru Henriettei dureroasă.

— Şi acum du-te de-ţi împachetează lucrurile şi odihneşte-te bine. Trenul pleacă la 12 fix.

— Dar n-are nici un rost să-ţi ascunzi capul în nisip ca un struţ şi să fugi de fapte.

— Şi... ţi-aş fi foarte îndatorat, Mademoiselle Deluzy, dacă ai îngriji ca Berthe şi Raynald să scrie regulat mamei lor de la Tu- rin. Ar fi bine să-i trimiţi şi dumneata o scurtă dare de seamă a propriilor impresii despre Isabella. Ştiu că se va bucura mult. Dar, bineînţeles, nu te sileşte nimeni. Eşti îndeajuns de inteligentă pentru a hotărî singură.

— Numai într-o privinţă nu..., ea făcu un pas spre uşă, de unde putea vedea fetele stînd în jurul 'mesei, căci altfel nu m-aş fi lăsat convinsă...

— Vei face deci ce te rog ? Perfect ! Voi porunci să fie pregătită trăsura mîine la ora unsprezece.

în prag, ea ezită şi se întoarse brusc în întunericul balconului. Vigoarea şi căldura ce emanau de la el, o făcură să i se lipească de piept pentru o clipă.

— Cereţi mult ! Se îndepărtă de el. Trebuie să vă mai spun că scena de astăzi după amiază se va repeta, fără îndoială ?

— Ştiu tot ce ai putea să-mi spui. Dar dacă ai şti cum arată zilele şi nopţile mele, ai pricepe ce înseamnă pentru mine să te am în casă. Cînd şi cînd reuşeşte omul să găsească uitare pentru o scurtă clipă şi să fie fericit — de aceea te rog atît, pentru copiii mei, cîtuşi de puţin pentru mine.

— Monsieur, ea nu voia să-i arate cît de mult o mişca rugămintea lui, aş vrea să vă ajut, dar ce pot eu face ? Am adus numai neînţelegeri şi nelinişte în casa dumneavoastră, în ochii lumii cel puţin.

— Ce-mi pasă mie de lume ? N-aş fi crezut, Mademoiselle Deluzy, ca dumneata, cu curajul dumitale, cu independenţa dumitale, să te laşi influenţată de bîrfa şi de morala prăfuită ale societăţii.

— Poate că mă simţeam intangibilă, pentru că-mi era conştiinţa

atît de curată. Dar îmi dau tot mai mult seama că, odată ce ai depăşit graniţele strimte ale moravurilor societăţii, nu mai poţi face cale întoarsă. Cazi pradă, fără apărare, oricărei guri rele. Şederea în casa dumneavoastră, Morsieur, mi-a adus multe foloase, dar am şi pierdut mulb

— Şi vei rămîne mai departe la noi, pentru că eşti curajoasă şi mărinimoasă, nu-i aşa ?

Aceste cuvinte o mişcară. încrederea lui aproape copilărească în devotamentul şi cinstea ei pledau mai bine decît ar fi putut-o face vorbele.

— Plec mîine la Turin, promise ea.

Mai tîrziu, în acea seară, în camera ei, stînd aplecată asupra cutiilor de pălării şi a cuferelor, se întreba mereu, şi mereu, de ce nu rămăsese tare în faţa lui. Unde era mult lăudata ei putere de hotărîre, de nu reuşea să trimită ducesei o scrisoare prin care să-şi ceară concedierea ? Mîndria ei, ce devenise ? Cînd, în cursul acestor ultimi cinci ani, îşi pierduse această cea mai de preţ comoară a ei?

CAPITOLUL XVII

Vizita la Isabella le era atît de plăcută tuturor, încît rămaseră toată vara la Turin. După acele zile de la Dieppe, şederea aceasta netulburată într-un mediu nou fu o binefacere pentru copii, care se simţeau ca acasă,'în vremuri bune.

Soţul Isabellei era o gazdă încîntătoare- şi de cîte ori afacerile îl chemau în Sardinia era bucuros să-şi lase soţia în aşa bună tovărăşie. Cele două surori mai mari erau nedespărţite ; şi cînd aveau de făcut ceva la care cei mai mici nu puteau lua parte, ei plecau la plimbare sau în excursie cu Henriette. Ea era recunoscătoare pentru aceste distracţii ; îi alungau gîndurile pe care altfel nu prea reuşea să şi le scoată din cap: Vizitară catedrala şi palatele, şi oriunde mergeau dădeau peste urme ale vechii civilizaţii romane.

— Vedeţi, le explica Henriette, acestea sînt resturile unui zid vechi. Romanii l-au construit cu mult înainte de naşterea lui Cristos şi acum, în anul 1846, stăm şi ne odihnim lîngă el. Ce ciudat ţi se pare că mai dăinuiesc încă creaţii omeneşti de acum aproape două mii de ani !

Tot silindu-se să reînvie pentru copii trecutul, ea reuşea să uite prezentul şi mai ales gîndul la viitor. Uneori însă, se întîmpla să se oprească brusc din' povestit şi să rămînă pe gînduri, pînă ce Berthe sau Raynald o rechemau la realitate. Aşa se întîmplă odată, pe cînd admirau ciopliturile în piatră dintr-o capelă.

— Huu ! Berthe arătă cu degetul un model cu frunze şi şoareci

rudimentar ciopliţi. Ce caută în biserică nişte animale atît de hidoase ca şoarecii ?

Preotul, care-i conducea, surise îngăduitor.'

— Şoarecii joacă un rol într-o legendă veche din Răsărit, lămuri el. Nimeni nu ştie cît de veche este şi pe ce cale a pătruns in biserica creştină. Legenda povesteşte de un călător rătăcit în ţară străină care murea de sete. La marginea unei prăpăstii, el dădu peste un arbust. Printre frunzele late, se înălţa o floare, al cărei potir era plin cu cel mai delicios nectar. Călătorul reuşi să se agaţe de ramuri şi să tragă la el floarea. Dar cînd se pregătea să-şi potolească setea, observă doi şoareci, unul alb şi altul negru, care rodeau rădăcina copăcelului, singurul lui punct de sprijin. Călă-' torul îşi dădu seama că in clipa în care cei doi şoareci vor tăia rădăcina el se va prăbuşi în prăpastie. Totuşi duse potirul la buze şi bău.

— Şi ce se întîmplă apoi ? întrebă Raynald, făcînd ochii mari.

— Povestea se isprăveşte aici, fiule. Asta se numeşte alegorie, şi-ţi pot explica ce vrea să spună. Călătorul este un simbol al omului tuturor timpurilor. Cei doi şoareci reprezintă ziua şi noaptea, care rod cu încetul viaţa noastră. Deşi ştie că-1 aşteaptă moartea, omul aleargă după bunurile vieţii şi nu cunoaşte nimic mai dulce decît obţinerea lor.

Copiii nu erau impresionaţi. Porniră să facă alte descoperiri. Dar Henriette rămase încă mult in faţa ciopliturii primitive şi, cînd părăsiră capela, ea mulţumi preotului pentru bunăvoinţa lui şi aruncă un obol mai mare ca de obicei în cutia milelor. Multă vreme se gîndi la această legndă ; i se părea că fusese păstrată din timpuri străvechi şi ţări îndepărtate anume pentru dînsa.

Da, îşi spuse ea, cunosc acest copăcel la margine de prăpastie, căci şi eu mă agăţ de el ; şi viaţa mea e roasă zi şi noapte, de şoareci. Aş vrea să ştiu numai cîţi dintre noi întind mîna după o floare al cărei potir nu are nectar ?

Dar, cu obişnuita-i uşurinţă, se sustrase acestei probleme. Ea tfăia acum numai de la o zi la alta şi vechea ei teamă dispăru asemenea negurii, o dată cu gîndurile la viitor. Abia după înapoierea la Paris avea să ia o hotărîre. Voia să se destăinuiască lui Frederic Monod şi să-i ceară sfatul. Toamna va fi şi mai uşor de găsit o altă slujbă, dacă va fi nevoie. Aici la Turin, se simţea mai în voie decît în casa Praslin. Nu mai era înconjurată din toate părţile de intrigi şi n-o mai năpădeau tot felul de gînduri, ca acolo. Aproape că-i venea a crede că totul se va sfîrşi cu bine, numai să aibă răbdare.

Această speranţă fu întărită de scrisoarea pe care ducesa i-o trimise în august de la Melun. Era răspunsul la raportul foarte prevăzător pe care-1 făcuse ducesei asupra fiicelor ei.

„Melun, 24 august, 1846

Nu vreau să întîrzii nici o clipă, scumpă Mademoiselle Deluzy, de a-ţi mulţumi pentru amabila dumitale scrisoare, care m-a bucurat mult. Te scuzi pentru lungimea ei, pe cînd, departe de a mă fi plictisit, aş fi dorit-o de două ori pe atît de cuprinzătoare. Am primit-o ieri, odată cu scrisoarea Berthei. Nu-ţi ascund că o aşteptam nerăbdătoare, căci îndelungata voastră tăcere mă neliniştea. Dar totul e bine, cînd se sfîrşeşte cu bine !

Iţi poţi închipui cită bucurie mi-a produs tot ceea ce-mi povesteşti despre Isabella şi fericirea ei. Mă surprinde numai că dumneata o găseşti neschimbată cu toată viaţa ei nouă şi experienţa cîştigată. După scrisorile ei, mie mi se pare cu totul alta : mai grijulie şi mai conştiincioasă.

îmi place să sper că vei fi atît de bună să cbntinui a-mi da veşti despre cei ce-mi sînt dragi şi sînt departe de mine. Sînt nedespărţită de cele trei fetiţe pe care le am lîngă mine. In zilele frumoase ne plimbăm ore întregi prin parc şi deseori stăm împreună în jurul vreunei opere ale lui Moliere. în satul vecin a fost o epidemie, aşa că trăim retraşi ; dar nu ne simţim de fel stingheri, ci gustăm din plin singurătatea.

M-a bucurat nespus să aflu că Louise şi Berthe vorbesc adesea de mine, chiar dacă ai scris-o, poate, numai ca să-mi faci plăcere. Oricum, citind aceste rînduri, mi-am simţit ochii în lacrimi.

Fii îngăduitoare, scumpă Mademoiselle, cu această biată scrisoare pe care mi-o dictează o inimă prea încărcată. îţi mulţumesc dd mii de ori pentru rîndurile dumitale şi te rog stăruitor să-mi împărtăşeşti toate amănuntele ; despre copiii mei nu mă pot sătura să aud vorbindu-mi-se.

Fanny Sebastiani Praslin“

Henriette citi şi reciti această scrisoare şi încerca să-şi închipuie cărei dispoziţii şi cărei intenţii avea să mulţumească pentru această cordialitate neobişnuită. Ascundea ceva ? Nu. Ea ştia că ducesa nu era atît de vicleană şi de prefăcută ca să dea iluzia unor sentimente pe care nu le avea. Oricare i-ar fi fost defectele, sinceritatea ei era aproape de naivitate. Henriette nu găsea altă explicaţie scrisorii, decît că furtuna care izbucnise nu de mult la Dieppe purificase atmosfera. Poate că, fire pătimaşă, ducesa avea nevoie de astfel de mijloace violente pentru a se elibera de amărăciunea care o rodea.- Dacă regreta purtarea avută şi dorea împăcarea, Henriette era cu dragă inimă dispusă să-i întindă braţele ; iar dacă acea nefericită după amiază i se ştersese din minte, apropiata lor întîlnire va fi mai puţin penibilă. Şi băgînd scrisoarea în mapă,

Henriette îşi spuse că aceasta era singura explicaţie posibilă.

Mai tîrziu, de cîte ori se uita înapoi la ultimele luni ale anului 1846 şi iarna anului 1847, nu putea găsi explicaţie pentru armonia şi liniştea acelor zile. Henriette se înapoiase în Franţa întremată şi oarecum înarmată pentru noi neînţelegeri, dar găsi atît la Melun, cît şi mai tîrziu, la Paris, numai pace şi bună învoire. Scena de la Dieppe şi celelalte furtuni ce se dezlănţuiseră asupra, ei căpătară pentru ea irealitatea unui vis urît. Un fel de armistiţiu, o înţelegere tacită părea să se fi încheiat între ea şi ducesă. Ele se simţeau încă nesigure una de alta, dar cînd se întîlneau nu mai ţîşneau scîntei. Pînă şi servitorii se arătau acum mai puţin duşmănoşi faţă de guvernantă, deşi încă mai luau, în toate, partea ducesei.

Henriette nu pretindea mai mult decît să-şi poată face nestingherită datoria ; şi ducele părea să guste cu recunoştinţă fiecare oră paşnică din casă. Cu toate că nu renunţase de a lua masa cu Henriette şi copiii, atmosfera casei era liniştită, căci bătrînul mareşal locuia acum în Rue du Faubourg Saint Honore şi mînca împreună cu ducesa. Cele patru fete mai mari le ţineau tovărăşie cu schimbul. Starea sănătăţii ducesei se îmbunătăţise pînă într-atît încît putea lua parte mai des decît în ultima vreme la concerţe şi reprezentaţii teatrale şi, spre marea ei mirare, Henriette fu deseori invitată s-o însoţească. Ea bănuia că această schimbare era opera mareşalului, care socotea că ducesa trebuie să se arate în public cu Henriette. Era pentru ea un sentiment neobişnuit de a se simţi iar în graţii ; îi venea greu să se adapteze noii situaţii, după ani întregi de duşmănie. Ea încerca să-şi alunge neîncrederea, deşi nu o data vedea motive de a se ţine la distanţă, chiar acolo unde ele nu existau. „Nu te încrede în vîntul călduţ de martie sau în duşmanul împăcat !“ — spune un vechi proverb care-i venea mereu în minte în cursul acelei ierni.

în preajma Crăciunului se făcu cunoscută logodna Louisei şi întreaga casă lua parte la fericirea ei ! Viitorul ei soţ era numai cu puţin mai în vîrstă decît ea şi nunta avea să aibă loc abia peste un an. Cu acest eveniment şi cu sărbătorile, anul vechi se încheie şi cel nou veni, nici nu ştiură cînd.

Albert Remey îşi făcea zilnic lecţiile. Scurtele minute pe care Henriette le putea petrece discutînd cu el şi vizitele pe care le făcea vechilor ei prieteni îi produceau mereu aceeaşi plăcere. Şi pe Madame Le Maire o vedea, cît de des îi permiteau rarele ei după amieze de libertate. Pe Frederic Monod îl asculta predicînd din cînd ţn cînd, dar să discute cu el, aşa cum îşi propusese, nu-i fu posibil, căci sau găsea prea mulţi vizitatori la el, sau era ea grăbită ; aşa că trebui să amîne planul de a-i cere sfatul. In schimb, vorbea uneori cu Albert şi Mărie despre necazurile ei, dar aceştia

erau atît de fericiţi în căsnicia lor şi atît de devotaţi Henriettei, încît sfatul lor nu putea fi privit ca perfect obiectiv. Pentru ei, tot ce făcea Henriette era drept şi bun. Erau de părere că deosebirea de credinţă influenţa relaţiile dintre ea şi ducesă. Ca şi Henriette, soţii Remey erau protestanţi şi, ca şi ea, considerau că acest fapt putea duce la conflicte serioase. Albert pierduse mai multe lecţii bune din această cauză şi numai datorită mărinimoasei toleranţe a ducelui putea duce o viaţă relativ lipsită de grijă — cum nu înceta de a spune el.

Madame Le Maire însă o acoperea cu sfaturi :

—■ Cu cît vei scăpa mai curînd din casa Praslin, cu atît mai bine ! o prevenea bătrîna. Nu e o casă pentru o fată tînără ca dumneata !

— Chiar fată tînără nu se poate spune că sînt.

— Tocmai de aceea pericolul e mai mare. Nu uita că eşti cu exact atît mai tînără decît soţia lui şi cu exact atît mai în vîrstă decît fiicele lui cît trebuie pentru a ademeni un bărbat cum e ducele. Şi apoi, eşti mai atrăgătoare decît e bine pentru situaţia dumitale.

— Nu cumva vrei să mă măguleşti ?

— De fel ; te previn numai, aşa cum am mai făcut-o şi înainte de a fi intrat în slujbă, înainte de a-ţi fi citit numele în gazetă !

— Aha ! Madame Le Maire citeşte fiţuicile de scandal !

— Bineînţeles ! Citesc ceea ce citeşte Parisul şi înţeleg ce citesc tot atît de bine ca şi vecinul meu ; dar dumneata probabil că nu ştii asta, căci altfel n-ai fi atît de nebună să ieşi în larg pe vîntul ăsta.

— Nu mi-e teamă de vîntul de care vorbeşti. Prevestirile rele ale bătrînei dădură Henriettei un sentiment mai puternic de siguranţă de sine. Sînt obişnuită să înfrunt apele înşelătoare şi vînturile rele şi-mi place să-mi fiu eu singură cîrmaci.

— Sună foarte frumos ; dar să te vedem cînd s-o răsturna barca ! E inevitabil ; şi vei fi bucuroasă atunci să găseşti iar un adăpost în Rue du Harlay.

' De cile ori discuţia ajungea la acest punct, Henriette îi punea capăt cu o ridicare din umeri. N-avea nici un rost să încerce a convinge pe cineva care vedea veşnic toate în culorile cele mai negre. Ea se întreba de multe ori ce lovituri ale soartei o făcuseră pe bătrîna femeie atît de sceptică. Şi spera că ea nu va fi la fel de îndîrjită, la bătrîneţe. Dar în adîncul sufletului ei, ştia că. ochii reci ai doamnei Le Maire vedeau mai bine decît Albert şi Mărie şi că bătrîna, cu toată simplitatea ei, era tot atît de înţeleaptă ca şi pastorul Monod.

Săptămînile treceau. Şi din nou primăvara îşi răspîndea în

Paris mireasma şi te invita să pleci la ţară. Dar familia Praslin nu se lăsa ademenită ca altădată, căci în aprilie ducele urma să-şi ocupe locul în Camera pairilor. Iarna întreagă se interesase de probleme politice şi petrecuse mai mult timp ca de obicei la Curte. El fusese întotdeauna un favorit al regelui, care se sprijinea tot mai mult pe membrii mai tineri ai nobilimii, de cînd devenise conştient de nemulţumirile crescînde ale poporului. Această nouă preocupare a ducelui pentru lucruri care nu aveau atingere cu viaţa lui particulară apăru Henriettei ca o uşurare, deşi ea nu era de partea lui Louis-Philippe şi a politicii sale. Ducele nu se mai exprima atît de liber faţă de ea în ceea ce privea afacerile de stat şi ea, la rîndu-i, evita să-şi mai spună pe şleau părerile. El apărea mai rar acum în camera de clasă şi Henriette avea impresia că se fereşte să rămînă singur cu dînsa. Ea simţea lipsa discuţiilor cu el, dar îşi zicea că aşa era mai bine pentru toată lumea. Şi totuşi ghici că în el mai mocneau încă neliniştea şi nemulţumirea ; ghici că îi era dor de recunoaşterea şi aprobarea ei, fie că i-o cerea prin vorbe sau nu.

Una din- acele zile de primăvară avea să-i rămînă de neuitat, pentru că o petrecuse în tovărăşia lui ; providenţa i-o dăruise, fără ca Henriette să se fi gîndit la această posibilitate. Promisese Berthei şi lui Raynald să facă o excursie la Versailles în prima sîmbătă frumoasă din aprilie şi cînd sosi acea zi şi se pregăteau să se suie în trăsură, apăru pe neaşteptate ducele, care se declară gata să-i însoţească. Era foarte bine dispus, şi cînd lăsară în urmă oraşul, voia bună era generală. Ajunşi la Versailles, porniră cu toţii în căutarea unui loc unde să aştearnă masa. Palatul nu-i impresionă pe cdpii ; fîntînile ţîşnitoare nu funcţionau şi ei voiau să vadă altceva. Voiau să viziteze sătuleţul Măriei Antoinette, cu căsuţele lui acoperite cu paie, şoproanele şi coteţele de porumbei. Ţineau să viziteze neapărat peştera închinată odinioară lui Amor şi-şi puseseră în gînd să ia masa pe marginea eleşteului, nu departe de pîrîiaşul ce fusese deviat acolo de dragul unei regine şi care mai şopotea încă sprinten printre stînci artificiale, acoperite acum de muşchiul unei jumătăţi de veac.

— Iată-1 ! strigară copiii, descoperind micul sat romantic. Priveşte, papa, asta trebuie să fi fost moara. Uită-te, Mademoiselle, pîrîul formează o cascadă !

Entuziasmul lor, stîrnit de această lume-miniatură, era molipsitor. Henriette îşi spuse că şi Mărie Antoinette s-ar fi bucurat de însufleţirea pe care o mai trezea încă după atîţia ani jucăria ei favorită. Ea rămăsese pe loc lingă coşul cu merinde, pe cînd ceilalţi urmau în sus cursul pîrîiaşului spre a descoperi peştera ascunsă. Henriette aşternu pătura pe treptele uneia dintre căsuţe şi, aşezîndu-se, se lăsă pradă farmecului melancolic al acestui colţişor de lume.

Ce liniște ! Şi totuşi, ce viu pulsa primăvara în natură ! Aerul era proaspăt şi îmbălsămat ; soarele cald de amiază o mîngîia cu aceleaşi raze miraculoase care făceau să răsară ierburi şi flori din pămîntul pleşuv, care făceau să apară şi Să se dezvolte mugurii pe ramurile goale. Nimio nu tulbura liniştea din jurul ei. Nici măcar vreun paznic al parcului nu trecu pe acolo în inspecţie. Henriette se sprijini de zidul fărîmicios care purta urmele slabe ale culorilor cu care o mînă pricepută i-a dat aparenţa de piatră învechită şi cărămidă mîncată de vreme. I se părea o ironie că această mască supravieţuise rolului ei ; astăzi constructorul n-ar mai fi avut nevoie de această .aparenţă de vechime. Trebui să se gîndească la copilul care-şi poceşte fruntea .netedă cu linii desenate, fără să ştie că peste puţin ea va fi brăzdată de cute adevărate.

Dar ea înţelegea prea bine că odinioară s-a putut crede că nimic nu va fi în stare să tulbure vreodată pacea şi veselia însorită a acestui colţişor. Era bucuroasă că poporul, în furia lui oarbă, nu-1 distrusese. în puţinele minute pe care le petrecu acolo, acest colţişor i se păru creat anume pentru ea, pentru ea şi păsărelele careşi făcuseră cuibul. Ea fărîmiţă o bucată de pîine şi privi cum o ciuguleau, aşa cum strămoşii lor înaripaţi ciuguliseră desigur fărîmiturile de la masa unei regine.

Mai apoi, în timpul mesei, cei patru vorbiră de nefericita regină, care li se părea a fi de faţă, gazda lor.

— Ar fi fost plăcut de pescuit în eleşteu. Păcat că n-am luat undiţa, spuse Raynald. ,

— A pescuit şi Mărie Antoinette ? întrebă Berthe.

— Cred că da, zise ducele. Cel puţin aşa se spune. Dar ea se juca numai de-a pescuitul. De cîte ori prindea un peşte, îl arunca înapoi în apă. Avea o inimă atît de bună.

— Atunci, de ce au omorît-o, papa ?

Drept orice răspuns, el ridică din umeri.

— Poporul era sărac şi flămînd şi gîndea că regele şi regina cheltuiesc prea mult pentru sine. A costat foarte mult construirea acestui sătuleţ, a palatelor, fîntînilor ţîşnitoare şi frumoaselor grădini. Banii erau ai poporului, căruia nu-i place desigur să fie sărac şi flămînd.

— Dar asta-i prostie ! Nu pot fi toţi bogaţi ; trebuie să existe şi oameni săraci, nu-i aşa ?

Berthe spusese acestea, în timp ce arunca păsărelelor o coajă de pîine.

— Şi la această întrebare îţi va putea răspunde Mademoiselle mai bine decît mine. Ducele surise şiret Henriettei. Mă bucură să constat că n-ai făcut din copiii mei nişte republicani de-ai dumitale.

—- Mă îndoiesc că din Berthe s-ar putea face altceva decît o

regalistă, răspunse Henriette veselă. Plăpumiţa leagănului ei trebuie să fi fost făcută din purpură. Ea s-ar fi înţeles bine cu Mărie Antoinette.

— Azi nu se mai taie capul regilor şi reginelor, nu-i aşa, papa, se interesă Raynald, oarecum îngrijorat.

— Nu, cel puţin nu s-a mai făcut în ultima vreme, răspunse tatăl. Mai mult nu se poate spune, deocamdată.

După masă, Berthe şi Raynald porniră să adune flori. Ducele îşi întinse picioarele şi îşi aprinse o ţigară, pe cînd Henriette aduna farfuriile şi tacîmurile. Amîndoi tăceau. Seninătatea clipei făcea vorbele de prisos. în cele din urmă, el sparse tăcerea. Vorbi rar, tot privind spre copiii care alergau printre copacii bătrîni, noduroşi.

— Ciudat că ne găsim aici. Tare aş vrea să ştiu ce ar crede Mărie Antoinette despre vizitatorii de astăzi ai Micului Trianon.

— Despre dumneavoastră şi copiii dumneavoastră numai bine, probabil. Dar cu mine, mi-e teamă că nu prea e de acord.

— De ce crezi asta ?

— Pentru că n-ar avea încredere în mine şi lumea căreia aparţin, deşi înainte de a muri a învăţat *a* cunoaşte oameni şi lucruri despre care pînă atunci nici nu visase sărmana !

— Eşti inconsecventă. Dispreţuieşti Jumea din care făcea ea parte şi totuşi o numeşti „sărmana[11].

— Spun ce simt. Ea a trebuit să plătească scump ceea ce a înţeles prea tîrziu.

— Ca noi toţi. Vechea amărăciune ieşi iar la iveală. Toţi trebuie să plătim pentru experienţa acumulată şi atunci e prea tîrziu ca să ne putem folosi de ea. Găsesc totuşi că te potriveşti cu ea într-o privinţă : era foarte ambiţioasă, Mademoiselle Deluzy, şi aşa eşti şi dumneata.

— Şi eu credeam că sînt ambiţioasă, Monsieur, dar acum nu mai sînt atît de sigură. Poate că eram numai mînată de nemulţumire. Se confundă lesne.

— Şi acum nu mai eşti nemulţumită ?

—■ Numai rareori. Numai cînd... Se opri încurcată, apoi continuă : Uneori nu este tocmai uşor, cînd porţi în inimă ceva ce nu-ţi aparţine.

— Dar cînd ai ceva în inimă este al tău, doar !

— Se poate, dar m-am exprimat greşit desigur. N-am vrut să spun „ceva“ ci „un om“. Ea ridică ochii şi-i întîlni privirea ; dar expresia feţei lui o făcu să aplece din nou capul. Nu este acelaşi lucru să creşti o plantă pe care ai semănat-o singur, sau una la a cărei răsărire n-ai contribuit cu nimic. Şî tocmai asta e soarta guvernantei, Monsieur. Ea se aplecă şi-şi scutură o fărîmitură de pe fujstă ; rîse silit înainte de a putea continua stăpînită. Dar n-aş vrea

să dau impresia că mă plîng — şi cu atît mai puţin astăzi ; mă simt foarte fericită aici.

Ducele surise.

.. — îmi vine a crede că eşti fermecată de aceste locuri mai mult încă decît mine, cu tot discursul dumitale înţelept despre progres şi vremuri trecute. Ştii, Mademoiselle Deluzy, tocmai mă gîn- deam dacă nu cumva viaţa, ca şi istoria, îşi are orele ei de linişte între epoci de frămîntare !

Vorbea serios şi cuvintele lui îi merseră la inimă. înţelese că vrea să-i spună că se împăcase cu soarta şi că nu mai spera în vreo' ameliorare, în afară doar de clipe ca aceea de acum, în care putea fi scutit de reproşuri şi pretenţii. O astfel de resemnare o mişca întotdeauna, fie că o întîlnea la un bărbat, la un copil sau la un animal. Ea nu putea suporta să citească în ochii cuiva mărturisirea înfrîngerii, nici să vadă umeri îndoindu-se sub povara jugului. Era mai bine pentru el să nu se ridice împotriva soartei ; şi totuşi sim- ţea lipsa vechiului lui spirit^ de opoziţie.

— Să sperăm că, reluă el după o pauză, noi doi, care am'putut gusta aici din fericirea Măriei Antoinette, nu vom avea de îndurat şi nenorocirea ei.

— Oh, Monsieur, cred că nici nu e posibil pentru o altă fiinţă omenească. Poate că acesta şi este motivul pentru cate uităm atît de lesne dureri şi necazuri, deoarece trebuie să le ducem veşnic singuri.

El se întoarse spre ea şi o privi lung.

— Ai dreptate, spuse el. Numai la fericirea noastră putem face părtaşi pe alţii ; îmi voi aminti mereu de fericirea sărmanei regine, după cum nu voi uita nici ora aceasta.

— De-ar fi fără sfîrşit ! Ea oftă.

— Va dura atît timp cît ne-o vom aminti !

Ducele se ridică brusc şi se duse după copii. Henriette îl văzu păşind pe pajiştea însorită şi vorbele lui îi răsunau în urechi, căci erau cu totul altfel decît cele pe care i le spunea de obicei. Avea să fie ultima dată cînd putea ea să-i vorbească astfel — atît de liniştită şi nestingherită, fără teamă şi piedici şi fără riscul de a fi spionată.

In drum spre casă, copiii flecăreau şi aveau de arătat şi de po- vestit sumedenie de lucruri, dar cei mari tăceau. Ajunseră tîrziu acasă ; lampagii tocmai îşi făceau cursa prin oraş şi ferestrele pa- latului Praslin erau luminate. Cînd trăsura intră în curte, Henriette observă o statură înaltă păşind pragul, şi recunoscu îmbrăcămintea neagră a abatelui Gallard. El îi privi pe cei care soseau, fără să salute pe duce şi pe copii.

— Bonjour, mon pere ! strigă Raynald, observîndu-1, şi Berthe îi făcu o plecăciune.

— Cam tîrziu pentru „bonjour“, copii, răspunse abatele, ziua s-

a terminat. V-am aşteptat cam mult, sperînd să ne rugăm împreună.

— E şi mîine o zi, murmură Berthe cam înţepată.

Henriette spera că abatele nu auzise spusele fetei. Era de ajuns că îi văzuse înapoindu-se împreună din excursie, dar să mai fi auzit şi necuviinţa copilei a cărei educaţie îi era încredinţată ei. Ducele îl salutase pe duhovnic cam în fugă, îşi zise Henriette pe cînd intrau. Fără să Vrea întoarse capul şi văzu că abatele nu părăsise curtea, ci îi urmă în casă. Paşii lui se îndreptară spre camerele mareşalului. încălţămintea uşoară parcă aluneca pe pardoseala de marmură şi trupul lui uscăţiv în reverandă întunecată înainta măsurat şi pînditor ca' o pisică neagră care porneşte după pradă. Şi prada avea să fie ea.

CAPITOLUL XVIII

Pentru a produce explozia e de ajuns o scînteie şi dinamita încordării sufleteşti nu face excepţie. Timp de şase ani, încordarea dintre ducesă şi Henriette a putut fi cu greu stăpînită, dar **în** iunie 1847 sosi momentul în care zăgazul cedă.

Lovitura de graţie a dat-o o neînsemnată neînţelegere din gospodărie, deşi Henriette înţelesese încă de la înapoierea din excursia la Versailles că abatele şi bătrînul mareşal se uniseră împotriva ei. Motivul fu Lisette, una din cele două fete în casă ale copiilor; de mai multă vreme ea era un spin în ochii Henriettei. Lisette era într-adevăr devotată fetelor, mai ales Berthei, dar avea un amor propriu provocator şi marea ei plăcere era să nesocotească dispoziţiile Henriettei. Era originară din Corsica, fiica unei vechi servitoare a casei Sebastiani, şi deci foarte legată de ducesă, în care vedea o protectoare ; şi aceasta îi dădea o siguranţă care la orice ocazie se transforma în neobrăzare. Henriette avusese de-a face cu ea, nu o dată, 'dar — cu toată nefasta influenţă asupra disciplinei copiilor — nesupunerea ei nu meritase să fie adusă la cunoştinţa ducesei.'

Dar, cînd Berthe fu nevoită să rămînă în pat, cu o uşoară gălbinare, şi Lisette nu respectă prescripţiile medicului referitor la dietă, Henriette se văzu silită să procedeze cu energie. Berthe era aproape însănătoşită, cînd deodată boala îi reveni în mod inexplicabil. Medicul se găsea în faţa unei dileme, pînă cînd pacienta mărturisi că o convinsese pe Lisette să-i aducă de mîncare lucruri interzise. Medicul făcu reproşuri Henriettei şi ea, la rîndul ei, Lisettei.

— Dar ce, doar nu era s-o las pe biata domnişoară să moară de foame, zise Lisette obraznică, puţin îmi pasă de ordinele dumitale şi ale medicului ; cît timp sînt eu aici, va căpăta să mănînce ce-i

doreşte inima !

— în cazul acesta, nu vei mai avea prilejul să nesocoteşti dispoziţiile noastre, răspunse Henriette fără a da atenţie privirii semeţe pe care i-o aruncă fata, părăsind camera.

Henriette îl deranja cît putea mai rar pe duce cu necazurile gospodăriei şi ezită şi de astă dată înainte de a o face, căci îl ştia preocupat de noua lui activitate politică. Dar, sigură fiind că Lisette va profita de împrejurare, şi în joc fiind însănătoşirea Berthei, ea îi aduse la cunoştinţă în aceeaşi seară cele petrecute.

— Să plece imediat din casă, hotărî el. E de neînchipuit ! E în stare să-i dea şi otravă. Ar fi trebuit s-o dai afară pe loc !

— Dar, Monsieur, asta nu intră în atribuţiile mele. Ştiţi bine cît de mult ţine doamna ducesă la Lisette ; ar fi de preferat să vorbiţi mai întîi cu soţia dumneavoastră.

El se declară gata s-o facă, deşi nu cu dragă inimă. Şi, cu toate că Lisette părăsi casa a doua zi, concedierea ei avu urmări grave. Ducele şi ducesa se certară atît de violent, încît ducesa căzu la pat pentru o săptămîpă, iar ducele se închise în apartamentul său şi in fiecare seară lua masa în oraş. El nu mai pomeni de această întîmplare, dar Henriette pricepu că discuţia se-nvîrtise mai mult în jurul ei şi influenţa ei în gospodărie, decît în jurul fetei. Lisette însă rămase credincioasă tradiţiei corsicane. Ducesa era restabilită, Berthe mergea spre bine şi liniştea era oarecum re- întronată, cînd izbucni o nouă criză. După cum se dovedi în urmă, Lisette se dusese la redacţia gazetei care publicase odinioară prima notiţă scandaloasă şi zugrăvise plecarea ei din casă în culorile ce-i conveneau. Ea nu omisese nimic din ceea ce ar fi putut pune în lumină proastă pe Mademoiselle Deluzy şi redactorii acelei fiţuici mîrşave mai înfloriră povestea cu invenţii proprii. Astfel, dezbinarea din casa Praslin şi pasiunea ducelui pentru guvernantă fără scrupule şi interesată deveni obiectul bîrfei unanime, pe malul drept ca şi pe cel stîng al Senei, la Curte nu mai puţin decît în prăvălii şi în cafenele. Întîmplător, ziarele duceau lipsă de noutăţi la acea epocă, şi mai toate acordară, timp de mai multe zile, un spaţiu larg comentariilor asupra scandalului public suscitat de faptele petrecute în una din cele mai distinse familii ale nobilimii. Se spunea că ducesa şi-ar fi ieşit din minţi ; că s-ar fi retras la mînăstire ; că e împiedicată să-şi vadă copiii ; că n-ar fi prima cucerire făcută de frumoasa dar neruşinata Mademoiselle D. ; şi că însuşi regele l-ar fi ameninţat că intervine, dacă ducele stăruie în orbirea lui.

Henriette nu află de acest atac decît mult după ce ziarul fusese citit şi cazul comentat pe larg de servitorime. Furtuna izbucni în ziua aniversării lui Raynald, tocmai cînd ea era mai ocupată ;

lecţiile fură îngrămădite dimineaţa, pentru a lăsa după amiaza liberă petrecerii. Albert Remey fusese rugat să-i însoţească la o reprezentaţie pentru copii, în pasajul Choiseul, Crinolinele largi şi voia bună umpleau trăsura cea mare. Era o zi însorită de iunie, încă lipsită de 'toropeala şi praful verii. Pretutindeni flori — în parcuri, la florării, în coşuri, la ferestre, ca şi la pălăriile cucoanelor.

— Ai noroc că-ţi serbezi ziua aniversară în iunie, spuse Henriette băieţaşului care sta lîngă ea, purtînd haine noi şi ghete tivite cu roşu. Chiar şi fără cadouri, încă este o favoare.

Dar Raynald era de părere că darurile sînt foarte necesare. Ba, în drum spre casă, se hotărî deodată să-i cumpere din banii lui un cadou Henriettei. Monezile de argint şi bancnotele primite în dimineaţa zilei de la tatăl şi bunicul lui şi de la cei doi unchi Sebastiani îi ardeau buzunarele. El nu se lăsă pînă nu opriră trăsura în faţa prăvălioarei de pe Rue de Rivoli unde de atîtea ori priviseră pe bijutier tăind camee.

Raynald îşi băgase în cap să cumpere o asemenea camee pentru Mademoiselle, deşi ea îşi dădea toată osteneala să-1 oprească de Ja o astfel de risipă. Albert Remey îl însoţi pe Raynald în magazin ca să-1 ajute să aleagă, iar Henriette şi fetele aşteptau în trăsură. Dar alegerea nu era uşoară, aşa că Henriette trebui să coboare şi ea.

— A ales două mai mici, pe care bijutierul i le-a lăsat la jumătate de preţ, îi şopti Albert. Nu cred să fie pe gustul dumitale, dar fă-i plăcerea. L-ar durea prea mult să nu-i aprobi alegerea.

Intrînd din lumina străzii, prăvălioara era neobişnuit de întunecată şi cameele, a căror frumuseţe negustorul înaintat în vîrstă o lăuda tînărului client, păreau fin tăiate.

— Aşa, Mademoiselle. puteţi alege ! zise Raynald, cu un gest măreţ.

Era clar că băieţaşul o. prefera pe aceea care reprezenta un călugăr ţinînd în mînă un cap de mort. Raynald era la vîrsta cînd capul de mort joacă un rol principal în povestirile cu aventuri şi nu se putea nega că meşterul crease o mică operă de artă. Nu este de mirare, gîndi Henriette, că i-o vinde/ieftin ; nu este prea veselă.

— Nu veţi găsi nicăieri aşa ceva ! îi făcu atenţi negustorul. Henriette gîndi că poate avea dreptate şi văzînd strălucirea bucuriei în ochii lui Raynald, nu-1 putu dezamăgi.

— Ce gust ciudat ! spuse ea în şoaptă lui Albert, în timp ce cameea era împachetată în vată şi pusă într-o cutioară. E un băiat foarte încăpăţînat. Sper că nu şi-a cheltuit toţi banii !

Albert nu răspunse. El se aplecase peste un ziar ce era desfăcut pe masă. O surprinse expresia feţei lui. Ţinea gura deschisă şi era foarte palid. Ochii ei îi urmară pe ai lui şi — o străbătu ca un

trăznet cînd citi acolo numele Praslin şi al ei. Literele păreau a lua proporţii uriaşe. Mîna ei căută marginea mesei de care se agăţă cu disperare. Ca de departe auzi cuvintele politicoase de mulţumire ale bijutierului.

— Şi dacă pe domnul îl interesează ziarul, sînt bucuros să i-1 pot oferi. Eu l-am citit.

— Nu, nu, mulţumesc domnule, îl auzi ea pe Albert spunînd **tn** grabă, şi-i simţi mîna pe braţ şi recunoscu după glas cît de agitat era.

El o trase afară din prăvălie, dar înainte de a ajunge la uşă, **ea** îşi reveni din ameţeală şi se întoarse.

— Vă rog, dacă mi-aţi da ziarul, v-aş fi foarte îndatorată, dacă într-adevăr nu vă mai trebuie.

Mîna ei apucă gazeta. Printre degete citi cuvîntul „Praslin“. Calmă, împături ziarul astfel ca să nu se vadă articolul cu pricina. Trebuia să împiedice ca ochii iscoditori ai fetelor să descopere acel nume.

Se auzi răspunzînd mecanic la întrebări în scurtul drum ce-1 mai aveau pînă acasă. Albert stătea tăcut în faţa ei şi ea se ferea să-i întîlnească privirile. Cînd coborîră din trăsură el nu-şi luă tă- mas bun, motivînd că trebuie să ia nişte cărţi din sala de clasă. Pe cînd copiii suiau în fugă treptele, el rămase alături de Henriette şi-i spuse în şoaptă :

— Ce ordinar este acest atac laş ! De unde au scos aceste minciuni infame ? Cine se ascunde în spatele lor ?

Henriette strînse z'.vul în pumn şi un surîs sarcastic îi apăru pe buze : îi veniră în minte ameninţările Lisettei, la plecare.

— Cred că ştiu cine este răspunzător de aceste calomnii, spuse ea. Dar la ce mai foloseşte asta acum ? Ai citit tot, Albert ?

— Da, aproape tot. Mi-e teamă că de astă e mai grav decît atunci.

— Da, răspunse ea, mi-e teamă şi mie. Şi chiar dacă n-ar fi — ducele abia a fost primit în Camera pairilor şi urmările ar putea fi mult mai neplăcute pentru el. în ceea ce mă priveşte, eu... Ridicarea ei din umeri exprimă mai mult decît ar fi putut-o spune vorbele.

— Ştiu, Henriette, dar nu oricine te poate vedea aici, zilnic, ca mine. Trebuie să înţeleagă fiecare că aceste acuzaţii nu conţin nici o urmă de adevăr; că dumneata şi ducele... Se întrerupse încurcat.

— De ce eziţi s-o spui ? întrebă ea cu amărăciune. întreg Parisul o spune, doar !

— Ştiu că este o minciună şi merg chiar acum cu dumneata la duce şi la ducesă şi le-o spun.

— Nu, Albert, nu ! Nu trebuie să fii amestecat şi dumneata. Orice ai avea de gînd să spui, mie nu-mi poate fi de folos, iar du-

mitale îţi va dăuna.

— Nu voi tăcea, atîta timp cît numele dumitale cinstit este tîrît în noroi. Trebuie să fac ceva, ca să-ţi dovedesc prietenia şi încrederea mea.

— Pentru asta vei mai avea ocazia, zise ea. Era o hotărîre neobişnuită în glasul ei, deşi mîna care o prinse impulsiv pe a lui tremura. Te rog, Albert, pleacă acum şi mîine cînd vei veni poar- tă- te de parcă n-ai şti nimic.

Se opriră în faţa sălii de clasă şi el îi ţinea mîna şi o privea în ochi cu o expresie de îngrijorare şi nedumerire.

— Dar, Dumnezeule, cum voi putea juca o astfel de comedie, cînd dumneata te afli în această situaţie încîlcită ? Spune ce să fac.

— Să faci ce te rog şi să nu uiţi că eşti un savant, care trăieşte numai printre cărţile lui. Dumneata nu citeşti niciodată ziarele şi despre această fiţuică de scandal nici n-ai, auzit vreodată.

Se spălă şi-şi schimbă rochia. îmbrăcă o rochie subţire de un verde delicat, presărată cu mici flori cu luciu metalic, de culoarea părului ei. Abia de două zile i-o adusese de la croitoreasă şi totuşi i se părea o veşnicie de atunci.

— Bine, îşi zise, pieptănîndu-se în faţa oglinzii şi prinzindu-şi broşa de email cu cap de balaur, darul de împăcare al ducesei, din cea dinţii primăvară a venirii ei în casă. Arăt astă seară mai bine ca oricînd, dar pentru cine, şi pentru ce ? Abia acum pricep de ce condamnaţii la moarte dau atîta atenţie ţinutei lor, cînd se arată pentru ultima oară în public.

Masa»de seară trecu fără probleme. Copiii erau atît de voioşi şi de vorbăreţi că nu băgară de seamă neliniştea Henriettei. Ea se temuse ca ducele să nu-şi ia locul obişnuit la masa copiilor, dar răsuflă uşurată cînd locul rămase gol. I-ar fi fost penibil să stea în faţa lui acum cînd ştia ce ştia şi ceea ce desigur aflase şi el între timp.

— Voi ruga pe papa să monteze în aur cameea dumitale, spuse Raynald, eu n-am bani de ajuns. Şi pe dos trebuie gravat ceva. Ce ai vrea să se scrie, Mademoiselle ?

— Nu ştiu, dragul meu, încă nu m-am gîndit.

— Se gravează de obicei nume şi date, explică. Berthe.

— Atunci să scriem „Raynald, 18 iunie 1847“, ca să-ţi aminteşti mereu de ziua de astăzi, hotărî băieţaşul.

— Nu o voi uita şi fără aceasta, îl asigură Henriette ; şi apoi admirară cu toţii cameea la lumina lămpii.

La ora 9 primi invitaţia pe care o aştepta : Mademoiselle Deluzy era rugată să se prezinte neîntîrziat la mareşal ! Urmîndu-1 pe servitor în lungul coridorului şi în jos pe scară, ea se pregătea pentru ce-o aştepta. îşi spunea că lucrurile erau foarte grave, dacă

n-o chemase să dea socoteală ducesa, ci tatăl ei. De asemeni, mareşalul ar fi amînat pe a doua zi discuţia, dacă n-ar fi fost de părere că orice amînare poate fi dăunătoare. Dar oricum era de preferat tatăl decît fiica.

Uşa se deschise. Henriette intră în salonul în care o aşteptau doi domni în vîrstă. într-un fotoliu remarcă statura viguroasă a mareşalului, în altul chipul uscat, întunecat al abatelui. Ducele şi •ducesa nu erau de faţă şi aceasta o nelinişti. Fu rugată să ia loc.

I se părea că în tăcerea ce domni în primele momente după intrarea ei aceşti doi bărbaţi, care reprezentau puterea lumească şi cea bisericească, se reculegeau înainte de a da sentinţa. Mareşalul semăna mai mult decît oricînd cu corsicanul aspru, necioplit, a cărui sobrietate şi vigoare te făceau să uiţi eleganţa care-1 înconjura. Dar de acest bărbat Henriette se temea mai puţin decît de abatele care stătea nemişcat, învăluit în reverenda-i lungă şi a cărui răceală te ţinea la distanţă. Privea într-o parte şi profilul lui îi amintea de ceva, nu ştia bine de ce. Deodată se lumină ; ar fi putut servi de model pentru capul călugărului de pe camee — aceeaşi palidă asprime a trăsăturilor, de parcă i s-ar fi împietrit carnea. Dacă abatele ar fi avut un cap de mort în mînă, asemănarea ar fi fost perfectă.

Atît de adîncită era în contemplare, încît trebui să facă o forţare să-şi dezlipească privirile de pe profilul abatelui şi să-şi concentreze atenţia la vorbele mareşalului. *

—. Ştii desigur, Mademoiselle, de ce te-am chemat. Ai citit, cred, ziarele.

— Da. Aceleaşi minciuni răuvoitoare de totdeauna !

— E posibil să fie minciuni, răspunse el şi schimbă o privire plină de înţeles cu abatele, dar de data aceasta au mers prea departe. Noi nu trebuie să mai tolerăm aceste insulte.

— Mă bucură că spuneţi „noi“, Monsieur ; asta mă face să sper că aveţi înţelegere şi pentru situaţia mea.

— Situaţia a devenit insuportabilă pentru noi toţi, din cauza dumitale. Ochii săi adînci sclipiră ameninţători. Abatele şi eu sîntem de părere că nu mai există decît o cale de îndreptare : să părăseşti neîntîrziat casa asta.

Tăcere mormîntală domnea în cameră ; tăcerea ce urmează tunetului. Inima Henriettei bătea să se rupă, deşi ea se simţea ca paralizată.

— O clipă, vă rog 1 în sfîrşit îşi recăpătă glasul. îmi permiteţi să vă amintesc, Monsieur, că încă de atunci am vrut să părăsesc de bună voie casa, înainte ca lucrurile să ia proporţii. Dar mereu s-a insistat să rămîn. Acum doi ani, în Corsica, chiar dumneavoastră aţi făcut-o. Pe atunci eraţi de părere că acesta e mijlocul cel mai sigur

de a preîntîmpina zvonurile.

— M-am înşelat. Aceste zvonuri, cum le numeşti dumneata, au căpătat o răspîndire îngrijorător de mare.

— Dar înţelegeţi tot atît de bine ca şi mine, Monsieur, şi domnul abate de asemeni, că plecarea mea în aceste împrejurări m-ar pune într-o lumină proastă.

— Mademoiselle, sînt alţii la care trebuie să ne gîndim în primul rînd. Vorbea abatele. El se aplecase puţin înainte şi mîi- nilei lungi, fără culoare^ păreau ea de pergament străveziu pe reverenda-i neagră.

— Sînt aici în calitate de duhovnic al unei mame iubitoare, cucernice, devotate — al unei soţii care îndură chinuri groaznice de cind ai venit în casa ei.

— Şi eu am avut de suferit. Henriette ştia că n-are rost să se mai opună, dar voia să se scufunde cu steagurile fîlfîind. Timp de şase ani nu am fost tratată cu atenţie şi consideraţie decît de duce şi de copii. Devotamentul meu era interpretat ca ceva drît şi' josnic. Eram spionată la tot pasul ; toate vorbele şi faptele mele erau răstălmăcite, pînă am fost adusă la "limita răbdării şi puterii de stăpînire omeneşti.

Ai dreptate, Mademoiselle, răspunse abatele cu un ton sarcastic, m-am mirat adesea de răbdarea dumitale. Această calitate îţi va fi de folos în viitoarea dumitale slujbă. Dar pe mine mă interesează, din păcate, mai puţin necazurile dumitale decît bunăstarea ducesei. Nu inai pot să privesc impasibil cum devine străină în propria ei casă şi este ocolită de acei pe care îi iubeşte şi de care e unită prin cele mai sfinte dintre legături.

— Mă-nchin în faţa legăturilor sfinte, dar 61e nu pot înlocui dragostea născută din simpatie şi încredere. Nu putem sili pe nimeni să ne iubească ; dragostea trebuie cîştigată, tot aşa ca şi dreptul de a iubi. ,Imi pare rău de doamna ducesă. Mi-am dat toată osteneala să-i fac pe plac, ştiind-o suferindă şi atît de uşor iritabilă ; şi nici acum nu-mi permit s-o judec. Dar dacă a devenit străină în propriul ei cămin, ea singură e vinovată. Toanele ei nesocotite au ridicat în juru-i ziduri care ţin departe pe cei ce-i sînt dragi.

— Mademoiselle, nu sîntem aici ca să discutăm despre caracterele oamenilor. Dumneata şi multe calităţi, dar modestia pare săţi lipsească. t

— Modestia nu .poate fi de folos aceluia care trebuie să-şi croiască singur un drum în viaţă. Henriette era revoltată că este îndepărtată aşa cum ai alunga o muscă de pe frunte.

— Oricum, reluă abatele cu răceală, domnul mareşal şi cu mine nu vrem să mai rămâi în casă.

— Da, da, trebuie să ne gîndim bine, intră în vorbă celălalt. Nu

este vorba numai de suferinţele fiicei mele şi de umilinţa ultimului scandal, ci şi de duce, care a intrat acum în viaţa publică. Astfel de întîmplări pot influenţa asupra regelui şi a Curţii. O revenire ar putea avea urmări foarte serioase, şi trtebuie să ne gîn- dim şi la viitor.

— Şi la viitorul meu trebuie să mă gîndesc. Curtea va avea de suferit sau nu — eu însă voi fi cel mai greu lovită.

— Fără îndoială, Mademoiselle. Ironia ei .scăpă mareşalului, ea spera însă că nu şi abatelui. Tocmai asta voiam să spun — trebuie să judecăm obiectiv, şi, bineînţeles, voi îngriji să fii despăgubită materialiceşte.

— Şi ce perspective îmi rămîn, Monsieur ? Nu trebuie să vă mai spun că plecarea mea în astfel de împrejurări îmi va face imposibilă găsirea unei alte slujbe în Franţa.

— Tocmai. Cel mai bine ar fi să pleci în Anglia, unde, după cîte ştiu, ai prieteni influenţi. Nu le va fi greu să-ţi procure o slujbă potrivită. Sîntem de părere că acesta este planul cel mai bun şi eu sînt dispus să te ajut băneşte, dacă accepţi.

— Aşa ! Să fiu alungată din ţară ca orice element indezirabil ? Nu, vă mulţumesc, Monsieur ; aveţi dreptul să mă daţi afară din casă, dar din Franţa... nu !

— Aşteaptă, o întrerupse mareşalul, căruia 1 se suise tot sîngele în obraz, la auzul vorbelor ei. Lasă-mă să termin. Avînd în vedere interesul ce ţi-ai dat pentru nepoţii mei, sînt dispus să te asigur de orice nevoi, acordîndu-ţi o rentă.

— Vă rog să nu mă înţelegeţi greşit, interveni Henriette. Nu am adus în discuţie chestiunea bănească 1 ■

— Totuşi, nu o putem nesocoti, Mademoiselle. Dacă sînt bine informat, renta pe care ţi-a fixat-o ducele dacă rămîi pînă la căsătoria celor două fete mai mari se anulează plecînd acum.

— -Nu acesta a fost motivul rămînerii mele. Şi.acum n-am altă dorinţă decît de a$_{r}$mi putea continua meseria.

— De aceea ai face bine dacă.ai pleca în Anglia, unde cu renta anuală pe care ţi-o asigur ai putea-o scoate comod la capăt. Să zicem, o mie două sute de franci anual !

— Nu vorbesc de franci şi nici de Anglia, Monsieur. Voi rămâne în Franţa şi,'dacă ^se poate, la Paris ; şi fiu pretind nici o despăgubire. Cer numai asigurarea că tot ce s-ă petrecut nu va vătăma ceea ce posedă mai de preţ o educatoare : reputaţia ei.

— La reputaţia dumitale trebuia să te fi gîndit mai de mult, zise abatele. Teamă mi-e că nu ţi-o putem reda neatinsă. Mi se pare că domnul mareşal a fost mai mult decît generos faţă de dumneata.

— Nu primesc pomană, nici de la domnul mareşal, nici de la nimeni altul. Dar nu permit să mi se răpească dreptul de a-mi

cîştiga existenţa cum şi unde-mi place. Dacă aţi fi de acord să mai rămîn peste vară, sau pînă cînd se va aşterne uitarea peste această întîmplare neplăcută, ar fi cea mai simplă şpluţie ; dar despre aceasta nu eu pot hotărî. Oricum, e important pentru mine să capăt o scrisoare de recomandare din partea doamnei ducese. Cred că mi se cuvine, după cei şase ani serviţi cu credinţă.

— Ne.faci mari greutăţi. Degetele puternice ale mareşalului băteau în braţul scaunului. Foarte mari. Te sfătuiesc din nou să pleci în -Anglia. Cumpăneşte bine !

Nu, Monsieur. Prefer Franţa. N-am fugit niciodată din faţa greutăţilor.

— Bine. în cazul acesta, nu mai am nifriic de spus.

— Vă rog numai să vorbiţi cu doamna ddcesă pentru scrisoarea de recomandare. Spuneţi-i că plec mîine. Vă voi indica adresa unde să mi se trimită scrisoarea. [1]

Era îngrozitor să stea la tocmeală ca ţăranii la tîrg. Hefiriette însă era conştientă că luptă pentru dreptul ei şi că era în joc tot viitorul ei.

— Voi vorbi cu fiică-mea, cedă ezitînd mareşalul, dar nu promit nimic ; a avut atît de suferit !

' — Doamna ducesă e cunoscută pentru bunătatea ei, spuse Henriette şi se ridică. Sînt convinsă că nu-mi va refuza cîteva cuvinte de despărţire onorabile. Poate că va fi chiar atît de generoasă să adauge că am plecat din proprie iniţiativă.

— Mergi prea departe, Mademoiselle, răspunse abatele în locul prietenului său. Nu ai dreptul să pui condiţii acelora care atîta amar de vreme ţi-au suportat aroganţa şi ingîmfarea. Am impresia că prea tare îţi aperi reputaţia.

Dispreţul rece al abatelui o revoltă mai mult, decît au făcut-o vreodată accesele de furie ale ducesei. Ea ridică semeaţă fruntea şi-1 privi drept în faţă.

— Nici n-aş putea, domnule abate-; împotriva unor astfel de minciuni nu te poţi apăra îndeajuns, de dîrz.

— Pronunţi cam lesne cuvîntul „minciună[1]*, dar nu uita că sînt şi minciuni care nu se spun, nici nu se scriu, dar pentru care vom fi chemaţi să dăm socoteală — ca şi dumneata pentru durerea pricinuită unui semen, unei soţii bune, a cărei rugăciune ai batjocorit-o.

Abatele oftă adînc şi privi în sus, de parcă ar fi implorat ajutorul ceresc, îşi zise Henriette. Ea ştia că în faţa acestui om era fără putere, dar nu voia să-i lase lui ultimul cuvînt.

— Domnule abate, îi spuse, poate că nu ştiţi că şi eu am un duhovnic căruia mă spovedesc : conştiinţa mea ; şi o conştiinţă curată poate da absolvirea de păcate.

Nu-şi mai amintea dacă-şi luase rămas bun de la cei doi domni şi cum părăsise camera. Nu-şi dădu seama. dacă discuţia durase o oră sau numai cîteva minute — ştia numai că un capitol al vieţii ei se încheiase şi i se păru curios să mai găsească fetele mai mari în jurul lămpii, cu cărţile lor şi lucrul de mînă.

— In sfîrşit, Mademoiselle ! Louise îi sări în întîmpinare. Papa a fost aici şi a plecat abia de cîteva clipe. Ţi-a scris cîteva rînduri şi m-a însărcinat să ţi le predau neapărat încă în seara aceasta. Dar, nu te simţi bine, Mademoiselle ? Eşti atît de palidă şi mîinile îţi tremură.

— Nu, mai bine să vă spun de pe acum, dragele mele. Ea căzu sleită pte un scaun, înconjurată de micul grup. Am primit veşti rele astă seară.

— O, Mademoiselle, îmi pare rău. Dar nu eşti cumva bolnavă ?

— Nu, nu ! încerca să le liniştească zîmbind. Mi-e bine ; dar bunicul e suferind, şi trebuie să plec la el.

Oricum, se apăra ea în gînd de vorbele abatelui împotriva conştiinţei ei, în anumită privinţă aşa şi este. Bolnav e într-adevăr, şi nu mă pot ocupa acum de amănunte. Iar mîine nu va mai fi de datoria mea să le mai povestesc altceva fetelor.

— Dar te înapoiezi curînd, nu ?

Henriette evita privirea întrebătoare a ochilor limpezi, tineri.

— Nu ştiu încă, poate dura mult !

— Ce ciudat, Mademoiselle ! Nici nu ştiam că ai un bunic. Nu ne-ai spus niciodată nimic despre el.

— De ce s-o fi făcut, Louise ? El nu vă interesează.

— Ba da, Mademoiselle, ne interesează tot ce te interesează şi pe dumneata.

Simpatia şi devotamentul ei o tulburară mai mult decît acel articol de ziar, mai mult decît discuţia de acum cîteva clipe. Numai cu greu putu convinge fetele să nu-i ajute lâ împachetat. Ele voiau s-o însoţească în camera ei şi să rămînă pînă tîrziu cu ea. Mereu o puneau în încurcătură cu întrebările lor despre bunic, despre boala lui, despre durata absenţei ei. Răspundea cît putea mai bine. Şi pe cînd tinerele fete o înconjurau neîngrijorate şi vocile lor limpezi îi răsunau în urechi, Henriette îşi spunea în gînd că totul se sfîrşise. Nu vor mai sta ca acum împreună în jurul mesei, . sub lampă, reînviind bătălii din timpuri de mult apuse, sau luptînd cu şirurile de cifre sau cu verbele neregulate. O dată — de

două ori — de trei ori ! bătu vechiul ceas de perete ; parcă ar fi ciocanul unui strigător la mezat, îşi spuse Henriette.

In sfîrşit, trecu şi chinul despărţirii, sala de clasă rămase goală şi Henriette intră în camera ei. Abia acolo îndrăzni — după ce zăvori uşa — să citească scrisoarea pe care i-o predase Louise. în afară de două sau trei scurte notiţe în chestiuni de serviciu, ducele nu-i scrisese niciodată. Scrisoarea era fără adresă, cuvinte aruncate în fugă, cu creionul, pe o foaie de caiet.'

„Inima mi-e plină, dar nu ştiu ce să spun şi ce să fac. Mîinile îmi sînt legate şi nu am posibilitatea, scumpă prietenă, să te ajut, aşa cum de atîtea ori m-ai ajutat dumneata pe mine. Port bleste- . mul nenorocirii şi orice aş face aduc numai necazuri altora, şi mai ales dumitale, pe care aş vrea să te ocrotesc cel mai mult. Este aşa cum ai spus dumneata : numai la fericirea noastră putem lua părtaşi pe alţii, nu şi la durerea noastră. Totuşi, sînt conştient că eu port răspunderea soartei pe care acum trebuie s-o înduri singură. Dar gîndeşte-te mereu că şi eu sînt singur. Este într-adevăr o neînsemnată mîngîiere, însă vei găsi poate puţină putere în ea. Eşti mai curajoasă decît .mine. Nu mă tem atît pentru dumneata cît pentru mine însumi.

Comunică fetelor mele unde eşti de găsit; fii sigură că te vom vizita. Noapte bună şi iartă-mi aceste biete cuvinte[14].

Scrisoarea nu purta semnătură ; nu era greu de ghicit că nici în această ultimă seară el nu îndrăznise să accepte un astfel de risc. Scrisul trăda graba şi enervarea ; literele inegale, cînd mai subţiri, cînd mai groase şi într-un loc părea să se fi rupt vîrful creionului sub apăsarea mîinii puternice.

Ea stătea la măsuţa de scris şi cumpănea dacă să-i răspundă în vreun fel sau nu. Dar n-o făcu : scrisoarea, cea mai politicoasă şi ceremonioasă ar fi putut fi răstălmăcită ; şi apoi, ducele a prevăzut aceasta cînd a rugat-o să coipunice fiicelor lui adresa ei. Sărmanul, se temea de noi neplăceri. Henriette zîmbi amar. O lăsase în impas ; dar nu-i putea reproşa nimic. Intervenţia lui tot n-ar fi putut s-o ajute. Şi el nu era curajos ; o recunoscuse singur. Era ca un băiat care se agăţase de mîna ei, fiindu-i frică de întuneric. Ea îi întinsese mîna şi amîndoi fuseăeră mulţumiţi şi fericiţi în prezenţa celorlalţi. Altceva nu fusese între ei. Şi acum se isprăvise şi asta. Era timpul să plece !

Henriette se duse la fereastră şi o deschise. Jos, se întindea grădina, întunecată şi caldă ; o mireasmă de vară se înălţa pînă la ea ; din depărtare pătrundeau zgomotele oraşului — ropot de copite şi scîrţîit de roţi pe Champs-Elysees. Era pulsul Parisului, pe care nu voia să-1 părăsească.

Se întoarse în cameră, îşi pregăti cămaşa de noapte şi stinşe lampa. Se dezbrăcă pe întuneric, neputînd să mai suporte vederea

celor două încăperi unde, în cursul ultimilor şase ani, fusese năpădită de gînduri şi simţiri atît de felurite. Se ferea să devină sentimentală privind obiectele care au fost martorele vieţii ei de aici — ceasul aurit d'e sub clopotul de sticlă, dulăpiorul, măsuţa de pictură, vasele de flori, care n-au stat niciodată goale, oglinda în care şi-a văzut chipul în clipe de fericire, de deznădejde sau de teamă. Nu, nu voia să se mai gîndeăscă la toate acestea care acum aparţineau trecutului.

— Mi-e şi aşa destul de greu, îşi zise, afundîndu-şi obrazul în perna răcoroasă, căci am fost fericită aici.

CAPITOLUL XIX

Din nou în Rue du Harlay, din nou pereţii strîmbi de mansardă şi îngustimea îngrozitoare a „cutiuţei[14]. I se părea încă mai mică şi mai neîngrijită, acum cînd se obişnuise cu odăile luxoase ale palatului Praslin, cu pernele de puf, rufăria fină şi mobila moale, căptuşită. Nu-şi închipuise că un astfel de confort poate deveni cu timpul o necesitate a vieţii. Ea se înarmase împotriva Singurătăţii, descurajării, sentimentului resemnării, căci ştia bine că va fi năpădită de toate acestea ; dar nu şi-ar ft putut închipui că va simţi atît dezgust fizic faţă de gălăgia, zăduful şi murdăria ■acestei case dărăpănate din cartierul Marais. Faptul că trebuia să se socotească şi fericită de a avea acest adăpost, cum îi dăduse a înţelege Madame Le Maire, cu fiecare ocazie, -nu-i uşura amarul.

— Aşa, o salutase Ta venire — cu o lună în urmă —. bătrîna femeie, iată-te din nou aici, aşa cum am prevăzut. Ai rezistat mai mult decît socotisem eu, dar sfîrşitul nu putea fi altul-; ţi-am spus-o de la început.

— Da, intr-adevăr, Madame Le Maire. Henriette surise obosită. Trebuie să-ţi dau dreptate.

— Altceva nici nu prea ai de,unde să-mi dai, nu-i aşa ?

— Ba da, deocamdată am. Am făcut ceva economii şi vă voi plăti ; dar acum vara e mai greu de găsit o ocupaţie şi va trebui să aştept cam mult poate şi, pînă atunci...

— Pînă atunci trebuie să trăieşti şi la Paris nu sînt multe pensiuni ale căror uşi să fie deschise faimoasei Mademoiselle D., după ce a trebuit să părăsească casa Praslin. Nu, nu, nu 'e nevoie să-mi explici nimic. Ceea ce n-am citit în ziare, am aflat de la Albert Remey.

Henriette mulţumi în gînd lui Albert, aflînd că trecuse pe la • Madame Le Maire s-o pregătească. El şi Mărie o rugaseră să se mute la ei, dar ea refuzase. Nu voia să-i incomodeze cu nenorocirea ei, dar se simţi mişcată de oferta lor. Povesti pe scurt doamnei Le

Maire cele petrecute. I se păru ciudat auzindu-se cerînd adăpost şi permisiunea de a da lecţii tinerelor locatare, sau a le servi de însoţitoare. în vorbe măsurate îşi zugrăvi Henriette situaţia, fără a apela la mila bătrînei femei. Va plăti pentru toate şi va primi orice ocupaţie i se va oferi ; de pomană nu voia nimic.

— Ei bine, Mademoiselle Desportes, pronunţă vechiul ei nume cu un ton energic, alta în locul tneu, nu te-ar primi. Nu e vorba numai de scandalul cu care mai devreme sau mai tîrziu va fi pusă la curent şi casa mea, ci despre persoana dumitale ; eşti o fiinţă care a trecut prin multe şi asta nu se mai poate schimba.

— Ce vină am eu ? întrebă Henriette.

— N-am spus aşa ce Va, şi într-un fel tocmai asta îmi place la dumneata. în tinereţea mea se obişnuia a se spune că nu se aruncă cu pietre decît în pomii încărcaţi de fructe.

Din această preţuire Henriette desprinse asigurarea că se putea bucura de adăpostul urgisitei cămăruţe. Promisiuni totuşi nu-i făcuse Madame Le Maire, şi cum săptămînile treceau şi scrisoarea de recomandare a ducesei nu mai sosea, bătrîna începu s-o strîngă cu uşa. Deşi nu i se dăduse nimic în scris, Henriette căpătase totuşi la plecare asigurarea că i se va trimite scrisoarea cerută. Scrisese ducesei, amintindu-i de promisiune şi indicîndu-i adresa în Rue du Harlay. Amintise şi ducelui cu prilejul cfelor două vizite ale lui.

Aceste vizite fuseseră scurte şi apăsătoare şi prezenţa copiilor» care se agăţau plîngînd de ea şi nu voiau să creadă că nu-i va întovărăşi la Melun nu contribui la înviorarea atmosferei. Berthe şi Raynald nu se puteau deprinde cu lipsa ei şi revederea o făcea pe Henriette încă mai deznădăjduită şi amărîtă. Ea scrise Louisei mai multe scrisori în care-şi descrise suferinţa, scrisori pe care spera să le vadă şi ducele. Nu că s-ar fi aşteptat la ajutorul lui, dar se simţea uşurată dînd expresie singurătăţii ei ; şi-apoi îi era dor de noutăţi şi de mărturisirea simpatiei lor, ca să se poată mîngîia pînă la viitoarea revedere. O dată se surprinse dusă de sentimente şi lăsă neterminată fraza pe care o începuse într-un moment de melancolie. Şi acum încă se simţea datoare să se intereseze mai mult de elevii ei decît de sine ; Louise urma să se mărite la începutui toamnei Şi fosta ei educatoare nu trebuia s-o tulbure cu necazurile ei.

Intr-o noapte înăbuşitoare de iulie, Henriette zăcea fără somn pe patul tare. Cămăruţa strimtă de sub acoperiş aduna în ea toată căldura zilei şi pînă-n dimineaţa următoare rămînea fierbinte ca un cuptor. Chiar dacă vreo adiere de vînt s-ar fi iscat pe Rue du Harlay, pînă la ferestruica „cutiuţei[14] n-ar fi ajuns şi nici n-ar fi putut străbate prin mirosul ce venea de la bucătărie şi de la canalul de scurgere defect. Henriette îşi apăsa batista umedă pe nas şi se silea să nu dea atenţie bătăilor orelor şi jumătăţilor de oră, care

răzbăteau din întunericul greu de afară. îşi simţea pleoapele înfierbîntate şi umflate ; buzele îi erau sărate de plînsul îndelungat. Dar lacrimile încetaseră de a mai curge şi numai respiraţia îi mai era întretăiată. Se silea să se stăpîaească, căci cele două servitoare dormeau în camera alăturată şi se plînseseră că Henriette le deranjează somnul cu zvîrcolirile şi plînsetele ei. Madame Le Maire nu i se mai arăta atît de prietenoasă ; răbdarea bătrînei se împuţina pe fiecare zi ce trecea fără să aducă scrisoarea ducesei, şi chiar în seara aceea Henriette ii dăduse noi motive de supărare, ridi- cîndu-se brusc de la masă, într-un acces de slăbiciune.

După amiaza nu fusese dintr-acelea care să întărească puterea de rezistenţă ă Henriettei. Primise pentru a doua oară vizita copiilor şi a ducelui şi aceasta o istovise. Se dusese cu Mărie, Berthe şi Raynald la dentist, prezenţa ei făcînd pe copii să suporte mai uşor neplăcerile tratamentului. Avu impresia vremurilor apuse şi cît dură aceasta uită de necazuri. Apoi intrară în grădina Luxemburg ; ducele îi însoţi şi mîncară prăjituri cu frişcă şi ascultară concertul orchestrei, plimbîndu-se pe sub copaci. Dar voia bună le cam lipsea ; ducele era întunecat şi grav şi abia dacă vorbea. Ea pricepu că el nu îndrăzneşte să aducă vorba de împrejurările plecării ei din casă. Regele părăsise Parisul şi deci ducele nu era acum ocupat cu politica. Păcat, îşi spuse Henriette, căci astfel are timp de ajuns ca să scormonească disperata situaţie a căsniciei lui.

In grija lui neprefăcută pentru ea, el îi vorbi de paloarea şi oboseala chipului său ; o rugă să facă o scurtă călătorie de întremare sau cel puţin să consulte pe medicul casei Praslin. Henriette răspunse însă cu indiferenţă bine jucată că numai căldura e de vină ; de îndată ce se va mai răcori, va putea dormi iar — şi mai bine ar fi dacă ar găsi o slujbă care s-o sustragă gîndurilor şi să-i dea o ocupaţie. Cu acest prilej îi aminti de scrisoarea de recomandare promisă. încă n-o pijmise şi Madame Le Maire devenea tot mai insistentă în întrebările ei. în pensiune se găseau mai multe tinere care ar fi luat lecţii de engleză şi pictură ; a şi început chiar, dar fără un certificat bun de la ultima ei stăpînă nu poate continua, deoarece tinerele fete erau date în grija doamnei Le Maire. Aştepta. de o lună şi îi amintise doamnei ducese în scris, dar fără rezultat.

Ducelui i se suise sîngele în obraz şi pe frunte îi apărură cute adinei. Era de necrezut că soţia lui nu se ţinuse de promisiune ; se va ocupa personal de această chestiune.

— N-aş insista atît, Monsieur, dacă n-aş socoti că am dreptul să obţin măcar' atît din partea doamnei ducese. Pentru domnia sa arş atît de puţină importanţă, iar pentru mine înseamnă întreg viitorul.

— Vei căpăta scrisoarea, promise el, părăsind grădina. Fii si-

gură că voi avea grijă de aceasta, chiar de-aş şti că-i ultimul lucru pe care-1 înplinesc pe-acest pământ.

.Copiii o rugară să-i însoţească la gară şi împotriva voinţei lor nu era nimic de făcut. Despărţirea fu înlăcrimată. Nici ea nu-şi putu reţine plînsul cînd Berthe şi Raynald i se agăţară de gît.

,■>— Caută să nu pierzi curajul, îi spuse ducele cu o strîngere de mînă ; ştiindu-te nefericită, mi se par toate mai greu de suportat.

, *

— îmi voi da toată silinţa, răspunse ea. Noapte de noapte stau trează şi mă gîndesc de ce tocmai eu în lumea asta largă cred că am voie să fiu fericită — şi totuşi, dintr-un motiv oarecare, nu-mi poate ieşi' din cap că doar nu e decît dreptul meu de a fi.

fşi luară rămas bun şi Henriette se întoarse şi străbătu peronul cu ochii în lacrimi, fără să se uite în jurul ei. La ieşire se ciocni cu un bărbat care alerga spre tren.

— Iartă-mă, murmură ea.

Ridică ochii şi recunoscu pe Auguste Charpentier, cameristul ducelui; el o recunoscuse fără îndoială şi ea ar fi vrut să n-o fi văzut plîngînd. *

După amiaza trecuse. Timp preţios se pierduse cu lacrimi nefolositoare şi oftaturi. Dar' acum, de ajuns ! In apropiere bătu ora trei. Trebuie neapărat să încerce să doarmă. Avea nevoie de odihnă ca să poată înfrunta ziua următoare. Dar patul era tare şi camera înăbuşitoare. Se zvîrcolea fără somn. Lă ora aceea, înainte de re-, vărsatul zorilor, propriile ei gînduri îi întindeau curse, speranţa o părăsi, întunericul îi înghiţi dorul de viaţă. Cesuleţul pe care i-1 dăruiseră copiii de un Crăciun îşi trimitea tic-tacul de pe poliţa pe care n-o putea vedea. Astfel îşi bă tea joc de ea timpul în fiecare noapte. îi era teamă să. se gîndpască la trecut, ca şi la viitor ; şi unul şi altul o înspăimîntau. îi rămăsese numai prezentul — şi «ră el ceva de care se putea agăţa ?

(După o clipă se strecură din pat şi se apropie de fereastră, cum făcuse de atîtea ori cînd nu putea dormi. Dar nu simţi venind răcoare din adincul străzii întunecate ale cărei case stăteau fără viaţă şi la al cărei capăt singurul felinar răspîndea o lumină slabă. Cînd şi cînd, un şobolan cenuşiu străbătea cercul de lumină ; în răstimpuri o statură omenească, încovoiată, apărea pentru o clipă. Chiar şi de la această depărtare, vederea acestor fiinţe îi dădea un sentiment de scîrbă şi de milă. Şobolanii din Paris, porniţi după treburile lor misterioase, o dezgustau mai puţin decît celelalte apariţii decăzute ale nopţii. Unde se adăpostesc oare în timpul zilei ? Cum a început declinul lor şi unde se va opri ? Şi propriul ei sfîr- şit — cum va arăta ?

Totul se termina cu această întrebare. Tot ce vedea şi auzea îi întărea numai sentimentul absurdităţii existenţei. Se sprijini de

scîndura ferestrei şi-<şi ascunse faţa -în p'alme, de parcai ar fi putut alunga astfel din faţa ochilor viziunea anilor ce se înşirau fără sfîr- şit. Ce-i puteau aduce,. decît o trecere din slujbă în slujbă ? Casă şi masă, drept plată a celor mai frumoşi ani ai vieţii ; puterea dragostei ei se va irosi pentfu copiii altora, şi dacă aceştia îi vor răspunde cu simpatici lor, asta îi va aduce numai amărăciune şi dizgraţie. Se va ofili şi înăcri ca şi celelalte fete bătrîne şi cu timpul se va pierde în lucratul horbotelor şi amintiri. Asemenea tovarăşelor ei de suferinţă, va trebui să se mulţumească cu demnitatea searbădă permisă unei guvernante. Va avea parte de o bătrîneţe goală şi searbădă. Toată strădania ei împotrivă-i nu făcuse decît să-i aducă mai aproape năluca ameninţătoare. O simţea pe urmele ei — da, aici, în această cameră mucedă părea s-o fi prins din. urmă.

Henriette Deluzy, Henriette Desportes, fată, bătrînă ! Repeta mereu aceste cuvinte cu un accent nemilos pe cel din urmă.

Treizeci şi cinci de ani — şi singură ! Putea să trăiască astfel pînă la adînci bătrîneţi. Fetele bătrîne trăiesc mult.

— Doamne, nu mă lăsa să ajung şi eu astfel !

Se cutremură la gîndul acesta şi sudoarea îi îmbrobodi fruntea şi-i umezi cămaşa de noapte ; zadarnic căuta aer în strîmtoarea sufocantă a camerei.

El spusese că-i curajoasă — poate că şi era, dar ca să privească în faţă o astfel de soartă n-avea curaj de ajuns. Dacă viaţa ce o aştepta era un gol, dezbrăcat de orice lucru demp de a fi dorit, atunci mai putea fi oare nedrept sau rău să renunţe la ea ? Numai să nu se mai chinuiască — să nu mai calculeze, să se abţină şi să-şi refuze orice plăcere, cînd în trupul ei, care n-a cunoscut dragostea, dorul de viaţă se stinge încet : numai la aceasta se-

gîndea acum ! Dumnezeu nu o va judeca prea aspru. El a creat o lume de frumuseţi, şi ochilor ei le-a dat putinţa de a admira * minunăţiile acesteia. Nu putea fi în intenţia lui de a-i hărăzi ei. o soartă atît de mizerabilă. Dacă intr-adevăr el cunoaşte misterele sufletului omenesc, nu va mai fi nevoie să-i dea explicaţii.

Sticluţa cu medicamentul conţinînd morfină era în sertarul de sus al scrinului. Ştia bine că o pusese în cutia cu batiste. Era o sticluţă pîntecoasă, aproape plină. .Medicul i-o încredinţase în timpul bolii Berthei şi o făcuse atentă că o doză prea mare este mortală. Aceste vorbe i se fixară în minte ; şi acum, ele şi sticluţa trebuiau s-o ajute la nevoie. Sertarul se opunea sforţărilor mîiriilor ei. Se opunea parcă cu o răutate omenească aceleia car.e se silea să-1 deschidă fără zgomot ca să nu trezească servitoarele din camera alăturată. In sfîrşit, degetele ei cuprinseră sticluţa şi ea rămase o clipă locului şi o strînse la piept, asaigurîndu-se de regularitatea suflării de partea cealaltă a peretelui. Ce gînd ciudat că peste puţin timp cei cîţiva centimetri de perete vor despărţi pe cei

vii de o moartă.

Fără zgomot se apropie de lavalpoul de sub peretele înclinat şi pipăi după pahar şi sticla cu apă...

Cineva gemu. Henriette auzi strigătul de durere prelung, înainte de a-şi da seama că el ieşise din propriul ei gîtlej. Se sili să ridice pleoapele, dar o lumină orbitoare şi contururi neclare de feţe omeneşti, care i.se păreau cît luna plină de mari, o făcură să închidă ochii cu o'nouă senzaţie de ameţeală. O cuprinse greaţa; şi. mirosul înţepător al sărurilor volatile şi muşcătura durerilor o readuseră în simţiri.

— Aşa ! auzi ea glasul bine cunoscut al doamnei Le Maire, venind ca din depărtare. Pericolul a trecut. Pierre să nu se mai ducă după medic. Aleargă după el şi spune-i.

Din nou fu străbătută de un cîrcel ; şi după ce criza trecu şi fu în stare să-şi dea seama de lucrurile din jur, ea văzu, în lumina neobişnuită, dureroasă, că se găsea tot în „cutiuţă[14]. Cerul dimineţii privea prin fereastră şi-şi amesteca lumina cu ateea a lămpii de lîngă pat.

— Madame, şopti ea, de unde aţi ştiut? Pentru ce aţi venit?

— Pentru ce ? sună scurt şi neprietenos răspunsul, pe cînd bă- trîna o fricţiona energic cu un ştergar ud şi-i ţinea sărurile volatile sub nas. Nu mi-ai făcut destule supărări şi fără această încercare de sinucidere ? Ai fi putut să te gîndeşti că anunţarea la poliţie a unui astfel de caz ar dăuna afacerilor mele. Dar noroc că Jeanette are auzul fin, slavă Domnului ! Te-a auzit căzînd şi paharul spărgindu-se, şi nu ne-am pierdut timpul. Aşa, ridică braţele, să-ţi îmbrac o cămaşă curată. <

Cu toate cuvintele aspre şi atitudinea severă a bătrînei, Henriette ştiu să preţuiască bunătatea cu care o spălă şi-i aşeză pernele şi o sili apoi să bea cafeaua neagră cu rom. Zăcea sleită de puteri şi aproape nu băgă de seamă plecarea şi venirea celorlalţi, deşi recunoscuse pe Madame Le Maire, pe servitoare şi pe bătrînul Pierre, care făceau cu schfmbul de pază la patul ei, dîndu-i să mănînce cîte ceva şi alungind muştele. Cînd şi cînd, dormea cîte puţin, pentru a se trezi apoi scăldată în sudori, din visuri încîlcite. Spre seară capul i se limpezi şi o ploaie de vară aduse răcoarea binefăcătoare şi înviorare. Ea se rezemă obosită de perne şi întoarse faţa spre Madame Le Maire, cu un surîs uşor, care implora iertare.

— Iertaţi-mă, doamnă, că v-am supărat atît, spuse ea. îmi dau seama cît de slabă şi nebună am fost.

— Tot este ceva, cînd omul jşi .recunoaşte propria prostie. Oricum, vrînd, nevrînd, ai rămas în viaţă.

— N-are nici un rost să caut să dau explicaţii ; eram pur şi

simplu disperată.

— Mi-am închipuit. Am avut bănuieli cînd te-am văzut aseară la masă. Te-au bucurat prea mult ieri amicii dumitale Praslin ; asta o fi fost cauza.

— Poate, Madame. Dar nu s-a întîmplat nimic. Ei n-au nici o vină. Am fost cuprinsă ca şi altă dată de sentimentul că n-are nici un rost să continui a te chinui.

— Şi atunci ai luat otravă. Nu eşti dumneata prima. Dar atît de uşor nu este, Henriette Desportes ! Viaţa nu-şi lasă atît de repede prada din mînă !

Lacrimi de slăbiciune umplură ochii Henriettei. Ii fu greu să vorbească ; îşi stăpîni însă plînsul după o clipă şi începu iar.

— A fost absurd, ştiu bine, dar vine o vreme cînd ziua de miine, sau o oră în plus numai, ţi se par prea grele pentru a le putea suporta. Nu puteam dormi; ştiţi ce-nseamnă asta — numeri una cîte una bătăile ceasului şi cu fiecare din ele grijile şi deznădejdea iau proporţii monstruoase, pînă cînd nu mai vezi nimic altceva în faţa ochilor.

— Cunosc asta. Madame Le Maire scutură din cap cu atîta putere încît o şuviţă de păr negru îi căzu **peste** ochi. **Dar** cine **n-o** cunoaşte ?

Din nou tăcură un răstimp şi numai strigătele negustorilor ambulanţi răsunau de pe strada um^dă.

— Şi mă simt atît de singură, pricepeţi ? — continuă Henriette. Dacă aş fi avut pe cineva căruia să mă adresez, la care să pot cere un sprijin.

— Ascultă-mă ! Ochii bătrîni sclipiră strident din faţa zbîr- cită. Aşa nu vei găsi niciodată ; încît încetează de a-ţi mai pierde timpul cu căutatul unor umeri de care să te sprijini.

— Dar alţi oameni au doar această mîngîiere — de ce eu nu ?

— Pentru că dumneata ai umeri de care se sprijină alţii. Te-ai născut proptea şi nu lujer. Nu te poţi ridica împotriva propriei firi, cum ai încercat să faci dumneata. Crede-mă, Mademoiselle, că ştiu ce spun ; stejarul nu se poate preface într-o tulpiniţă de fragă numai pentru că aşa i-a venit poftă.

CAPITOLUL XX

•

Era pe la mijlocul lui august şi în Rue de Harlay masa de prînz se terminase cam de o oră. Dar întreagă casă mai mirosea încă a varză, ceapă, peşte prăjit şi cafea. Henriette, care stătea sub lampa cu picior lîngă un maldăr de rufe, se oprea din timp în timp din cusut şi reparat, pentru a şterge umezeala de pe acul care pă-

trundea anevoie în' ceaceafurile de bumbac. Din cînd în cînd îşi afunda nasul în batista îmbibată cu apă de colonie spre a se înviora şi a-şi continua lucrul. Stătea în odăiţa doamnei Le Maire, despărţită printr-o uşă mobilă de salonul în care cîteva studente încercau să-şi omoare timpul în plicticoasa după amiază de vară. Erau fete tinere ; un mănunchi mai pitoresc şi mai lipsit de farmec Henriette nu mai văzuse. Cei trei locatari bărbaţi plecaseră îndată după masă şi plictiseala cuprinsese pe fetele rămase singure? Citeau sau scriau scrisori, teşeau, bîrfeau şi cîntau cu schimbul la pian. Dar muzica, oricîtă silinţă îşi dădeau, nu înviora atmosfera apăsătoare. Nici muzicantele nu erau pricepute, nici instrumentul nu era acordat. Henriette se silea să nu asculte gălăgia de alături ; dar îi era imposibil să nu tresară de cîte ori se cînta o notă falsă sau clapele refuzau să se supună atingerii degetelor.

De obicei Henriette ţinea companie tinerelor fete, le întovărăşea sau le ajuta la lu .'rări. In acea seară însă îşi permisese luxul de a lucra pentru ea, în aşteptarea oaspeţilor. Muştele bîzîiau necontenit în jurul lămpii cu petrol şi în odăiţă era foarte cald, dar ea se obişnuise cu căldura, acum cînd vara se apropia de sfîrşit. Se obişnuise ea şi cu altele, care în iunie i se păreau de nesdportat.

— Ei ? Madame Le Maire băgă capul pe uşă. încă n-au sosit musafirii ? Nu cumva te-ai înşelat asupra datei ?

— Nu, Madame. Henriette ridică ochii de pe lucru. Louise mi-a scris clar :4a şaptesprezece august.

— I-am spus lui Pierre să nu-i laşe să aştepte, ci să-i conducă imediat sus. Trebuie să vorbesc cu fetele de alături, dar vin imediat, Va fi mai puţin penibil dacă mă vor găsi aici cu dumneata.

Bătrîna femeie energică plecă şi Henriette o auzi curînd dînd instrucţiuni in camera alăturată. Ea aşteptă cu încordare să audă o trăsură oprindu-se în faţa casei, clopoţelul zbîrnîind şi voci cunoscute pe scară. Se petrecuseră multe în timpul celor trei săptăinîni de cînd n-o mai văzuse pe Louise şi pe ceilalţi. încercarea de sinucidere, dacă nu-i lăsase urme corporale, datorită auzului fin al Jeanettei şi intervenţiei grabnice a doamnei Le Maire, influenţase totuşi asupra cugetului ei. Puterea ei de rezistenţă o părăsise, cel puţin pentru moment. Ea eră gata să accepte un compromis, la nevoie. Nici nu-i rămînea altceva de făcut,, dacă intervenţia doamnei Le Maire pă lîngă duce, în acea seară, nu-i aducea scrisoarea de recomandare aşteptată.

Ziua întreagă aşteptase, neliniştită şi totuşi lucrînd cu rîvnă, conştientă că soarta i se va decide înainte de a se termina ziua. Cosînd cu împunsături regulate, avu impresia că i se lua din mînă puterea de a hotărî asupra propriului ei viitor. Madame Le Maire îi dăduse un ultimatum, nu duşmănoasă, dar cu o hotărîre de neclintit. Trebuia să obţină personal asigurarea că va căpăta scrisoarea de recomandare ; va vorbi ea însăşi cu ducele, deoarece osteneala Henriettei fusese zadarnică. Henriettei nu-i rămînea altceva de făcut decît să se declare de acord, deşi nu-i convenea amestecul bătrînei femei.

— Nu te mai ^obosi cu împunsăturile astea mărunte pe care le-ai învăţat la mănăstire, îi spuse Madame Le Maire aşezîndu-se lîngă dînsa. Cearceafurile astea nu merită atîta muncă. Cît e ceasul ? Aproape nouă ? Nu, zău, prietenii dumitale ţi-ar fi putut face cinstea de a veni mai devreme.

Un sfert de oră mai tîrziu, îi auziră sosind. înainte de a fi putut pune lucrul de o parte, copiii năvăliră pe trepte în sus, stri- gînd-o pe Mademoiselle Deluzy. Berthe şi Raynald intrară cei dinţii, cu flori în mînă ; Louise şi Mărie îi urmau, şi ultimul fu ducele, ducînd un coş cu fructe şi unul cu renumiţii pepeni de Melun. Henriette fu din nou centrul micului grup şi îşi dădea toată silinţa să se stăpînească, în acea seară de care depindeau atît de multe.

•După ce Madame Le Maire fu prezentată, se aşezară cum putură mai bine în odăiţa strimtă, cei mari pe scaune, copiii îngrămădiţi pe canapeluţă. încăperea păru deodată mult prea mică pentru a cuprinde această năvală de dor de viaţă şi de oameni frumoşi

şi bine îmbrăcaţi. Henriette asemuia atmosfera cu un cazan gata să

explodeze şi se simţea ameţită de torentul de întrebări ale tinerilor şi de silinţa ei de a trage cu urechea în acelaşi timp la discuţia dintre Madame Le Maire şi duce, fără a se uita la ei.

— Ce trandafiri frumoşi ! îşi îngropă obrazul în buchetele parfumate.

— Şi tu Berthe n-ai uitat cît de mult îmi plac garoafele roşii ! Sînt primele pe care le văd vara asta ! Şi ferigă de pădure !

— Sînt şi fructe, Mademoiselle.! Ţi-am adus din primele piersici şi strugurii sînt din sera cea nouă ; căpşuni nu mai erau şi murele sînt încă verzi. Dar pepenele se va mai coace, dacă-1 pui la soare. E cel mai mare pe care l-am găsit.

Prin această vorbărie însufleţită, Henriette încerca să prindă cîte ceva din discuţia celor doi de lîngă ea. Ajunseseră la subiectul cu pricina ? Doamna Le Maire nu adusese cumva prea brusc vorba de scrisoarea de recomandare ? «

— Eşti foarte palidă, Mademoiselle, spuse Louise, şi ochii dumitale arată de parcă...

— Aş, de unde ! Nu m-ai văzut de mult — o întrerupse Henriette. Nu voia să fie întrebată dacă plînsese.

— Am pictat o „natură moartă[11], Mademoiselle, crini galbeni şi albi şi stînjenei violeţi, într-un vas verde. Florile au merş uşor, dar cu vasul a fost greu, căci a trebuit să fac ambele părţi la fel.

—■ Sînt foarte curioasă să-ţi văd opera, Berthe. Nu uita să faci cît mai multe schiţe, la mare': scoici, alge, corăbii. Zilele trecute . am răsfoit caietul meu de schiţe de la Olmeto, şi m-a cuprins dorul.

Flecăreală, flecăreală, flecăreală — despre flori, scoici şi altele, pe cînd inima îi bătea să se rupă, gîtlejul i se uscase şi buzele de asemeni, silindu-se să nu rostească vorbe mari.

— Mulţumesc, Mademoiselle, ceilalţi sînt bine. Numai mama e suferindă de cînd sîntem la Melun. Zilele trecute a trebuit să vină medicul de la Paris s-o consulte ; el e de părere să plece iar la Dieppe ; avem acum acolo o vilă mult mai mare — -îţi mai aduci aminte...

— Desigur, o întrerupse brusc Henriette. Plecaţi mîine ?

— Nu, abia poimîine. Celeste şi.Amelie s-au dus direct în Rue du Faubourg Saint-HonOre, iar mama şi băieţii voiau să treacă mai întîi pe la librărie, să cumpere cărţi pentru drum.

— Aşa ! Şi ce mai ştiţi de Isabella ? .Acum două săptămîni mi-a trimis o scrisoare foarte drăguţă. Tu arăţi minunat, Louise. S-a fixat ziua nunţii ?

De cealaltă parte a uşii mobile răsunară vorbe şi chicoteli.. Apoi începu să cînte pianul. Nu se mai putea înţelege nici un cuvint, din cauza zgomotului. Doamna Le Maire se ridică, se scuză pentru o clipă şi intră să facă linişte alături.

— Ce nostimă odăiţă, Mademoiselle. Unde dormi ?

— Sst, Raynald, nu întreba prea multe.

— Nu face nimic, Monsieur. Nu este un secretr Aceasta e camera de primire a doamnei Le Maire. îmi permite să mă servesc de ea cînd am musafiri. De dormit, dorm în Odăiţa mea de la mansardă. Pepenele se va coace acolo aproape tot atît de repede şi bine ca în seră.

Se opri, observînd mirarea şi mila din ochii copiilor şi-şi dădu seama că spusese prea mult. De fapt vorbele ei erau adresate ducelui şi el le pricepu. îl văzu sucindu-se, negăsindu-şi loc pe scaun.

— Mademoiselle Deluzy, spuse el pripit, privind spre uşă, spre a se asigura că doamna Le Maire nu se înapoia, mă îngrijorezi foarte mult. Eşti suferindă ; mi-am dat seama şi fără să mi-o spună doamna. O privi cercetător şi ea ştiu că el se gîndeşte la nebunia cu otrava. Trebuie să ceri neapărat sfatul medicului nostru şi să-mi permiţi să-ţi dau posibilitatea unei călătorii de întremare. Te rog, lasă-mă să te ajut.

Glasul lui o implora, dar să-l privească în ochi nu fu în stare. Căci ceea ce citea în ei o înspăimînta. Cute grele, obosite, îi brăzdau chipul, dar în ochii lui scînteia încordarea sufletească.

Ea oftă şi făcu un gest deznădăjduit cu mîna.

— Numai un lucru îmi poate ajuta ; bănuiesc că Madame Le Maire v-a spus.

El aprobă din cap, căci în acea clipă doamna intră şi Henriette se întoarse iar spre copii şi întrebările lor.

— Ce mai face bunicul dumitale, Mademoiselle ? Cînd se face bine, ca să te poţi înapoia la noi ?

— Nu ştiu, dragul meu ; nu trebuie să vă aşteptaţi să mă mai inapoiez.

— De ce nu ? Nu vrem altă educatoare. Domnul Remey îţi poate ţine locul, în afară de orele de pictură. La asta nu se pricepe de fel. ,

Rîsul Berthei umplu camera de veselie.

Ora zece. Din depărtare răsunară bătăile unui ceas şi ducele se ridică spre a-şi lua rămas bun.

— Noapte bună, doamnă ; vă mulţumesc pentru încrederea şi bunăvoinţa dumneavoastră. Haideţi copii, trebuie să plecăm.

— La revedere, domnule duce. în rochia ei neagră, jnvechită, Madame Le Maire părea o cioară împăiată. A fost foarte amabil din partea dumneavoastră că ne-aţi vizitat şi sper că aveţi înţelegere pentru situaţia mea.

— Nici o grijă, Madame, dar — cum am spus — dacă va mai întîrzia puţin...

— A întîrziat cu două luni. Vă rog să mă înţelegeţi bine ; nu vreau să par prea insistentă ; dar sînt răspunzătoare pentru ceilalţi, şi în împrejurările actuale...

— Vă înţeleg, Madame, şi vă pot asigura că voi face tot ce e

posibil !

- Henriette însoţi pe cei cinci pînă la scară. Ea sărută obrajii catifelaţi şi privi drbpt în ochii ducelui, în care juca lumina pîlpîindă a lămpii.

— Nu trebuie să puneţi la inimă, Monsieur, ceea' ce v-a spus doamna. îmi pot închipui mai bine ca oricine în ce situaţie sînteţi pus din cauza' scrisorii de recomandare.

— Mi-am dat toată osteneala s-o capeţi. Am făcut tot ce mi-a stat in putere, dar joc un rol ingrat în afacerea asta.

— Doamna ducesă a găsit calea sigură de a mă pedepsi ; mă poate alunga şi de aici şi probabil că o va face.

— Nu-i ajunge că te-a alungat din casa noastră ?

— Pesemne că nu, Monsieur. Dar, fiţi prevăzător, vă rog, cînd vorbiţi cu ea. O voi scoate eu la capăt şi aşa.

Se întoarse şi vru să intre în cameră, dar el o prinse de mînă.

— Voi mai face o încercare, promise el. Poate că va fi înţelegătoare, dacă îi voi vorbi încă în seara aceasta.

' — Nu contaţi pe asta. Nu-şi putea stăpîni bine glasul. Nu mergeţi prea departe, de dragul meu !

— Papa, papa ! strigau copiii de jos, nu vii ? E atît de întuneric aici, încît nu nimerim uşa.

— Imediat ! răspunse el. 'Se întoarse încă o dată spre Henriette. Vino mîine la ora două la noi. Nu-ţi promit nimic, dar poate... vom vedea. Da revedere pe mîine, la două !

Scara scîrţîi sub paşii lui.'

— Noapte bună ! spuse ea. Pe mîine, la două !

, Madame Le Maire ridică fruntea. Ei ? întrebă ea cu un ton pe care Henriette îl pricepu prea bine. ,

— Mă duc' mîine la ora două acolo. Dar nu-mi fac iluzii.

îşi reluă lucrul şi puse aţă în ac.

— Ce bărbat impunător ! remarcă bătrîna după .oarecare timp de tăcere. Nici o mirare că ducesa s-a îndrăgostit de el. Trebuie să fi arătat foarte bine în tinereţe.

» — Nici acum nu e bătrîn. Henriette se silea să vorbească calm, fără a se-ntrerupe din lucru. Patruzeci şi doi. E foarte tînăr pentru un bunic, căci va fi curînd.

— Bunic sau nu, ar trebui să fie prevăzător încotro trage ! Ea rupse aţa cu dinţii, aruncă Henriettei o privire piezişă şi reluă : ■Copiii sînt într-adevăr fermecători şi purtarea lor îţi face cinste. N-o invidiez de fel pe succesoarea dumitale.

Henriette nu se lăsă atrasă în discuţia asupra vizitatorilor ei. Terminînd de cusut, împărţi florile şi fructele cu doamna Le Maire şi urcă în „cutiuţă". Era liniştită şi hotărîtă. Puse florile în apă şi pepenele pe scîndura ferestrei. în două-trei zile, Soarele îl va coace şi-l va duce lui Albert şi Măriei. Ei o rugaseră să petreacă cîtva timp în casa lor şi ea simţea că nu era departe ziua cînd avea să

dea urmare invitaţiei.

Ducele nu va reuşi s-o convingă pe soţia lui. A fost o prostie să se agaţe atît'a vreme de speranţa asta. Ducesa găsea acum prilejul, pe care-1 aştepta de ani de zile, de a se răzbuna. Prin originea ei corsicană ea era răzbunătoare, dar nu era. îndeajuns de inteligentă pentru a găsi singură calea. Intîmplarea însă pusese acum în miinile ei moi şi trîndave puterea aceasta. Cu cîteva trăsături de condei putea reda Henriettei independenţa şi bunul nume ; dacă se încăpăţîna în refuz, făcea din fosta ei guvernantă o exilată, o lăsa pradă unei vieţi care o ducea fără doar şi poate tot mai jos.

Dar Henriette va găsi o portiţă de ieşire. Simţea că nu va mai putea lupta multă vreme împotriva unor greutăţi pe care nu ea le provocase. înaintase prea mult în larg ; nu era deci de mirare că nimerise în viitoare, şi acum lupta din răsputeri să-şi menţină capul deasupra apei. Timp de şase ani se luptase să scape ; acum simţea pămînt sub picioare, pericolul trecuse[1]. Pămîntul de sub picioare se mai clătina încă, dar cu încetul se va stabiliza ; numai să nu-şi piardă iar echilibrul.

•

• — Nu trebuie să sar dintr-o dată dincolo de obstacol, îşi spunea. Trebuie să înaintez pas cu pas, să nu mă poticnesc. Şi, mai ales, nu trebuie să privesc în urmă !

. în seara aceea îşi aranjă rochia cu mai multă grijă ca de obicei de cînd revenise în Rue du Harlay şi netezi cutele mătăsii cu dungi albastre. Era o rochie frumoasă, cumpărată în urmă cu patru luni numai, şi totuşi ce mult-i se părea de atunci. în cămaşă de noapte, în faţa oglinzii înceţoşate, Henriette se mira cît de puţin schimbată era. Faţa era puţin slăbită şi mai palidă, dar umbrele uşoare de sub ochi o prindeau bine şi părul nu-şi pierduse strălucirea.e

Suflă în luminare şi se culcă. Se răcorise afară şi „cutiuţa" nu mai era atît de sufocantă. O cuprinse oboseala.. Va încetă de a mai bate ja uşi ce-i rămîn închise. Mîine întîfnpina greutăţile cu mai mult curaj ; va scrie familiei Hislop, cerîndu-le sprijinul ; se va spovedi pastorului Monod. Poate că îi va procura de lucru în Franţa. Acum însă voia să doarmă, cum nu mai dormise de săptămîni. Respiraţia îi era regulată şi un somn binefăcător o cuprinse.

Dormea adînc, fără să se mişte. Zorile îşi făceau apariţia pe străzile oraşului, prin Rue du Harlay. Căruţele lăptarilor huruiau pe caldarîmul'denivelat şi cei dintîi negustori ambulanţi îşi strigau marfa. Soarele se înălţa roşiatic, făcînd să sclipească acoperişurile. Razele lui pătrunseseră şi prin ferestruica pe a cărei scîndură un pepene aştepta să se coacă. Dar Henriette dormea, deşi cu cîteva caturi mai jos, bătrînul Pierre se grăbea să vadă cine sună atît de insistent.

Paşi alergau pe scară în sus spre „cutiuţă". Cineva bătu cu putere în uşă şi scutură nerăbdător de clanţă.

— Henriette, Henriette ! Deschide ! Repede ! Sînt eu, Albert !

— Scoală-te, Mademoiselle, şi deschide-ne înainte de a se trezi toată casa !

« Tncă ameţită de somn, Henriette se tîră spre uşă şi trase zăvorul. In cămaşă de noapte lungă, cu părul răvăşit şi picioarele goale; îi privea cu ochi mari. Nici doamna Le Maire nu era îmbrăcată ; îşi aruncase un şal pe umeri şi pentru prima oară vedea Henriette smocul de păr sur neacoper.it de cocul negru artificial. PrL velişlea o nelinişti pe Henriette mai mult decît tulburarea doamnei Le Maire.

— închide uşa Albert ! porunci bătrîna. Şi intră. N-avem timp de reguli de bunăduviinţă- acum.

— Dar ce s-a întîrhplat ? Ce cauţi aici, Albert, atît de devreme ? Nu cumva Mărie... ,

— Aduc veşti rele, Henriette. Am alergat îndată ce le-am aflat. O trase spre pat şi o sili să se aşeze, iar el rămase în picioare în faţa ei, alb ca varul. Pregăteşte-te să auzi ceva groaznic. In Rue du Faubourg Saint Honore s-a comis o crimă !

— Crimă ! Auzi ? Doamna Le Maire tremura din tot corpul *Ca* o pasăre înspăimîntată. Ducesa a fost găsită moarţă acum două ore !

— Ducesa ! Henriette privea îngrozită de la unul la altul şi„ cu toate că buzele-i pronunţară acest cuvînt, ochii ei dilataţi arătau că încă nu pricepuse bine. Dar e imposibil. Trebuia să mă duc la ea azi la ora două !

— E moartă, îţi spun ! Degetele bătrînei îi cuprinseră braţul ca o ghiară. Nu sta aşa de parcă ai dormi. întreg Parisul o va afla într-o oră, şi ce Va fi atunci cu noi ?

— Linişteşte-te, doamnă. Aşteaptă să-şi vină în fire. îi voi spune ce am aflat.

Albert apucă mîinile reci ale Henriettei şi le frecă între ale sale, care nu erau mult mai calde. Şi în timp ce Madame Le Maire se bîlbîia necontenit şi clătina din cap, el îi vorbi :

— Am lucrat noaptea întreagă la articolul pentru Academie. Neputînd dormi, de îndată ce se lumină, am plecat să fac o plimbare. Mă plimb adeseâ, în zori, să mă înviorez puţin după o noapte de lucru. Era cam pe la cinci, cred. Mergeam în Rue du Faubourg Saint Honore şi mi se păru ciudată forfoteala neobişnuită de la acea oră. Oamenii alergau pe lîngă mine şi cînd ajunsei la nr. 55 văzui adunată o mulţime de lume. Credeam că familia mai este la Melun...

— Aseară s-au înapoiat, şopti Henriette.

— Nu-mi putui croi drum spre intrare. Poliţia sosise.

— Şi peste puţin va fi şi aici, se tînguia doamna Le Maire. Vor bate la uşa mea şi vor striga : „în numele legii, deschideţi" numai

pentru că te-am adăpostit aici.

Albert se interpuse între ea şi Henriette şi încercă să continue^

— întrebai pe un lucrător ce se întîmplase şi-mi spuse că ducesa a fost ucisă. Tăiată în bucăţi, zicea el. Doamne, nu-mi veni a crede, pînă nu văzui trăgîndii-se perdelele la camera ei. Cînd plecai, vinzătorii de ziare strigau noutatea. Alergai încoace cît putui de repede. Nici Măriei nu i-am spus încă. Mă gîndeam să te pregătesc înainte de a auzi strigîndu-se vestea pe stradă.

Henriette tăcea. Stătea ca paralizată pe marginea patului şi privea drept înainte. Jeluirea disperată a doamnei Le Maire o impresiona tot atît de puţin ca o bură de ploaip.

— Ne vor aresta pe toţi, repeta ea mereu. Aşa îmi trebuie că te-am adăpostit. Doamne, tocmai mie să mi se întîmple asta !

Albert căuta s-o liniştească. Nu ţi se întîmplă nimic. Henriette n-are nici o legătură cu această crimă îngrozitoare. Dormea aici liniştită înainte de a o trezi noi. Eu am venit numai s-o pregătesc. Nu este nici un motiv să fie amestecată şi ea.

— Ba va fi. Vei vedea. Nu se poate altfel. Ştiu bine ce se poate întîmplă. Nu trebuie să mai rămînă aici.

— Te rog, Madame, vino-ţi în fire ! Mai întîi trebuie să ne informăm precis. Mă duc să iau un ziar.

— Şi ea te va însoţi. Ia-o de aici, înainte de a o căuta poliţia.

— Dar trebuie să fiu aici, dacă au nevoie de mine. Henriette îşi recăpătase puterea de a vorbi, cu glas stins. Sărmanii copii 1 Ari nevoie de mine acum mai mult decît oricînd.

— Nu în casa mea te va aresta poliţia !■

Un hohot de plîris, sec, convulsiv, -scutura trupul bătrînei femei. Albert <®e gîndi o clipă, apoi o luă pe Henriette de braţ.

— E mai bine să vii cu mine, spuse el. Cu Mărie îţi va fi mai uşor. Şi dacă într-adevăr te caută — deşi nu.văd motivele — putem lăsa aici* adresa unde eşti de găsit. Aştept jos pînă te îmbraci.

Numai cu greu reuşi s-o scoată pe Madame Le Maire din odaie; Henriette aşteptă pînă cînd zgomotul paşilor lor se pierdu pe' scară, apoi se ridică şi începu să se îmbrace. Mecanic îşi luă lucrurile de. pe scaunul unde le pusese în ajun. Degetele-i apucau aproape fără să simtă peria, pieptenele şi buretele ; încheiau nasturi, copci, legau şireturi. Nuţnai cînd îşi îmbrăcă rochia de mătase cu dungi albastre îi veni în minte că o. purtase şi în ajun în aşteptarea ducelui.

Casa întreagă era în picioare, cînd coborî treptele, sprijinindu-se de balustrada lată. Albert şi Pierre aşteptau la uşă. Bătrînul uitase să-şi îmbrace haina şi să se bărbierească. Stătea îngrijorat, în cămaşa lui de lucru, albastră.

— Să ai grijă de ea, îl auzi spunînd lui Albert. Toată vara a fost schimbată, faţă de altădată. Şi apoi, le deschise uşa, o bătu pe

umăr şi othii lui bătrîni o privire încurajator. Poate că nu este decît o eroare. Ziarele astea sînt pline de minciuni. De aceea nici nu le citesc. Fiţi atenţi la scară, am răsturnat un vas cu lapte. Nu face nimic ; cel puţin va avea doamna pentru ce să înjure.

Era şase şi jumătate cînd ieşiră în strada pustie şi tăcută. Dar la colţ se auzeau strigătele vînzătorilor de ziare. Chiar de la această depărtare se putea remarca sunetul triumfător, strident, al glasurilor lor, altul ca de obicei.

— Beţia sîngelui ! îşi spuse Henriette şi se sprijini greu de br.aţul lui Albert.

— Mă duc după o trăsură, spuse el. Ea scutură din cap. Nu voia să cheltuiască atîţia bani pentru ea, iar ea îşi uitase punga. Mergeau* tăcuţi şi Henriette era recunoscătoare pentru ocrotirea, ce-i oferea.

Toţi trecătorii aveau ziarul în mînă sau îl cumpărau. Erau atît de adînciţi în citit, îrtcît Henriette şi Albert trebuiră să fie atenţi să pu se ciocnească cu cineva. Numai ei aveau mîinîle goale ; dar strigătele vînzătorilor de ziare îi urmăreau cu insistenţă.

— Crima din Rue du Faubourg Săint Honore... Crima din palatul Praslin... Îngrozitoarea crimă... Ducesa de Praslin ucisă sălbatic...

Un trecător le puse sub nas una din acele ediţii speciale, înainte ca Albert Să-1 poată da la o parte.

— Nu mai avem mult, îi dădu curaj Albert. Nu da atenţie, Henriette şi uită ce .a spus doamna Le Maire. îşi ieşise din fire de tulburare ; n-a crezut-o atît de serios.. o

— Ah, Albert, are dreptate ! Intr-un fel sînt şi eu părtaşă la această..., ea nu putu pronunţa îngrozitorul cuvînt, care răsuna din toate părţile —, nu mă întreba cum ; mi-e de ajuns că o ştiu.

CAPITOLUL XXI

Pe insula „La Cite“, Palatul de Justiţie se înălţa ca o stîncă întunecată spre cerul amurgului de august. Frînturi de nori se oglindeau în apele Senai care şerpuia printre clădiri. Dar zidurile închisorii Conciergerie nu luau parte la această minunăţie. Cenuşie şi ameninţătoare, stătea ea acolo, nezdruncinată de apusul şi răsăritul soarelui, nici de revoluţii şi conspiraţii, nici de vremuri, nici de bărbaţii şi femeile pe care, în numele dreptăţii, îi adăpostise. Acolo îşi petrecuse Mărie Antoinette ultima ei noapte pe pămînt ; Danton, Madame Roland, Robespierre — ei şi nenumăraţi alţii păşiseră prin poarta de pe Quai de l’horloge, spre Camera de gardă. Şi astăzi, 18 'august 1847, trecură încă doi paşi peste pietrele tocite ale curţii închfsorii şi încă doi ochi priviră printre zăbrelele unei celule.

Henriette nu se opuse cînd poliţia veni s-o aresteze, pe la ora

opt. îşi păstrase calmul mai bine decît soţii Remey. Ea încercă chiar să-i liniştească pe cei doi, cînd părăsea casa între jandarmi.

— Nu plînge Mărie. Este o simplă formalitate. Vor să-mi pună unele întrebări. Te rog, Albert, nu căuta să te opui poliţiştilor. îmi îngreunezi situaţia. Mă înapoiez curînd.

Dar ştia prea bine că nu trebuie să aibă încredere în propriile ei vorbe.

Şi acum era seară şi ea încă mai stătea singură în încăperea mică şi goală în care o închiseseră. Nu-şi putuse închipui vreodată ce înseamnă să te găseşti între aceşti pereţi. Vederea coliviei nu înspăimîntă pasărea care nu cunoaşte captivitatea. Dar cînd auzi răsucindu-sfe cheia în broască în urma ei, deveni deodată conştientă de realitatea sitdaţiei. Era de parcă se-nchisese o capcană — o capcană care prinde, dar nu ucide. în clipa aceea o cuprinse o teamă de nedescris, cum nu mai resimţişe din copilărie. O' nevoie disperată de a bate cu pumnii în uşă şi de a-şi striga protestul puse stăpînire pe ea. îi trebuiră toate puterile pentru a-şi stâpîni acest, impuls, cînd sunetul paşilor se pierdură pe coridor.

De două ori în cursul zilei i se adusese de mîncare şi supraveghetoarea veni cu apă şi o pătură. Fusese întrebată dacă nu vrea să cumpere o sticlă de vin, dar refuzase. Nu voia să spună că.n-are nici un ban la ea ; şi nu îndrăznea să întrebe de ce o aduseseră acolo. Ea ştia numai atît cît aflase din ediţiile speciale de dimineaţă. Găsise o foaie în faţa casei lui Albert şi o ridicase. Nu i-o luaseră, şi acum, în lumina slabă a amurgului, ea recitea sumarul articol. Pentru a suta oară poate, îşi chinuia ochii să citească, se. chinuia pe sine să creadă. Era doar vorba de un om pe care-1 cunoscuse şi în casa căruia petrecuse ultimii şase ani. învăţase pe de rost, articolul, frază cu frază, şi încă tot nu-1 putea pune în legătură cu ducesa, cu acea femeie voluptuoasă, a cărei bogăţie şi disperare, ale cărei explozii de gelozie şi de dragoste le cunoştea bine.

— Nobila ducesă de Praslin nu mai este printre cei vii... Şi-a dat sfîrşitul azi dimineaţă între patru şi jumătate şi cinci, în palatul familiei din Rue du Faubourg Saint Honore, nr. 55... Nu se cunosc încă amănunte asupra crimei îngrozitoare căreia i-a căzut victimă această bogată şi darnică membră a nobilimii, soţia lui Charles Laure Hugo Theobald, duce de Choiseul-Praslin, Tnamă a nouă copii, unica fiică a mareşalului Sebastiani... La ora amintită, locuitorii casei şi trecătorii 'auziră strigăte disperate de ajutor şi zbîrnîitul prelung al soneriei din camera ducesei. Din primele mărturii reiese că trei dintre servitori — camerista, Marguerite Leclerc, Madame Merville, portăreasa, şi Auguste Charpentier, cameristul ducelui — se repeziră spre apartamentul ducesei.

Ce ciudat să citeşti aceste nume redate de literele negre ale tiparului şi să ai chipurile lor atît de limpezi în faţa ochilor.

Cei trei încercară să pătrundă în dormitor, dar uşa era zăvorită. Cînd în cele din urmă sparseră uşa, găsiră camera în cea mai mare neorînduială şi pe nefericita ducesă în agonie, scăldată în propriul ei sînge. Se vedea că se apărase cu străşnicie împotriva ucigaşului. Se presupune că criminalul a fugit prin grădina care-răspunde în Champ Elysees. După spusele ducelui...

Aici ziarul era rupt, tocmai la punctul care ar fi interesat-o cel mai mult. Zadarnic încerca ea să ghicească ce ar fi putut declara ducele. Dar cum ar fi putut-o face, cînd ea nu reuşise încă să creadă în realitatea faptelor petrecute. Oameni, pe care ani de-a rîndul i-ai văzut zilnic, pe care voiai să-i vizitezi, azi, mîine, nu. pot fi ucişi ! Crimele îngrozitoare nu ne pot atinge pe noi. Viaţa altor oameni poate fi întinată de astfel de fapte violente, dar nu a noastră. Noi sîntem apăraţi !

Amurgul se lăsă asupra curţii închisorii, se strecură prin ferestruicile uniforme şi întunecă celulele. Dar aici întunericul nu aduce mîntuire. Mai vie decît oricînd îi apărea Henriettei faţa plină şi palidă a ducesei, cu toate toanele ce se oglindiseră vreodată în ea. Ea vedea şi camera elegantă, răvăşită, aşa cum era în dimineaţa acelei zile. Neşterse îi stăteau în faţa ochilor tablourile pe care le zugrăvea articolul din ziar.

Ea vedea patul' răscolit şi stropit cu sînge, scaune şi meşe răsturnate, cărţi şi bibelouri răspîndite pe covorul pe care se uscau petele întunecate. Pe măsuţa.de scris dintre ferestre, la care ducesa dăduse de atîtea ori expresie amarului ei, se mai găseau poate scrisori neterminate. Era poate printre ele şi una care începea astfel : „Recomand prin prezenta pe domnişoara Deliîzy, ale cărei exemplare calităţi sufleteşti şi intelectuale am putut să le apreciez în decursul celor şase ani de serviciu credincios ca educatoare...“ Nu era exclus ca, în ultimele clipe ale vieţii, ducesa să fi conceput o astfel de scrisoare. Dar Henriette ştia că nu o va primi niciodată. Şi niciodată nu o va putea arăta doamnei Le Maire sau vreunei viitoare stăpîne.

Uşa se deschise. O lampă fu fixată pe susţinătoarea de fier. Supraveghetoarea îi vorbţ. Pusese pe pat o boccea şi-i cerceta cu grijă conţinutul. Henriette recunoscu şalul şi diverse alte obiecte din garderoba ei.

— Prietenii dumitale au adus lucrurile astea. Au vrut să te vadă, dar încă n-ai voie să primeşti vizite.

Mărie fusese pesemne în Rue du Harlay să ia cele necesare. Nimeni altul nu s-ar fi. putut gîndi la asta şi Henriette o binecuvîntă. Acest simplu gest era tot ce o femeie putea face pentru o prietenă şi Henriette găsi mîngîierea să poată ţine iar şalul în mînă şi să pună peria, pieptenele’şi batistele pe poliţa goală. Mai ales pentru batiste îi era recunoscătoare. Parfumul slab ce-1 răspîndeau îi amintea de grădinile de la Melun. Ce ciudat'să simţi acest parfum

în acel loc ! Ce ciudat să-1 poţi recunoaşte încă, atunci cînd ai impresia că toate simţurile îţi sînt paralizate !

Patul de închisoare era mai puţin tare decît cel din „cutiuţă[11], celula mai puţin sufocantă. Şi totuşi Henriette zăcea cu ochii deschişi în întuneric şi asculta tăcerea din jurul ei — o tăcere atît de pătrunzătoare, încît i se făcu dor de un zgomot care să întrerupă această linişte. Era o uşurare pentru ea să audă cînd şi cînd bătăile vreunui ceasornic din depărtare sau paşii paznicului prin curte ' şi coridor. Aici, în inima Parisului, viaţa părea paralizată. Fie că dormeau sau vegheau ca ea, toţi cei care se găseau între aceste ziduri nu mai aparţineau oraşului şi mişcării lui. Viaţa lor, dragostea lor, ambiţia lor, soarta lor erau cu totul în afara voinţei lor. Gîndul, acesta o urmărea pe Henriette, care, stînd treză, aştepta să apară prima rază de lumină la fereastră.

— Se sili să mănînce pîinea şi cafeaua ce i se adusese. Rugă pe paznic să-i procure un ziar de dimineaţă, dar acesta n-avea voie să o facă. Era un individ prietenos şi vorbăreţ şi se lăsă lesne convins să-i povestească tot ce ştia despre crimă.

Ziarele erau pline, spuse el. Nu se vorbea de altceva la Paris ; in cafenele şi magazine, la colţuri de stradă se schimbau păreri, se dădeau amănunte. Prima părere, că ucigaşul pătrunsese de afară în camera ducesei, se dovedise neîntemeiată. Era bănuit însuşi ducele de Praslin, deşi aşa ceva nu era de crezut — un soţ să se facă vinovat de o astfel de faptă faţă de soţia lui ! Sărmana avea numeroase răni şi purta urmele unei bătăi sălbatice.

— Nu, nu ! Este imposibil ! Ducele n-ar fi putut niciodată... Nu ştii ce spui !

■Dar el ridică din umeri semnificativ ; repetase ce vorbeşte Parisul întreg. Nici poliţia n-a vrut să creadă în această posibilitate. Dar, scotocind apartamentul ducelui, au găsit un bogat material compromiţător pentru el. Da, stă cam prost ducele ! E pus sub pază, să nu fugă. Chiar pair al Franţei fiind şi răspunzător numai faţă de regele său, poporul vrea să-1 vadă ispăşindu-şi fapta, ca orice alt răufăcător, dacă este vinovat.

— Şi... despre mine, ce se spune ? se auzi Henriette întrebînd.

El răspunse din nou cu o ridicare din umeri şi o privi curios. Da, se pronunţase şi numele ei, e adevărat. Unii susţinegu că ea şi ducele ar fi... în sfîrşit, ce sînt uneori un bărbat şi o femeie. Se vorbise mai de mult de rolul pe care-1 jucase ea în casa Praslip ; se ştia că între ducesă şi educatoarea copiilor ei nu fusese prea mare simpatie ; se spunea încă mai mult. De aceea şi fusese adusă la Conciergerie ca să fie interogată. Erau hotărîţi să dezvăluie misterul acestei îngrozitoare crime. O vor chema curînd la interogatoriu şi atunci va afla mai mult decît îi poate spune el. Nu, cît timp o vor ţine închisă nu putea şti el. Dar, să fie recunoscătoare că au adus-o acolo, căci pe stradă n-ar putea fi sigură de viaţa ei.

Henriette fu condusă nu într-o sală de judecată publică, ci într-o încăpere mică, unde se'aflau vreo doisprezece bărbaţi cu chipuri inexpresive. Vorbele paznicului îi dădură o stare de disperare paralizatoare, asemenea aceleia din dimineaţa cînd Albert îi adusese vestea. Pierduse facultatea de a gîndi şi a simţi. Se miră că se mai poate ţine pe picioare şi se aşeză liniştită pe scaunul împins pînă lîngă masa judecătorului.

Monsieur Broussais, judecătorul de instrucţie, nici nu ridică ochii cînd intră ea. Mîinile lui răsfoiau un vraf de hîrtii şi părea adîncit într-o discuţie cu procurorul. Vorbeau în şoaptă. Toţi ceilalţi însă o măsurau cu interes şi schimbau păreri despre ea. Muştele bîzîiau tare şi aţîţător ; una i se aşează pe păr şi' oricît o alunga ea revenea mereu. Era atît de ocupată" cu alungarea insectei, încît abia cînd îşi auzi numele îşi dădu seama că începuse audierea. Avea impresia că acest nume aparţinea unei alteia şi nu avea nimic de-a face cu ea. Astfel începu primul interogatoriu al Hen- riettei Deluzy-Desportes, vîrsta treizeci şi şase de ani, necăsătorită, de profesie educatoare, născută la Paris, cu ultimul domiciliu la pensiunea doamnei Le Maire, din Rue du Harlay, nr. 9, cartierul Marais.

Primele întrebări ce i se puseră erau mai mult o formalitate : cît timp servise în casa Prasliif ? Ce salariu primea ? Care îi erau atribuţiile ? Henriette răspundea atît de stăpînită şi sigură, încît toţi se minunau. Dar întrebarea următoare fu pusă pe alt ton. Monsieur Broussais se aplecă peste masă şi o fixă cu ochii lui adînci, de nepătruns.

— Am aflat că te-ai încărcat cu o mare vină în casa Praslin : 11-ai dat decedatei ducese consideraţia cuvenită şi ai încercat să înstrăinezi pe copii de mama lor şi pe soţ de soţia lui. E adevărat ?

Şi ceilalţi se aplecară înainte în fotoliile lor, iar Henriette simţi încordarea provocată de aceste cuvinte şi ştiu că sosise momentul cînd trebuia să-şi cîntărească bine vorbele. Toţi o priveau, în aşteptarea răspunsului. Ea îşi sili glasul la supunere, de parcă ar fi fost un cîine de vînătoare dresat.

— Nu, Monsieur. Vorbi fără ezitare. Nu corespunde adevărului. Cînd am venit în casa Prasjin, buna înţelegere lăsa de dorit. Un şir de educatoare fuseseră înaintea mea, şi toate plecaseră din cauza ducesei. Erau mereu neînţelegeri în privinţa educaţiei copiilor.

— Şi care era motivul acestor neînţelegeri ?

— Ducele dorea ca eu să conduc educaţia copiilor şi să-i dau socoteală numai lui. Trebuia să trăiesc în comun cu copiii şj să iau mesele împreună cu ei, despărţiţi de părinţi. îl făcui atent pe duce de greutăţile unei astfel de sarcini şi de răspunderea ce-mi revenea şi se făcură unele modificări. Totuşi nu era uşor, mai ales că predecesoarea mea mai eră încă în casă cînd mi-am început

activitatea şi, bineînţeles, se simţea jignită de prezenţa mea. Din prima zi o aţîţă ea pe ducesă împotriva mea, şi ducesa nu voia să renunţe de a se amesteca în educaţia copiilor, ceea ce avu urmări neplăcute. Ducele era mînios şi ceru socoteală soţiei sale. Astfel se făcu că eu şi copiii devenirăm tot mai intimi ; dar niciodată n-am încercat să-i îndepărtez de mama lor. Neînţelegerile dintre duce şi ducesă continuau şi nu stătea în puterea mea de a schimba lucrurile. Am comis o greşeală poate acceptînd un post atît de ’ greu, dar niciodată nu m-am gîndit să fac vreun rău ducesei. Dacă uneori i-am răspuns mai cutezător, este numai pentru că mă jig- t nise pe nedrept.

— Şi care era cauza răcelii dintre soţi ?

— Din partea ducesei, dorinţa de a-şi domina copiii .şi mai • ales soţul ; ducele se opunea cu îndîrjire, fără a fi totuşi atît de vehement ca soţia lui.

— Strînsa dumitale legătură cu familia se pare că a stîrnit. gelozia ducesei. Pe bună dreptate ?'

— Nu pot nega că uneori ducesa îşi arăta gelozia faţă de mine, fără a avea cel mai neînsemnat motiv. Alteori însă raporturile dintre noi erau mai puţin încordate. Cînd era bine dispusă şi mă trata cu prietenie, uitam cu plăcere reproşurile ei nedrepte. Ce puteam face, fără bani şi fără prieteni ? Trebuia să mă silesc din răsputeri să nu-mi pierd slujba, deşi adesea îmi era pusă la încercare răbdarea. Afară de aceasta, ducele inşi promisese o rentă dacă aveam curajul — au fost propriile lui cuvinte — să rămîn la ei pînă la căsătoria fiicelor lor mai mari, şi i-am promis, oricît îmi venea de greu.

Chestiunea rentei trebuia bine lămurită : fusese fixată chiar de la intrarea ei în serviciu ? Se hotărîse suma ? îşi poate aminti exact de discuţia în jurul acesteia? Se produse o'pauză lungă, în care timp Monsieur Broussais îşi scrise notiţele. Apoi se aşeză mai bine. în scaun, pentru a-şi continua atacul. Zgomotul răsună strident în tăcerea camerei.

— Este adevărat că ducesa avea, mai ales în ultima vreme, bănuiala că între dumneata şi duce exista o legătură mai intimă ?

Din nou deci vechea acuzaţie. Henriette o aştepta şi întrebarea n-o găsi nedreptăţită.

— Nu, Monsieur, nu, niciodată ! Negaţia ei răsună puternic, ■ apoi continuă mai încet, cîntărind bine cuvintele, conştientă de însemnătatea întrebării. Ducesa trebuie să fi ştiut că astfel de legătură n-a existat niciodată între duce şi mine. Nici nu m-a acuzat vreodată de aşa ceva. Poate a spus-o altora — mie însă nu. în ziare au apărut, e drept, articole calomnioase. Acum doi ani, cînd mă aflam cu copiii în Corsica, a apărut un articol deosebit de răutăcios, şi eram decisă să părăsesc casa Praslin. Dar mareşalul Se- bastiani, tatăl ducesei, m-a convins să rămîn. Cîtv'a timp după aceea, ducesa

m-a tratat foarte rece şi neprietenos ; dar cu începutul relaţiile dintre noi se îmbunătăţiră şi toată iarna trecută ea s-a arătat neobişnuit de binevoitoare faţă de mine, ,aşa că începusem să nutresc speranţa că într-o bună zi mă voi putea apropia mai mult de ea, cînd, acum vreo două luni, spre nemărginita mea surprindere, mi se comunică că prezenţa mea în casă nu mai era posibilă, nici o zi măcar.

Monsieur Broussais nu schiţă nici un gest. Cînd Henriette termină, el scoase dintre hîrtiile lui o foaie şi i-o dădu. Era o coală din hîrtia de scrisori a ducesei, şi cu toate că nu purta titlu, nici dată, Henriette recunoscu o scrisoare pe care i-o trimisese ei. Ea începea astfel :

„Să nu ne ducem la odihnă înainte de a fi încheiat pace cu vecinii noştri, şi mi se pare că începutul unui an nou ne obligă mai cu deosebire să uităm toate neînţelegerile noastre şi să îngropăm vechea ceartă[14].

— Aha, îşi zise Henriette, au fost la Madame Le Maire şi au spart sertarul în care îmi ţineam hîrtiile.

— Această scrisoare, declară ea, mi-a scris-o ducesa anul trecut. Am primit-o odată cu o brăţară, darul ei de Anul Nou. îmi amintesc bine de ea, pentru că de atunci ducesa s-a arătat cu totul alta ; mergea cu mine şi fetele la teatru şi-mi vorbea despre proiectele lor de căsătorie. M-a rugat să fac uz de influenţa mea' pe lîngă duce în această privinţă ; dar am refuzat, nevrînd să mă amestec în chestiuni atît de intime.

* Scrisoarea trecu din nou pe masă în faţa judecătorului de instrucţie şi noi întrebări urmară : despre cauzele şi data exactă a concedierii ei şi dacă-1 mai văzuse pe duce după aceea. Au vrut apoi să ştie unde şi cum îşi petrecuse noaptea de 18 august, cum aflase de crimă şi de ce n-a fost găsită la Madame Le Maire cînd 9 căutaseră jandarmii. Dar chiar întrebarea următoare o făcu să sară în sus şi să privească îngrozită în jur.

—■ Ştii că asupra ducelui planează o bănuială grozavă ? Ştii că este acuzat de a-şi fi ucis soţia ?

— Nu, nu! Ii privi pe rînd pe toţi, implorîndu-le ajutorul. Spuneţi-mi că este o simplă bănuială neîntemeiată. Nu pot crede. El nu putea suporta să vadă suferind cîtuşi de puţin pe vreunul din copii. Vă rog, spuneţî-mi că nu este adevărat ceea ce mi-aţi spus !

Dar nimeni nu-i răspunse ; o observau, să vadă ce impresie îi va face această veste. Tăcerea lor o convinse că nu era vorba de un zvon nebunesc. Nu putea fi adevărat; şi dacă totuşi... Trebuia să-i facă să înţeleagă rolul pe care-1 juoase ea, fără să vrea, în această tragedie. Scrisoarea ! Nu trebuia să le-o ascundă ! Fulgerător îşi formă convingerea că numai ea poseda cheia acestei îngrozitoare enigme. Scrisoarea de recomandare fusese scrisă, în adevăratul înţeles al cuvintului, cu sîngele ducesei.

Genunchii îi tremurau ; dădea din mîini ; se bîlbîia, se jura, se ruga — întocmai ca Madame Le Maire, ieri.

' — Vă rog, domnilor, ascultaţi-mă. El n-a putut comite o faptă atît de înspăimîntătoare... dar dacă are vreo legătură cu aceasta — atunci vina este a mea, pentru că am cerut prea mult de la el. Am fost laşă, neîmpăcîndu-mă cu soarta mea. Le-am scris. Puteţi vedea scrisorile. Le-am povestit cît eram de nenorocită şi că nu mai puteam suporta viaţa. Mi-era teamă de viitor. Oh, cît am fost de nedreaptă ! Ar fi trebuit să-mi duc singură amarul şi să mă arăt fericită în cămăruţa de la mansardă ! Ar fi trebuit să-i rog să mă uite şi să nu se gîndească decît la mama lor. Dar mi-a lipsit curajul. Eram disperată şi voiam să mor. Am luat otravă, dar din nefericire m-au readus la viaţă, la viaţa pe care o dispreţuiam atît. După şase ani petrecuţi printre copiii pe care-i iubeam şi care mă iubeau, mi se părea de nesuportat golul din jurul meu. Acum îmi dau seama de toate, acum cînd e prea tîrziu. Probabil că s-a dus la soţia lui pentru acea blestemată scrisoare pe care mi-o promisese. Ea a refuzat să i-o dea şi atunci... Vedeţi, eu sînt vinovată. Scrieţi asta în actele dumneavoastră — vinovată !

Glasul sec al domnului Broussais o întrerupse ironic.

— E de neînchipuit, Mademoiselle, ca astfel de sentimente, astfel de vorbe mari să se refere la copii. Scrisorile disperate de care ai vorbit le-ai adresat numai copiilor ?

— Da, Monsieur. îl privi îndrăzneaţă. Poate să vi se pară exagerate sentimentele mele pentru copii, dar de ce nu încercaţi să mă înţelegeţi ? Nu vreau să neg, că, în dragostea mea pentru copii, n-am amestecat şi o sinceră simpatie pentru tatăl lor, care a iost totdeauna atît de bun şi de atent cu mine. Glasul i se stinse pentru o clipă ; apoi continuă tot mai repede şi mai tare. Dar n-am comis nici un păcat, nici un adulter — căci ştj.u că la asta vă gîndiţi cu toţii. Dacă aş fi făcut-o, n-aş mai fi putut privi în ochii copiilor. I-am tratat ca pe proprii mei copii, dar poate nu este drept să vorbesc astfel. Totuşi aşa era. Nu puteţi înţelege că 'o astfel de dragoste poate fi curată, fără păcat ?

întrebare după întrebare urma şi ea le ţinu piept curajoasă. Acum, cînd îşi revenise din prima emoţie şi-şi recăpătase prezenţa de spirit, răspundea atacurilor cu capul sus şi cu vorbe atît de bine alese, încît îi minuna pe toţi ; însuşi judecătorul de instrucţie o asculta cu multă atenţie. Ea ştia bine că el nu aşteaptă decît prilejul să se arunce ca un vultur asupra primului cuvînt îndoielnic al ei şi să-1 răstălmăcească. Era conştientă cît de mult depindeau toate de răspunsurile ei. Nu-era suficient să spună adevărul şi numai adevărul ; trebuia să fie tot atît de vicleană, pe cît de sinceră.

Soarele de amia?ă strălucea pe deasupra acoperişurilor Parisului, aruncînd sclipiri metalice asupra Senei, ale cărei braţe cuprindeau insula „La Cite“, cu Palatul de Justiţie şi închisoarea

Conciergerie ! în camera strimtă atmosfera devenise apăsătoare şi razele nemilpase ale soarelui pătrundeau prin ferestrele fără perdele. Feţele bărbaţilor luceau de căldură ; Monsieur Broussais îşi ştergea mereu sudoarea de pe frunte şi de pe ochelari. Batista Henriettei i se făcuse ghem în palmă ; ea îşi îndreptă părul umed de pe frunte şi luă, recunoscătoare, paharul cu apă pe care i-1 întinse un aprod. Nu trebuia să-şi piardă nici o clipă stăpînirea de sine.

Oricit o necăjeau muştele, oricît o durea capul şi ochii de încordare, atenţia ei nu trebuia să slăbească. Vorbele zburau prin aer ca suveicile unui război, ţesînd un model invizibil. Numai de s-ar putea recunoaşte modelul ţesut în această încăpere înfierbîntată, în timp ce minutele se adunau în ore.

Cu sînge rece ca un chirurg la masa de operaţie, judecătorul de instrucţie diseca viaţa din Rue du'Faubourg Saint Honore, Melun şi Olmeto. Bisturiul lui îndepărta ţesuturile care ascundeau motivele şi cauzele. Odată tot se va lăsa ea prinsă în cursă ! Dar lama ei nu era mai puţin ascuţită ca a lui — ea spunea adevărul ; nu avea nimic de ascuns.

In sfîrşit, Monsieur Broussais dădu la o parte hîrtiile din faţa lui, cu un gest de nerăbdare. Se vedea bine că această discuţie fără sfîrşit despre copii şi relaţiile lor încordate cu mama lor îl obosea. Era vorba de o crimă brutală, mai importantă, din punct de vedere social şi politic, decit toate cazurile pe care le anchetase pînă acum ; şi această femeie simpatică care stătea în faţa lui nu se lăsa convinsă să joace după regulile obişnuite ale jocului. Ea îndrăznea să-1 uluiască cu răspunsurile ei, care erau tot atît de tăioase şi precise ca şi întrebările lui ;■ răspunsuri în care nu putea descoperi nici urmă din mărturisirea pe care sperase să i-o smulgă fără mare greutate.

— Te rog, ■ Mademoiselle, să-nu ne depărtăm de subiect. Nu sîntem aici să ascultăm amănunte care te privesc numai pe dumneata şi pe decedata ducesă, nici intrigile care au dus la concedierea dumitale ; nu ne priveşte scrisoarea de recomandare, a cărei importanţă o susţii atît. Ceea ce ne interesează este răul cel mai mare ce poate atinge o căsnicie — neînţelegerea dintre soţ şi soţie. Ducele ţi-a luat apărarea împotriva nevestei lui. Poţi • nega asta ?

— Nu, în anumite împrejurări, aşa a fost. Dar puteam eu oare şti cît de departe va merge ? In ceea ce priveşte bănuiala dumneavoastră, nu pot decît să repet că ducele nu mi-a arătat niciodată altceva decît prietenie şi consideraţie. Trebuie să declar încă o dată, cu tărie, deoarece vreţi s-o auziţi lămurit : n-am fost niciodată amanta lui.

Adevărul spuselor ei era limpede. Dar Monsieur Broussais încă nu se declară mulţumit :

— Şi totuşi, în scurtul «interval de timp de după concedierea

dumitale, ai trimis diverse scrisori, pe care — după cum singură spui — mai bine nu le-ai fi scris ; ai permis ducelui să te viziteze şi încă de. trei ori, cel puţin. Afară de aceasta, afirmi că ai avut intenţia de a o vizita pe ducesă ieri, pentru acea scrisoare de recomandare, şi tocmai ieri s-a petrecut crima. Cum explici această ciudată coincidenţă ?

— N-o putem explica nici dumneavoastră şi nici eu. Nu pot decît să repet ceea ce am mai spus, că între mine şi duce n-a existat vreodată Ceva incorect şi nici n-am plănuit vreodată ceva asemănător.

Se opri o clipă, spre a se pregăti să răspundă pnei întrebări, care nici nu-i fusese pusă.

— Vă asigur că în primul rînd- mă gîndeam la copii. Dacă ducesa ar fi murit de moarte naturală şi ducele m-ar fi rugat să devin soţia lui, n-aş fi consimţit niciodată la această mezalianţă, în interesul copiilor. Şi dacă ducele m-ar fi iubit.», nu ştiu — poate i-aş fi sacrificat viaţa şi bunul meu nume. Dar despre aşa ceva n-a fost nicicînd vorba şi eu n-am intenţionat nicio'dată să produc discordie între el şi ducesă. Nti i-am dorit răul. Spun adevărul. Monsieur, şi trebuie să mă credeţi. Glasul meu nu v-o spune destul de lămurit ?

Darul ei de a prevedea o întrebare şi a face din răspuns o declaraţie dezvinovăţitoare îi dădea o anumită superioritate. Ascultătorii ei nu puteau să nu-i recunoască elocinţa şi apariţia-i modestă dar sigură de sine. însuşi Monsieur Broussais' era uimit, încă nu audiase o asemenea martoră. Totuşi nu se putea lăsa influenţat de admiraţia pentru ea. Interogatoriul încă nu se terminase. Din nou scoase cîteva hîrtii pe care ea trebuia să le identifice.

— Recunoşti aceste scrisori ca fiind ale dumitale ? întrebă el.

— Da, Monsieub. Le-am scris acum vreo lună celei de-a doua fiice.

-r- Una din ele, cuprinde o frază neterminată, al cărei înţeles nu prea e clar : Nu-mi scrii nimic despre tatăl tău. Sper că e sănătos şi că nu şi-a pierdut curajul. Cred că aş fi mai puţin nefericită, dacă aş putea fi sigură că suferinţele mele... Termină, te rog, fraza !

Inima Henriettei ameninţa să se oprească. Era scrisoarea pe care regretase c-o expediase. O scrisese Louisei în ziua de cumplită disperare din Rue du Harlay. Desprinsă din text şi citită cu glas tare, fraza căpăta un înţeles pe care nu intenţionase să i-1 dea.

• — Cred că am vrut să spun — îl vor ocoli, sau poate chiar „vă vor ocoli". Nu mai ţin minte de ce m-am întrerupt; poate pentru că am socotit că e mai bine să nu scriu fetei despre tatăl ei.

Monsieur Broussais îşi adună scrisorile, cu un gest de aprobare.

— Bine ai făcut, căci voiai să dai expresie unui sentiment care

e de preferat să nu-1 împărtăşeşti unei tinere fete.

Henriette ar fi vrut să protesteze, dar interogatoriul se terminase. Monsieur Broussais şi asistenţii săi nu mai aveau nimic de întrebat deocamdată. Grefierul şi începuse să redacteze procesul verbal.

— Numai Dumnezeu ştie, îşi zfse ea, ieşind din cameră, cine va mai citi aceste cuvinte, pe care de-acum nu voi mai putea nega că le-am spus.

Ajunsă pe coridor, o părăsi deodată curajul care-i ajutase să treacă acest hop greu. Se simţea atît de sleită şi fără de puteri, ca o femeie bătrînă de tot. Era bucuroasă să se poată sjprijini de braţul jandarmului care o conducea înapoi în celulă.

îi fu imposibil să se atingă de mîncarea ce i se adusese şi refuză cu o mişcare, din cap invitaţia de a se plimba o jumătate de oră prin curtea închisorii. Fu lăsată singură şi întreaga, nesfîrşita ' după, amiază nu făcu altceva decît se sili să-şi reamintească fiecare cuvînt pe care-1 pronunţase. De ce nu-i venise în minte cutare sau cutare răspuns ? Lămurise oare îndeajuns cazul scrisorii de recomandare ? De care alte scrisori ale ei, ale ducelui, ale ducesei, se vor servi acum Monsieur Broussais şi funcţionarii politici ? To>ţi erau convinşi de vinovăţia ducelui şi de complicitatea ei. Deşi în noaptea aceea ea dormise departe de Rue du Faubourg Saint Honore, cu toţii o credeau părtaşă la crimă.

— Nu poate fi !, repeta ea, ca şi în dimineaţa acelei zile. Nu se poate ! El nu e capabil de aşa ceva !

Repeta în gînd, necontenit, aceste cuvinte şi totuşi nu se putea convinge. Ar fi vrut să creadă acel prim zvon ce vorbea de un criminal necunoscut, care fugise prin grădină,* dar nu putea. Vedea chipul ducelui, transfigurat de încordare, aşa cum îi apăruse ultima oară, la Madame Le Maire, pe scara prost luminată. îşi .aminti cum se clătinase balustrada sub apăsarea mîinilor lui. Apele mîini mari, puternice, care mîngîiau atît de delicat părul moale al copiilor lui. Şi acum, ele erau pătate de sînge. Gîndurile i se întoarseră la acea seară de primăvară, cînd el şi Louise se înapoiaseră pe neaşteptate de la ţară. Cu cîtă grijă îşi ştersese el picăturile de vin roşu de pe mîna albă ! Trecuseră şase ani de atunci...

— Nu poate fi ! repeta ea încăpăţînată. Dar în adîncul inimii sălăşluia adevărul pe care buzele-i refuzau să-1 spună. Otrava zilnică a geloziei soţiei lui îi şubrezise stăpînirea de sine. Era ca un stejar care înfruntase furtuni şi rezistase tăietorilor de lemne, dar căzuse victimă ciocănelii stăruitoare a unei ghionoaie.

Cheia scîrţîi în broască şi uşa se deschise. O voce cunoscută o smulse gîndurilor. în faţa ei se afla pastorul Monod. Lacrimile îi brăzdară obrajii. în noaptea lungă, fără somn, în dimineaţa aceea de interogatoriu, ochii-i rămăseseră uscaţi ; dar acum nu mai era

singură şi aceasta o copleşea.

— Cum aţi putut pătrunde aici ? întrebă ea, liniştindu-se. Albert şi Mărie Remey au încercat zadarnic, şi eu uitasem că mai am şi alţi prieteni la Paris.

El îi cuprinse mîinile şi-i vorbi blînd.

— îţi sînt prieten, Mademoiselle Deluzy sau Mademoiselle' Desportes — mi-e indiferent cum te numeşti — şi afară de aceasta sînt duhovnicul dumitale. Nu ţi se poate refuza mîngîierile bisericii, oricare ar fi acuzaţia ce ţi se aduce.

— Oh, Monsieur Monod, nici eu nu ştiu de ce sînt acuzată. Această crimă îngrozitoare — şi se spune că el ar fi comis-o ; şi cu o seară înainte a fost cu copiii la mine..., amintirea aceasta îi stîrni iar lacrimile.

— Vorbeşte liniştit mai departe. N-avea teamă, nu-ţi voi înşela încrederea. Ştiu ce se spune despre dumneata...

— Dar nu mă crezi vinovată ?

— Nu. Dar chiar dacă n-aş fi fost sigur, tot te-aş fi vizitat, căci atunci ai fi avut mai mare nevoie de mine. Eram în călătorie, cînd am aflat de tragedie. Ziarele nu dădeau numele dumitale. dar eu ştiam că lucrai în casa aceea şi-mi putui închipui cît trebuie să te fi zdruncinat această lovitură. Nu ştiam că fuseseşi concediată. Abia azi dimineaţă, înapoindu-mă ia Paris, am afiat că ai fost arestată.

Henriette îi povesti cît putu mai pe larg împrejurările în care părăsise casa Praslin ; îi vorbi de ultima vizită a ducelui şi de scrisoarea de recomandare, care, după convingerea ei, era cauza tragediei.

— Dă, se prea poate să ai dreptate. Goliath a fost răpus de pietricica din praştia lui David, şi această scrisoare se poate să fi dat ultimul imbold pentru faptă. Dar nu trebuie să te mai gîndeşti la asta. Ai comis greşeli ; cu toţii le comitem, dar puţini dintre **noi** sînt gata să le mărturisească.

— Monsieur Monod — ea îl privi prin perdeaua lacrimilor şi, în amurgul care .se lăsa peste închisoarea Conciergerie, îi spuse povestea încîlcită a ultimilor ei şase ani — ar fi trebuit să vă spun toate acestea mai din vreme, înainte de a fi prea tîrziu. Ar fi trebuit să vă cer sfatul. Dar eram prea sigură de mine ; socoteam că n-am nevoie de ajutorul nimănui. îmi închipuiam că nu mi se poate întîmplă nimic, pentru că nu doream răul nimănui. Eram trufaşă şi mîndră, pentru că mă simţeam prea sigură de mine.

— Nu eşti prima care comite această greşeală. Noi toţi credem că viaţa noastră ne aparţine, pînă cînd într-o bună zi facem descoperirea că ea este strîns legată de viaţa altor oameni.

— Şi socoteam, continuă Henriette, că niciodată nu mi se vor putea aduce imputări, pentru că niciodată nu făcusem intenţionat ceva nepermis. Acum însă mă îngrozeşte gîndul că ea a murit şi că pot fi trasă şi, eu la răspundere. N-am iubit-o ; n-am putut-o

respecta, şi acum încă mi-e greu să uit răutatea şi prostia ei ; nu pot însă să uit că sărmana ar mai fi fost şi azi în viaţă dacă eu n-aş fi insistat asupra a ceea ce socoteam a fi un drept al meu. Orice aş spune şi aş face — nu mai pot schimba nimic. Ea e moartă şi Dumnezeu ştie ce vor deveni el şi copiii.

Monsieur Monod nu încerca de fel să-i uşureze amarul cu vorbe de mîngîiere, banale ; nici nu se gîndi să se roage pentru ea, cum ar fi făcut probabil alţi preoţi.

— Eşti prea cinstită pentru a încerca să te dezvinovăţeşti — spuse el. Suferi mai mult decît ţi se cuvine ; căci cu cît trăieşte omul mai intens cu atît este mai vulnerabil. Dar nu uita că nu există înţelepciune mai mare decît a-ţi recunoaşte propria greşeală. Nu pierde curajul, Mademoiselle. Vei mai avea nevoie de el, fie că ducele poate respinge acuzaţia sau nu.

Ea îl rugă să-i dea veşti despre duce, dar el nu ştiu să-i spună nimic mai mult decît ştia şi ea — anume că ducele era şi el arestat. Fiecare nouă ediţie a ziarelor aducea amănunte tot mai senzaţionale. Monsieur Monod îi istorisi tot ce ştia şi nu-i ascunse de feb proporţiile pe care le luase afacerea. întreaga ţară o urmărea cu încordare şi fierberea creştea. însăşi poziţia regelui şi structura Curţii sale avură de suferit.

— Poporul, spuse Monsieur Monod, îl socoteşte vinovat pe duce şi cere să fie judecat ca orice alt criminal. Dar, ca membru al nobilimii, el nu poate fi tras la răspundere decît de rege şi Camera pairilor. Dacă-1 vor elibera, regele va fi acuzat de părttinire,
iar dacâ-1 vor condamna, prestigiul Curţii va fi ştirbit. Ştii bine că nemulţumirea plutește în aer !

Da, ştia, deşi pînă acum n-o luase în considerare. Prea fusese apăsată de propriile-i griji. Dar acum putea pricepe ce se ascundea îndărătul acestor cuvinte. Regele era departe de a fi popular, iar poporul nu aştepta decît ocazia să zdruncine edificiul regalităţii. Ce ironie, îşi zise Henriette, să deţină un rol într-un proces în care erau ameninţaţi să fie amestecaţi şi regele şi Camera pairilor — ea care apărase întotdeauna cauza Republicii şi se declarase pe faţă potrivnică Casei de Orleans.

— Ştiu că atmosfera nu mi-e nici ni j favorabilă, zise ea. Unul din paznici mi-a spus-o azi dimineaţă. După părerea lui, sînt mai în siguranţă aici în celula mea, decît afară pe stradă.

Nici de data asta pastorul Monod nu se osteni să-i ascundă realitatea.

— Circulă zvonuri absurde, recunoscu el. Din păcate numele dumitale este strîns legat de al ducelui. De obicei oamenii se revoltă mai lesne împotriva unei persoane decît împotriva unui întreg sistem. Este mult mai uşor să aduci acuzaţii unui bărbat sau unei femei, decît unui sistem de guvernămînt. Bineînţeles că nu se poate prevedea care va fi atmosfera viitoare. Am văzut schimbîndu-se

opinia publică tot atît de brusc ca şi un vînt care stinge focul pe care cu puţin înainte îl aprinsese.

— Dar se poate întîmpla ca focul să se întindă, Monsieur, şi orice speranţă de a-1 stinge să se năruie.

— In orice caz, continuă el, regele şi-a grăbit înapoierea la Paris. Şi nu va avea de-a face cu o simplă crimă. Aşa fiind, socotesc necesar să-ţi iei imediat un apărător bun. Ai acest drept şi eu mă voi îngriji să poţi cîştiga pentru cauza dumitale pe cel mai bun posibil.

Dar ea scutură din cap.

— Nu, Monsieur Monod, n-am nevoie de avocat. Pot răspunde singură tuturor întrebărilor.

— Dar dumneata nu cunoşti legile şi trebuie să fii sfătuită. Un singur răspuns nesocotit îţi poate fi fatal.

— Iau cu plăcere asupra mea acest risc. Le voi spune tot ce vor să afle de la mine, aşa cum am făcut şi astăzi.

— Nu te pripi ! Dacă eziţi din motive băneşti, să n-ai nici o grijă. Dispun de suficiente mijloace spre a te ajuta şi apoi am prieteni influenţi printre avocaţi. Vei fi sfătuită cît se poate de/ bine. m '

— Sînteţi mult prea bun. Nu ştiu de ce, căci doar nu aveţi nici o obligaţie faţă de mine. Dar nu voi cerceta motivele mărini- miei dumneavoastră ; vă sînt din suflet recunoscătoare. Un avocat însă nu va face decît să mă încurce. N-am nimic altceva de oferit decît adevărul, şi pe acesta trebuie să-1 pot spune în felul meu.

El îi surise, deşi nu era de acord.

— Da, fie cum vrei, zise el.

Se auzi o bătaie în uşă şi o voce aminti pastorului că timpul convorbirii trecuse.

— Nu m-am rugat cu dumneata, spuse el ridicîndu-se, dar te cred în stare să te rogi şi singură. De ruga mea şi a soţiei mele,, poţi fi sigură.

— Asta îmi face bine ! Şi... veţi mai reveni ? îl întrebă ea îngrijorată.

— Cît de des mi se permite. Nu eşti singură — aminteşte-ţi mereu de asta. Ai prieteni. Soţii Remey mă aşteaptă. Ai să le transmiţi ceva ?

— Spuneţi-le numai că le mulţumesc din suflet. Şi dacă **aţi** putea vorbi cu bunicul meu... îi dădu adresa, apoi continuă cu înfrigurare : **A** avut întotdeauna o părere proastă despre mine şi **n-a** fost de acord să primesc această slujbă. De aceea mi-am schimbat şi numele ; totuşi, el este singura mea rudă şi, în situaţia de acum, poate că va vrea să mă ajute.

— Voi vedea ce e de^ făcut. îi voi căuta de îndată şi-i voi is-

torisi totul. Mai ai ceva pe suflet ?

— M-aş simţi liniştită dacă mi-aţi aduce veşti despre copiii Praslin, mai ales despre cei mai mici. Da, şi încă ceva. Spuneţi-le, vă rog, lui Albert şi Măriei, să amintească doamnei Le Maire **de** coşul cu fructe de pe scîndura ferestrei mele. Ar fi păcat să **se** strice fructele, şi pepenele trebuie să se fi copt între timp.

CAPITOLUL XXII

în săptămînă de la 18 la 24 august 1847, Franţa întreagă clocoti de groază şi indignare faţă de noile dezvăluiri în cazul Praslin. Şi nu numai la Parisşi Marsilia, ci şi la Bruxelles, Amsterdam, Berlin, Londra şi Manchester, bărbaţi şi femei discutau cu glasul tremurînd de scîrbă despre această crimă şi pîndeau amănunte noi. Citeau raportul medicului legist, care indica numărul exact al rănilor de pe trupul victimei, răni îndeajuns de adinei pentru a fi putut produce, fiecare în parte, moartea. Se aplecau peste planurile casei din Rue du Faubourg Saint Honore, nr. **55,** şi urmăreau săgeţile care arătau petele de sînge lăsate ele victimă pe podea, pe pereţi, pe mobilă, sau urmele roşii ale degetelor, care căutaseră disperate cordonul soneriei. înghiţeau lacomi declaraţiile servitorilor care alergaseră la auzul clopoţelului — declaraţii care zugrăveau neînţelegerile casnice ale celor doi soţi şi susţineau că recent concediata guvernantă fusese principalul motiv al vrajbei perechii ducale. Citeau despre cameristul Charpentier care dăduse poliţiei vicleanul sfat de a nu căuta făptaşul în afara casei, ci mai curînd în apartamentul ducelui.

Se mirau că ducele continua să tăgăduiască, deşi se vedea pus în faţa unor probe evidente un halat pătat de sînge şi o cămaşă însîngerată, resturile scrisorilor şi hîrtiilor arse în căminul camerei lui, sau zgîrieturile şi muşcăturile de pe mîini, pe care nu putea să le explice. în faţa unor probe atît de evidente, cum putea oare să persiste în încăpăţînarea de a se ţine de firul atît de şubred al poveştii ucigaşului venit din afară ? Şi cum putea un bărbat, vlăstar al uneia dintre cele mai nobile familii ale Franţei, să comită o astfel de bestialitate ? — se întrebau de ambele părţi ale Canalului. Opinia publică de pretutindeni îl arăta ca pe cel mai odios criminal al vremurilor. Toţi erau de acord că nu mai trebuiau alte probe pentru a.-l condamna şi că nici o moarte nu era prea crudă pentru a pedepsi un astfel de om.

Iar această Mademoiselle Deluzy-Desportes, această fostă guvernantă, care juca un rol atît de important în oricare din versiunile crimei — era ea mai bună ? Nici un bărbat nu este în stare să-şi ucidă în chip atît de bestial nevasta, mama celor nouă copii ai lui, dacă nu este scos din minţi de altă femeie. Ea trebuie să fie cea

mai rafinată fiinţă ce s-a pomenit vreodată ; şi totuşi cum putea fi atît de ademenitoare o guvernantă trecută de treizeci de ani, care nici măcar frumoasă nu era ? Mister !'Ducele şi mai mulţi dintre copii o vizitaseră cu cîteva ore înainte de crimă. Ea singură o mărturisise la interogatoriu. A fost arestată. Foarte cuminte s-a procedat, căci altfel cine ştie ce i s-ar fi putut întîmpla.

Vineri, 20 august, un articol din „Times“ vorbea despre acest caz :

„Ziarele pariziene de miercuri, sosite ca de obicei cu Expresul, nu cuprind noutăţi politice importante. Chiar dacă ar fi fost altfel — declară corespondentul nostru — întreaga populaţie este atît de dureros impresionată de uciderea ducesei de Praslin, încît numai o revoluţie ar putea să-i atragă atenţia în altă parte“.

Sîmbătă, 21 august, ziarele au adus vestea că ducele de Praslin fusese ridicat cu o seară înainte de la locuinţa sa şi condus sub pază puternică la închisoarea Luxemburg. Acolo fusese atins de o boală misterioasă, îndeajuns de îngrijorătoare pentru a face necesară intervenţia medicului său de casă şi amînarea interogatoriului. Mai tîrziu, în cursul zilei, începură să circule zvonuri neliniştitoare referitoare la starea deţinutului. între timp, Camera pairilor se adunase pentru a discuta actul de acuzare.

Nici unul din acei care aveau de făcut dări de seamă asupra evenimentelor săptămînii nu putea prevedea cu o oră înainte ce întorsătură vor lua lucrurile în cazul Praslin. Deseori noutatea îşi pierdea actualitatea înainte de a ajunge la tipar. Ziarele cele mai serioase se citeau ca şi fiţuicile-bombă ; figuri dintre cele mai de seamă ale lumii literare părăsiră masa lor de lucru pentru a se îngrămădi pe băncile sălii de judecată şi a-şi aşterne pe hîrtie impresiile asupra eroilor principali ai dramei Praslin. Victor Hugo, care-şi avea articolul zilnic în „Choses vues“, scria duminică, 22 august:

„La fereastra camerei domnişoarei Deluzy, din casa doamnei Le Maire, în Rue du Harlay, se poate vedea încă buchetul de flori, coşul cu fructe şi pepenele, pe care ducele i le-a adus de la ţară, în seara dinaintea crimei. Ducele este grav bolnav ; se susţine că ar fi vorba de o otrăvire[14].

După o cuprinzătoare dare de seamă asupra activităţii ei în casa Praslin şi extrase din primul interogatoriu, el continua :

„Mademoiselle Deluzy se află încă la Conciergerie. Face zilnic o plimbare de două ore prin curtea închisorii. Uneori poartă o rochie de bumbac, alteori una de mătase în dungi. Pare să ştie că mulţi ochi o privesc de la ferestre. Cei care au văzut-o povestesc de înfăţişarea ei tragică[14].

Un altul dădea în „Gazette des Tribunaux[44] amănunte asupra acestor plimbări :

„Descrierea domnişoarei Deluzy, în..., nu corespunde întru

totul realităţii. Ea este îmbrăcată simplu, dar nu-i lipseşte o anu- ' mită graţie şi ţinută distinsă. Ea nu mai are zvelteţea primei tinereţi, dar ochii, care sînt acum umbriţi de cearcăne adînci, vorbesc limpede de inteligenţa ei. Faţa-i palidă trădează oboseala ; părul castaniu este pieptănat cu gust. Ieri purta o rochie de bumbac, un şal negru şi o pălărie de pai cu fundă liliachie. Se plimba încet, cu braţele pe piept şi capul plecat[44].

Astfel treceau zilele Henriettei, aducîndu-i noi lovituri. Fu ascultată pentru a doua oară, de data aceasta de preşedintele Pasquier. Victor Hugo spune, citind pe unul din colegii lui :

„O veţi vedea îndată pe Mademoiselle Deluzy. Este o femeie excepţională. Scrisorile ei sînt opere măiestre de spirit şi stil. La interogatoriu este admirabilă. Cine a auziUo, a rămas încîntat. Dacă într-o bună zi va începe să scrie, va trebui să-i acordăm premiul Montyon. De" altfel este încăpăţînată şi autoritară, într-un cuvînt : o femeie tot pe atît de rafinată pe cît de încîntătoare“.

Pentru această a doua încercare, Henriette era mai bine pregătită, cu toate că insorhnia de care suferea şi îndelungata aşteptare nu trecuseră fără a lăsa urme. N-avea nevoie să se uite în oglindă pentru a se încredinţa că tinereţea o părăsise pentru totdeauna. Ea nu mai avea speranţa care-i înaripase inima, dar răspundea întrebărilor cu acelaşi curaj. Răspunsurile ei erau lovitură pentru lovitură, tot atît de bine ţintite şi chibzuite ca şi întrebările. Ore întregi dură acest duel verbal.

— Deci nu ţi-ai dat silinţa, aşa cum ar fi trebuit, să apropii pe copii de mama lor.

— La început, am încercat, dar fără succes, şi, cu toate că ducesa nu era întru totul de acord cu soţul ei în privinţa educaţiei copiilor, îi lăsa totuşi mînă liberă. Nu mi-a dat niciodată indicaţii asupra îngrijirii şi hrănirii lor ; cel mult în chestiuni de îmbrăcăminte. Cînd eram singură cu ea, ceea ce nu se întîmpla prea des, îmi vorbea de lucruri ce nu aveau nici o legătură cu copiii. De faţă cu ea, copiii deveneau neliniştiţi şi de aceea rămîneau cu plăcere singuri cu mine ; şi asta o mîhnea pe mama lor, desigur.

— Nu te-ai gîndit niciodată că o astfel de înstrăinare de copiii ei era dureroasă pentru o mamă — că ducea la încordare între ea şi soţul ei ?

— Dimpotrivă, Monsieur. Sînt sincer convinsă că ducesa se gîndea mult mai mult la soţul ei şi la sentimentele ei pentru el, decît la copii, pe care îi trimitea din cameră de îndată ce intra ducele — numai spre a-1 avea cu totul pentru sine. Ea se silea mereu să-i sustragă atenţia de la copii şi s-o îndrepte numai asupra ei. Am văzut-o părăsind brusc odaia numai pentru că ducele se juca sau era drăgăstos cu copiii. Faţă de aceste dovezi de dragoste între tată şi copii, ea nu-şi putea înfrîna gelozia. Copiii remarcau aceasta şi-şi dublau dovezile de simpatie pentru tatăl lor. Vedeam răul adus

de această veşnică luptă, dar nu-mi stătea în putere s-o împiedic. Şi cînd, cu timpul, mă simţii mai strîns legată de elevii mei, nu mai puteam rămîne rece la aceste ciocniri zilnice. Nu puteam eu să-i redau ducesei pe aceia pe care ea cu bună ştiinţă, sau fără să se gîndească, si-i îndepărtase.

Această declaraţie nu putea convinge pe Monsieur Pasquier. în cuvintele pe care le pronunţă şi în tonul său, era limpede acest lucru.

— După tot ce-mi spui, deduc că atribui ducesei întreaga vină. Nu-ţi este permis să judeci astfel de lucruri şi spusele dumitale mă fac să mă îndoiesc că ai încercat totul, aşa cum o cereau îndatoririle dumitale, spre a pune capăt regretabilei situaţii în care se găseau mama şi copiii. Din declaraţiile martorilor şi scrisorile de care avem cunoştinţă, se poate stabili că purtarea dumitale era departe de a fi cea,cerută de împrejurări.

Henriette îşi adună puterile pentru un nou răspuns.

— N-aş vrea pentru nimic în lume să dau impresia că nu respect amintirea decedatei ducese ; dar vreţi să aflaţi adevărul şi eu am jurat să-1 spun. Nu judec sentimentele şi intenţiile ducesei, dar caracteruL ei este altă treabă. Era o fire foarte greu de împăcat, foarte uşor iritabilă şi îndărătnică, şi prin urmare nu putea înţelege copii de vîrste atît de felurite. Nu ştia să cîştige dragostea şi încrederea copiilor. O greşeală cît de mică, care ar fi trebuit trecută cu vederea, o scotea din sărite, dar lăsa să treacă neobservată o abatere gravă, care ar fi trebuit pedepsită sever. Din acest motiv, ducele o oprea să se amestece în educaţia copiilor. Din nefericire ducesa nu putea suferi să vadă cît de bine se simţea ducele în societatea fiicelor lui. Din această cauză aveam toţi de suferit.

— Şi astfel se făcu că autoritatea care scăpase ducesei trecu în mîna dumitale ; şi dragostea copiilor se îndepărtă de mama lor şi se îndreptă spre dumneata. Chiar dacă am vrea să credem că nu aceasta ţi-a fost intenţia, trebuie să-ţi imputăm că ai lăsat lucrurile să meargă mai departe, în loc să le previi, aşa cum îţi impunea datoria. De aceea ne vedem siliţi să te considerăm răspunzătoare pentru urmările tragice ce au avut loc.

Interogatoriul se transformase în acuzare dar apărarea Henriettei nu se lăsă aşteptată.

— N-am urmărit niciodată să răpesc mamei dragostea copiilor ei. Dar iubeam copiii şi mă contopeam cu ei. Bucuriile lor erau şi ale mele, necazurile lor de asemenea. Şase ani am vegheat asupra lor zi şi noapte. Mă iubeau cu însufleţirea tinereţii lor şi eu răspundeam dragostei lor. Nu aveam rude, nici prieteni şi trăiam numai pentru profesiunea mea, în care puneam tot sufletul. Nu vă pot spune decît atît : care mamă n-ar fi reuşit să-şi apropie inimile copiilor ei, dacă ar fi vrut-o ?

Acest fel al ei de a pune întrebări celui ce-o întreba făcea din

ea o martoră foarte incomodă. Ca şi Monsieur Broussais, şi Monsieur Pâsquier trebui să-i recunoască tăria. Henriette nu mergea totuşi prea departe în apărarea ei. Ea se menţinea pe linia de la început şi, cu toate că prezenţa ei de spirit atingea uneori semeţia, păstra o ţinută respectuoasă, care impunea. Din nou fu întrebată de ultima întîlnire cu ducele şi din nou făcu o descriere amănunţită a acelei vizite la Madame Le Maire, cînd insistase asupra scrisorii de recomandare. O singură dată numai glasul ei era să se stingă, atunci cînd repetă vorbele pe care el i le spusese la despărţire : „Joc un rol ingrat în această afacere... Noapte bună deci, pe mîine".

— Şi ducele n-a spus nimic care să-ţi fi deşteptat bănuiala că se găsea într-o stare în care era capabil de orice ?

— Nu, absolut nimic ! Vorbea cu o energie neobişnuită. Pe tot ce am mai sfînt ! Nu ştiu dacă-mi este permis să vorbesc de lucruri pe care numai eu le ştiu, şi care dovedesc că violenţa nu venea exclusiv din partea ducelui. Am auzit-o deseori pe ducesă ameninţînd cu sinuciderea şi am asistat la două încercări. Prima dată, la Melun, a vrut să se înjunghie cu un pumnal, şi ducele s-a rănit la mînă, smulgîndu-i arma. A doua oară, la Dieppe, în urma unei discuţii, s-a repezit afară din casă cu intenţia de a se arunca în mare. Dar ■— şi asta este caracteristic pentru firea ei schimbătoare, de care v-am mai vorbit — ceva mai tîrziu ducele o găsi într-o prăvălie, făcîndu-şi liniştită cumpărăturile.

Ea sperase să deştepte prin mărturisirea aceasta simpatia pentru duce, dar răspunsul domnului Pasquier îi arătă că el vedea în aceasta o nouă dovadă pentru deznădejdea la care era adusă ducesa. Interogatoriul urmă ca şi primul, numai că Henriette fu chestionată încă mai insistent asupra tuturor amănuntelor vieţii zilnice din casa Praslin. Pe cînd Monsieur Broussais păruse a-şi da osteneala să dovedească legăturile ei nepermise cu ducele, Monsieur Pasquier părea înclinat a nu crede în existenţa acestora. Interesul lui se concentra exclusiv asupra influenţei ei în viaţa copiilor şi urmările acesteia pentru raporturile dintre părinţi. Era o tactică foarte vicleană de a pune accentul' principal pe această chestiune, pentru a o putea învinovăţi că urmărise să înstrăineze pe copii de mama lor. Pe calea aceasta, toate declaraţiile ei se puteau întoarce împotrivă-i. Dacă încerca să-şi justifice influenţa asupra foştilor ei elevi prin indiferenţa şi gelozia mamei lor, i se putea reproşa că vrea să arunce vina asupra unui mort. Iar dacă nu găsea explicaţii pentru dragostea ce-i arătau copiii şi tatăl lor, apărea mai mult decît oricînd drept intriganta pe care opinia publică era dispusă s-o vadă în ea. Henriette era conştientă de situaţia ei neplăcută, între ciocan şi nicovală. Singura ei scăpare era adevărul. Era singura armă împotriva acestor slujbaşi în robe roşii, care cercetau şi cîntăreau cu grijă vorbele şi faptele ei.

Nu, repeta ea pentru a nu ştiu cita oară, în cursul acestui

interogatoriu fără sfîrşit, n-am urmărit să-i înstrăinez de mama lor. Dragostea nu se poate fura ; se dă de bună voie sau de fel. Trebuie să mă credeţi că nu vreau s-o vorbesc de rău pe ducesă. Nu m-a tratat altfel decît pe alţii ; era adesea nedreaptă şi mereu găsea cîte ceva de criticat, uneori însă era foarte bună şi prietenoasă. Acum te chinuia şi te insulta, pentru ca în clipa următoare să fie amabilitatea însăşi. în decursul unei singure ore, trecea de la o extremă la cealaltă; mai întîi îmi imputa înrîurirea mea prea mare asupra familiei ei, apoi însă mă ruga să fac uz tocmai de această influenţă, dacă întrevedea vreun folos personal. De cîte ori mă jignea adine, căuta împăcarea făcîndu-mi daruri. Nu puteai şti niciodată la ce să te aştepţi.

Dar anchetatorii păreau să vadă în aceasta o nouă confirmare a bunătăţii ducesei. Interogarea continuă, pînă cînd Henriette ameţi. Sala şi toţi ochii care o priveau ţintă pluteau ca într-o ceaţă şi scîrţîitul peniţelor nu mai contenea.

— Fiecare declaraţie a dumitale ascunde o acuzaţie adusă ducesei, îi azvîrli în faţă Pasquier.

Lacrimi de revoltă şi istovire îi umplură ochii. Se şterse şi-şi impuse să răspundă. După lunga încordare, glasul nu-i mai era atît de sigur.

— Aş fi preferat să nu fiu nevoită să spun toate acestea. Ducesa e moartă şi, dacă prin sacrificiul vieţii mele aş putea-o învia, aş face-o bucuroasă ; dar ceea ce s-a întîmplat nu se mai poate îndrepta. în cei şase ani am avut ocazia să-i cunosc firea schimbătoare. Nimeni n-ar putea să judece mai bine ca mine ciudata ei uşurinţă de a trece de la mînie la mărinimie, de la ură la bunătate. N-am spus nici un cuvînt care să nu fi fost adevărat sau **cu**viincios. Nu am de ce să mă apăr, mi-am dat silinţa să vă explic totul.

Al doilea interogatoriu al doamnişoarei Deluzy-Desportes se terminase. Ea fu condusă în celulă.

Către sfîrşitul aceleiaşi zile, 23 august, s-a zvonit pentru întîia oară despre starea disperată a ducelui. Numai Henriette nu află nimic. în închisoarea Luxemburg, de pe malul celălalt al Senei, medicii rămîneau neputincioşi în faţa otravei care stingea cu încetul viaţa prizonierului. Ducele de Praslin era pe moarte. Numai datorită vigorii lui se mai menţinea încă în viaţă. Medicii stabiliseră că luase o Qantitate de otravă suficientă pentru a omorî şase oameni. O doză mai mică şi-ar fi făcut efectul în cîteva ore ; dar cantitatea mare pe care o luase ducele — într-un moment de neatenţie, la ridicarea lui de-acasă, probabil — lucra atît de rapid încît aproape că zădărnicise intenţia lui de sinucidere. Căci prin aceasta fuseseră chemate la luptă toate forţele organismului lui, în loc să fie surprinse şi paralizate de acţiunea lentă a unei doze mai mici.

La început suportase cu indiferenţă chinuitoarele dureri dar,

pe măsură ce puterile-i scădeau, gemetele sale te îngrozeau ; acestea şi spasmele ce-1 scuturau din timp în timp erau de altfel singurele semne ale suferinţei.

Fusese interogat mai întîi de poliţie, în dimineaţa următoare crimei, şi apoi de Monsieur Pasquier. Acesta îi ceruse să facă mărturisiri complete, dar ducele persistase în a nega. De la început declarase că fusese trezit de ţipete şi alergase imediat în camera soţiei lui. Nu-şi amintea exact ce făcuse în primul moment de groază şi de zăpăceală. Petele de sînge de pe cămaşă şi halat se explicau prin aceea că o luase în braţe pe muribundă ; iar pistolul găsit lîngă ea era într-adevăr al lui ; îl luase auzind strigătele de ajutor ale soţiei. Nu-şi putea explica sîngele şi firele de păr de pe armă. De ce încercase să spele petele de sînge ? Pentru a nu speria copiii — răspunse el. Cît despre hîrtiile arse din cămin, nu-şi dădu osteneala să găsească vreo explicaţie. Se prea poate să fi aruncat cineva un chibrit aprins. Cum să-şi mai amintească ce făcuse în tulburarea lui ? Rugă să fie scutit de alte întrebări pînă a doua zi; se simţea prea slab pentru a răspunde.

Dar Monsieur Pasquier rămase neînduplecat. Nu-1 va obosi prea mult pe duce dacă va răspunde cu un simplu „da“ sau „nu“. De unde proveneau zgîrieturile de pe mîini ? Se zgîriase la Melun, închizînd cuferele, lămuri ducele. Şi muşcăturile ? Nu erau muşcături. Medicii erau de altă părere ? Nu putea fi făcut răspunzător pentru părerea medicilor. De altfel, se simţea prea slab pentru a se ocupa de astfel de amănunte.

— Vorbiţi mereu de slăbiciunea dumneavoastră, domnule duce. Nici nu e de mirare dacă vă gîndiţi la copiii dumneavoastră şi la înspăimîntătoarea crimă ce aţi comis.

— Crimă ! sări în sus ducele. N-am comis nici o crimă şi nimeni nu poate dori mai mult ca mine binele copiilor lui.

îşi îngropă faţa în palme şi, o clipă, tăcu.

— N-aţi fost împins la această nelegiuire de altcineva ? Monsieur Pasquier încerca să-i smulgă astfel mărturisirea, dar arestatul nu putea fi făcut să pronunţe numele domnişoarei Deluzy. El refuza să-şi recunoască vreun amestec la crimă.

— La o astfel de nelegiuire nu poţi fi împins de altul.

— Vă va uşura conştiinţa, căindu-vă şi mărturisind 1

Nici un răspuns. Fraza fu repetată.

— Ţăcerea dumneavoastră vorbeşte îndeajuns, spuse Monsieur Pasuier. Sînteţi vinovat, nu-i aşa ?

— Aţi venit aici cu convingerea vinovăţiei mele ; orice aş spune nu v-ar putea-o schimba.

— Ba da, dacă-mi daţi argumente întemeiate, mă las cu plăcere convins ; dar dacă nu spuneţi nimic trebuie să vă considerăm vinovat.

— V-am spus doar că nu mă pot concentra ; este peste pute-

rile mele.

— Ştiu, domnule duce, că aveţi dureri îngrozitoare şi de aceea pretind de la dumneavoastră numai un simplu „da“ sau „nu“ : sînteţi vinovat sau nu sînteţi ?

— La această întrebare nu pot răspunde.

Din nou se refugie ducele în tăcere şi rămase astfel pînă la urmă. Medicii se minunau de tenacitatea lui. Făcură tot ce putură să-i potolească durerile, dar le fusese interzis să-i dea vreun medicament cu opiu. Voiau să-1 păstreze conştient, cît timp mai exista posibilitatea de a-i smulge o mărturisire.

Marţi, 24 august, la orele 5 după amiază, ducele de Praslin îşi dădu ultima suflare, la şapte zile după arestarea lui. Despre moartea şi înmormîntarea lui se păstră tăcere şi numai mult mai tîrziu fură date în vileag.

Victor Hugo scria : „Ducele de Praslin trebuia să fi fost un bărbat deosebit de chipeş. Medicii care i-au făcut autopsia spun că rareori au văzut un asemenea trup şi unul din ei a' exclamat : «Ce cadavru frumos !>► Medicul său de casă mi-a povestit că ducele fusese un adevărat atlet... Mormîntul lui poartă o placă de plumb cu numărul 1054. Acest număr, pe care mortul a trebuit să-1 poarte ca un condamnat, este singurul epitaf al ducelui de Choiseul-Praslin“.

Alţii însă se exprimară mai liber. Vestea se răspîndi cu iuţeala vîntului şi opinia publică era unanimă în a,acuza autorităţile de lipsă de atenţie. Nu fu cruţat nimeni, de la cel din urmă poliţist pînă la rege. Crima revoltase şi aşa îndeajuns poporul, şi oamenii nu voiau să vadă cum presupusul făptaş se sustrage pedepsei. Sinuciderea era un sfîrşit prea blînd pentru un astfel de criminal. Legea l-ar fi condamnat la moarte, şi cînd colo, l-a lăsat să-i scape. Spiritele erau înfierbîntate de revoltă împotriva unui regim care a permis o astfel de sustragere de sub sabia dreptăţii.

Pe cititorul ziarelor puţin îl interesa dacă otrava fusese procurată ducelui de amicii săi, sau dacă o avea pregătită dinainte. Asupra unui singur punct erau cu toţii de acord : vinovatul nu-şi primise pedeapsa meritată. Dacă n-ar fi fost pair de Franţa şi prieten personal al regelui, ar mai fi trăit încă şi ar fi putut fi tras la răspundere. La ce' mai folosesc acum amănuntele exacte ale interogatoriilor, actul de acuzare întocmit cu grijă de parchet sau declaraţiile medicilor şi ale servitorilor ?

Nu mai avea nici un rost să umpli acum coloanele ziarelor cu extrase din caietul de însemnări zilnice al ducesei, sau cu scrisorile pe care ducele nu le arsese — sfîşietoare rugăminţi pentru o dragoste ce nu fusese niciodată împărtăşită şi explozii de gelozie împotriva acelei „Mademoiselle D.“. Amuţiseră acum amîndoi : victimă şi făptaş. Nu mai puteau fi readuşi la viaţă, pentru a putea răspunde întrebărilor slujbaşilor în robe roşii. „Cazul Praslin[44] era

o palmă pe obrazul justiţiei. Era **o** stafie acum — dar stafiile din palatele regale nu dispar fără zgomot, după cum avea să afle curînd regele Louis-Philippe.

Dincolo, în Anglia, „Times[44] publică următorul articol profetic : „Nimic nu poate fi mai potrivnic intereselor guvernului, în vremurile de faţă, decît scandalul în jurul afacerii Praslin. Înrîurirea ei este mai dăunătoare decît anii întregi de sistematică sabotare. Guvernul francez nu avea decît o scăpare : să-1 dea pe duce pe mîna poporului. Prevedeam că această foarte necugetată sustragere de la justiţie se va răzbuna, mai devreme sau mai tîrziu. Nu este în intenţia noastră de a găsi personalităţilor conducătoare de la Paris vreun amestec în această crudă şi îngrozitoare crimă. Nu vrem să spunem că societatea franceză este pătrunsă de demoralizare pînă în măsuva oaselor. Nu vrem să facem subiect de discuţie din sinuciderea ducelui de Praslin. Dar dacă guvernul francez are cumva vreun amestec, va avea foarte curînd motive să se căiască de miopia lui. Nu putem crede că această tragică afacere va rămîne fără urmări[44].

Se prea poate ca Henriette să fi citit acest articol, căci în ultimele zile ale lui august i se permisese să-şi procure ziare. Era ţinută încă la Conciergerie ; încă îşi mai făcea plimbarea zilnică prin curtea închisorii şi încă mai aştepta ca justiţia să se pronunţe în privinţa ei. Era o problemă foarte grea. Interogatoriile nu dăduseră la iveală nimic care să fi dovedit complicitatea ei. Asupra judecătorilor instructori, ţinuta ei făcuse o impresie din cele mai bune ; şi totuşi întreaga ţară o socotea vinovată. După duce, ea fusese fiinţa cea mai mult urîtă în Franţa, şi acum, cînd el nu mai era în viaţă, nu rămăsese decît ea care să potolească setea de răzbunare a mulţimii.

Necunoscuta, singuratica educatoare în căutare de slujbă, devenise de toţi blestemata, de toţi urgisita faimoasa „Mademoiselle D.“.

CAPITOLUL XXIII

Acoperişurile Parisului sclipeau de umezeala lui noiembrie. Sena se tîra murdară pe sub punţi şi, pe ambele ei maluri, casele vechi se înălţau tot atît de negre ca şi fumul spulberat din hornurile lor. Grădinile publice erau învăluite într-o ceaţă cenuşie, umedă ; băncile stăteau plouate şi părăsite pînă şi de vrăbii şi cerşetori, aceşti vagabonzi neputincioşi ai oraşelor mari.

In camera de la mansardă a unei case aşezate la colţul dintre Rue de Monceau şi Rue de Teheran, Henriette privea prin geamurile tulburi lumea încă şi mai tulbure. Camera nu era cu mult mai

încăpătoare decît „cutiuţa", dar era mult mai plăcută şi mai cu gust aranjată. în faţa ferestrei era o masă pe care se găseau laolaltă cele mai felurite obiecte — cărţi, cele necesare pentru cusut, un vas cu „ochiul boului", o cutie cu vopsele, o călimară şi o mapă de scris. Dar Henriette stătea nemişcată, cu mîinile leneşe în poală.

Bătu cineva la uşă ; era una din servitoare.

— Doamna Monod pofteşte pe Mademoiselle Desportes la o ceaşcă de ciocolată, jos în salon.

Dar Henriette dădu din cap.

— Roagă pe doamna şi domnul Monod să mă ierte, dar mă doare încă foarte rău capul, aşa că n-aş vrea să cobor nici pentru cină.

După ce fata plecă, Henriette rămase nemişcată în scaun, în timp ce ploaia bătea toba pe acoperiş. N-o durea capul, dar spusese aşa pentru a nu jigni pe binevoitoarele ei gazde. Se simţea prea îndatorată faţă de pastor şi soţia lui şi nu voia să se arate indiferentă la silinţele acestora de a o smulge din veşnica ei îngîndurare. Se arătaseră atît de binevoitori, insitînd ca Henriette să se adăpostească în casa lor, cît timp îi va plăcea să rămînă la Paris. In acea zi de septembrie cînd fu pusă în libertate, soţii Monod o primiseră cu braţele deschise şi ea fusese fericită să se poată refugia sub acoperămîntul oferit cu atîta dragoste. Nici nu avea de ales — cel mult la Albert şi Mărie ar mai fi putut găsi adăpost — căci la Madame Le Maire nici nu putea fi vorba. Şi care hotel sau pensiune ar fi primit-o pe faimoasa Mademoiselle D. ? Bunicul ei nu mişcase un deget măcar să-i sară în ajutor şi, de la prietenii care încercaseră să-1 determine la o acţiune de salvare, aflăse că bătrînul sta prost cu sănătatea. El locuia acum într-o mahala cu totul sub influenţa unei femei interesate. Pe singura ei rudă deci, Henriette nu o putea chema în ajutor.

Aşa fiind, pe drept cuvînt se putea socoti fericită că pastorul Monod se ocupa de ea. El era un aliat influent şi bine situat, ca şi cei doi fraţi ai lui, dintre care unul era negustor bogat la Le Havre, iar celălalt preot la Paris. Fraţii Monod nu numai că credeau în nevinovăţia ei şi-i admirau ţinuta în timpul instrucţiei, dar erau hotărîţi să ciştige pe enoriaşi pentru cauza ei. Protestantă fiind, ea nu fusese văzută cu ochi buni în casa Praslin, care era catolică, şi astfel crima căpătă şi un aspect religios. într-o ţară catolică cum era Franţa, aceasta era de înţeles. Fraţii Monod ştiau bine că nu va fi uşor să cîştige pe enoriaşi de partea Henriettei. Deocamdată nu-i puteau acorda decît sprijinul lor, în speranţa că mai devreme sau mai tîrziu cei de o credinţă cu Henriette se vor lăsa cenvinşi de nevinovăţia ei. Dar pînă atunci vor trece luni, poate chiar ani.

Pretutindeni Henriette era privită ca principala vinovată. Odată cu eliberarea ei, devenise ţinta unor atacuri mai violente, mai pline de ură, fiind singura supravieţuitoare a acelui triunghi

tragic. Presa şi marea mulţime voiau s-o ştie trasă la răspundere şi nimic nu le-ar fi fost mai plăcut decît s-o vadă suind treptele eşafodului. în eliberarea ei, găseau dovada incapacităţii justiţiei şi guvernului. Ducesa era privită ca o martiră, victimă a soţului ei, scos din minţi de o rivală fără scrupule. Mamele şi nevestele ţării întregi condamnau pe această „Mademoiselle D.“ şi dădeau pe ducesă drept exemplu de virtute, care comisese greşeala de a-şi iubi prea mult soţul şi copiii. „Dacă ne va cădea vreodată în mînă această guvernantă, îi vom arăta noi părerea noastră !“ — spuneau femeile franceze. „Vorbele frumoase pronunţate în faţa judecătorului de instrucţie nu prind la noi. Să sufere şi ea cum a făcut-o pe ducesă să sufere. N-are dreptul să se învîrtească în libertate !“

De aceea a fost nevoie ca refugiul Henriettei să fie ţinut secret. Numai prietenii ştiau unde se ascunde. Ea nu ieşea niciodată singură şi chiar însoţită fiind lua un nume de împrumut. Soţii Monod şi Remey nu discutau cu Henriette despre viitor, dar toţi erau de acord că în Franţa nu-şi va putea continua profesia, urmărită fiind de fantoma scandalului. Ar fi fost de ajuns o privire neîncrezătoare, o şoaptă, o întrebare penibilă, pentru a face să apară pe dată stafia. Ea nu-şi făcea iluzii, dar încă nu găsise curajul de a discuta cu prietenii ei.

Nu, dureri de cap nu avea. Dureri fizice nici nu mai putea avea ; simţurile îi erau amorţite. Fusese o vreme cînd avusese (furajul de a trăi — ba o dată găsise chiar curajul de a muri. Acum însă ii era indiferent dacă trăia sau era moartă. Respira, dormea, mînca şi bea ce i se punea dinainte — mecanismul vieţii funcţiona încă, dar aceasta era totul. Orice făcea — cosea, ştergea praful, scria predici şi scrisori pentru pastorul Monod, ajuta pe copii la lecţii — toate le făcea cu pricepere şi corectitudine ca şi pînă acum. Era bucuroasă să poată fi de folos în casă, cîtă vreme era lăsată în pace.

Reuşise chiar să citească articolele din ziare despre cazul Praslin. Parcă era cu totul străină, deşi prin faţa ochilor îi treceau limpezi chipurile ducelui, al ducesei, al bătrînului mareşal şi ale copiilor. Trecuseră trei luni de la acea fatală dimineaţă de august, dar ochiul nesăţios al presei mai scormonea cenuşa tragediei. Nu puteai deschide un ziar fără să găseşti pomenite lucruri de atunci ; şi se istoriseau cele mai ciudate poveşti. Nişte lucrători găsiseră în camera ducelui din castelul Melun, într-o cutie secretă în peretele căminului,, un costum de drac, roşu, pe care ducele îl purtase la un bal mascat. Camerista ducesei îşi aminti deodată de un vis al ducesei : se făcuse că un diavol, roşu ca sîngele, apăruse înspăimântător lîngă patul ei ; ea ţipase îngrozită şi arătarea dispăruse. Aşa îi povestise ducesa, dar ea nu dăduse atenţie faptului atunci. Acum însă visul îşi avea explicaţie. O astfel de presimţire nu putea fi numai vis. O ţigancă din Corsica prevenise odată pe ducesă, care ca mireasă purtase un şirag de perle, care — după o veche super-

stiţie — înseamnă lacrimi amare, că provocase soarta. Henriette citea aceste poveşti fantastice tot atît de puţin impresionată ca şi de jeluirea deznădăjduită a decedatei în scrisorile şi în însemnările ei zilnice, date în vileag de presă.

„Să nu te mire, dragul meu Theo, că mi-e teamă să rămîn singură cu tine. Nu ne mai putem apropia unul de altul — tu singur ai spus-o ; un gînd trist, care va întuneca veşnic trecutul...

De ce, scumpul meu, nu-mi acorzi încrederea ta ? Răpeşti vieţii noastre farmecul pe care numai dragostea i-1 poate da... Vrei cu tot dinadinsul să vezi în mine o străină ?... Ştii bine că numai tu mă poţi mîngîia şi totuşi nu vrei să-mi dai această mîngîiere... Lasă-mă să fiu părtaşa vieţii tale, lasă-mă să ţi-o înfrumuseţez... Aş vrea să fiu balsamul rănilor tale şi să mă supun ţie orbeşte şi promit să nu te mai chinuiesc cu gelozia mea.

Mi-ai răpit copiii şi i-ai dat în grija unei străine, care pe nedrept mi-a iuat locul în casă... E mult de cînd ţi-am scris şi situaţia mea a devenit tot mai de nesuportat... Mademoiselle D. este stăpînă. Unde s-a mai pomenit ca o guvernantă să aibă atîtea drepturi în casă ? îmi vine greu să cred că între un bărbat de vîrsta ta şi o femeie tînără ca ea există numai legături de prietenie. Ce exemplu pentru copii !

Venind aici am sperat să găsesc pace, dar speranţele mi se spulberară curînd. încă nu coborîsem din trăsură şi înţelesei, din privirea copiilor, din ochii verzi care mă măsurau peste umărul tău, că mă aşteaptă noi umilinţe... Spui că Mademoiselle D. trebuie neapărat să rămînă în casă... Cum se face că tu, care găseşti atît de simplu să înlocuieşti o mamă, declari că este imposibil să înlocuieşti o guvernantă ? Dacă tu ai fi vrut, ea ar fi putut fi o educatoare folositoare, dar i-ai dat prea mari drepturi... Cum să nu i se urce la cap, cînd întreaga ta purtare îi dă a înţelege mai limpede decît ar putea-o face vorbele : -«Am nevastă, dar te prefer pe dumneata»... Din dragoste pentru tine am fost atît de slabă încît am lăsat copiii cu totul în grija ta, dar m-ai înşelat. Aş fi preferat să mor decît să fi făcut acest sacrificiu... Ai adus înstrăinarea între noi — nu ne mai cunoaştem. Nu se mai poate continua astfel... Eşti slab şi ai ajuns să nu mai poţi întreprinde nimic fără ea. Şi soţia ta, mama copiilor tăi, este singură...

De ce nu vrei să-mi citeşti scrisorile ? De ce nu-mi acorzi măcar încrederea unei explicaţii ? Mi-ai arătat atît de limpede că nu mă mai iubeşti, că nu vrei să mai ai de-a face cu mine...

Ai un deosebit talent de a învenina totul. Cît timp purtarea ta îmi întuneca numai fericirea, am tăcut; dar nu mă poţi sili să accept în public sau chiar numai aici în casă felul de a fi al unei persoane care-mi displace. Ştiu bine că nu mi-ai fost întotdeauna credincios şi că şi acum nu numai ea te interesează. Dar purtarea ei face pe alţii s-o creadă. Aceasta cred că am dreptul să ţi-o re-

proşez Nu te pot influenţa în felul tău de a fi sau în pornirile tale, dar nu mă poţi opri de a-ţi arăta că faci o greşeală de neiertat dînd copiii pe mîna unei femei căreia bunul ei nume îi este indiferent, pentru că-i lipseşte respectul de sine...

De-ai şti cît sufăr din cauza răcelii tale, dragul meu — nu pot crede că vrei să mă îndepărtezi pentru totdeauna şi că nu vom mai fi niciodată fericiţi împreună. Viaţa este scurtă, Theo, şi am fost multă vreme despărţiţi. Curînd nu voi mai îndrăzni să te rog, dacă mă respingi mereu... Soţia ta va muri de mîhnire, dacă nu te înapoiezi la ea. Nu mă mai lăsa singură — perna mi-e udă de lacrimi fierbinţi*.

Ciudat, să citeşti aceste frînturi de fraze, aceste imputări şi acuzaţii, aceste rugăminţi, care nu vor fi niciodată satisfăcute. Ciudat, să te gîndeşti că mîna care le-a scris nu va mai atinge hîrtia vreodată. întunericul cuprinsese încăperea. Slovele articolelor de ziar se pierdeau în faţa ochilor ei. Dar Henriette voia să citească mai departe propriile ei răspunsuri ; ultimele cuvinte ale ducelui; una după alta, scrisorile ducesei. Nu era impresionată, deşi vedea parcă hîrtia de scrisori albastră, cu blazonul familiei şi literele mari, greoaie. Ce bine-şi mai amintea de prima scrisorisă albastră adresată ei ! Şi ce surprinsă fusese atunci cînd Raynald tăiase inima de hîrtie dintr-o foaie scrisă de mama lui şi aruncată la coş. Ea se simţise încurcată atunci aflînd fără să vrea secretele stăpînei ei, şi acum ele erau desvăluite lumii întregi.

Cineva bătu în uşă. Henriette puse ziarul de-o parte şi, la răspunsul ei, intră Theodore Monod, un băieţaş de 10 ani, cu o colivie în mînă.

— V-am adus sticletele meu, să vă ţină de urît, spuse copilul punînd colivia pe masă. îmi pare rău că vă doare aşa tare capul.

Henriette îi mulţumi, dar băiatul părea să mai aibă ceva pe suflet, căci rămase locului, încurcat, lîngă uşă.

— Să vă frecaţi fruntea cu apă de colonie, o sfătui el. Eu ştiu unde ţine mama sticla ; să v-o aduc ?

— Nu, mulţumesc, Theodore ; îmi va trece şi aşa. Cum ţi-a mers azi la şcoală ?

Chiar şi în starea ei de acum, Henriette se interesa de copil, care îi răspundea cu plăcere. Şi surorilor lui mai mari le devenise dragă, deşi cu toţii primiseră instrucţiuni să nu stingherească pe musafir.

— Am rezolvat toate problemele de aritmetică, răspunse băiatul, şi compunerea mea despre scoici, la care m-aţi ajutat, a citit-o profesorul în faţa clasei. Numai la latină mi-a mers prost. Sînt cam grele verbele. Am rămas la arest şi a trebuit să scriu de o sută de ori „exeunt omnes“. Ştiţi cum se traduce, Mademoiselle Desportes ?

— Toţi pleacă, traduse ea şi întoarse capul.

Curînd apăru şi pastorul Monod şi Theodore fu expediat jos.

— Mi-am închipuit eu că-1 găsesc aici. Atragi copiii ca o oală cu miere muştele, dar nu trebuie să te laşi deranjată de ei. îmi pare rău că te necăjesc iar durerile de cap. Contasem pe ajutorul dumitale pentru astă seară.

— Astă seară ?

— Da, avem o mică reuniune.

Uitase de asta. Ceru voie să rămînă în camera ei.

— Dar nu vine nimeni de care să-ţi fie teamă. Numai fratele meu Adolphe cu familia şi cîţiva prieteni. Nepoata mea a promis să ne cînte cîteva cîntece şi ne-am închipuit că vei fi atît de bună s-o acompaniezi.

— Vă rog, nu-mi cereţi să vin între oameni. încă nu mă simt în stare.

El oftă şi-i puse blînd mîna pe umăr.

— Cu cît amîni mai mult, copilă dragă, cu atît îţi va veni mai greu. Nu te poţi retrage de lume pentru totdeauna. Trebuie să te obişnuieşti iar cu oamenii şi astă seară nu vei fi expusă curiozităţii nimănui. Vei fi intre prieteni, care simt cu dumneata.

— Tocmai asta este ! Tocmai, de această compătimire mi-e frică.

— Nu trebuie să ai teamă, scumpa mea Henriette, nu trebuie să respingi simpatia ce ţi se arată. Ai fost atît de bravă în zile grele ; nu te vei lăsa pradă descurajării acum cînd primejdia a trecut !

— Sînt atît de obosită, răspunse ea. Nu mai am curaj.

— Te subapreciezi. Te rog, fă-mi plăcerea şi vino astă seară printre noi şi oaspeţii noştri.

— Dacă mă rogi dumneata, nu pot refuza. Vă sînt atît de recunoscătoare, dumitale şi soţiei dumitale ! Dar, aş fi preferat să rămîn aici.

[1]

— Vom înţelege şi te vom ierta, dacă vei voi să te retragi, după muzică. Cred totuşi că vei rămîne cu plăcere pînă la sfîrşit. Vor veni nişte americani şi, ştii bine ce greutăţi le face limba noastră. Dumneata vorbeşti atît de curgător englezeşte, încît vei fi liniştit dacă vei voi să faci pe translatorul. Foarte probabil că ei n-au auzit nimic despre dumneata şi eu nu-ţi voi spune numele. Nu trebuie să te temi deci.

— Dar, dumneata nici nu ştii...

— Ştiu că-ţi vei da toată osteneala. El îi zîmbi încurajator. Gîndeşte-te că după o bătălie cîştigată nu există retragere !

Pe prag se mai întoarse o dată.

— Mademoiselle Deluzy nu ne mai interesează. Ea aparţine trecutului. Dar pentru Mademoiselle Desportes am cele mai bune speranţe.

Henriette mai rămase cîtva timp în întuneric, înainte de a se

ridica, pentru a aprinde lampa şi- a-şi alege rochia pentru seară. Fiecare lucru din dulap îi amintea cîte ceva. Rufele mai păstrau încă parfumul de verbină din grădina de la Melun. Nu avea nici o rochie care să nu fi smuls strigăte de admiraţie Louisei, Berthei sau lui Raynald, şi priviri încîntate tatălui lor. In cutia cu podoabe erau brăţara şi broşa dăruite de ducesa şi cameea pe care i-o alesese Raynald. Era fixată în aur şi purta pe spate numele şi data zilei lui de naştere.

O scoase şi la lumina lămpii citi : „Raynald, 18 iunie, 1847“. Dar nici această amintire nu topi ghiaţa din sufletul ei. Ca o-somnambulă îşi pregăti ea rochia de mătase verde cu eşarfa ruginie şi năsturaşi de bronz, care se potriveau cu pantofii de seară. Ce încîntată fusese Louise cînd, încălţată cu aceşti pantofi, jucase o polcă in sala de clasă ! Cu cîtă vioiciune dansase ! Şi acum — unde era ea oare ? Oare toate surorile purtau rochii de doliu ? Ochii lor limpezi erau oare înroşiţi de prea multe lacrimi vărsate, sau întunecaţi de groază ? Unde era Berthe, cu părul, rîsul şi mişcările ei — leită tatăl său ? Unde era Raynald, băiatul delicat, care-şi împărţea bucuriile din ziua naşterii cu Mademoiselle ? Nu va afla niciodată cum le merge, nu-i va revedea niciodată. Poate că era mai bine aşa ; poate că inimile şi gîndurile lor erau otrăvite acum de toate răutăţile auzite despre ea. Nu, n-ar fi putut suporta să citească în ochii lor reproşul şi dezamăgirea, în ochii care o priviseră odinioară cu dragoste şi cu încredere.

„Exeunt omnes“, îşi spuse ea cu amărăciune, îmbrăcîndu-se fără grabă.

Era nouă şi jumătate cînd intră în salonul mare, de modă veche, unde se adunaseră vreo douăzeci de oaspeţi. Ea se strecură fără să atragă atenţia şi se alătură micului grup din jurul lui Adolphe Monod, unde îi ^cunoştea aproape pe toţi. Vorbind fără să ştie bine despre ce, ea se privi în oglinda de pe perete şi se miră că arată ca şi în urmă cu şase luni, cînd îmbrăcase aceeaşi rochie. Era puţin mai palidă şi mai subţire acum şi faţa-i avea o expresie mai serioasă. Dar părul ei buclat nu-şi pierduse strălucirea. Fruntea îi era tot atît de netedă şi buzele tot atît de pline şi frumos arcuite. Se mira că nu poartă semnele vizibile ale zbuciumului ei sufletesc.

Toţi erau prietenoşi cu ea — prea prietenoşi, îşi spuse. Silinţa lor de a o întîmpina prevenitori îi era mai penibilă decît curiozitatea neascunsă căreia-i fusese expusă la Conciergerie. Cei care o cunoşteau o salutară cu bucurie, dar se fereau să-i spună pe nume. Vorbeau de lucruri fără importanţă şi evitau s-o privească în faţă, îi înţelegea. Şi ea încercase uneori să nu vadă albeaţa de pe ochiul unuia sau cicatricea de pe obrazul altuia. Dar n-o va mai face. Mai bine să privească cu neprefăcută curiozitate un trup schilodit sau o faţă pocită, decît să se uite într-o parte.

Simţi o uşurare putîndu-şj concentra atenţia asupra pianului şi

a notelor pregătite. Din fericire cunoştea cîntecele, deoarece nu de mult fusese rugată de doamna Monod să le interpreteze. Cîntăreaţa avea voce plăcută, proaspătă şi apariţia ei era tinerească şi modestă. Ea nu-şi imagina că este asemenea acelei privighetoare a Nordului, care vrăjise întreaga Europă cu arta ei. Ştia că nu este ffenny Lind şi se mulţumea să cînte pentru familia şi prietenii ei,, simplu, fără înfloriturі. Henriette se aşezase pe scăunaşul de la pian, fericită că putea sta cu spatele la public. Şi cînd degetele-i alunecară pe clape, uită pentru o clipă încordarea pe care prezenţa ei o adusese oaspeţilor.

Avusese de gînd să se retragă, o dată isprăvit cîntecul, dar nu era tocmai uşor să ieşi nevăzut din cameră. între timp sosiră noi invitaţi. într-un grup care stătea mai la o parte recunoscu oaspeţii din America. Erau cinci la număr, două femei şi trei bărbaţi ; nu erau îmbrăcaţi după modă şi se mişcau liber şi degajat, ca şi compatrioţii lor pe care-i întîlnise pe stradă. Ştia că trebuie să se apropie de ei şi să le alunge sentimentul înstrăinării. Dar nu era de fel dispusă. Aproape că le reproşa că se găseau acolo. Pentru ce nu rămăseseră dincolo de Atlantic, la ei acasă ? Pentru ce veniseră acolo, cu hainele lor bizare şi cu glasurile lor probabil mai bizare încă ?

îi apărură ca un mic stol de păsărele ostenite de zbor, care se lăsaseră pe o ramură străină şi se simţeau foarte stinghere. Şi apoi, pe neaşteptate, unul dintre bărbaţi părăsi grupul şi se îndreptă spre ea. Faţa lui zîmbitoare exprima vădită curiozitate şi ochii lui priveau drept într-ai ei. Henriette căuta să-1 evite, dar, chiar dacă ar fi reuşit să se strecoare pe lîngă diferitele grupuri, ar fi fost ţintuită locului de interesul viu din ochii lui. Cu toată ciuda ei, se simţea silită să dea atenţie acestui tînăr american. Deşi nu-1 încurajase nici cu o clipire măcar, el se îndreptă grăbit şi netulburat spre ea — o statură mică, îmbrăcată în haină cafenie, ce părea împinsă înainte de o inexplicabilă însufleţire. Era acum lîngă ea şi-i vorbi cu un glas care, spre surprinderea ei, nu avea tonul acela subţire, nazal, pe care în închipuirea ei îl aveau toţi yankeii.

— Dumneata eşti domnişoara Deluzy-Desportes, începu el fără altă introducere. Te-aş fi recunoscut oriunde, chiar fără pălăria cu fundă liliachie.

Rezerva plină de tact a cunoscuţilor ei o făcuseră să se simtă prost la începutul serii ; acum avea ocazia să cunoască sinceritatea brutală a unui tînăr necunoscut. După înfăţişare părea a fi student, dar oricum era prea în vîrstă pentru o astfel de grosolănie. Ea ştia că americanii sînt lipsiţi de tact, dar acesta mersese prea departe.

— Aşa, răspunse ea rece, ai citit desigur ziarele.

Ridică din umeri şi vorbele ei sunară ironic. Dar dezaprobarea ei nu făcu impresie americanului. Nu contenea s-o privească cu ochii lui albaştri, fără a observa pe ceilalţi din jur.

— Da, sigur că am citit ziarele, răspunse el şi o explozid subită de rîs care te dezarma îi lumină chipul şters. Citesc franţuzeşte mai bine decît voi reuşi să vorbesc vreodată, mi-e teamă. Ziarele s-au ocupat toate de dumneata. Am citit cuvînt cu cuvînt, dar n-am putut afla tot ce voiam să ştiu. Căci de cînd am debarcat în Franţa...

Asta era prea mult ! îl va trata nepoliticos, deşi era un oaspete al casei. Ea încreţi fruntea şi-i tăie brusc avîntul.

— Este de prisos să-mi povesteşti că de la sosirea dumitale n-au auzit vorbindu-se decît de cazul Praslin. Poate că eşti chiar mai bine informat decît mine.

— în tot cazul ştiu că ai fost bravă şi hotărîtă în faţa soartei crude şi ai răspuns atacurilor cu onestitate şi convingere. Nu este de mirare deci că eu...

— Te rog ! Din nou îl întrerupse. încetează, te rog ! Şi scu- zămă — eram pe cale de a pleca.

Dar el nici nu se gîndea să cedeze ; dimpotrivă, făcu un pas înainte şi-i închise drumul.

— Oh, să nu faci una ca asta, continuă el fără a lua în seamă indignarea ei, voiam să spun că, de la sosire, soarta dumitale m-a preocupat foarte mult.

— Preocupat, domnule ?

El aprobă din cap.

— Trebuie să mărturisesc, continuă ea grăbită, că nu pricep de ce. N-aveţi voi americanii destule greutăţi, fără să mai cău- taţi altele în Europa ?

— Fără îndoială, aprobă el, fără a ţine socoteală de amărăciunea ei, avem destule greutăţi, cum spui dumneata, dar soarta dumitale mi-a mers la inimă. Acesta şi este motivul pentru care, cînd te-am văzut în curtea închisorii, şi acum din nou în seara aceasta...

— N-ai mai putut rezista curiozităţii. Ţi-ai spus desigur că o întrebare, două, mai mult sau mai puţin, nu contează cînd mi s-au pus atîtea.

Reuşi să dea vorbelor ei o răceală de ghiaţă, dar simţea suindu-i-se sîngele în obraji de ciudă.

— îmi pare rău, spuse el, că m-am exprimat atît de neclar. Cînd te-am auzit vorbind o engleză atît de perfectă, am sperat să mă pot face înţeles de dumneata fără greutate. Dar se vede că aceasta nu e uşor, în orice limbă. în profesiunea mea, am mult de-a face cu cuvintele şi de aceea ştiu că ele nu pot reda totdeauna fidel ceea ce simţim.

— Eşti scriitor ?

Ar fi putut să-şi închipuie asta, văzînd îndrăzneala lui. Un tînăr reporter din America — însărcinat probabil de ziarul lui să facă o dare de seamă asupra afacerii Praslin. Poate că avea de gînd să

scrie şi povestea vieţii ei şi s-o împodobească cu invenţii proprii. Cu cît va scăpa mai repede de el, cu atît mai bine !

— Numai în parte, lămuri el. Scriu numai cînd şi cînd un articol, cînd predicile mele îmi îngăduie.

— Predici ? Era rîndul ei să privească curioasă chipul tineresc din faţa ei. Eşti preot ? Nu, mi Se pare imposibil.

— Dar sînt într-adevăr, afirmă el surîzînd. Doar nu trebuie să arăţi ca un profet din Vechiul Testament pentru a predica Evanghelia, nu-i aşa ?

— Nu, se văzu silită să recunoască. Sînt tot felul de preoţi, dar unul ca dumneata încă n-am întîlnit.

— Nici eu n-am mai întîlnit o fiinţă ca dumneata — sîntem deci pe picior de egalitate.

— Predici într-adevăr de pe amvon ?, repetă ea şi-1 privi cu un amestec de veselie şi admiraţie. Este aproape de necrezut ; pari atît de tînăr.

— Am douăzeci şi cinci de ani, şi de zece ani predic aproape regulat.

— Cum, în America se urcă şi copiii la amvon ?

— Aveam aproape cincisprezece ani, explică el, şi făcusem Seminarul pe jumătate. Tatăl meu este şi el preot; e deci o chestiune de familie. Nu voi uita niciodată prima mea predică, dintr-o bisericuţă de ţară, unde noi, tineri teologi, slujeam adesea — zise el surîzînd iarăşi.

— Şi care a fost subiectul ?

— Cristos alungă pe negustori din Templu. Dar cînd am văzut biserica plină de ţărani, m-a cuprins îndoiala asupra alegerii făcute. Dar ei nu se arătară nemulţumiţi de aceasta şi nici de faptul că nu purtam ţinuta de rigoare. Vezi, familia mea era foarte săracă şi eu trebuia să port hainele unuia din fraţii mei, care este mult mai voinic decît mine. îmi pot închipui ce impresie am făcut cînd am suit la amvon. După primele fraze a mers foarte uşor, dar începutul m-a îmbătrînit cu ani. Ştiu asta precis, pentru că la înapoiere a trebuit să plătesc taxa întreagă, deşi la venire fusesem admis cu jumătate de bilet.

Arăta atît de trist.gîndindu-se la chinurile lui de atunci, încît Henriette nu-şi putu stăpîni rîsul.

— Da, spuse el şi o privi cu mai multă plăcere decît pînă atunci, mi-am închipuit că aşa trebuie să arăţi cînd rîzi !

Ea nu răspunse nimic şi el părea că nici nu se aştepta la aşa ceva. Ceilalţi oaspeţi erau în necontenită ■ mişcare ; cei doi erau mereu atinşi în trecere, de unul sau altul, dar rămaseră pe loc, ca o insulă în mijlocul unui fluviu de oameni.

In cele din urmă însă tot fură despărţiţi. Mai întîi puseră Mărie şi Albert stăpînire pe Henriette, apoi trebui să ajute gazdei la pregătirea gustărilor în camera alăturată. Trecu o oră fără să

mai aibă prilejul de a vorbi cu americanul; din cînd în cînd însă îi vedea privirea îndreptată spre ea cu acea expresie de nerăbdare care o zăpăcea. Ar fi dorit să plece şi el cu ceilalţi invitaţi, dar rămase, acel omuleţ energic care se ţinea de-o parte de oaspeţii care flecăreau. Tăcerea îl distingea de ceilalţi, deşi înfăţişarea sa nu avea nimic deosebit. Părea poate atît de demn, pentru că nu gesticula cind vorbea, ca ceilalţi. Dar nu, îşi spunea Henriette, trebuie să fie altceva. Privit de aproape, el putea face o impresie greşită, cu trăsăturile lui şterse, entuziasmul aproape copilăresc, cu croiala străină a hainelor lui. Dar de la o anumită depărtare personalitatea lui căpăta adevărata-i valoare, ca un pisc de munte care pare la fel cu celelalte, dar văzut dintr-un loc prielnic permite să se recunoască puternicele-i caracteristici. Artista din ea remarcă aceasta şi femeia din ea ghici limpezimea personalităţii lui. El ieşea în evidenţă în această societate nu numai pentru că aparţinea unei alte rase, ci înainte de toate prin sinceritatea lui şi siguranţa de sine, care îi era atît de naturală, încît nici nu-şi dădea seama de puterea cu care-1 înarma.

— Nici o mirare, îşi zise ea zîmbind, nici o mirare că ţăranii n-au îndrăznit să rîdă de el.

Se simţi deodată vinovată, gîndindu-se cît de neprietenoasă trebuie să-i fi apărut, pentru că luase sinceritatea lui drept stăruinţă supărătoare şi entuziasmul lui drept neobrăzare. N-ar fi trebuit să fie atît de nepoliticoasă şi să-1 trateze cum o făcuse numai pentru că devenise atît de susceptibilă. Pe de altă parte însă nu i se putea cere să fi preţuit la justa valoare această nestăvilită sinceritate americană, mai ales că de la primele cuvinte fusese dusă pînă la necuviinţă.

Oaspeţii se răriră. Curînd se va putea urca neobservată în camera ei. Dar iată că el se apropie din nou cu privirea lui strălucitoare şi plină de încredere. Avea de gînd să fie ultimul la plecare, probabil, căci părea să n-aibă habar cît de tîrziu era, cu tot lanţul de aur ce atîrna peste vesta lui, şi care lăsa să se vadă ceasul din acelaşi material din buzunar.

— în sfîrşit putem sta de vorbă, începu el, îndă înainte de a ajunge lîngă ea. Devenisem nerăbdător. Ai fost atît de ocupată. Spune-mi...

— Mai întîi, trebuie să-mi spui dumneata ceva, Monsieur — cum te numeşti.

— Field, răspunse el, întîiul meu prenume este simplu de tot — Henri. Şi apoi, la mijloc, Martin.

— Henri, repetă ea. Henri — şi apoi la mijloc Martin-Field.

— Acasă nimeni nu mi-a pronunţat încă numele atît de frumos, spuse el cu admiraţie. Dumneata ai fi'numită la noi Henrietta.

Field, gîndi ea. Ar fi trebuit să-mi închipui că are un nume atît de scurt şi de simplu. I se potriveşte — simplu şi modest şi totuşi

plin de adîncă însemnătate.

— îmi place numele dumitale, Monsieur Field, ţi se potriveşte, se auzi zicînd.

— Este unul din puţinele lucruri de care ar trebui să fim mîndri, obişnuia să spună tatăl meu, îi povesti el. Sîntem o familie numeroasă. Am două surori şi şase fraţi.

— Ale căror haine le porţi uneori, glumi ea.

— Nu le mai port de cînd am terminat Williams College. El rîse. Da, este o pedeapsă să fii cel mai mic dintre fii. Să-ţi prezint pe fraţii şi surorile mele : David Dudley, Emilia Ann, Timothy Beals, Matthew Dickinson, Jonathan Edwards, Stephan Johnson,. Cyrus West, Mary Elisabeth.

El respiră adînc.

— Opreşte-te, opreşte-te ! protestă ea. Astă seară nu pot memora decît Henri Martin.

— Voi scrie fraţilor mei despre dumneata, chiar în prima mea. scrisoare.

— Dar, te rog — începu ea, nu putu însă termina, căci fraţii Monod se apropiară de ei.

— Mă bucură foarte mult că mi-ai adus scrisoarea dumitale de recomandare, se adresă Adolphe amabil oaspetelui. Am fi regretat, nespus dacă n-ai fi fost aici în seara asta.

— Iar eu n-aş fi dat societatea de astă seară pentru întreaga mea călătorie prin Europa, deşi am vizitat pînă acum Anglia şt Scoţia.

— Mîine pleci spre Bruxelles ?

— Da, şi apoi în Germania şi Austria şi poate la Petersburg, dacă îmi ajung banii. Cinci ani am făcut economii în vederea acestei călătorii.

— Ce cutreietori ai lumii sînteţi voi americanii ! Frederic Monod scutură din cap cu admiraţie, zîmbind. Tînărul nostru prieten s-a născut cu instinctul pribegiei, nu găseşti şi dumneata, Henriette ?

— Da, aşa mi se pare şi mie. Deseori m-am întrebat, văzînd turiştii de peste ocean alergînd osteniţi, pentru ce vin de la aşa mare depărtare să se supună aici atîtor lipsuri şi greutăţi.

— La aceasta trebuie să răspunzi dumneata, Monsieur Field.

— Cred că lucrurile se prezintă astfel... Deveni deodată serios şi-şi alungă de pe frunte o şuviţă de păr castaniu. Puţini oameni se mulţumesc cu o carte şi unora din noi nu le ajunge nici o viaţă. Avem dorul înfocat de a aduna mai multă experienţă decît ne pot oferi 70 sau 80 de ani. Eu sînt poate prea nesăţios dar aş vrea să pot afla tot ce se întîmplă cu oamenii din ţinuturi diferite. Aş vrea să aflu ce se petrece sub acoperişurile de paie ale caselor ţărăneşti şi înăuntrul zidurilor palatelor şi caselor boiereşti. Aş vrea să rătăcesc printre ruine şi prin oraşele moderne. Aş vrea să

observ pretutindeni oamenii, fie că le înţeleg limba sau nu. Scopul meu este poate mult prea cuprinzător, dar aş vrea să privesc feţele bărbaţilor şi ale femeilor şi să simt ce-i mişcă. Se întrerupse şi oftă. Pricepeţi ce vreau să spun ?

— Da. Henriette răspunse înainte ca vreunul din fraţi să fi putut scoate o vorbă. Eu te-am înţeles.

— Va trebui să scrii o carte despre aceasta, pentru cei care pot călători, ca şi pentru cei care sînt siliţi să rămînă acasă. Frederic Monod surise tînărului.

— Da, Monsieur Field, adăugă Adolphe, dumneata ai dreptate, şi sper să călătoreşti cu folos.

Cînd oaspetele se pregăti de plecare odată cu ultimii invitaţi, Henriette îi întinse mîna.

— Drum bun şi să te înapoiezi sănătos ! îi spuse ea. Noapte bună 1

După ce plecă, fraţii Monod mai vorbiră cîteva clipe cu Hen-
* riette despre el. Un tînăr cu totul excepţional, chiar pentru un american — spuneau ei. Poate puţin cam prea zelos, dar cu suflet generos şi o mare inteligenţă. Scrisorile de recomandare din partea amicilor săi americani vorbesc despre înţelepciunea şi caracterul lui. Se spune în ele că este socotit .peste ocean un învăţat de seamă, mai ales un cunoscător al filosofiei ebraice, greceşti şi clasice, şi că,promite mult în profesiunea sa. Aparţine unei vechi familii puritane, deşi ţinuta lui nu trădează de fel răceala şi discreţia puritană. Dacă te obişnuieşti cu naiva lui sinceritate, pricepi cît de înţelept şi de 'înţelegător este şi că posedă un farmec natural, riefalsi- ficat — nu găsea şi Henriette ? In orice caz, fusese foarte amabil din partea ei că se ocupase de el. Stăpînul casei îi mulţumi pentru ajutorul dat şi-şi exprimă speranţa că societatea n-o obosise prea mult.

Cînd suia -scara spre camera ei, îi apăru în minte micul american cu ochii plini de neprefăcută admiraţie. Ea deşteptase în el entuziasmul şi cavalerismul şi atît de mare era puterea credinţei ' lui în ea, încît nu-şi mai găsea viaţa fără rost. In decursul ultimelor săptămîni, ea încercase să se ascundă de lume şi să trăiască retrasă, de teamă să nu sufere din nou. Pînă acum toţi au respectat acest comportament al ei ; familia Morrod nu se apropiase decît cu sfială de ea. Dar acest american s-a priceput s-o scoată din izolarea în care se retrăsese. Se spune că pe ziduri trebuie să te ca- ţeri — el însă îl sărise pe al ei dintr-un salt.

CAPITOLUL XXIV

Evenimentele politice care se precipitau în iarna 1847/1848 o făcură pe Henriette să uite curînd de acea seară ; şi totuşi aceasta

adusese o radicală schimbare în viaţa ei.

Amorţeala simţurilor dispăruse şi amintirile începură s-o chinuiască iar. Pînă atunci catastrofa o copleşise, dar aşa cum sîngele îşi face drum cu înţepături dureroase prin mădularele fără viaţă, tot astfel suferinţe îngrozitoare îi chinuiau mintea. Dormind sau veghind, amintirile o năpădeau, cu atît mai amare cu cît realitatea fusese mai favorabilă.

Pas cu pas o urmărea, fie că punea mîna pe vreun lucru sau trecea pe vreo stradă, unde mai stăruia trecutul. Fantoma acelui „A fost odată“ n-o cruţa de fel : un muzicant de pe stradă, o prăvălie, un afiş, care anunţa o reprezentaţie cu marea Rachel, mirosul de mere coapte, fumul de ţigară, copii cu ochi strălucitori care duceau pachete sau cîntau de Crăciun, catedrala Notre-Dame sub iureşul fulgilor de zăpadă — toate i-o scoteau în cale.

O observaţie întîmplătoare a micului Theodore sau a surorilor lui îi putea umple ochii de lacrimi şi buzele i se strîngeau, căci amintirea ameninţa să-i desfacă baierele inimii. Vederea unui bărbat înalt care'trecea pe lîngă ea cu paşi mari o făcea încă să tresară, aducîndu-i aminte de duce. Noapte de noapte visa că el mai trăieşte şi că acea avalanşă de sînge, violenţă şi ruşine, care păruse atît de adevărată şi reală, nu era decît o înşelătorie. Şi atunci se trezea şi fantoma dispărea. înfrigurată şi singură retrăia întreaga tragedie, fiecare amănunt, pînă la sfîrşitul înspăimîntător, nemilos.

E mort, femeie, dragul tău,
Pe veci te-a părăsit.

Cum este mai departe ? îşi chinui creierul, pînă-şi aminti :

Sub iarbă zace trupul său,
De-o piatră ocrotit.

Nu, nici de aceasta nu avusese parte. Fusese îngropat undeva, intr-ascuns. Nici măcar numele lui nu arăta locul.

Ea era singura care nu-1 ura sau blestema. Judecăm pe alţii numai după ceea ce au fost pentru noi, îşi zise Henriette. Oricît de slab şi nestăpînit fusese, ei niciodată nu-i făcuse vreun rău. Din prima zi, i se arătase numai în lumina lui bună. Avea deci dreptul să-şi amintească de el. Fusese totdeauna drept şi mărinimos cu ea şi nimic nu-i putea tulbura această aducere aminte.

„Joc un rol mizerabil în această afacere !“ Ultimele lui cuvinte care, privind înapoi, cîntăreau atît de greu îi veniră pe buze.

Numai Dumnezeu şi ea ştiau ce se ascunde îndărătul acelei

ultime explozii de furie oarbă. Ea nu era atît de atotştiutoare ca Dumnezeu, dar cunoştea îndeajuns de bine acea căsnicie, pentru a putea judeca drept. Ea mai trăia, justiţia o găsise nevinovată — dar se va putea libera ea vreodată de prezenţa lui, care-i umpluse viaţa timp de şase ani ? Nu va afla niciodată care i-au fost sentimentele pentru ea. Poate că fusese dragoste, poate numai nevoie de compătimire pe care o întruchipa ea. Ceruseră atît de puţin unul de la altul şi totuşi acest puţin fusese prea mult. Ea nu aparţinuse lumii lui, şi nici el lumii ei. O putere supraomenească, îi înşfăcase pe amîndoi şi-i dusese spre pierzanie. De ce nu se smulsese înainte de a ajunge pe marginea prăpastiei ? De ce nu dăduse atenţie semnalelor de alarmă înainte de a izbucni furtuna ? Zilele şi nopţile de zbucium nu-i dădeau răspuns la aceste întrebări.

— Dacă într-o bună zi îmi voi pierde minţile, îl auzea ea spunînd şi revedea strălucirea arzătoare a soarelui corsican şi nesfîrşirea albastră a mării, să ştii că vina o poartă cuvintele scrise pe hîrtie albastră.

Familia Monod părea să fi ghicit zbuciumul ei. Se abţineau de a-i da sfaturi şi se îngrijeau să aibă mereu o ocupaţie. Scria ore întregi pentru pastor, lucra, ajuta pe copii la lecţii, citea la reuniunile serale, picta, cînta la pian. Dar forţele ei renăscute cereau hrană mai suculentă. Cereau lucru mai greu, mai solicitant ca altă dată. Mai ales că vacanţa Crăciunului trecuse şi zilele scurte, întunecoase, se scurgeau fără întrerupere.

Soţii Remey făceau ce puteau ca s-o distreze. Henriette îi vizita din cînd in cînd, deşi nu le putea călca pragul fără a-şi aminti de tragedia care le zdruncinase atît viaţa. Albert reuşise să găsească cîţiva elevi, dar lecţiile nu-i aduceau prea mult şi el simţea lipsa venitului sigur din casa Praslin. Şi cu Madame Le Maire se întîlnea uneori, dar, cu toate că bătrîna nu mai pomenea de acuzaţiile ce-i aruncase în dimineaţa de după crimă, aceste întîlniri erau prea încărcate de gînduri neexprimate pentru a putea fi vesele.

In micul cerc al prietenilor ei, nu era decît un singur **om** cu care putea vorbi sau tăcea, cu totul nestingherită. Bătrînului Pierre îi spunea tot ce nu putea spune celorlalţi. El poseda naturaleţea nefalsificată a tuturor celor ce trăiesc din munca palmelor şi care şi-au păstrat mintea limpede şi instinctul sigur. El o privea cu ochi de cîine credincios şi nu o dată Henriette îşi descărcase sufletul în faţa lui, într-o mică cafenea din Rue du Harley. Localul nu prea era curat, dar cafeaua era proaspătă şi tare şi Pierre se putea repezi pînă acolo pentru o jumătate de oră, după amiază, să bea **o** ceaşcă cu scumpa lui Mademoiselle.

— Te sinucizi cu gîndurile astea ! îi zise el o dată, privind-o pe deasupra ceştii ridicate. Nu ţi-am spus că trebuie să dormi cît mai mult cu putinţă ?

— Da, Pierre, mi-ai spus. Dar e mai uşor de vorbit decît de făcut.

— Ştiu, Mademoiselle, e greu cînd se ţine după noi cîinele negru.

— Cîinele negru ?

— Adică grijile. Da, da, ne dau uneori mult de lucru, dar vor trece. Le voi uita odată cu venirea primăverii.

— Dar pînă la primăvară mai e mult !

— Mi-o spun şi bătrînele mele ciolane, răspunse el, întinzîndu-şi genunchii ţepeni. Dar oricum primăvara va veni şi-ţi va aduce numai bine, sînt sigur de asta.

— Vai, Pierre, ce-mi mai poate aduce, după cele ce s-au petrecut ? Ştii bine că la Paris nu-mi pot găsi adăpost — nici chiar în Franţa.

— Atunci trebuie să pleci peste ocean, să-ţi cauţi norocul în America.

Henriette puse ceaşca jos şi privi drept în ochii lui. îi ghicise gîndurile pe care nu le împărtăşise încă nimănui, de care abia îndrăznise să se agaţe.

— De ce tocmai America ? întrebă ea mirată.

— Acolo e locul potrivit pentru dumneata, răspunse el, sorbind cafeaua. La Paris se pregăteşte ceva ; o presimt, cum presimt şi vremea rea, pe cînd încă mai străluceşte soarele. Ascultă-mă ce-ţi spun, mult nu va întîrzia.

Moşneagul vorbeşte ca **o** cobe ! gîndi ea.

— Şi eu aş pleca în America, continuă el. Poate că mă vei chema şi pe mine, cînd vei fi devenit o adevărată doamnă.

— Dar nici nu mă gîndesc să plec în America ; şi-apoi dumneata n-ai pierdut nimic aici !

— Eu sînt ca un cîine bătrîn, care este dispus să înveţe noi scamatorii, noi scamatorii într-o lume nouă — şi poate că nici cele vechi nu mă vor da de ruşine acolo. El rîse şi sorbi restul de cafea. Pune oceanul între dumneata şi tot ce-ai pătimit aici — o sfătui el serios. Pleacă, cît mai eşti tînără.

— Nu mai sînt chiar aşa de tînără, şi ceea ce am pătimit **voi** purta veşnic cu mine, acolo ca şi aici.

Dar el scutură din cap şi se ridică greoi.

— Totuşi, după ce ai mîncat pîine, ţi se pare mai bun cozonacul. Nu mă uita, Mademoiselle, dacă-ţi rămîn cîteva fărîmituri. La revedere, Mademoiselle. Cucoana o fi răguşit, strigîndu-mă.

Privi în urma lui şi ridică din umeri, gîndindu-se la visul **lui** despre o lume nouă.

Dar în februarie întreg Parisul împărtăşea prevestirile bătrînului Pierre. Neliniştea şi încordarea pluteau în aer.

— Puterea, spunea poetul Beranger, este asemenea unui clopot, al cărui sunet împiedică pe aceia care-1 trag să audă altceva.

Aşa se întîmplă şi regelui Louis Philippe şi ministrului său de externe Guizot. Sunetele clopotului pe care-l trăgeau ei acopereau vuietul ameninţător care se apropia tot mai mult. „îmbogăţiţi-vă !, spunea dangătul clopotului statului prin glasul lui Guizot; dar înşişi partizanii lui din burghezie pierdură cu încetul încrederea în acest refren. Cum să se îmbogăţească într-un regim de inactivitate şi de corupţie politică, cu biruri tot mai mari în numele unei bună- stări amăgitoare ?

Afacerea Praslin încă nu era lichidată. Se dăduse posibilitate unui pair al Franţei să se sustragă justiţiei şi poporul nu putea uita asta. Scînteia revoltei aprinse în flacără vie nemulţumirea generală. Nimeni nu visase, şi monarhul de 70 de ani mai puţin decît. oricine, cît de uşor pot lua foc stîlpii edificiului putred al statului.

Plouase zile de-a rîndul şi Parisul zăcea învăluit în ceaţă. Era 22 februarie. Din zori, străzile erau sau cu totul pustii, sau furnicau de o mulţime udă pînă la piele, hotărîtă la orice. Theodore Monod fu însoţit acasă de un elev mai mare, care aduse vestea că poporul se adunase în faţa bisericii Madeleine. Bărbaţi în costume de lucru sau mantale vechi, cerşetori, haimanale, ba şi femei, au aşteptat ore întregi în ploaia torenţială, fără să ştie bine pentru ce. Cineva strigase : „Jos Guizot !“ şi alţii încercară să intoneze cîntece aţîţătoare. Băiatul spunea că ar fi văzut fluturînd un drapel roşu şi un individ zdrenţăros rldicînd o pancardă pe care abia se mai puteau citi cuvintele spălate de ploaie : „Dreptul la muncă !“

Pastorul Monod confirmă cele spuse, cînd se întoarse acasă spre seară.

— Nimeni nu ştie bine ce se petrece. Dar pe Champs-Elysees s-au tras focuri de armă. Poliţia a intervenit. Am văzut cum pe străzi se fărîmau băncile şi li se dădea foc şi cum felinarele erau răsturnate. Cineva mi-a povestit că s-au devastat magazine ; o armurărie a fost complet prădată.

— Revoluţie ! Henriette se auzi spunînd aceasta atît de calm de parcă ar fi făcut o observaţie oarecare asupra vremii. Adevărata însemnătate a acestei vorbe o pricepu ea abia cînd văzu cum doamnti Monod îngălbeneşte deodată şi cum familia se strînge grămadă. Pe chipurile lor se întipărise teama şi toţi deveniră conştlcnţi de pericolul ce-i ameninţa.

In noaptea ce urmă, parte din trupe rămaseră pe străzi, în jurul focurilor. Şi în timp ce ploaia cădea fără contenire, manifestanţii, uzi leoarcă şi îngheţaţi, se retraseră pe la case. Regele rămase liniştit, sigur de aliatul lui — vremea. Parizienii — spunea el celor din jurul său — nu sînt obişnuiţi să facă revoluţie iarna. Dar, chiar în acea seară, lui Louis Philippe îi pieri cheful. Torentele de ploaie nu putură stinge focul revoltei, care se întinse. Grupuri de, studenţi străbateau străzile strigînd : „Jos Guizot ! Trăiască reforma ! Trăiască Republica !“

Ceilalţi miniştri şi dregători ai statului auziră aceste strigăte şi aşteptau răspunsul lui Guizot. La ora unu şi jumătate, el apăru, plăpînd, dar impunător — cum l-a descris odată un străin —, învăţător şi actor într-un singur om. Ţinea capul sus, deşi venise să-şi anunţe retragerea. Vorbele căzură ca lovituri de ciocan pentru urechile partizanilor lui. „Am fost trădaţi", strigară ei, în timp ce „stingă[11] victorioasă îi reducea la tăcere, iar poporul de afară primea cu entuziasm vestea cea bună.

— Guvernul regalist a fost răsturnat, aduse vestea pastorul Monod cînd se înapoie acasă după amiază tîrziu. Guizot s-a retras şi Dumnezeu ştie cine ri va urma. Pînă acum n-a curs sînge, dar Garda naţională a fost mobilizată.

— Dar Garda şi jandarmii stau ca duşmani faţă-n faţă, se amestecă Henriette. Nu se va ajunge la lupte ?

— Mi-e teamă că da. în rîndurile trupelor s-au şi ivit semne de indisciplină.

Numai puţini dormiră în acea noapte la Paris. Mulţimea mişuna, valuri, prin străzile umede, bicuite de vînt, iar mantalele lor zdrenţuite şi uniformele formau un tablou ciudat la lumina făcliilor. Pe la ceasurile nouă, manifestanţii se îngrămădiră pe Boule- vard des Capucines, unde se găsea ministerul de externe. Cînd; gloata răzvrătită se apropie de porţi, fu primită cu baionetele întinse. O împuşcătură răsună şi imediat îi răspunse o salvă, şi-apoî încă una.

îy zori, un nou măcel avu loc în Place de la Concorde. Căruţe cu cadavre defilau sub cerul plumburiu, înconjurate de o mulţime de bărbaţi şi femei, cate urlau. Noi unităţi militare fură trimise să restabilească ordinea, dar cînd ajunseră pe Boulevard Bonnes Nouvelles sau pe alte artere principale ale oraşului se pomeniră in faţa unor baricade de piatră şi lut, ridicate peste noapte. Drapele roşii fîlfîiau ude, alături de altele tricolore, atîrnînd mohorîte ; una după alta companiile de soldaţi oprite se împrăştiau. Soldaţii refuzau să se supună şi se alăturau grupurilor de lucrători pe car.e ar fi trebuit să-i risipească.

La Palat domnea o zăpăceală de nedescris. Fără sprijinul lui Guizot, regele părea o corabie rătăcind fără cîrmă. Ordinele se ciocneau cap în cap. Reformă sau reprimare drastică ? Regele se hotăra cînd pentru una, cînd pentru alta. Mai tîrziu, se spuse despre el că : întinsese dreapta dar în acelaşi timp ameninţase cu stînga făcută pumn.

Nu mai era timp de pierdut, dacă voia să se mai salveze Casa Bourbon : la primărie se instalase noul guvern revoluţionar. La ceasurile 11 dimineaţa, în ziua de 24 februarie, Louis Philippe chemă pe cei doi fii ai lui şi se pregăti pentru ultima lui apariţie ca rege. El se hotărîse să apeleze personal la poporul său şi să treacă în revistă regimentul de gardă în faţa Palatului. Era o formaţiune de elită a Gărzilor cetăţeneşti, a cărei uniformă o îmbrăcase, şi

reprezenta puternica burghezie pe a cărei supunere contase totdeauna.

Dar, trecînd călare în acea zi ploioasă prin faţa frontului, nu fu primit cu uralele obişnuite. Numai ici colo, cîte o voce izolată. El simţi atmosfera duşmănoasă şi ştiu că pierduse partida. Răsuci calul şi se înapoie la Palat. O oră mai tîrziu, semnase abdicarea. Schimbă uniforma cu haine civile şi, însoţit de familie, întoarse spatele acelui Paris care nu mai era capitala lui.

Vestea abdicării şi fugii familiei regale se răspîndi cu încetul, în preajma casei pastorului Monod fusese mai puţină nelinişte ca în ziua precedentă, şi Henriette, care era dornică de aer proaspăt, se bucură cînd i se ivi prilejul de a ieşi din casă. Familia primise vestea că una din enoriaşele parohiei era grav bolnavă şi avea nevoie de ajutor, şi cum pastorul nu era acasă şi nu ştiau unde să-1 găsească, Henriette se oferi să viziteze ea pe bolnavă, doamna Monod neputîndu-şi lăsa copiii singuri.

— Nu, nu mi-e cîtuşi de puţin teamă, spusese ea surîzînd din prag. Totul pare liniştit şi nici nu mai plouă.

Ajunse fără piedici la locuinţa bolnavei, alegînd străzile laterale cele mai tăcute. De mare folos nu putu fi ; totuşi încurajă familia, anunţă vizita pastorului şi-i transmise salutul soţiei lui. Ajunsă din nou în stradă, Henriette nu putu rezista tentaţiei de a face un ocol în drum spre casă.

Străzile erau încă ude, dar soarele spărsese perdeaua norilor. Henriette se îndreptă spre Champs-Elysees şi ajunse curînd în locuri pe care le cunoştea mai bine. Domnea mai multă viaţă aici. Oameni grăbiţi treceau pe lîngă eâ, toţi în aceeaşi direcţie, spre palatul Tuilerie şi nimeni n-o lua în seamă pe femeia neînsemnată, cu şalul pe umeri.

Cînd se pomeni în faţa baricadelor şi a unei mulţimi înfierbîntate, Henriette regretă nesocotinţa acestui ocol. Se răsuci, voind să facă cale întoarsă, dar se izbi de un zid de oameni, de nestrăbătut. Prea tîrziu recunoscu că era înconjurată din toate părţile. Mulţimea se înghesuia ca un roi de albine. Nu-i rămase decît să vegheze să nu fie strivită în picioare. Trebui să-şi adune toate puterile spre a se menţine pe picioare. Nu se gîndea decît să nu se lase strivită de gloată !

Ora ce urmă îi apărea mai tîrziu ca un amestec ameţitor de chipuri, gălăgie şi murdărie, tot atît de ireal ca un vis rău. Unele scene i &e întipăriră pe veci în minte, contopite în împestriţarea unui caleidoscop.

„Vive la reforme !“ „Vive la Republique !“ — strigau bărbaţi şi femei. Strigătele pluteau ca un tunet pe deasupra capetelor, pînă cînd locuri de armă şi tropot de copite le puse capăt. O companie de soldaţi călări se ivi la colţul străzii şi mulţimea se dădu în lături din faţa cailor şi a săbiilor scoase din teacă.

Henriette se agăţă la întîmplare de braţul unui bărbat, spre a nu fi trîntită la pămînt. Atacul trecu atît de aproape de ea, incit moroiul străzii o stropi pe obraz. Omul de al cărui braţ se sprijinise era un lucrător. Degetele ei simţiră asprimea bluzei lui. Faţa îi era plină de sudoare şi murdărie şi pe frunte i se căsca o rană. .El înjură amarnic şi ridică pumnii în urma călăreţilor în uniforme •de jandarmi.'Un ţipăt de femeie se auzi deodată.

— A fost rănit cineva, poate chiar ucis ! — strigă Henriette celor din jur. Să mergem într-acolo ! Lăsaţi-mă să trec !

Dar nimeni nu-i răspunse şi nimeni nu-i făcu loc. Vorbele ei făcură impresie ca şi ţîrîitul unui greier,

Henriette se simţi minată de torent pe stradă în sus şi apoi într-o uliţă laterală, spre a scăpa de baricade şi baionete. Picioarele-i abia atingeau pămîntul. Era tîrîtă fără să vrea, dar nu se .simţea înspăimîntată. O beţie ciudată pusese stăpînire pe gîndurile ei.

Se pomeni deodată în faţa Palatului Tuilerie. Gloata se împărţi iarăşi în dreptul unui rug uriaş, pe care ardeau bănci şi mobile, şi care îi bara drumul. Henriette simţi în nări fumul, înainte de **a** vedea flăcările. Scîntei şi fulgi de funingine dănţuiau în fumul albăstrui, amar, care-i pătrundea în gît şi-i umplea ochii de lacrimi. Nu mai vedea ; se simţea doar tîrîtă mai departe. Cînd îşi veni în fire, era aşezată pe- treptele de piatră ale unei prăvălii de pe Rue de Rivoli, alături de alţi oameni.

— Rămînem aici cît putem, îi spuse un student zdrenţăros. Au atacat Palatul şi va fi o luptă sălbatică.

Nici nu terminase bine vorba, că se şi auziră împuşcături şi strada fu într-o clipă plină de fugari.

Prădaseră Palatul Tuilerie. Henriette vedea femei cu părul răvăşit şi ochi scînteietori, alergînd cu cîte un obiect furat în mînă — un bibelou, un vas de porţelan, o rochie brodată cu aur, care se tăvălea în noroiul străzii ; bărbaţi, cu buzunarele pline să crape, ducînd cele mai ciudate trofee ; linguri de argint se rostogoleau şi dispăreau în zoaiele şanţurilor.

O ceată de copii ai străzii trecu înfumurată în pompoase uniforme purpurii tivite cu aur. Un grup de bărbaţi se băteau pentru o sticlă, care în cele din urmă le scăpă din mînă şi se sparse de treptele pe care stătea Henriette, răspîndind un miros puternic de rachiu.

Urechile îi ţiuiau de zbieretele atîtor glasuri. Cînd şi cînd prindea cîte un cuvînt : „Guizot — reformă — Thiers — Lamartine — republică — Praslin !“ Da, auzise şi acest nume : „Praslin !“ Un bărbat din preajma ei scuipă dispreţuitor.

— Doamne ! — îşi zise ea şi strînse mai bine şalul în **jurul** umerilor. Dacă ar şti cine stă lîngă ei ce ar face oare ?

Abia atunci îi trecu prin minte că se găsea în viitoarea unei revoluţii la a cărei izbucnire contribuise indirect şi ea. Dar ea nu

jucase de bunăvoie un rol în drama care zguduia Parisul. Fusese silită. Durerea ei şi catastrofa care-i zdruncinase viaţa pînă-n măduva oaselor erau strîns legate de soarta unui rege al Franţei care renunţase la tron, ca şi de soarta acestor bărbaţi şi femei, sălbăticiţi, care păreau să-şi fi uitat idealurile în aceste ceasuri de furtunoasă dezlănţuire.

Acest gînd o trezi şi o înspăimîntă. Cum putuse îndrăzni vreodată să vorbească de reformă şi revoluţie ca un copil obraznic care spune lucruri pe care nu le pricepe ? îşi închipuise revoluţia ca pe o schimbare de putere, realizată cu demnitate, ca o victorie cavalerească a unui regim asupra altuia — şi nu ca o nepotolită lăcomie după linguri de argint şi uniforme pestriţe, nu ca aceşti bărbaţi şi femei care se călcau în picioare în noroiul străzii şi strigau fără să gîndească vorbe fără înţeles.

— Revoluţia este ca moartea, îşi zise Henriette. Vorbim de ea, dar nu credem niciodată că ne va ieşi în cale într-o bună zi. în sfîrşit se putu strecura spre casă. Cînd gloata se mai rări puţin, Henriette se tîrî de-a lungul zidurilor, pas cu pas, pînă ajunse în străzi mai liniştite. Pălăria şi-o pierduse şi şalul îi atîrna zdrenţuit pe umeri ; era palidă şi murdară, dar alte urme ale celor trăite nu purta.

Se opri o clipă într-o mică piaţă, privind la un bărbat sărăcăcios îmbrăcat, care-şi împărţea bucata de pîine cu un stol de vrăbii. Stătea atît de netulburat printre aripile fîlfîitoare, de parcă nu s-ar fi cutremurat pămîntul sub picioarele lui, de parcă, în ciuda revoluţiei, ar fi fost important să hrănească vrăbiile. Henriette se simţi fericită de priveliştea acestui gest simbolic.

Cînd ajunse într-un tîrziu acasă, întreaga familie Monod o primi de la uşă cu strigăte de uşurare. Auziseră împuşcăturile în depărtare şi le fusese teamă de soarta ei. Madame Monod îşi făcuse cele mai amare imputări că o lăsase pe Henriette să se expună unei astfel de primejdii. Iar pastorul văzuse în alte cartiere ale oraşului destule exemple de sălbăticie, pentru a şti cît de lesne i s-ar fi putut întîmpla ceva. Ascultară apoi îngroziţi istorisirea aventurii ei. Abia mai tîrziu în cursul după amiezii îşi aminti pastorul Monod că avea să-i dea salutări de la cineva.

— Pe cine crezi că am întîlnit azi la fratele meu ? Pe Field, tînărul preot american. îţi aminteşti de el, Henriette ?

— Ah, micul american, cu patima călătoriei — da, nu l-am uitat. A venit deci la timp ca să asiste la revoluţie !

— Nu mai pronunţa acest cuvînt, te rog, imploră Madame Monod. Simt ca o înţepătură în inimă de cîte ori îl aud.

— Oricum, continuă soţul ei, el a văzut mai multe decît ceilalţi călători. întotdeauna a vrut să afle ce gîndesc şi ce simt oamenii şi acum va avea un nou prilej pentru aceasta. De altfel — el se întoarse din nou spre Henriette — m-a rugat să-ţi transmit salutări

şi să-ţi spun că se gîndeşte mereu la dumneata.

SFÎRŞIT

Tiparul executat sub cd. 687 la „Romcart“ S. A.